ilke

AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

SOSYALİST PARTİ SORUNU

tektaş ağaoğlu / yusuf ziya bahadınlı
hüseyin baş / oya baydar
korkut boratav / ömer burçak / necla fertan
hamdi konur / irfan yalçın

3 MART 1974

ilke Mart / 1974
Sayı : 3

AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ

İÇİNDEKİLER

Kurucular: Oya Baydar, Aydın Engin, Yusuf Ziya Bahadınlı / Kurucular adına Sahibi: Yusuf Ziya Bahadınlı / Yazıişleri müdürü: Aydın Engin / Yazışma ve havale adresi: P.K. 71 İstanbul / Yönetim yeri: Yerebatan Caddesi, Üretmen İşhanı No: 411. Telefon 26 80 70'den 411 / Dağıtım: Hür Yayınevi Ankara Caddesi, Babıali Han kat: 3 / Abone şartları: Yıllık 100, altı aylık 50 lira. Dış ülkeler için iki katıdır. / Dizgi baskı: Murat Matbaacılık Kollektif Şirketi / Kapak düzeni ve baskısı: Reyo Kollektif Şirketi / İlan: Tam sayfa 500 lira. Diğer ilanlar santimi 25 lira / Mart 1974

SİYASİ AF KISITSIZ OLMALIDIR

Geciken genel affın gerçekleşme evresine girdiği şu günlerde devrimci gelişimin en önemli aktüel sorunu siyasal affın kapsamıdır. Ülkemizin tüm demokratik güçleri, örgütleri ve kişileri genel af içindeki siyasal kapsamın sınırsız olması zorunluluğunda hemfikirdirler. İşçi örgütlerinin büyük bir kısmı, demokratik meslek kuruluşları, diğer ilerici ve yurtsever aydınlar, emekçiler genel affın siyasal kapsamı üzerine kısıtlama konulmamasını ısrarla belirttiler.

Siyasal affa karşı çıkanlar ise gerici egemen sınıflar ve onların yardakçılarıdır. Yani halk düşmanı, demokrasi düşmanı bir avuç azınlıktır. Hazırlanan hükümet tasarısının da siyasal affı belli sınırlar içinde ve kısıtlı olarak ele almasını egemen sömürücü çevrelerin baskı ve direncinin sonucu olarak kabul ediyoruz.

Konuyu mevcut kuralları normları açısından ele aldığımızda, 146 cı maddenin af kapsamı dışında bırakılması demokratik ilkelerle asla bağdaşmaz. Çünkü geçirdiğimiz anti-demokratik dönemde yürütme erkinin yargı erkine egemenliği, yargı erkinin bağımsızlığı, olağan üstü organların tutumu, siyasal güdümü, olağanüstü mahkemelerin Anayasa Mahkemesi tarafından da iptal edilen kuruluşu, yargıç teminatı gibi noktalar, yerli ve batılı hukukçular tarafından uzun tartışmalara konu olmuştur.

Kaldı ki bugün «eylem suçu» diye adlandırılan ve 146. madde kapsamında görülen tüm davaların sanık ve hükümlülerini «af dışı» bırakmak isteyen görüş her türlü hukuk anlayışının dışındadır. Bu davalarda, 146. maddenin uygulanmasının «olağan şartlarda» mümkün olamayacağı çeşitli hukuk otoriteleri tarafından gösterilmiştir. Nitekim, daha sonra lağvedilen, İstanbul 1 Numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi bu görüşümüzü kanıtlamış ve yargılaması için önüne getirilen sanıkların 146. maddeyi ihlâl etmelerine imkân görülmediğini belirtip, onların çoğunu beraat ettirmiş, bir kısmını ise başka maddelerden hükümlendirmiştir.

Ayrıca bu davalar siyasal davalardır. Belli sosyal gruplar ve onların politikacıları, sözcüleri sübjektif açıdan yargı erkini etkilemeğe çalışmış, daha mahkemeler başlamadan sanıkları suçlu ve vatan haini ilân edip olumsuz kamuoyu yaratarak yargılamalar konusundki etkileyici yayın yasağını çiğnemiştir.

En önemlisi siyasal dava kavramı sosyal sınıflara göre değişir. Bugün affedecek olanlar yarın, (tıpkı eski Demokratlar ya da Osmanlı hanedanı gibi), «af dilenciliğine» çıkacaklardır. Sosyalistler ve yurtseverler ise bunca baskıya ve asılsız suçlamaya rağmen asla af dilenciliğine çıkmadılar.

Sadece, demokratik ve halkçı güçler olarak, ülkemizde demokrasinin yerleşmesini, kurumlaşmasını, tarihsel akışın barış ve kardeşlik yönünde hızlandırılmasını sağlamak için, ön şart olarak genel ve kısıtsız siyasal af istemek hakkımızdır, görevimizdir.

İnanıyoruz ki asıl suçlayacak, yargılayacak ve affedecek olan tek güç işçi sınıfıdır. Bu gerçeği hiç unutmayan İLKE, affın genel ve kısıtsız olmasını ısrarla savunacaktır.

23 Ocak 1974'den 22 Şubat 1974'e

24 OCAK 1974

● Ağaç Sanayii İşçileri Sendikası'nın (Asis) Hacet tepe Üinevrsitesi Vakfına ait Tepe Mobilya Fabrikasın da başlattığı grev 100. gününü doldurdu. İşçiler grevin 100. günü dolayısıyla yayınladıkları bildiride: Cumhuriyetin 50. yılında alınterimizi bizi doyuracak bir fiyata satmak için grev yaptık. Grevciler olarak meselemizi biliyoruz, haklıyız. Sonuna kadar direneceğiz» dediler.

● EAS Akümülatör Fabrikasında, toplu sözleşme görüşmelerinin çıkmaza girmesinden sonra alınan grev kararı uygulaması başladı. Petrol İş Sendikası tarafından yürütülen greve, fabrikadaki 250 işçinin tümünün katıldığı bildirildi.

● Deniz Gezmiş ve arkadaşlarının yargılanması sırasında mahkemeye verdikleri toplu savunma dilekçesinde, askeri savcıya hakaret ettikleri iddiasıyla yargılanan avukatlardan Halit Çelenk, Niyazi Ağırnaslı, Zeki Oruç Erel, Mükerrem Erdoğan, Refik Ergün, Erşen Şansal, Orhan İzzet Kök, Özden Timurkaynak, Sadık Akıncılar, Kamil Savaş ve Kemal Yüce Ankara Sıkıyönetim 3 Numaralı Mahkemesince üçer ay hapis ve 500'er lira ağır para cezasına mahkum edildiler.

● Suudi Arabistan, ARAMCO Petrol Şirketinin müdürünü sınırdışı etti. Dünyanın en büyük boru hattına sahip olan ve Suudi Arabistan'da çıkarılan Petrolün yüzde 90'ını elinde tutan ARAMCO'nun (Arabistan — Amerikan petrol Şirketi, Genel Müdürü ve Yönetim Kurulu Başkanı Frank Jungers'in sınır dışı edilmesinin gerekçesi olarak, Jungers'in Suudi Arabistan ile Fransa arasında imzalanan «Silah karşılığı petrol» anlaşmasını sert bir dille protesto etmesi gösterildi. Jungers bir süre önce de Kral Faysal'a gönderdiği bir mektupta, «şirketin, Suudi Arabistan'da ürettiği petrolü istediği kimseye yada ülkeye, bu arada kendisine karşı ambargo uygulanan ABD'ye de satmakta serbest olduğunu» söylemişti.

Suudi Arabistan, ARAMCO Genel Müdürünü sınırdışı ederken, Mısır Devlet Başkanı Enver Sedat İsrail'in, Süveyş ve Golan Tepelerindeki mevzilerinden çekilmesinin birinci aşaması tamamlandıktan sonra, Basra Körfezinde Petrol üreten ülkelerin ABD'ye karşı uyguladıkları petrol am-

bargosunun sona ermesini önerdi. Sedat'ın bu çağrısına Libya ve Suudi Arabistan karşı çıktı.

● Dış Ticaret açığının 778,9 milyon doları bulduğu, Ticaret Bakanı Ahmet Türkel tarafından resmen açıklandı. Türkel basına yaptığı açıklamada, 1973 yılı ihracatının 1 milyar 318 milyon dolar olarak gerçekleştiğini ve programda öngörülen 750 milyon dolarlık dış ticaret açığının program hedefini 28,9 milyon dolar aşarak 778,9 milyon dolara yükseldiğini söyledi.

● İngiltere'de Komür Madeni İşçileri Sendikası ile Devlet Kömür işletmesi arasında bir süredir devam eden pazarlıkta anlaşma mümkün olmadı ve sendika 280 bin kömür işçisi adına grev kararı aldı. Sendika yöneticileri yaptıkları açıklamada, ücretlere yüzde 30 oranında zam yapılmasını istediklerini, buna karşılık hükümetin yüzde 16,5'tan yüksek bir zamma yanaşmadığını belirttiler.

● Eskişehir Sanayi Odasınca düzelenen «Özel Sektör'ün yarını» konulu toplantıda bankalarda toplanan mevduatın yatırımlara yöneltilmemesi eleştirildi ve şirketlerin halka açılması ile ilgili girişimlerde, bankaların mevduat kaybetme kuşkusundan kurtulmaları ve halka açılmada önayak olmaları gerektiği önesürüldü. Toplantıda konuşan Eskişehir Sanayi Odası Başkanı Mümtaz Zeytinoğlu ve Sanayi Odaları eski Genel Sekreteri Ertuğrul Soysal, bankalarda toplanan 70 milyar liraya yakın mevduatın yüzde 94'üne bir milyon kişinin sahip olduğunu belirttiler ve mevduatın sanayi kesimindeki kaynak eksikliğini doldurmaya yönelmesini istediler. Ertuğrul Soysal, bankaların yeni bir düzenlemeye tabi tutulmalarını ve yatırım seksiyonları kurmaları gerektiğini de söyledi.

25 OCAK 1974

14 Ekim'den yüz gün sonra hükümet kuruldu

● Bir haftaya yakın süreden beri devam etmekte olan CHP - MSP arasındaki koalisyon görüşmeleri tamamlanıp, ortak bir koalisyon protokölünün imzalanmasından sonra, hükümeti kurma görevi kendisine verilen CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, Bakanlar Kurulu listesini Korutürk'e sundu ve Cumhurbaşkanının onaylaması ile yeni hükümet resmen kuruldu. Cumhuriyetin 41. hükümetinin Başkanı olan Ecevit'in kabinesinde 18 CHP'li, 7 MSP'li bakan yer alıyor.

109 Maddeden oluşan CHP - MSP koalisyon protokolü konusunda her iki parti de, protokolün kendi programlarını tam olarak yansıtmadığını ancak hükümetin kurulabilmesi için ilkelerinden fedakârlık ettiklerini açıkladılar ve bu durumu protokolün ilk maddelerinde belirttiler. Oldukça çetin pazarlıklardan sonra düzenlenebildiği bildirilen koalisyon protokolünde, hükümetin kuruluşundan sonra çıkabilecek anlaşmazlıkları önlemek amacıyla alışılmışın ötesinde ayrıntılara inildiği dikkati çekiyordu. Daha sonra düzenlenip açıklanacak olan hükümet programını hemen hemen tam olarak yansıtan koalisyon protokolünde, bor minerallerinin devletleştirilmesi kararı, sendikaların yetki uyuşmazlıklarında «referanduma başvurma» ilkesinin kabulü, vergi düzeninde en az geçim indiriminin yükseltileceğinin açıklanması, işsizlik sigortasının kurulması, temel hak ve hürriyetlerde demokratik anlayışa uymayan kısıtlamaların kaldırılması gibi hususlar dikkati çekiyor ve olumlu karşılanıyor; buna karşılık petrol konusunda ve toprak reformu uygulamasında da ha önceki hükümetler tarafından yürütülen siyasetin değiştirilmeyeceğinin belli olması çeşitli kesimlerin tepkilerine yol açıyordu.

Af konusunda ise koalisyon protokolünün kesinlik taşımaması, affın sınırlarının beklenenden dar tutulacağı endişesi, özellikle CHP'yi destekleyen güçler ve kesimlerde sert eleştirilere sebep oldu.

Koalisyon protokolünün her iki partinin Başkanları tarafından imzalanmasından sonra bakanlar kurulu listesi Cumhurbaşkanına sunuldu. Cumhurbaşkanı Korutürk'ün listeyi onaylamasıyla 14 Ekim seçimlerinden bu yana 100 gündür sürmekte olan hükümet bunalımı sona erdi. Yeni Hükümet 26 Ocak 1974 günü resmen göreve başladı.

bir belge

BAKANLAR KURULU

Başbakan :	Bülent Ecevit	(CHP)
Başbakan Yardımcısı :	Necmettin Erbakan	(MSP)
Devet Bakanı :	İsmail Hakkı Birler	(CHP)
Devlet Bakanı :	Orhan Eyüboğlu	(CHP)
Devlet Bakanı :	Süleyman Arif Emre	(MSP)
Millî Savunma Bakanı :	Hasan Esat Işık	(CHP)
Maliye Bakanı :	Oğuzhan Asiltürk	(MSP)
Dışişleri Bakanı :	Prof. Turan Güneş	(CHP)
Adalet Bakanı :	Şevket Kazan	(MSP)
Millî Eğitim Bakanı :	Mustafa Üstündağ	(CHP)
Sanayi Bakanı :	Abdülkerim Doğru	(MSP)
Bayındırık Bakanı :	Erol Çevikçe	(CHP)
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanı :	Selâhattin Cizrelioğlu	(CHP)
Çalışma Bakanı :	Önder Sav	(CHP)
Enerji ve Tabiî Kaynaklar Bakanı :	Cahit Kayra	(CHP)
Ticaret Bakanı :	Fehim Adak	(MSP)
Turizm ve Tanıtma Bakanı :	Orhan Birgit	(CHP)
İmar ve İskân Bakanı :	Ali Topuz	(CHP)
Gıda - Tarım ve Hayvancılık Bakanı :	Korkut Özal	(MSP)
Köyişleri ve Kooperatifler Bakanı :	Mustafa Ok	(CHP)
Orman Bakanı :	Ahmet Şener	(CHP)
Gümrük ve Tekel Bakanı :	Mahmut Türkmenoğlu	(CHP)
Ulaştırma Bakanı :	Ferda Güley	(CHP)
Gençlik ve Spor Bakanı :	Muslihittin Yımaz Mete	(CHP)

28 OCAK 1974

● «Karakuvvetleri Devrimci Subaylar Örgütü» davası sona erdi ve Ankara sıkıyönetim Mahkemesi 33 subayı 6 ila 12 yıl arasında değişen hapis cezalarına mahkum etti.

Grivas öldü

● Kıbrıs'ta ENOSİS politikasını yürüten sağcı yeraltı örgütü EOKA.nın lideri General Yorgo Grivas geçirdiği bir kalp krizi sonunda 75 yaşında öldü. EOKA liderinin yerine kimin geçtiği açıklanmadı. Makarios Grivas'ın ölümü dolayısıyla Kıbrıs'ta genel af ilân etti.

29 OCAK 1974

● 14 Ekim Seçimlerinde alınan sonuçların sorumlusu olarak Demirel ve AP yöneticilerini gösteren Vedat Ali Özkan, Genel İdare Kurulunda yaptığı bir konuşmada uyarı ve eleştirilerinin dikkate alınmaması halinde AP'den ayrılacağını söyledi. Demirel'in istifa etmesinin de istendiği AP Genel idare kurulu toplantısında eleştirileri cevaplayan Demirel, büyük kongre tarihi

nin öne alınabileceğini belirtti.

● Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları Birliği çıkarılacak genel affın sınırsız olmasını istedi.

● Marmara gemisine, Eminönü araba vapuruna ve Kültür Sarayı'na sabotaj yapıldığı iddiası ile İstanbul Sıkıyönetim Mahkemesinde açılan dava sona erdi ve 19 u hakkında idam cezası istenen bütün sanıklar beraat etti. Sıkıyönetim döneminde Sabotaj Olayları Dosyası olarak anılan bu dava dolayısıyla geniş çapta yayın yapılmış ve sanıkların bütün suçlarını itiraf ettikleri, olayla ilgili bütün delillerin toplandığı şeklinde çeşitli açıklamalar basın yayın organlarında yer almıştı. Bu iddialar bir broşür haline getirilip İstanbul ve Kocaeli yörelerindeki fabrika işçilerine de ücretsiz olarak dağıtıldı.

Bu arada Mahkemenin bilirkişi raporlarını da dikkate alarak Marmara Gemisinin bir sabotaj sonucu batmadığına karar vermesi üzerine gemiyi sigorta eden şirketin, Denizcilik Bankasına 60 milyon lira ödeyeceği açıklandı.

bir yorum

Adalete Sabotaj

Neclâ Fertan

12 Mart 1971'den bu yana, Türkiye'de «Anarşik olaylar» bahanesi altında binlerce kişi; bilim adamı, parti yöneticisi, yazar, ozan, romancı, sanatçı, işçi, öğrenci göz altına alınmış, işkence görmüş, tutuklanmış ve üç yıl içinde bir yandan kurulan, bir yandan lâğvedilen mahkemeler ve heyetlerle yüzlerce davaya bakılmıştır. Bu davaların içinde öyleleri vardır ki hakkında yalnız bugün ve yarın söz edilmekle kalmayacak, mutlaka tarihe bir ibret belgesi olarak geçecektir. Bunlardan biri de hiç kuşkusuz, «Sabotajlar davası» adı verilen davadır.

Dreyfus davası gibi, Reichtag yangını gibi, sabotajlar davası da tarihin malı olacaktır ve 1971, 1972, 1973 yıllarında, Türkiye'de, Türk Anayasası'nın kişiye tanıdığı savunma hakkını kullanılabilir halde tutmakla zorunlu olan devletin bu görevi hiç mi hiç yerine getirmediğine en iyi biçimde tanıklık edecektir.

Eğer bir ülkede herhangi bir kişi, yargı organı kararı ile suçlu bulunmadan, bazı kurumlarca peşinen suçlu olarak ilân edilebiliyorsa; eğer bir ülkede herhangi bir kişiye, daha sanık sıfatı bile verilmeden o ülkenin radyosu, basını, o kişiyi vatan haini diye niteliyorsa; eğer bir ülkede hakkında dava açılan kişinin daha davası devam ederken resmî makamlarca çıkarılıp dağıtılan kitaplar onları dışardan aldıkları paralarla suç işleyen kişiler olarak tesbit ve takdim edebiliyorsa; o ülkede savunma hakkının var olduğu iddia edilemez. Ve bütün bu koşullara rağmen, idam talebiyle yargılanan ve uzun süre tutuklu olarak kalan kişiler, iddia edilen suçu işlemedikleri sabit görülerek tahliye ediliyorlarsa, insan ister istemez sanıklarca çekilen çilenin, ailelerince katlanılan sefaletin, görevlilerce sarfedilen mesainin, yani, tümüyle bu davanın hangi nedenlerle açıldığının, davanın görevinin ne olduğunun cevabını araştırmaya çalışıyor ve düşünmeye başlıyor. Bu tür kuşkuların sık sık duyulmağa başladığı dönemlerde politika ve adaletin sınırları birbirine karışır, bundan da en çok o ülke zarar görür. İşte «Sabotajlar davası» adı verilen olay bu tür olaylardandır.

10 Ağustos 1972 tarihinde, Birinci Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı, 15. Kolordu Komutanı Korgeneral Turgut Sunalp imzalı bir bildiri yayınlıyor. Bildiride şu sözler yer alıyor:

«Komutanlığımız Sıkıyönetim idaresinin ilânından bu yana, diğer anarşik eylemlere olduğu kadar sabotaj faaliyetleri üzerine de büyük titizlikle eğilmiş ve sırasıyla 27 Kasım 1970'de Kültür Sarayı'nı yakan, 5 Mart 1972 gecesi turistik Marmara gemisini batıran ve 28 Haziran 1972 gecesi de Eminönü arabalı vapurunu havuz kapağına sabotaj suretiyle, yarı batık hale getiren bu örgütlere bağlı sabotaj ekiplerini bütün delilleriyle birlikte meydana çıkarmış ve faillerini yakalayarak gözaltına almıştır.»

Bu bildiri yayınlandığı zaman, 1970 yılında yanan Kültür Sarayı'nın sahnesini yapan ve bu yüzden Türk Hükûmetinden alacaklı bulunan Brauken Bau Firmasının yangının hemen ardından uluslararası yangın eksperlerine olay yerinde hazırlattığı, olayın ihmal, dikkatsizlik ve sorumsuzluktan ileri geldiğine dair rapor mevcuttu. Olay nedeniyle, adlî savcılıkça yapılan inceleme sonunda görevi ihmalden dolayı açılan davalar mevcuttu. Alman Prof. Ehle'nin «Büyük ihmal» olarak nitelendirdiği gibi, on ton dekor malzemesinin, sahnenin sofito kısmında bulunduğu biliniyordu. Yangından bir gün önce, beş yüz watlık bir spotun, sofitoda bir dekor parçası üzerinde, aynı şekilde bir yangın çıkardığı biliniyordu. Ayrıca havalandırmayı yapan klima cihazının kapatılmadığı, haftada bir kez olsun sahnenin bakımı yapılmadığı, ana vananın kapalı olması nedeniyle yangını söndürmek için kullanılan yağmurlama sisteminde su bulunmadığı, yangın alârm tertibatının yöneticisi tarafından işlemez hale getirildiği ve nihayet opera ile tiyatro yöneticileri arasında devam edip gelen bir çekişme ve bundan dolayı da bir sorumluluk ve görev bölümü eksikliği olduğu biliniyordu. Çünkü bunlar ve bunlar gibi nice ihmal örneklerinin hepsi ellerindeki dosyalarda mevcuttu.

Bütün bunlara rağmen olayı bir sabotaj olarak nitelendirmekten çekinmediler ve bütün sabotaj ekibinin yakalandığını ilân ettiler. Oysa, bilâhare tanzim edilecek iddianamede ekibin baş aktörleri arasında yer verilen ve idam talebi ile mahkemeye sevkedilenlerden bir çoğu, bu haberi evlerinde, işyerlerinde, yani normal hayatlarını yaşarken duydu ve bu haberden çok sonra, tamamının yakalandığı bildirilen sabotaj ekibine eklendi. Örneğin Osman Kiper, bildiriden 36 gün sonra, Hasan Sabri Kısar 45 gün sonra, Yaşar Yılmaz 14 gün sonra, Yücel Yaman 60 gün sonra gözaltına alındılar.

23 Kasım 1972 günü, İstanbul Sıkıyönetim Komutanlığınca bir birifing düzenlendi. 24 Kasım 1972 günlü gazetelerde birifingden alınan şu sözleri okuduk:

«Yapılan sabotajların Tersane-İş adlı Marksist-Leninst bir sendika tarafından düzenlendiği, 1 milyon 165 bin lira dağıtıldığı, bu nedenle 22 kişinin tutuklandığı bildirilmiştir...»

«...Tersane-İş'in kurucu üyeleri sabotaj ekiplerinde yer almışlardır. Bunların daha büyük sabotajlara girişecekleri, yakalanmalarından sonra ortaya çıkmıştır.»

«...Kültür Sarayı'nın yakılabilmesi için işin çok önceden plânlandığı, personelden bir kısmının bu işten haberi olduğu açıklanmış, soruşturmanın halen devam ettiği bildirilmiştir.»

Bu sözlerin yer aldığı brifing yapıldığında, henüz ortada açılmış bir dava mevcut değildi. Yalnız, bilâhare bu olaylardan dolayı haklarında dava açılacak olanların hepsi tutuklanmış, aradan da iki-üç ay gibi bir zaman geçmişti. Tutuklanan kişilere ait, bulunan, görülen hiçbir para olmadığı gibi; bunların, sonradan kararda da yer alacağı gibi ancak çalışmalarıyla kıt kanaat geçinen işçiler veya sınav harcını verebilmek için çırpınan öğrenciler olduğu biliniyordu.

Gene aynı brifingte sabotajlar yapan bu ekibin yeni sabotajlara girişecekleri ileri sürüldüğü halde, bilâhare açılan davanın ne iddianamesinde, ne de davanın her hangi bir aşamasında böyle bir iddia ortaya atıldı. Keza, yangından Kültür Sarayı personelinden bir kısmının haberi olduğu yolundaki iddia da bir daha hiç tekrar edilmedi. Dava boyunca ne böyle bir tanığa, ne de bulunamayan bir sanığa rastlandı.

Başbakanlığın emri ile Bakanlıklararası bir kurul tarafından hazırlanan, «Beyaz Kitap» adıyla Avrupa Güvenlik Konsey'lerine kadar gönderilen, asıl adı «Türkiye Gerçekleri ve Terörizm» olan kitabın 4. Bölümünde; «gerçekleştirilen sabotaj teşebbüslerinden önemli olan üç tanesi şunlardır» denerek Kültür Sarayı'nın, Marmara yolcu gemisinin yakılması ve Eminönü arabalı vapurunun bu sabotaj ekibi tarafından batırılışı, iddianame ile hiç ilgisi olmayan bir biçimde anlatılmakta ve kitabın 96. sayfasında Kültür Sarayı'nın yakılışı «Sabotajın yapıldığı gece bir tiyatro bekçisinin yardımıyla çok hassas bir noktada elektrik kontağı yapılmıştır» şeklinde izah edilmektedir.

Oysa iddianamede böyle bir iddia yoktur. Sanıklar arasında Kültür Sarayı'nda görevli bir bekçi de mevcut değildir ve tabiî en önemlisi, bakanlıklararası bir kurul tarafından bu kitap çıkarıldığı zaman, henüz sabotajlar hakkında dava bile açılmamıştır ve soruşturma sürmektedir.

1973 yılı Şubat ayında, yani sabotajlar davasının henüz mahkemeye intikal ettiği günlerde, Türkiye Cumhuriyeti Genel Kurmay Başkanlığı, Birinci Ordu ve Sıkıyönetim Komutanlığı'nca «Komünistler Gençlerimizi ve Işçilerimizi Nasıl Aldatıyorlar?» adlı bir kitap yayınlandı. Bu kitap üniversitelerde, fabrikalarda sürekli olarak dağıtıldı ve Almanya'daki işçilerimize de gönderildi. Bu kitapta da sabotaj olaylarına büyük yer verildi. Kitabın 96. sayfasında :

> «...Kültür Sarayı'nın yakılması 400.000.— Türk lirasına satın alınan, on kişi kadar aldatılmış, beyinleri yıkanmış işçilerle gerçekleştirilmiştir.»

dendikten sonra sayfalarca ne iddianamede, ne de herhangi bir tahkikat evrakında bulunan ithamlarla devam etmiştir. Ayrıca her sayfa bir fotoğrafla süslenerek fotoğrafların altları da aynı mealde iftiralarla doldurulmuştur. İşte bunlrdan birkaçı :

20. sayfada Kültür Sarayı'nın yangından sonra alınmış bir resmi ve altındaki yazı :

> «Avrupa'nın en büyük ve en güzel kültür saraylarından biri, birkaç vatansızın eliyle birkaç saatte bu hale geldi.»

24. sayfada yarıbatık bir gemi resmi ve altında :

> «İşte komünistlerin bir vahşet örneği daha... Türk bayrağını Akdeniz sularında dalgalandıran Marmara gemisini de yakmaktan çekinmediler.»

27. sayfada yanan bir gemi resmi, altında :

> «Vatanı içten vurmak amacını güden satılmışlar, aldıkları 465.000.— lira karşılığında 5 Mart 1972 (Marmara) gemisini yakıp Haliç sularına gömdüler.»

29. sayfada yine yarı batık bir gemi resmi ve altında :

> «Yüzlerce Türk işçisinin alınteri dökerek inşa ettikleri (Eminönü) araba vapuruna da kıymaktan çekinmediler.»

31. sayfada yine aynı resim ve altında :

> «Bazı soysuzlar, komünistlerden 300.000.— lira karşılığında 28 Haziran 1972 de Eminönü araba vapurunu da batırdılar.»

Evet, daha son tahkikat açılmadan önce, Birinci Ordu Komutanlığı tarafından çıkarılan bir kitapta bazı kişiler «vatan haini», «satılmış», «aldatılmış», «beyinleri yıkanmış» kişiler olarak nitelendirilerek, yaptıkları sabotajlar ve bunların karşılığında aldıkları paralar kesin bir dille anlatılıyordu.

Bunların yanında günlük gazetelerin bir kısmında olay sık sık manşet haber olarak veriliyor ve henüz ortada bir mahkeme kararı olmadan, sanıklar mahkûm ediliyordu. Hem ne sıfatlara lâyık görülerek...

Ayrıca TRT ve basının da dava etrafında yaratılmak istenen hasmane ortamın sağlanmasında etkileri büyük oldu. Radyo ve televizyon daha ilk anda olayı «vatan hainleri yakalandılar» diye verdi ve çok sonra sanık sıfatını alacak kişilerin isimlerini tekrar tekrar okuyarak vatan haini olduklarını ilân etti.

Tercüman gazetesi olayları 21 3 1973 tarihinde «Ekonomik bir çöküntü olsun istiyorlardı», 30 3 1973 tarihinde de «Kastamonu şilebi kundaklanıyor» başlığı altında, Son Havadis gazetesi 4 Mart 1973'de «Sabotaj çetesi adalet huzurunda», 3 Nisan 1973 tarihinde «Hainler inkâr yoluna sapıyor», 6 Mayıs 1973'de «Malî serveti yok edenler tahliye talebinde bulundular» şeklinde manşetlerle veriyor ve durmadan bu minval üzere bir yayımı sürdürüyorlardı.

«Sabotaj davası» adlı olay, Sıkıyönetimin uzatılmasını neden olarak gösterilmiş, 14 Ekim seçimlerinden önce yapılan parti propagandaları sırasında bir partinin başkanı tarafından da pek çok yerde tekrarlanıp sanıklardan mahkûm edilmişler gibi bahis edilip lânetler yağdırılmıştır.

Bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'nde, sabotajlar davası diye bilinen dava hakkında daha mahkeme karar vermeden yaratılan hava buydu. Sübjektif kamu haklarından olan savunma hakkı kullanılamaz hale getirilmişti ve devlet vatandaşına karşı ağır bir suç işlemişti.

Bu arada evlerinden alınıp bir semt-i meçhule götürülen sanıkların bir kısmı 30 gün, bir kısmı 33 gün sonra tutukevlerine nakledildiler. Ne var ki, yakınları ve avukatları günlerce her yerde aradıkları insanları tutukevinde buldukları zaman donup kaldılar. Aradan sanki 30 gün değil de 30 yıl geçmişti. Birşey sorulmasına, birşey söylenmesine gerek yoktu. Herşey ortadaydı. Bu insanlara Türk Milleti adına reva görülen uygulama da açıktı. Tutukevinde karşı karşıya gelinen bu yüzlere utanmadan bakabilecek varlık insan olamazdı.

Sonra duruşmalar başladı, sorgular, deliller ve incelemelerle aylar geçti, dosyaya yeni hiçbir delil girmedi. Yalnızca sanıklar mahkemeden teminat altında olup olmadıklarını sorduktan, yani bir daha Kontr-Gerillâ'ya götürülüp götürülmeyeceklerine inandıktan sonra konuştular, anlattılar. İçinde sökülen tırnakları bulunan küçük naylon torbalar verdiler mahkemeye; kendilerinden alınan ve bir daha asla geri verilemeyecek olan şeyleri de anlatmak istediler. Ama mahkemelerin de bir zaman sorunu vardı. İşin bu tarafını da sanıklara bıraktı ve böylece dava safhasında dosyaya yeni bir delil girmeden idam talebiyle mahkemeye sevkedilen on yedi sanık dahil, tüm sanıkların beraati bizzat savcı tarafından talep edildi. Kimisi «dava görevini yaptı, artık bu davaya ihtiyaç kalmadı» dedi; kimisi «değişen güçler meselesidir» dedi. Herhalde hukuka inanmak isteyenler de «savcının şahsında adaletin zaferidir» dediler.

Nedeni ne olursa olsun, savcı, sanıkların tümünün beraatini talep etti ve 29 Ocak 1974'de İstanbul 2 numaralı Askerî Mahkemesi dava hakkında karar verdi.

Sabotaj davasında sanık olarak gösterilenlerin tümünün beraatlerine dair verilen kararın kısa özetinde, mahkeme, sanıkların paralar aldıkları yolundaki iddianın doğru olmadığını, Kastamonu şilebinde çıkan yangının sabotaj olarak kabulünün olanaksız bulunduğunu, Marmara gemisinde çıkan yangının sebebinin

kesinlikle bilinemediğini, ancak gemide yangın çıkarttıkları iddia edilen kişilerin bu eylemde bulunmalarının fiilen olanaksız ve iddianın varit görülmediğini belirtmiştir.

Ayrıca Kültür Sarayı'nda çıkan yangının ihmalden mi ileri geldiği, yoksa sabotaj mı olduğu hususu raporlara göre kesin değildir. Ancak kesin olan, Kültür Sarayı'nda çıkan yangınla sanıkların hiçbir ilgisi olmadığıdır.

Eminönü araba vapurunun batması olayında da kararda aynen:

> «1600 küsur işçi istihdam eden ve deniz tarafından girilmesi de imkân dahilinde olan Haliç Tersanesinde vaki bir sabotajın yapılması ihtimali mevcut deliller muvacehesinde suç isnat edilen sanıklar kadar üçüncü şahıslar için de varit görülmüştür.» denmektedir.

Sonuç olarak; mahkeme sanıkların bir sabotaj yapmadıklarına karar vermiştir. Ortada bir tek sabotaj vardır. O da, henüz dosya yargı organına verilmeden ve henüz yargı organından bir karar çıkmadan çeşitli kurumlar basın, TRT, tarafından adalete vaki sabotajdır.

---

30 OCAK 1974

● Devlet Planlama Teşkilatınca yapılan bir açıklamada SSK'nun konut kredilerinin en çok, yüksek gelirlilere dağıtıldığı belirtildi ve işçi konutlarını SSK'nın yapması önerildi. Açıklamaya göre aylık geliri 2250 liranın üstünde olan sigortalılar, SSK'nın İstanbul'da dağıttığı konut kredisinin yüzde 33'ünü, Ankara'da yüzde 40,5'unu, İzmir'de yüzde 38'ini, Adana'da yüzde 59,4'ünü, Bursa'da yüzde 30,8'ini almışlar.

Bolivya'da faşist rejim sallanıyor

● Bolivya'da faşist Banzer Hükümetinin, taban fiyatları dondurma kararına karşı çıkan 20 bin kadar çiftçi ve köylü silahlı direnişe geçti. Hükümete bağlı askeri birliklerle köylüler arasındaki çatışmada 13 kişi öldü 115 kişi de yaralandı. Direnişin ayaklanma haline dönüşmesi üzerine Devlet Başkanı Hugo Banzer ülkede sıkıyönetim ilan etti. Buna rağmen direnişi sürdüren köylüler sıkıyönetim ilanına cevap olmak üzere General Jean Perez'i rehin aldılar.

31 OCAK 1974

● Türkiye Demokratik Kürdistan Partisi kurmak suçundan sanık olarak yargılanan ve Diyarbakır Sıkıyönetim Mahkemesine çeşitli hapis cezalarına çarptırılan 20 kişiden 10'unun mahkumiyetleri Askeri yargıtay tarafından onaylandı. Askeri yargıtay 7 sanık hakkında delil yetersizliği, 2 sanık hakkında eksik soruşturma yapıldığı, bir sanık hakkında da ölmüş olması dolayısıyla mahkemece verilen bazı mahkûmiyet kararlarını bozdu.

Türk - İş'te başkan seçildi

● Seyfi Demirsoy'un ölümü üzerine boşalan Türk İş Genel Başkanlığına, Halil Tunç, Halil Tunçtan boşalan Genel Sekreterliğe ise Şeker İş Sendikası Genel Başkanı Sadık Side seçildiler. Genel Başkanı seçmek üzere toplanan Türk İş yönetim kurulu toplantısı oldukça tartışmalı geçti. Yılmaz Gümüşbaş'ın en kısa zamanda toplantıya çağrılması şartıyla seçimin Türk İş Genel Kurulunda yapılmasına ilişkin önergesi çoğunlukla reddedildi. Özellikle Türk İş'e bağlı sosyal demokrat sendikacılar arasında tepkilere yolaçan seçim sonuçları, Türk İş'in, şimdiki politikasını sürdürmekte kararlı olduğu şeklinde yorumlandı. Aynı yorumlar da yeni Genel Sekreter Sadık Side de «sağ eğilimli» bir kişi olarak tanımlandı.

1 ŞUBAT 1974

● CHP - MSP Hükümetinin programı Başbakan Ecevit tarafından Millet Meclisi ve Senato'da okundu. (Hükümet programı ile ilgili bir yorum ve hükümet programının tam metni İLKE'nin incelemeler bölümünde yer almaktadır.)

● Bolivya hükümeti, bir kaç gün önce başlayan köy

lü ayaklanmasının bastırıldığını önesürdü. Hükümetin açıklamasına göre taban fiyatların dondurulmasına ve fiyat artışlarının önlenememesine karşı direnişe geçen Cochabamba kenti köylülerinin üstüne, çok sayıda askeri birlik, tank ve uçak desteğinde hücuma geçtiler ve 13 kişinin ölümünden sonra durumu kontrolleri altına aldılar. Faşist devlet başkanı Hugo Banzer de yaptığı açıklamada «Uluslararası sol örgütlcrin ve Bolivyalı solcuların birlikte düzenledikleri bir ihtilalin ortaya çıkarılıp bastırıldığını» önesürdü. Ayaklanmanın sol eğilimli lideri General Elodio Sanchez'in ülkenin her yanında arandığı bildirildi.

● Hükümetin af kanunu hazırlıklarına ilişkin görüşlerini açıklayan kuruşlardan TMGT, affın sınırsız olmasını, Sosyal İş ve Pet - Kim Sendikaları ise kapsamının geniş tutulmasını istediler.

● Şili'de sol cephe yeniden birleşiyor. Şili'den Küba'ya kaçmayı başaran Sosyalist Parti Genel Sekreteri Carlos Altamirano «Şili'de birbirine rakip durumda olan sol güç ve örgütlerin şimdi sıkı bir işbirliği içinde olduklarını» söyledi. Altamirano «her ne pahasına olursa olsun, sol güçler arasında kayıtsız şartsız bir iş birliğinin gerçekleşmesi gerektiğini» de sözlerine ekledi.

2 ŞUBAT 1974

● Türkiye Mimar ve Mühendis Odaları İstanbul Şubeleri, Başbakan Ecevit'e ortak bir telgraf göndererek çıkarılacak affın sınırsız olmasını istediler. Telgrafta eylem suçu ve fikir suçu ayrımı yapılmaması ve cezaevlerinin tamamen boşaltılması da istendi.

● Demirel ve diğer AP üst kademe yöneticilerinin tutumlarını beğenmeyen ve bu kadroyu 14 Ekim yenilgisinin sorumluları olarak suçlayan 70 AP'li güven oylamasından sonra Demirel'e bir muhtıra vereceklerini açıkladılar. Muhtıra'da Demirel ve öteki AP yöneticilerinin seçim öncesinde ve sonrasında yaptıkları hataların yer alacağı belirtildi. 70 Parlamenter adına yapılan açıklamada, genel başkanın, AP büyük kongresini toplantıya çağırmaması halinde olağanüstü kongre için önerge verileceği de açıklandı. AP'deki gelişmeler ve Demirel'e karşı muhalefet hareketinin güçlenmesi, İzmir AP teşkilatında başlatılan «AP'ye yeni bir yön ve hareketlilik verme» girişiminin bir başarısı olarak niteleniyor.

● Bolivya'da faşist hükümete karşı direniş genişliyor. Kalay madeni işçileri ayaklanan köylüleri desteklemek grevine başladılar. Hükümet kuvvetlerince kanla bastırılan köylü ayaklanmasını desteklemek amacıyla başlatılan kalay işçileri grevinin, fiyat artışları ve Banzer hükümetinin faşizan uygulamaları yüzünden büyük bir ekonomik bunalımın içine düşen Bolivya'da siyasi hayatı geniş ölçüde etkileyeceği bildiriliyor. Gözlemciler'e göre Banzer hükümeti her an devrilebilir.

Bolivya'da neler oluyor?

Latin Amerikadaki ilk bağımsızlık hareketi, 1825 yılında Bolivya'da büyük özgürlük savaşçısı Simon Bolivar tarafından başlatıldı. Daha sonra bütün bir kıtayı tutuşturan bu kıvılcım, ABD'nin emperyalist siyasetinin genişlemesiyle daha da sertleşen çatışmalara kaynaklık etti. Latin Amerika'yı bir özel av alanı olarak niteleyen ve ITT, United Steel, Philips Brothers gibi uluslararası tekellerin Morgan ve Rockfeller gibi tekelci sermaye gruplarının bütün ekonomiyi denetim altına almalarını sağlayan ABD emperyalizmi, kıtadaki bağımsızlık ve sosyalizm hareketlerini faşist cuntalar, Amerikancı generaller eliyle boğma yolları aradı; kıta, bir cuntanın diğerini devirdiği bir darbeler ülkesi haline geldi.

Simon Bolivar'ın Bolivyası 1825'den 1974'e kadar 170 halk ayaklanmasına ve 187 hükümet darbesine tanık oldu. Guavera'nın deyimiyle, «Bolivya tarihi,

Amerikancı faşist generaller ile özgürlük, bağımsızlık ve sosyalizm savaşçıları arasındaki mücadelelerin tarihi» oldu.

Halen faşist eğilimli Hügo Banzer hükümetinin diktası altında yönetilmekte olan Bolivya, 1974 Şubatında patlak veren köylü ayaklanması ve genel grev ile bütün dikkatleri üstüne topladı. Ancak Banzer'in basına ve TV'ye koyduğu sansür ve özellikle ABD haber ajanslarının çarpıtılmış haberleri, Dünya kamuoyunu Bolivya'da olup bitenler hakkında bir süre yanlış bilgilenmelere sürükledi. Olay uzun bir süre basit bir köylü ayaklanması olarak görüldü. Ancak gelişmeler ülkedeki derin sarsıntıyı gözler önüne serdi ve ABD'li yorumcular bile «Banzer hükümetinin günlerinin sayılı olduğunu» söylemeye başladılar.

Olaylar Santa Cruz eyaletindeki köylülerin, taban fiyatların dondurulmasını ve temel gıda maddelerine yüzde 38 ile yüzde 151 arasında değişen zamların yapılmasını protesto etmeleriyle başladı. 27 Ocak 1974 günü başlayan direniş kısa zamanda bir köylü ayaklanması haline dönüştü. Bir kaç gün önce de, ülkenin hemen hemen tek gelir kaynağı olan kalay madenleri işçileri aynı nedenlerle 24 saatlık bir genel grev yapmışlardı. Genel grevin etkileri ortadan kalkmadan başlayan köylü ayaklanması Banzer'e bağlı ordu birliklerinin kanlı saldırısı ile boğulmak istendi. Banzer, taban fiyatların artırılmayacağını ve temel gıda maddelerine yapılan zammın devam edeceğini açıkladığı bir TV konuşmasında, «ayaklanma hareketinin solcu ajitatörler tarafından yürütüldüğü, ülkede uluslararası komünizmin denetiminde bir ihtilâl hazırlandığı» şeklindeki alışılagelmiş masalı söyledi ve bütün ülkede sıkıyönetim ilân etti.

Köylüler sıkıyönetim ilânını, eyalet sınırları içindeki bütün kara ve demiryolu ulaşımını durdurarak ve Jean Perez adlı bir generali rehin alarak cevapladılar. Büyük bir bölümü hükümete bağlı olan ordu, tankların ve avcı uçaklarının desteğinde Santa Cruz eyaletinin Cochabamba kentinde toplanan köylülere karşı saldırıya geçti. 13 kişinin öldüğü, yüzlerce kişinin yaralı olarak ele geçtiği saldırıdan sonra, Banzer bir TV konuşması daha yapıyor ve ülkedeki rejim aleyhtarı direnişlerin tamamen ezildiğini belirtiyordu. Aynı gün, Bolivya İçişleri Bakanı Walter Castro da «Çok sayıda solcunun tutuklandığını» haber verdi.

Nitekim batılı haber ajansları da haberi böyle verdiler ve Bolivya ayaklanmasının bastırıldığını bildirdiler.

Ancak kalay işçileri hükümetin baskı düzenini sürdürmesi ve fiyat artışlarında ısrar etmesi halinde yeniden genel greve gideceklerini açıklayınca, Bolivya'nın tam anlamıyla bir iç savaşın eşiğinde olduğu ve ülkenin iki kampa bölündüğü ortaya çıktı. Bir yanda Neo Faşist siyasî partiye bağlılığını resmen açıklayan Hügo Banzer bir yanda da işçiler ve köylüler.

Üstelik Banzer kendisini iktidara getiren ve iktidarı sırasında destekleyen güçlerin de desteğini yitirmişti. Ülkede birbiri ardına patlayan devalüasyonların yarattığı ekonomik bunalımı protesto eden eski Cumhurbaşkanı Estennesero daha 13 Ocak'ta Paraguay'a sürülmüştü. Estennesero'nun lideri olduğu ılımlı solcu Ulusal Devrimci Hareket örgütü de Banzer'in denetimine girmeyi reddetmiş ve yumuşak da olsa muhalefete başlamıştı. 5 Şubat günü, Kilise de Banzer'e cephe aldı. Kilise'nin resmi açıklamasında ekonomik politikanın temelden değiştirilmesi, ayaklanan köylülere karşı «vahşice» olarak nitelenen uygulamanın hemen sonra ermesi ve faşist rejimin insanlık dışı baskısının kaldırılması istendi.

Yorumlara göre, bu siyasal bunalım haline dönüşen çalkantının temelinde 1972 devalüasyonu yatmaktadır. Ancak bu, oldukça yetersiz bir açıklama olarak kalıyor.

5 milyonluk nüfusun yüzde 86'sı «indians» denen yerli halktan ve melezlerden oluşmaktadır. Bunların Bolivya'daki sosyal konumları, Latin Amerikalı kaynaklarda «gizli kölelik» olarak nitelenmektedir. Son derece küçük bir azınlık bütün Bolivya ekonomisini elinde tutmakta, Kalay Madenleri sahibi Simon Hurbi Putino'nun serveti Bolivya'nın ulusal bütçesine denk gelmektedir.

Bolivya'nın yakın tarihinde rastlanan tek halkçı hareket 1971 Ağustosunda sosyal demokrat bir programla yönetimi alan Torrez cuntasıdır. General Juan Jose Tores, iktidarı alır almaz US Steel Corparation ve Philips Brother of Newyork şirketlerinin kalay ve çinko madenlerindeki hisselerini millileştirmişti. Çoğunluğu sendika lıderlerinden ve öğrencilerden oluşan bir halk meclisinin kurulması çalışmalarına da başlamıştı. Tores'in Halk Meclisinin ilk kararı, halk mahkemeleri kurmak ve ABD casuslarını, işbirlikçilerini ve ordunun kilit noktalarındaki Amerikancı subayları sınırdışı etmek oldu.

Ancak Tores'in kısa ömürlü iktidarı, Amerikalı uzmanlarca eğitilen Rangers birliklerinin komutanı Hugo Banzer'in darbesiyle sona erdi. İktidarı alır almaz «Bu şartlar altında seçim imkânsız ve gereksizdir» diyen Banzer, Tores hükümetince alınan bütün millileştirme kararlarını iptal etti ve ülkede tipik bir faşizm uygulamasına geçti.

Ne var ki Banzer'in demir yumruğunun ülkenin ekonomik sorunlarının çözümüne gücü yetmiyordu ve devalüasyonlar devalüasyonları izliyor, enflasyon çok az Güney Amerika ülkesinde rastlanan düzeylere ulaşıyor ve temel gıda maddeleri yüzde yüzün üstünde zamlar görüyordu.

Tores iktidarı için bardağı taşıran damla yıllardır talancı bir teknikle işletilen kalay madenlerinin verimliliklerini kaybettiklerinin ve bir süre sonra işletilemez hale geleceklerinin bizzat ABD şirketi tarafından açıklanması oldu. Banzer panik içinde, neo-faşist siyasi hareketle resmî bağlar kurarken, kendi iktidarı da kaçınılmaz sonuna doğru hızla yol alıyordu.

Nitekim 1974 Şubat'ında patlak veren ayaklanmaların bastırılmak şöyle dursun ülkeyi dönülmez bir içsavaşın eşiğine getirdiği artık ABD kaynaklarınca da teslim ediliyor ve ABD sermaye çevrelerinde «Bolivya'da siyasî ağırlık taşımak isteyenlerin en kısa zamanda ordu içindeki başkan adayını tesbit etmesi gerektiği» şeklindeki tatsız şakalar yapılıyordu.

Görülen o ki, Banzer'in faşist yönetiminin devrilmesi an meselesidir ama yeni yönetimin niteliğinin ne olacağı konusunda yorum yapma imkânı henüz pek yoktur.

---

4 ŞUBAT 1974

● Hükümet programının görüşülmesine başlandı. AP DP ve CGP yeni hükümete güven oyu vermeyeceklerini açıkladılar. Hükümet programının eleştirisi sırasında konuşan AP lideri Demirel, «Gerek koalisyon protokolünde, gerek hükümet programında aşırı cereyanlara hiç yer verilmemiş ve bununla mücadele için hiç bir tedbir öngörülmemiş» dedi. Demirel af konusunda da «Devlete karşı teşkilatlanmış, silahlanmış, cinayetler işlemiş şebeke mensupları affedilirse devletin güvenlik kuvvetleri, mahkemeleri bundan sonra nasıl bir görev ifa edecek ve devlet güvenliği kiminle, nasıl sağlanacaktır?» şeklinde konuştu. Demirel'in eleştirileri daha çok program demokratik hak ve özgürlükler bölümüyle ilgiliydi.

DP adına konuşan Hasan Korkmazcan ise CHP-MSP koalisyonunu «sol bir hükümet» olarak niteledi ve «Tarihin hiç bir döneminde Türk milleti solcu bir hükümet tarafından yönetilmedi» dedi ve bu hükümetin Türkiye'de mevcut olmayan sınıf kavgasını başlatacağını söyledi. Korkmazcan Programın CHP

çizgisinde olduğunu belirterek *«MSP'nin Hükümet programına koyduğu tek önemli husus okullarda Mecburî ahlâk dersi verilmesi olmuştur»* dedi.

CGP adına konuşan Feyzioğlu, seçimlerinin yapılabilmiş olmasını bir başarı olarak niteledi, muhalefet olarak izleyecekleri tutumu belirtti.

Eleştirileri MSP adına Hasan Aksay, CHP adına da Necdet Uğur cevaplandırdılar. Programı savunan Aksay ve Uğur hükümete güven oyu vereceklerini belirttiler. Uğur yeni hükümetin bir huzur dönemi açacağını söyledi ve CHP grubunun hükümet programına güven oyu verme gerekçesini, «kimsenin kimseyi ezmeyeceği bir düzen getirecek bir program olduğu için» şeklinde açıkladı.

Ahlâk üstüne

Yusuf Ziya Bahadınlı

«Çocuklarımıza töre ve geleneklerimizle millî hasletlerimize uygun ahlâk kaidelerinin öğretilmesi gayesi ile ilk ve orta öğretime mecburî ahlâk dersleri konulacaktır.» *(Hükümet Programı)*

Ahlâk dersi öğretmeni (programa göre bu dersi okutacak öğretmenin «gerekli vasıfları taşımasına özel bir önem verilecektir») büyük bir yaklaşımla sözlerine şöyle başlayacaktır:

«Ahlâkın kökeni bilinçtir, demiş Saint-Augustin; iyi düşünmeye çalışalım ahlâkın ilkesi budur, demiş Pascal; aklın başlıca görevi iyilik ile kötülük kavramlarını birbirinden ayırmaktır, diyor Descartes!...»

Ahlâk hocası söyleyecek, ahlâk dersi öğrencileri dinleyecek. Ve pek yakın gelecekte «ahlâklı bir toplum» doğacak!

«Ahlâklı bir toplum» un doğmasına öncülük etmedikleri için daha önceki hükümetleri ne kadar eleştirsek yeridir!

Bugüne dek bütün burjuva ideologları, sözcüleri, yazarları, soyut bir «iyilik-kötülük», «doğruluk», «dürüstlük», «yiğitlik» ten söz ederek soruna «ideal açıdan» bakmışlardır. Ne var ki bu ideologlar, sözcüler, yazarlar, bir toplum yapısında, insanlar arasındaki ilişkilerde «ekonomik faktörün» önemini bir türlü görememişler, görmek istememişlerdir. Bunlar bir şeyi daha görmezlikten gelmişlerdir ve gelmektedirler: sınıflı bir toplumda işçi sınıfının çıkarlarının burjuvazininkiyle çatıştığını, birinin ak dediğine, ötekinin kara dediğini, diyebileceğini, demesi gerektiğini; tarih boyunca egemen sınıfların, sınıf çıkarlarına uygun düşen görüşlerini, tüm insanlığı kapsayan bir görüş olarak ileri sürdüklerini; bu yüzden (yine tarih boyunca) sınıf çıkarlarına ters düşen görüşleri «kötü», «yanlış», «namussuzluk», «ahlâksızlık», «vatan hainliği» saydıklarını...

İlkel toplum düzeninde toplumsal çıkarla kişisel çıkar kaynaşmış durumdaydı. Özel mülkiyetin gelişmesiyle ve toplumun sınıflara bölünmesiyle kişisel çıkar, toplumsal çıkardan ayrılmış, kişisel çıkar gittikçe daha önplana geçmiştir.

Sınıflı toplumlarda üretim araçlarına sahip olma duygusu, kişide bencillik

doğurmuştur. Böylece kişisel çıkar bir temel kural olmuştur. Oysa kişisel çıkarı toplumsal çıkardan üstün tutmanın ahlâksızlık olduğu da bir görüştür.

Ahlâk kuralları, toplum yapı değiştirdikçe değişmektedir. Marks ve Engels, bunun böyle olduğunu ispat etmişlerdir.

Köleci toplumlarda, köle bir «canlı âlet» ti. Efendi, aracını dilediği gibi kullanma hakkına sahipti. Kölesini öldürebilirdi. Bu bir ahlâk kuralıydı.

Çağdaş kapitalist toplumlarda, kapitalistin, emekçiyi sömürmesi; emperyalist bir ülkenin, sömürülmeye açık bir ülkeyi sömürmesi için devamlı karışıklıklar, soğuk savaşlar, savaşlar çıkarması, burjuva ahlâkına uygun davranışlardır. Emeğinin, özgürlüğünün, bağımsızlığının bilincine varan işçi sınıfı için sömürüye, emperyalizme karşı koymak ise sosyalistçe bir ahlâklılıktır.

Egemen sınıflar bu gerçeğin sezilmemesine özel çaba göstermiş, kendi çıkarlarını insanlığın ortak çıkarı gibi gösterip kendi sınıf ahlâkını yaratmışlardır.

Tüm insanlığı kapsayan ahlâk kuralı yok mudur? Vardır elbette. Büyüğe, ana-babaya, kadına saygı örneğin...

Sınıflı toplumlarda egemen ahlâk, burjuva ahlâkıdır. Bunun besleyicisi, yayıcısı, yasalaştırıcısı kapitalist üretim ilişkileridir. Kişide çok, daha çok mülk edinme hırsı uyandırırken onda bu isteğe yönelik alışkanlıkları, yani kişisel çıkar sağlamayı, bireyciliği, bencilliği, yalancılığı, çalmayı, rüşvetçiliği, iltimasçılığı, satılmışlığı, adam satınalmayı, düşmanlığı, katilliği, ikiyüzlülüğü, kaypaklığı, kişiliksizliği bir tür ahlâk kuralı haline getirmiş olmaktadırlar.

Çok kâr etme, zengin olma hırsı, burjuvazinin belli bir özelliğidir. Bu bir amaçtır. Bu amaca varmak için bütün yollar «mübah» tır. İşte ahlâkın biçimi, yöntemi belirleniyor. Her şeye yön veren «her şey» ortaya çıkıyor: para! Para kimdeyse şeref, itibar, buyurmak, yönetmek, sayılmak, sevilmek, vurmak, öldürmek, öldürtmek onun hakkı oluyor. Napolyon : para, para, para, demiş! Kaç paralık adam... Parayı veren düdüğü çalar... Paran varsa cümle âlem kulun, paran yoksa tımarhane yolun... Para parayı çeker... «Kültür» böyle gelişiyor, «ahlâk» böyle oluşuyor.

Bir «serbest meslek erbabı» vardır. Bir «iş adamı» vardır. Ne iş yaptığını sorarsınız, «serbest» çalıştığını söyler. Nedir bu serbest çalışma alanları? Tüccarlık, komisyonculuk, mimarlık, mühendislik, avukatlık, doktorluk, imamlık, özel dersanecilik, filmcilik, tiyatroculuk, terzilik, eczacılık, dişçilik, yayıncılık, gazetecilik, matbaacılık, möblecilik, bakkallık, kasaplık... Bunlarla uğraşanlardan birine sorun, «işler nasıl?» deyin, «kesat» diyecektir. Yani doktor, insanların hasta olmadıklarından; imam, insanların ölmediklerinden; dişçi, diş sökemediğinden; gazete sahibi, baldır-bacak resmini fazla yayamadığından yakınacaktır. Bütün bunlara her gördüğümüzde «hayırlı işler» diliyoruz. Bir ahlâk böyle oluşuyor...

Ahlâk hocası bağıracaktır kürsüden : doğru olun, dürüst olun!...

Doğruluk, her yerde ve her zaman gerçekleri savunmak, başkalarının hakkına saygı duymak, onu savunmak, yalana karşı mücadele etmektir.

Dürüstlük, yine her yerde ve her zaman tutarlı olmak, hak yememek, namuslu olmaktır.

Doğru ve dürüst kişiler yalan söylemezler, başkalarını sömürmezler, ikiyüzlü değildirler; sömürücülere, yalancılara, hırsızlara, ikiyüzlülere karşı da mücadele verirler durmadan.

Sömürücülük, kişisel çıkarcılık, hazıryeyicilik; bu yüzden de yalancılık, ikiyüzlülük burjuva sınıfının değişmez, vazgeçilmez özelliğidir. Kişi bu sıfatlara doğuşundan sahip değildir elbette. Sınıfsal yaşantıya uyma zorunluğu kişiyi bu iflahı olmaz hallere düşürür.

Ahlâk hocası, yalan söylemeyin, ikiyüzlü olmayın, diyedursun!...

Burjuva ahlâkının ne idüğü, emperyalizmin sömürü alanına girildikçe daha da ortaya çıkar. Kapitalizmin ipliğinin pazara çıkmağa, işçi sınıfının bilinçlenmeğe, kendi öz örgütünü ve iktidarını kurmağa yöneldiği zamanlarda daha da belirlenir. Provokatör ajanlar türer. İşçi sınıfının kuruluşlarına girerler. Hızlıdan daha hızlı görünürler. Bir yere kadar sürdürürler de burjuvaca davranışlarını. «Vatanperver!» görevlerinden dolayı hükümetlerce ödüllendirilirler, rütbeleri yükseltilir, meslekî kıdemleri artırılır.

İnsanlar biribirini jurnallamağa «teşvik» edilir, bir «ihbar müessesesi» kurulur. Jurnalcılara «sayın muhbir vatandaş» payesi verilir...

Ahlâk hocası, kadınlara saygı gösteriniz! diyecektir tüm feministliğiyle.

Kölelik döneminde «canlı âlet» diye bir şey vardı. Bu bir insandı, köleydi. Efendi için, bir eşyadan farkı yoktu kölenin : alınır, satılır, tepe tepe kullanılır ve de öldürülürdü. Bu gün de böyledir. Kadın bir eşyadır, bir canlı âlettir. Alınır, satılır, tepe tepe kullanılır ve bir de elde kanlı bıçak, fotoğraflar çektirilir «namusunu kurtarma» anısı olarak!...

Kadın bir sömürü aracıdır Türkiye'de. «Saçı uzun aklı kısa» dır; «eksik etek» tir; «küldöken» dir, «ömür törpüsü» dür. Erkek, başka kadınlarla ilgi kurduğunda «çapkın» dır; kadın, «orospu» olur bir başka erkeğe bakınca. Erkeğin konuşkanı «hoşsohbet», kadının ki «çenesi düşük», «geveze»; erkeğin serti «kazak», kadınınki «elimaşalı» ; erkeğin birileri hakkındaki sözleri «haber», kadınınki «dedikodu» dur. Erkek dışarda serbest, her türlü gelişmeye açık, kadın çocuk, yemek, çamaşır ve toprağa bağlı, gelişmeye kapalıdır.

Böylesine değersiz olan kadın, bir namus, bir ahlâk ölçüsüdür bir de! Bakılan, konuşulan, arkadaşlık edilen bir kadının kocası, babası, kardeşi, yakınları «dürzü» dür, «kavat»tır, «boynuzlu»dur, «pezevenk»tir.

Ahlâk hocasının «kadına saygı» nutukları havada kalacaktır.

Ahlâk hocası, insanları seviniz, diyecektir. Ve ekleyecektir : hümanizma!

İnsanı en değerli bir varlık sayan, toplumun ve kişinin onurunu en yüce sayan görüş çok eskidir.

Feodalizmin çökmekte, kapitalizminse doğmakta olduğu dönemde hümanizma, çok önemli bir olguydu. Çünkü feodalizm, insanı tek çöpüne kadar sömürüyordu. İnsana ancak «öbür dünya» yı sunan din de feodalizme destek oluyordu.

Zamanla burjuvazi geliştikçe sözcüleri, yazarları, insan sevgisini feodallere, dine ve de kırala karşı savunmağa başladılar.

Bu çalışmalar özgürlük, kardeşlik, eşitlik sloganlarıyla Fransız Burjuva Devrimi'ni gerçekleştirdi.

Feodalizme karşı yoksul halk yığınlarıyla birlikte savaşan burjuvazi, iktidarını kurduktan sonra yoksul halk yığınlarını sömürmeye başladı. Ve de yaşamını bu sömürüye bağladı. Ama bir yandan da eski alışkanlıkla hümanizma sözcüğünü ağzından düşürmedi.

Marks öncesi hümanistler, idealist felsefeyi esas aldıklarından «insan» ı anlayamıyorlardı. Sosyalizm bilim haline geldikten sonra insanın, doğanın bir parçası ve toplumsal bir varlık olduğu anlaşıldı. Burjuvazi gibi küçük bir azınlığın, büyük bir çoğunluğu sömürdüğü iyice ortaya çıktı. Bugün uzlaşmaz, sınıflı toplumlarda, gerçekten bir insan sevgisi olurmuş gibi, kimi yazarlar, (bir de bunların solcu olanları var!) hümanizmaaa! diye yırtınıp duruyorlar; günlük gazetelerde, dergilerde Mevlâna'dan, Yunus'tan dizeler sunuyorlar...

Mark'sın dediği gibi, mademki insanın karakterini, içinde yaşadığı ortam belirliyor, öyleyse bize düşen görev, bu ortamı insancıl bir duruma getirmedik-

çe yani her insanın her türlü ihtiyacını karşılayan; her insanın yerini zenginliği, yoksulluğu, milliyeti, cinsiyeti değil, emek ve yeteneğiyle belirleyen bir düzen sağlamadıkça, ahlâk hocası boşuna nefes tüketecektir, insanları seviniz! diye...

Okullara ahlâk dersi koyan CHP-MSP koalisyon hükümeti de, yazarlar da sözcüler de ideologlar da beni fazla ilgilendirmiyor bir yerde. Ben en çok kürsüdeki, boşluğa yumruk sallayan bir boksör durumuna düşürülecek olan öğretmene acıyorum...

● İngiltere'de kömür işçilerinin grev oylaması sonuçlandı. Sendikanın aldığı grev kararını daha sonra işçilerin oyuna sunması dolayısıyla 31 Ocak — 1 Şubat günleri yapılan grev oylamasına 280 bin işçinin yüzde 86'sı katıldı ve işçiler yüzde 81 gibi «ezici» olarak nitelenen bir çoğunlukla grev kararı aldılar. 280 bin üyeli Maden Kömürü İşçileri Sendikası Başkanı Joe Gromley, 6'sı komünist olmak üzere 26 üyeli yönetim kurulunun toplantısında «Savaş kısa ve sert olacak» dedi.

Maden kömürü işçilerinin grevinin, 10 Ocak'tan bu yana 25 milyonluk işgücünün üçte ikisinin haftada üç gün çalışmasından doğan ekonomik bunalımı «felaket» düzeyine getireceği söyleniyor. Nitekim, grev oylamasından sonra İngiliz sermaye çevreleri, «Grev dört haftadan fazla sürerse, İngiltere, pazarlarından büyük bir bölümünü kaybeder» şeklinde yakındılar. Ancak sermaye çevrelerinin bu yakınmalarına rağmen İngiltere'deki diğer işçi örgütleri Kömür Madeni işçilerinin grev kararını desteklediklerini açıkladılar. Grevin Heath Hükümetine karşı siyasal bir direniş haline dönüşmesi üzerine bir konuşma yapan İşçi Partisi Başkanı Wilson, Heath hükümetini beceriksizlik ve dargörüşlülükle suçladı. Bu arada dok ve liman işçileri Sendikası da dışarıdan kömür ithal edilmeye teşebbüs edilmesi halinde bu kömürlerin yükleme ve boşaltmasının yapılmayacağını bildirdi.

(İngiltere'deki bunalım ve kömür işçileri konusunda Hüseyin Baş'ın bir incelemesi İLKE'nin «İncelemeler» bölümünde yer almaktadır.)

● Almanya'da ücretlerine yüzde 15 zam isteyen 2,5 milyon büro işçisi «ihtar grevine» başladı. Kamu hizmetleri sektöründe çalışan işçi ve memurlar ihtar grevinin yanısıra çeşitli toplantı ve gösteriler düzenleyerek, zam isteklerini cevapsız bırakan Brand hükümetini protesto ediyorlar.

● Mutlu Akümülatör Fabrikasında çalışan bin işçi greve başladı. Petrol İş Sendikası tarafından yürütülen greve, işverenin, birinci yıl 16, ikinci yıl 17 lira tutarındaki günlük ücret zammı isteklerini reddetmesi yol açtı. EAS akü fabrikasından sonra Mutlu Fabrikasında grevin başlamasıyla akü satışları karaborsası ortaya çıktı.

5 ŞUBAT 1974

● İngiltere Başbakanı Edward Heath'in, kömür işçilerinin grev kararını uygulamaya koymamaları için yaptığı ve siyasi çevrelerde «trajik bir üslup» olarak nitelenen çağrı sonuçsuz kaldı. Muhafazakâr hükümet başkanına cevap veren Maden İşçileri Birliği, «pazarlıklara devam edilmesinde yarar görmediklerini» belirtti. Grevin Cumartesi başlaması kesinlik kazandı.

● Leonid Brejnev'in Küba'ya yaptığı resmi ziyaretten sonra yayınlanan ortak bildiride «Batılıların, Küba'ya uyguladıkları iktisadi ve siyasi ablukaya bir son vermeleri» istendi. Ayrıca ABD'nin Küba'daki Guantanamo üssünü boşaltması konusu da bildiride yeraldı. Sovyetler Birliğinin, yeni bir toplum kurmakta olan Küba'ya yaptığı yardımın aralıksız devam edeceğine işaret edilen bildiride, Şili faşist yönetimi sert bir dille suçlandı.

● İsrail kuvvetlerinin Süveyş Cephesinden çekilişinin üçüncü aşaması başladı. Birliklerin bir hafta içinde tamamen çekilmiş olacağı bildirildi.

● Dışişleri Bakanı Turan Güneş, İngiliz Guardian gazetesine verdiği özel bir demeçte, Türkiye'deki ABD üsleri ile ilgili ikili anlaşmaların yeniden gözden geçirileceğini söyledi. CHP - MSP hükümetince yeni bir savunma stratejisi düzenleneceğini de belirten Güneş, NATO'dan bağımsız bir vurucu güç oluşturulacağını ve bu gücün NATO tipi olmayan silahlarla donatılacağını söyledi.

● Demirel'e karşı AP içinde başlayan muhalefetin sözcülerinden Vedat Ali Özkan, Demirel'e bir mektup gönderdi ve «En kısa zamanda genel idare kurulunu toplantıya çağırmadığı takdirde basına bazı açıklamalarda bulunacağını» bildirdi. Özkan aynı konuda yaptığı bir başka açıklamada Demireli istifaya çağırdı ve «AP'yi iktidardan muhalefete getiren bu kadro giderek partiyi yok da edecektir» dedi.

● Hükümet programının görüşülmesi tamamlandı. Eleştirileri cevaplandırmak üzere söz alan Ecevit, yaptığı uzun konuşmada «muhalefet muhalefet bile olamamanın telaşı içindedir» dedi. Demirel'in işkence, sol ve anarşi ile ilgili sözlerine de değinen Ecevit, «Demirel, huzur buldum diye rahat eden toplumu kışkırtıcı, tahrik edici noktalara getirmek istiyor. Bizim görevimiz tehlike değil, kavga değil, barıştır. Biz geçmişe dönmek niyetinde değiliz, geleceğe bakıyoruz» dedi.

Halka açılma, yeni hükümet ve demokrasi

Tektaş Ağaoğlu

14 Ekim seçimlerinden sonra başgösteren hükümet bunalımı ve CHP - MSP koalisyon hükümetinin kuruluş çalışmaları sırasında bir olay dikkati çekti: Kırkharamiler hazinelerini halka açtılar; tabiî o hazinelerden halka zırnık koklatacaklarından değil, halkın dişinden tırnağından arttırdığı nesi kaldıysa bu pahalılık çağında, onu da elinden alıp hazinelerine yığsınlar diye. Bu bakımdan, «halka açılış» ın ekonomik hedef ve amacı hepimizin malûmu; fakat «açılış» ın altında yatan birtakım siyasî hesap ve niyetler de var ki, onlar da en azından bir o kadar önemli.

Büyük sermaye, küçük burjuvaziyle orta sermayenin hükümeti karşısında, ve işçi sınıfının bütün toplum adına daha demokratik bir ortamda yapacağı ileri atılıma karşı **yalnız** kalmamak, nesebi ve cemaziülevveli tescilli, 12 Martla 14 Ekim arasında ipliği iyice pazara çıkmış bir avuç «kırk-aile parası» ndan ibaret olmadığını göstermek sevdasında. Bunun için hem yabancı ülkelerde çalışan işçilerimizin tasarruflarıyla, hem de küçük burjuva ve orta sermaye kaynaklı tasarruflarla arasında doğrudan bir köprü kurmaya çalışıyor. Bir bakıma, CHP nin ütopik «halk sektörü» heyulâsının karşısına, dünyanın başka yerlerinde «denenmiş» ve «başarıya ulaşmış», ayağı yere basan «gerçekçi» bir alternatifle çık-

maya bakıyor. Düne kadar örnek aile babasıyken, yarından sonra yabancı hemcinsleriyle bir örnek parababası olmayı hesaplıyor!

Bunun nemene bir alternatif olduğu, büyük sermaye sahiplerinin halka «açık» şirketlerin **denetimi** hakkında söyledikleri açık ve seçik sözlerden de belli. Sermayelerimizi halka açıyoruz ama, halkın tasarruflarıyla daha da büyüyen sermayenin denetimi yine bizim elimizde olacak, bizden gayri kimseyi o sermayenin başına yanaştırmıyacağız diyorlar. Bunun için ileri sürdükleri gerekçe de ilginç : büyük ve külfetli yatırımların kaderi şirket genel kurullarının, yani hisse sahiplerinin ya da onların temsilcilerinin günden güne değişen heves ve tercihlerine, yani şirket ortakları arasında halkoyu dalgalanmalarına bırakılamazmış. İşin (ve de, tabiî, suyun) başında iş adamı meziyeti, bilgi ve görgüsü, yönetici kaabiliyeti denenmiş, şirketle ilgisi — maddî yönden olsun, manevî yönden olsun — üç beş yüz liralık hisse senedi sahipliğinin ötesinde bir anlam ve ciddiyet taşıyan kişiler, yani şirketlerin bugünkü sahipleriyle mutemet yöneticileri yer almalıymış, onlara geniş yetkiler, imtiyazlar tanınmalıymış. Çünkü şirketin hikmeti vücudu olan en yüksek kâr ve kazancı sağlamaktan gayri hiç birşeyi asla ve kat'a düşünmeyenler ancak **onlar** olabilirmiş. Ve çünkü «denenmiş» uzman kişilerce kapalı kapılar ardında alınmayan kararlardan kimseye — ne hissedarlara ne de yurda — hayır gelmez, halka açık sermayenin yatırım, temettü dağıtımı, carî giderler tesbiti, istihdam, vs... gibi konularda izlediği ve izleyeceği siyaset halka açık olursa, hissedarların — ve yurdun — çıkarı gereğince korunamaz, dolayısıyla şirketin — ve yurdun — kazancı azalırmış. Sermayenin halka açılış hareketinde başarıya ulaşılması her bakımdan buna bağlıymış; ya da bir başka deyişle bu, halka açılışta başarının teminatıymış.

Dikkat ederseniz bu gerekçe açıkça **faşizmin** gerekçesidir; sermayenin çağımızdaki anti-demokratik eğilimlerini bugünden dile getirdiği gibi, halka açık şirketlerin tepesine tüneyen bir avuç iş bilir iş adamının yarın ortaya çıkacak zor koşullarda, «kitle demagojisinin doğuracağı acı sonuçlardan sakınma ve korunma» adına, halka kapalı «mutemetler yönetimi» ni **yurt çapında da** tercih edeceğinin habercisidir. Bu bakımdan büyük sermayenin sözümona halka açılışı 12 Mart sonrası dönemdeki ileri atılımının bir parçası ve devamıdır ve o dönemin anti-demokratik, faşizan eğilimlerini bizatihi yapısında taşır. Dolayısıyla, o dönemde büyük sermayle eliye «sanayileşme» adına yapılanların kitlelerin hayatına getirip hayatından götürdüklerinin bir muhasebesi niteliğini kendiliğinden kazanan 14 Ekim seçimleri sonrasına, o seçimle iş başına gelen parlamento çoğunluğuna dayanan CHP - MSP koalisyonunun kuruluşu sırasına rastlaması bizce salt bir «tarihî tesadüf» değildir.

14 Ekim Seçim Yenilgisi

Tekelci büyük sermaye, «sanayileşme» ye kârarlı parababaları ve onların **siyasî** düzeni, 14 Ekim seçimlerinde **genel oy** düzeyinde yenilgiye uğradı; çıkarlarına saldırdığı emekçi kitlelerden ve çıkarlarını bozduğu kendinden gayri hâkim sınıf zümrelerinden hatırı sayılır bir tokat yedi. Genel oy, yani büyük sermaye sözcülerine göre «kitle demagojisinin baskısı altında halkın bir günden bir güne değişen heves ve tercihleri», gerçekte ise yurtdaşların gerçek tercihleri mevcut somut koşullarda oy tercihlerine ne ölçüde yansıyabildiyse o kadarı, büyük sermayenin en büyük iddiasının en büyük yalan olduğunu ortaya koydu : o iddia, büyük sermayenin halk ve yurt çıkarını kendi çıkarında ihata ettiği iddiası idi. 14 Ekim seçimleri, gerçeğin bunun tam tersi olduğunu, büyük sermayeye yarar olanın halka açıkça zarar olduğunu gösterdi. Gösterdi ama büyük sermaye 14 Ekimde sadece bir seçim yenilgisine uğradı, yurt çıkarını kendi çıkarıyla yine de özdeş sayma ve **saydırma;** ekonomik ve sosyal kalkın-

mayı, taşaronluğuna talip olduğu Avrupa ve dünya kapitalizminin tekerine bağlama; bunun için de habire büyüme, büyüdüğünle yetinmeyip daha da büyüme, kendi kendine yetmeyip halkın küçük tasarruflarını da yutarak büsbütün şişme iddiasından vazgeçmedi. (Vazgeçemez de, ondan! Kapitalizmin kitabında sermayenin yerinde sayması yoktur. Yürümeyen — büyümeyen — sermaye ayak altında ezilir. Geri kalmış çağdaş ülkelerde özel sermayenin gelişip büyümesinin ister istemez yabancı sermaye ile bütünleşmeye müncer olması ise bizim parababalarının hiç umuru değildir. Bilakis, Süleyman Demirel'in geçen ay yine üzerine basa basa dile getirdiği gibi, ekonomik bütünleşme tercihinin altında ondan ayrı düşünülmesi imkânsız siyasî bir tercih de yatar aynı zamanda.)

Tekelci Sermaye İddialarından Vazgeçmedi

Büyük sermayenin iddialarından vazgeçmediği ve vazgeçemeyeceği, herşeyden önce, halka açılmayı 14 Ekimden sonra hiç olmazsa bir süre için dahi ertelememiş olmasından belli. İkincisi, AP'li olsun olmasın, kaderini tekelci sermayenin bugününe ve yarınına bağlamış, olanca varlığını tekelci sermaye iktidarının sürgit devamına adamış bir kısım basının yeni hükümeti yıpratmak için daha şimdiden kolları sıvamış olmasından ve bu arada anti-komünizm silâhına dört elle sarılmasından belli. Üçüncüsü, Parlamentoda muhalefetin, **yek vücut**, af ve demokratik özgürlükler konusundaki olumsuz tutumundan belli... Bülent Ecevit'in program eleştirilerine cevap verirken parmak bastığı garip çelişkinin nedeni de, izahı da budur. Tekelci büyük sermayenin tercihli örgütü AP, 12 Marttan sonra onca «fedakârlık» bahasına elde edilen «kazanç» ların heba edilmesine seyirci kalmıyacağını şimdiden belli ediyor. Bir elinde anti-komünizm silâhı, öbüründe Atatürkçülük bayrağı, ağzında «çağdaş uygarlık» yaygarası, yeni hükümeti özgürlükler konusunda kâh sindirip geri çekilmeye zorlamak, kâh damarına basıp provoke etmek, kâh kanatları arasına nifak sokarak kararsızlığa düşürmek, giderek yıpratmak için elinden geleni ardına komayacak. Tekelci sermayenin yedek gücü ve güvencesi CGP ile AP'nin düşman kardeşi DP de meydanı ona kaptırmamak için sermayeye hizmet arzında ondan geri kalmıyacaklar. Ve böylece gerçekten dünyanın hiç bir yerinde görülmemiş tarihî bir **garabet** Türkiye'nin siyaset hayatında sahneye konulacak: özgürlükler alanını genişletmeden yana olduğunu söyleyen bir iktidara karşı çıkıp ona «Dur!» diyen bir muhalefet!

Ne ki garabet aslında çok güncel bir gerçeği yansıtıyor: Bugün başta olan hükümet, hangi Parlamenter çaresizlikler karşısında başa geçmesine rıza gösterilmiş olursa olsun, ya da başa geçmesine hangi ard niyet ve kasıtla göz yumulmuş olursa olsun, bugünkü görünümüyle, tekelci büyük sermayenin çıkarlarına ve emellerine, ve son birkaç yıldır sürdürdüğü ileri hamlelere **ters** düşen bir hükümettir. Terslik hükümetin yapısından ve hükümet ortaklarının gerçek niyet ve eğilimlerinden çok, uyandırdığı umutlardan, dile getirdiği ihtiyaçlardan, seçim propogandası sırasında tartışılan konulardan, yapılan vaadlerden, ve en azından bugün için koalisyon partilerince korkusuzca üzerlerine gidileceği beyan edilen **gerçek çelişkilerden** doğmaktadır. Bir başka deyişle, terslik, 12 Marttan sonra yaşanan dönemle o dönemin somut yaşantısına ışık tutan 14 Ekim seçimleri sonuçlarının doğal sonucudur. Kitlelerin ve yurdun çıkarını kendi çıkarında mündemiç gören ve göstermeye çalışan tekelci büyük sermaye biraz da bunun için, koalisyon partilerinin bu çelişkilerin doğurduğu sorunlar karşısında «yola geleceklerini», olmazsa o sorunların altında ezileceklerini umduğu için koalisyonun kurulmasını her ne bahasına olursa olsun önlemeye kalkmamıştır. Ama bundan sonra, kendi çıkarına ters düşen bir hükümetin yurt çıkarına da sözümona «ters» düşeceğini; giderek, «kitle demagojisinin olumsuz etkisine açık

halk oyu dalgalanmaları» nın yurt çıkarlarıyla «bağdaşmaz» lığını ispat ve ilam babında yapmadığını bırakmıyacaktır. Tekelci büyük sermaye temsilcilerinin demokratik özgürlüklere **karşı** tavır almalarındaki garabet doğrudan doğruya bu «ters» liğin ifadesidir. Parlamentoda muhalefetin «muhalefet görevini yerine getirememenin tedirginliği ve hırçınlığı» içinde olması bundandır. Çünkü hükümet henüz **iktidar** değil, «muhalefet» de daha muhalefet olmadı. Ve «muhalefet» kendisi hiç bir zaman muhalefet olmamaya, hükümeti de, «yola gelmediği» sürece, iktidar yapmamaya kararlı. Onun için, açıkça, kasıtlı ve plânlı bir hırçınlık muhalefetinki! Polonius'un Hamlet için dediği gibi, «Deli ama, deliliğinde metot var!»

Ana Sorun : İktidar Sorunu

Şu halde koalisyonun bugün karşı karşıya olduğu esas sorun, gerçek iktidar olmak ya da olmamak sorunudur. Koalisyon partilerinin seçim propogandalarında dile getirdikleri, belli bir ölçüde örgüt yapılarına da yansıyan çelişkiler (tekelci sermaye çıkarlarıyla koalisyon partilerinin temsil eder göründükleri çıkarlar arasındaki çelişkiler) kafalarda oluşan, kulaktan dolma, kitaplardan aktarılma soyut çelişkiler değil, emperyalizmin gizli, açık tasallutu altında sürgit geri kalan yoksul ülkelerde günlük hayatta bilfiil yaşanan maddî ve somut çelişkilerdir. Onun için ne parlak vaadler ve hamasi beyanlarla —ya da göstermelik icraatla— yumuşatılabilirler, ne de tekelci sermaye çıkarlarına esasta dokunmayan cılız ve ürkek uygulamalarla ortadan kaldırılabilirler. Çelişkileri, temsil edilen çıkarlar yararına çözebilmek için cesur ve kararlı adımlar atmak, ortaya atılan sorunların köküne inmek; iddiaları haklı çıkaran, vaadlerin tutulduğunu gösteren, tekelci sermayenin olabilemez dediğinin olabilirliğini ispat eden gerçek icraatla başarı sağlamak; kısacası, vurulacak yere vurmak ve vurunca da ses çıkarmak gerekir. İşte o zaman tekelci büyük sermaye karşısında ve **ona karşı,** kırk haramilere karşı, gerçekten iktidar olabilme sorunu gündeme girer. Gerçekten iktidar olabilmenin yolu da demokratik hak ve özgürlükler sorununun çözüme bağlanmasıyla demokrasinin tam uygulanmasından geçer : biçimsel bir yaklaşımla değil; demokrasinin, çağdaş ekonomik ve sosyal kalkınmanın ayrılmaz bir unsuru olduğu gerçeğinden hareket edilerek.

Demokrasi Sorunu Çözüme Bağlanmalı

«Olağanüstü koşullar» dan «olağan» koşullara geçiş sorununun gerçek çözümü de buradadır zaten. 61 Anayasasının öngördüğü halk yararına reformların 12 Marttan önce gerçekleşmemiş olması, aslında 61 Anayasasının ruhunda ve hükümlerinde mündemiç demokrasinin gerçekten uygulanmamış olmasındandı. Onun içindir ki 12 Mart sonrasının demokrasiyle hiç bir surette bağdaşmayan «olağanüstü» koşullarında gündeme giren «Anayasanın öngördüğü reformlar», sonunda **tekelci sermayenin** öngördüğü reformlar oldu çıktı; ve «reform kanunları», 12 Martta iktidardan alaşağı edilen Adalet Partisinin başını çektiği hükümetlerce hazırlanıp Adalet Partisi milletvekillerinin oylarıyla kabul edildi. O Adalet Partisi ki, 12 Marttan önce tam altı yıl tek başına iktidar olduğu halde Anayasanın emrettiği reformları gerçekleştirmeye hiç yanaşmamış, Anayasnın öngördüğü demokrasiye karşı o dönemdeki gerçek tutumunun ne olduğunu da 12 Marttan sonraki davranışlarıyla apaçık gözler önüne sermişti!

Bu da gösteriyor ki, demokrasi sorunu gerçek anlamıyla çözüme bağlanmadıkça koalisyon ortaklarının temsil ettikleri çıkarlarla tekelci büyük sermaye arasındaki çelişkiler, o çıkarlar yararına çözülemiyecektir. (Süleyman Demirel bunu çok iyi biliyor; çok iyi bildiği için de, özgürlük istemeyen, özgürlüğünün devleti yıkıp ülkeyi felakete sürükleyeceğini söyleyen bir muhalefetin dünyada

ilk örneğini vermekten çekinmiyor! Hattâ, bu davranışıyla, ülkeyi kimlerin çiftliği saydığını, devletten kimlere hizmet beklediğini ortaya koymaktan da çekinmiyor.) Bu bakımdan demokrasi denince anlaşılması gereken, boşlukta, «uygarlık gereği» dir diye bizde de olsun kabilinden, desinlere demokrasi değildir. Özgürlükten kasıt da, üç beş yüz aydının dilediği kitabı okuyabilme, üç beş bin okurlu dergilerde içini dökebilme ya da birbirlerini şu ya da bu davaya ihanetle suçlayabilme özgürlüğü değildir. Gitgide büyümekten başka çaresi olmayan tekelci sermayenin faşist eğilimleri onun tarihten gelen yapısal güçsüzlüğünün ve uluslararası kapitalist mihraklara bağlı çıkarlarının kitle çıkarları ve yurt kalkınmasıyla bağdaşmazlığının ürünüdür; bu faşist eğilimler karşısında, özellikle sermayenin şu sözümona halka açılış döneminde tekelcilere karşı çıkmaktan başka çareleri kalmamış olanların elinde en güçlü koz, yegane güvenilecek teminattır demokratik özgürlükler. Onun için, tekelci çıkarlara karşı olduğunu söyleyen, tekelci çıkarlara karşı çıkarların oyları ve desteğiyle başa geçen bugünkü hükümete de demokrasiyi tam anlamında uygulayıp kitlelere maletmek düşer. Yeni hükümet bu yoldan kitlelerin aktif desteğini kazanmazsa, kitlelerin gerçek yurtdaşlık şevkini ve yurt sevgisini —demokrasisiz, özgürlüksüz yurt sevgisi içi boş bir kalıptır çünkü— seferber etmeye çalışmazsa el attığı hiç bir güçlüğün altından kalkamaz, ilk adımda tökezler, altını kurcaladığı ilk gerçek sorunun altında ezilir. Yurt içinde tekelci büyük sermayeye karşı olmak, onun ezdiği çıkarları savunmak, onun önceliklerini reddetmek, yöntemlerini değiştirmek, hızına ket vurup onu hedefinden döndürmek pek o kadar kolay bir iş değildir. Bunun için, **meselâ :** pahalılığı önlemeye çalışırken köylüye ve küçük üreticiye dönük (gerçekten köylüye ve küçük üreticiye dönük, büyük kapitalist çiftçiye, tüccara ya da ağaya değil) bir taban fiyatları siyaseti uygulamak gerekir; sosyal adaletin gerçekleşmesini ileriye ertelemeden ekonomik büyüme hızını daha da arttırmak gerektir; tüketime dönük montaj sanayiini üretime dönük gerçek yatırım malları sanayiine dönüştürmek, teknoloji alanında dışa bağımlılığı çok kısa zamanda asgariye indirmek, yurt dışına beyin ve emek gücü göçünün önünü almak gerekir; sermaye —yoğun ve emek— yoğun üretim yöntemleri arasında gerçek üretim ve kalkınma ihtiyaçlarını gözeten tutarlı ve uzun erimde verimli bir uyum sağlamak gerekir; çoğunluğun zarureti bahasına azınlığın lüks sarfiyatını kalkınmanın motoru kılmaktan vazgeçmek gerekir; kültür emperyalizmi sorununa hamasî edebiyatla üst yapıda sürtünüp geçmek yerine, üretim tercihleri ve tüketim alışkanlıklarıyla ilişkisini dikkate alarak maddî temelinde el atmak gerekir; kısacası, ekonomik ve sosyal kalkınmayı büyükpara çıkarlarının yedeğine, büyükpara çıkarlarını da dünya kapitalizminin tekerine bağlıyan genel kalkınma stratejisini kökten değiştirmek gerekir. Yurt içinde bütün bunları gerçekleştirmek hiç de kolay bir iş değildir; çünkü bütün bunları gerçekleştirmeye kalkmak aynı zamanda uluslararası kapitalizme ve emperyalizmin gücüne karşı çıkmak demektir; o da onların türlü baskı ve desiseyle buna karşı direnmelerini, ve giderek karşı-saldırıya geçmelerini göze almayı gerektirir - tabiî, eğer bütün bunlar uluslararası kapitalizmin çok dinamik bir çağda hızla değişen ihtiyaçları ve isterleri doğrultusunda, onun cevaz verdiği kadarıyla ekonomiyi yeni bir aşamaya vardırıp tekelci büyük sermayeyi yeni bir düzeyde yine egemen kılmaktan **gayri** sonuçlar verecekse : gerçekten kitlelere ve yurt çıkarına yarıyacaksa!

Bunu sağlamanın yolu, dediğimiz gibi, demokrasiden geçer : yani başta işçi sınıfı olmak üzere bütün ezilen, sömürülen, yolu kesilen sınıf ve zümrelerin merkezî kararlar ve mahallî uygulamalar üzerinde örgütlü ağırlıklarını duyurmalarına imkân vererek onların gerçek bir ekonomik ve sosyal kalkınma hamlesi yönünde seferber olmalarını sağlamaktan geçer. Tarihi yapan gerçek güç kit-

lelerdir; gerçek kitle desteğinden yoksun hıç bir hükümet, büyükparanın gerici çıkar ve emelleri ve emperyalizmin aktif desteğiyle göstereceği kesin direniş karşısında gerçekten iktidar olmayı ve iktidarda kalmayı başaramaz.

Bu arada şu temel gerçeği bir kere daha belirtmekte yarar var. İşçi sınıfı, hakkı olan demokratik hak ve özgürlükleri asıl kendisi elde edecektir, kimsenin ona demokrasiyi lütfen vermesini bekleyemez; işçi sınıfının demokrasi mücadelesi, onun toplumdaki bütün ezilen ve yolu kesilen sınıf ve zümreler adına çağdaş gerçekler ve olgular çerçevesinde yürütmek zorunda olduğu örgütlü iktidar mücadelesinin ayrılmaz bir parçasıdır; ve geri kalmış yoksul ülke koşullarında uluslararası kapitalizmin uzantısı tekelci büyük sermaye ile kitleler arasındaki çelişkinin nihaî ve kalıcı çözümü işçi sınıfının demokratik öncülüğünde gerçekleşecektir. En azından şu sıra tekelci çıkarlara karşı çıkarların sözcülüğünü üstlenerek yeni hükümeti kuranlar ve onları destekleyenler, işçi sınıfının demokrasi mücadelesine ellerindeki imkânlar dahilinde katkıda bulundukları oranda hem kendi temsil ettikleri çıkarlara hizmet etmiş, hem de 14 Ekim seçimleri sonunda ortaya çıkan tarihî konumda onlara düşen görevi yerine getirmiş olurlar.

---

6 ŞUBAT 1974

● Halil Tunç, Türk Harp İş Kurulunda yaptığı konuşmada bütün sendikaları Türk - İş'in içinde toplanmaya çağırdı. Aynı konuşmasında «Sol görüş işçiyi sermaye karşısında korur. Sol ekonomik felsefe ile sağ ekonomik felsefe arasında bir tercih yapmak gerekirse elbette işçinin, sendikanın tercihi sol istikamette olacaktır» dedi.

Tunç'un bu güne kadarki tutumuyla çelişen sözleri ve birleşme çağrısı, gerek Türk İş içindeki sosyal demokrat sendikacılar kanadından, gerekse DİSK ve bağımsız sendikalardan tepki gördü.

Tunç'un çağrısındaki «Sosyal demokrat adı verilen arkadaşlar sadece yöntemle ilgili bir değişik görüş getirmişlerdir» sözü sosyal demokrat sendikaların sözcülerinden Yol İş Federasyonu Başkanı Halit Mısırlıoğlu tarafından şöyle cevaplandı: «... çağrıyı olumlu karşılıyorum. Ancak bu konuşmaya ve çağrıya Türk - İş yönetiminde bulunan sendikacıların karşı çıkacağını da biliyorum. Bütünleşmek bizim de dileğimizdir. Ancak ayrılığımız yalnız yöntem ayrılığı değildir...»

Mısırlıoğlu, Tunç'un «sol» konusundaki sözlerine de şu cevabı verdi: «... Tunç'un ifade ettiği gibi sendikacılığın temel felsefesi soldur. Bu da demokrasilerde yaşar ve adına sosyal demokrasi denir. Bu anlayış içinde yapılacak sendikacılık da *sınıfçı değil* toplumcudur. Dileğim partilerüstü sendikacılığa bir son verilmesidir»

Tunç'un çağrısına bir başka tepki de DİSK kanadından geldi. DİSK adına konuşan Genel Sekreter Sülker, DİSK'in işçilerin öz çıkarlarını ve sınıfsal haklarını korumak üzere kurulduğunu söyledi ve «DİSK Sermaye çevrelerinin ve iktidarlarının alkış tuttuğu bir anlayışa karşı, sendikaların aynı zamanda politik bilinç vermesi gerektiğini savundu. DİSK işçilerin güçlü sendikalar içinde örgütlenmesinin mücadelesini verdi» dedi. Sülker birleşme çağrısını ise, birleşmenin ancak «ilkeli birlik» etrafında olabileceğini hatırlatarak cevapladı ve şöyle dedi:

«Bu bakımdan biz yozlaşan bir sendikacılık anlayışına karşı DİSK'i kurduk ve işçilerin umut kapısı olduk Biz lokavt'ın greve eşit bir hak olamayacağını savunduk. Grevin bütün yan unsurları ile özgürce kullanılması gerektiğini savunduk. Toplu sözleşme yetkisinin saptanmasında refarandumu önerdik. Her konuda işçi tabanının söz ve karar sahibi olmasına çalıştık, işçiye kişiliğini kazandırmaya önem verdik. Bu görüşlerimize karşı olan sendikacılar, bugün bizim haklı çıktığımızı görmüşler ve önerilerimizin bir bölümünü

olsun savunmaya yönelmişlerdir. Bu gelişmeyi takdirle karşılıyoruz.

Ancak biz işçilerin devlet yönetiminde söz ve karar sahibi olmaları için politik mücadelede yer almalarına da çalışıyoruz. Bu amaçlarımızı ve isteklerimizi paylaşanlar her gün artmaktadır. Şu halde ilkeleri ve görüşleri ile tutarlığını ve geçerliğini isbatlayanlardan DİSK'in içinde yer almak isteyenler aramızda sıcak bir ortam bulacaklardır. Biz yerleri için çalışan değil, ilkeleri uğruna sade bir işçi olarak da mücadeleden yılmayacak sendikacılarız. Gerçek sendikacıları saflarımızda birleşmeye davet ediyoruz.»

Bağımsız sendikacılardan, Topraksu — Tarım İşçileri Sendikası Başkanı Mahmut Gündüzbey ise Halil Tunç'un bir çatı altında toplanma önerisi ile ilgili olarak şunları söyledi:

«Türk — İş'in yeni Genel Başkanı Sayın Tunç'un geçmişini bilenleri olarak, CHP'nin iktidar olmasının hemen arifesinde, savunmakla herkesten daha çok görevli olduğu tüzüğü çiğneyerek yaptığı bu çağrıyı ve sözlerini samimî ve inandırıcı bulmuyorum. Türk işçi sınıfı ve örgütlerinin işçi sınıfının şaşmaz doğrultusu demokratik sol görüş ve eylemlerde bir olmak, İşçi sınıfının demokratik siyasal iktidarını savunmak, Türk - İş bünyesindeki işveren yanlısı sarı sendikaları tasfiye etmek, sendikaların yönetimde işçinin söz sahibi olmasını kesinkes sağlayacak demokratik bir yönetim sistemini sağlamak.

Bunlarla ilgili olarak kesin tavır almak ve eylemlere geçerek bünyesinde, bu değişiklikleri yapmakla, bütün işçiler Türk — İş çatısı altında toplanabilir. Bu yoldaki bütün girişimlere tüm işçiden yana örgütlerin katılmaya hazır olduklarına inanıyorum.»

«Çalışan halk yığınları önce politik, sonra da ekonomik iktidara yönelmedikçe, Türk toplumuna kurtuluş ve mutluluk yoktur.

Tunç sol gösterip, sağ vurmakta mahirdir. İşçi sınıfı Brütüslerin bu yeni oyununa gelmeyecek, Türk — İş yöneticiliğinin ağına düşerek sermayeye yem olmayacaktır.»

7 ŞUBAT 1974

Ecevit Hükümeti güvenoyu aldı

● Ecevit hükümei 235 oyla Meclis'in güvenini aldı. Olaylı geçen güven oylamasına 373 milletvekili katıldı. 136 red, 2 de çekimser oyun kullanıldığı güven oylamasının yarısında AP, DP ve CGP grupları Genel Kurul salonunu terkettiler.

Güven oylaması birleşimi saat 15'de başladı. Oylama CHP ve MSP'lilerin olumlu, AP, DP ve CGP'lilerin olumsuz oy vermeleriyle devam ederken, oy kullanma sırası Necmettin Erbakan'a geldiğinde, Erbakan'ın, oyunu «kabul» şeklinde açıklamasını alkışlayan CHP ve MSP'li milletvekillerinin alkışlarına dinleyici balkonunda da katılmalar oldu. AP'li milletvekilleri dinleyicilerin Meclis içtüzüğüne aykırı olan bu tutumlarını sert ve gürültülü şekilde protesto ettiler; Başkan'dan gerekli uyarıyı yapmasını ve alkışlayan dinleyicileri salondan çıkarmasını istediler. Başkan Güven'in önce milletvekillerini sükûnete davet etmesi daha sonra ilgilileri uyaracağını söylemesi üzerine AP'li üyeler kürsüye doğru yürüdüler ve salon karıştı. Olay büyüdü; Başkan Güven'in AP'lilere, «dinleyici locasındaki görevlileri ikaz etmekten başka bir şey yapamayacağını, halkı Meclis dışına kovamayacağını» bildirmesi üzerine AP grubu salonu topluca terketti. Onları DP ve CGP grupları izledi, Böylece Genel Kurul salonunda sadece iktidar partileri milletvekilleri ve bazı bağımsızlar kaldı. Oylamaya mevcut üyelerle devam edildi. Oylama sonucunda elde edilen 235 güvenoyunun dağılımı şöyle: CHP 184, MSP 47, TBP 1, Bağımsız 7.

● İngiltere'de ekonomik bunalımın ve genel grevin yol açtığı siyasal bunalım, hükümetin erken seçim kararı alması ve parlamentoyu feshetmesi ile sonuçlandı. Yeni seçimler 28 Şubat'da yapılacak.

1970 seçimlerinde, İşçi partisini 6 yıl süren iktidardan düşüren Muhafazakâr Parti oyların yüzde 46,4'ünü, İşçi Partisi ise yüzde 43'ünü almıştı. Son kamuoyu yoklamaları muhalefetteki İşçi Partisinin Muhafazakârlara göre daha şanslı olduğunu ortaya koyuyor.

● TÖB-DER (Tüm Öğretmenler Birleştirme ve Dayanışma Derneği)'nin düzenlediği seminer çalışmalarının ikincisi Ankara'da, çeşitli bölgelerden gelmiş 300'den fazla temsilci ve çok sayıda dinleyicinin katılmasıyla başladı.

Toplantının açış konuşmasını yapan TÖB - DER Başkanı Ali Bozkurt geri eğitim düzeyini eleştirdi, köy enstitülerini yıkan çevrelerin yaptığı eğitim reformlarından hiçbir şey beklenemeyeceğini ve baskıların devam ettiğini bildirdi. Ancak bu baskıların öğretmenlerin saflarının daha da sıklaşmasına ve örgütlenme azimlerinin güçlenmesine yardım etmekten başka bir işe yaramadığını da belirten Dernek Başkanı, öğretmen düşmanlığını sürdüren partizan eğilimli yöneticilerin yerine en kısa zamanda yenilerinin atanmasını beklediklerini de söz lerine ekledi.

TÖB - DER genel başkanından sonra söz alan Millî Eğitim Bakanı Mustafa Üstündağ, öğretmenlerin alkış ve tezahüratı arasında söze başlayarak, kendisinin de bir Köy enstitülü olduğunu, bundan kıvanç duyduğunu belirtti. Köy Enstitülerini ve buralardan mezun olarak yurdun çeşit li yerlerinde görev yapmakta olan 17 bin öğretmeni övdü. «Yurt sorunları üzerinde düşünen, görüşlerini açıklayan ve bunlar savunan öğretmen suçlu öğretmen değil başarılı öğretmendir» diyen Bakan, demokrasilerde baskı gruplarının bulunmasının sağlıklı olacağını da sözlerine ekledi. Bakan'ın konuşması sık sık alkışlarla, bu arada da «sendika kurma hakkı istiyoruz, «kıyımcıların tasfiyesini istiyo ruz» sloganlarıyla kesildi.

Seminer çalışması, «Az gelişmiş ülkelerde öğretmenlik mesleğinin fonksiyonu ve öğretmen örgütçülüğü, «memur ve öğretmenlerin örgütlenme hakları» ve diğer meslekî sorunlarla ilgili tebliğlerle devam etti.

Az gelişmiş ülkelerde öğretmenlik mesleği

Hamdi Konur

Az gelişmiş ülkelerdeki aydın gruplariyle, gelişmiş ülkelerdeki aydın grupları arasında, meslekî görev bakımından büyük farklılıklar var. Şüphesiz, bu durum, ülkeler arasındaki yapısal farkılıktan gelmektedir.

Bu hareket noktası, bizi ister istemez, «uygarlık çağının neresinde, hangi aşamasında bulunduğumuz» sorusunun cevabını aramaya götürüyor. Bundan dolayıdır ki, biz de ükemizin dünya ulusları arasındaki yerini tesbit zorunluluğunu ön plana adık.

Uygarlık Aşamasının Neresindeyiz?

Dünyamızın sözü dinlenen kesimi, dünya uluslarını üç kategoriye ayırıyor. Bunlardan birincisi, «Tekelci kapitalizm» dediğimiz eski dünya. Ikincisi, «Sosyalist dünya» diye adlandırılan Yeni Dünya ve diğeri de sömürgelikten yeni kurtulmuş olan Azgelişmişler Dünyası.

Bu kategorik ayrım, ekonomi biçimleri, siyasal sistemler ve gelişmişlik ya da geri kalmışlık açısındandır. Her birinin temelinde, üretim biçimlerindeki ayrılık rol oynar. Onları belirleyen de sosyal sınıfların üretim araçları karşısındaki durumlarıdır.

Şematik olarak aldığımız üç grubu şöyle de koyabiliriz: Kapitalist dünyanın genel bunalımı içinden kurtulamayan tekelci kapitalist devletler; gelişmesini sosyalist doğrultuda, içindeki sınıfları tasfiye ile aşma çabasına giren sosyalist devletler; ve Yeni Sömürgeciliğin ekonomik egemenliğinden kurtulma mücadelesi vermekte olan azgelişmişlik içinde bulunan geri kalmış ülkeler.

Biz bunlardan ancak üçüncü kategoride yer alabilmekteyiz. Yani azgelişmiş ülkeler arasında sayılıyoruz. Elbette ki, bu durum bizim için üzücüdür. Ama ne yapalım ki, üçüncü dünya ulusları arasındayız. Oysa, bu grup topluluklar, henüz sömürgeciler elinden kurtulabilmişler ve ancak siyasal bağımsızlıklarına kavuşabilmişlerdir. Hatta, bunlar için «kavuşabilmiş» sözcüğü bile fazla. Siyasal bağımsızlığı yanında, azgelişmişlikten kurtulup ekonomik bağımsızlıklarına kavuşamadıkları için, tekrar emperyalizmin ekonomik egemenliğine girmişler ve bununla birlikte siyasal bağımsızlıklarını da kaybetmişlerdir.

Bunların başlıca özellikleri, siyasal ve ekonomik bakımlardan emperyalist ülkelere bağımlı olmalarıdır. Bu bağımlılığın temelinde yabancı sermaye ortaklığında aşırı sömürü ile açık pazar biçiminde ticarî sömürülme yatar. Millî gelir düşüklüğü, adâletsiz dağılım, besin yetersizliği, istihdam tıkanıklığı, okur-yazar oranındaki düşüklük vb. gibi göstergeler bu durumun bir sonucudur.

Ekonomik ve siyasal bağımsızlık kavramları birbirlerini tamamlayan kavramlardır. Birbirlerinden ayrılamazlar. Ve bu ilkelerde gerçek bağımsızlığa kavuşulmadıkça, diğer hiçbir ilkede bağımsızlık sözkonusu edilemez.

Çağımızda, azgelişmiş ülkelerle emperyalistler arasındaki sermaye ihracı, hammadde kaynakları ve açıkpazar ilişkileri, emperyalizmin klâsik çağlarından çok farklı bir biçimde sürdürülmektedir. Emperyalist ülkeler sadece ekonomik sömürü ile yetinmezler. Onunla birlikte, azgelişmiş ülke topraklarında askerî üsler kurarlar. Askerî ve önemli buldukları stratejik bölgelere yerleşirler Ayrıca bu ülkeleri askerî bloklara girmeye zorlarlar.

Bütün bunlardan daha da önemli olanı; emperyalist devletlerin, gerikalmış topluluklara, kalkınma yöntemi olarak kapitalist sistemi önermeleri ve o sistemi benimsemeğe zorlamalarıdır. Oysa bu yol, azgelişmiş ülkeler için kalkınmanın değil, geri kalmışlığın yoludur. Geri kalmış ülkelerde kapitalist yol, geri kalmışlığı şartlandırır.

Geri kalmışlıktan kurtulmanın yolu, ekonomik bağımsızlıktan geçer. Ekonomik bağımsızlık ise, yabancı faaliyet sektörlerini millileştirmek, kamu sektörüne hız kazandırmak, onu sürekli desteklemek ve ekonomiyi bu doğrultuda planlı ekonomiye dönüştürmektir.

Kapitalist ekonominin ve onun üzerine oturtulan sistemin şartları başkadır. Önce, uzak mesafeli ticarî pazar ekonomisinin, sosyal işbölümünün üretici güçlerle olan dialektik gelişme sürecinde belli bir aşamaya ulaşma zorunluluğu vardır. Bunun yanında, sömürge kaynaklarına ve sömürge emeğine sahip olma şartı gelir. Kapitalist ekonomi bu şartlarda gelişip serpilir. Oysa, azgelişmiş ülkeler bu şartların tümünden yoksundur. Kendi işçisinden başka sömürecek tek bir insanı yoktur. Kendi işçisine gelince, günümüzün sosyal bilinç aşaması çıkar, kapitalist adayının karşısına. Sosyal adalet bilinci, çağımızda işçi sömürmesini alabildiğine zorlaştırmıştır.

Geri kalmışlık konusunda daha fazla durmayacağız. Geri kalmışlığımızı birbirimize kanıtlamakta zorluk çekmeyiz. Yalnız şuna işaret etmek isteriz: Bugünkü toplum yapımız ve bugünkü sosyal bilinç aşamamız, geri kalmışlıktan kurtulmanın bilinçli çabası içine girmiştir. Bu mutlu bir kurtuluş dönemini işaretler. Biz artık geri kalmış bir ülke olmaktan ziyade, gelişmekte olan bir ülke

niteliğindeyiz. Sosyal bilinç oluşmuş, sınıflar kendi doğrultularında yerlerini almışlardır.

Gelişmekte Olan Ülkeler Öğretmenlerinin Sorumluluğu

Gelişmekte olan toplum aydınları, sadece kendi meslekî doğrultularında değil, aynı zamanda çeşitli yönlerde verilen bir sosyal mücadelenin de içindedirler. Bunların, o sosyal mücadelenin içinde bulunup bulunmamaları kendilerinin elinde olan bir şey değildir. Günlük yaşantılarının gereği ve bu yaşantıların şartlandırdığı bir durumdur. Bu durum sürekli huzursuzluk, sürekli güvensizlik ve geleceğe dönük sürekli kuşkudan geliyor.

Bizim yurdumuzda bu durum açık seçik görülüyor. Geniş halk yığınları ümitlerini ve güven duygularını yitirmiş, kendi ülkelerindeki yönetime yabancılaşmış, özlemlerini gerçekleştirme umutlarını yabancı ülkelerde arar duruma getirilmişlerdir.

Mühendis, mimar, doktor ve mesleklerinin her kademesinde en kaliteli, en disiplinli teknisyen huzursuz ve geleceğe dönük umutlarını tüketmiş, kendi yöneticilerine yabancılaşmış, güvenliklerini belirleyen, belirleyecek olan şartların özlemlerini, kendi yurtlarının dışında arar hale getirilmişlerdir. Bunların da kökeninde, zulüm, işkence ve çalışma alanlarının kendilerine karşı kapanmış olması hali vardır. Her an emperyalizm ve onun işbirlikçilerinin oyun ve akla gelmedik tertipleri ile karşı karşıya gelebilirler.

Öğretmen, bütün bunların içinde en çilekeş olanıdır. Huzursuzluk ve güvensizlik, azgelişmiş ülke öğretmeninin kader çizgisidir. Umutsuzdur. Mesleğini sürdürebilecek, kendi yurdundan başka gidebileceği bir ülke düşünemez.

Bunların yanında, azgelişmiş ülke öğretmenlerinin bir yanları daha vardır. Sosyal mücadelenin içinde olurlar. Mesleklerinin gereği, karanlığa karşı, cehâlete karşı ve onların şartlarına karşı sürekli mücadele yürütürler. Ve bundan dolayı da, karanlıklardan yarar uman, cehâleti sömürmekten çıkar sağlayan sınıf ve tabakalar öğretmeni düşman görmüş ve onu düşman saymışlardır. Öğretmen, işte bu nedenlerle istese de istemese de sosyal mücadelenin içindedir.

Bu durum bizim öğretmenlerimizi, uygar ülke öğretmenlerinden ayırır. Onlar, kendilerinin söylediği gibi : «...insanlığın bilgi hazinesinde birikmiş olan deneyleri yeni kuşaklara aktararak ve bilgi hazinesinin daha da zenginleşmesini sağlayarak, bilgi hazinesini zenginleştirmek» suretiyle görev yaparlar. Oysa, azgelişmiş ülke öğretmeni, bütün bunların yanında bir de, görevini yapabilme olanağını elde edebilme mücadelesini verir. Emperyalist işbirlikçileri, sokakları özel komandolar biçiminde örgütlemişlerdir. Bütün faşist ülkelerde örneğinin görüldüğü gibi!... Ayrıca onları emperyalizmin azgelişmiş ülkelerde uyguladığı, Nkrumah'ın deyimiyle «anti-komünizm ideolojisiyle» de donatmışlardır. Böylece şartlandırılan işsiz-güçsüz takımı, öğretmene saldırtılır ve öğretmen görevini yapamıyacak duruma düşürülür. Şimdilik bugünlerin geride kaldığı sanılıyor. Oysa, bu gibilerin devletin resmî görevlileri tarafından örgütlendiği bilinmezlikten gelinmemelidir.

Bir taraftan siyasal iktidarlardan gelen bilinçli baskı ve bir taraftan da, halkı kışkırtmak suretiyle öğretmene saldırtan sosyal baskı, öğrencilerine ABC öğretmekle yetinecek öğretmen tipini çoktan unutturmuştur.

Demek ki, öğretmen bizim ülkemizde, bir taraftan böylesine bir sosyal mücadelenin içinde bulunurken; bir taraftan da geleceğin kuşaklarına kendi ülkesindeki maddî ve kültürel kaynaklara sahip çıkmasının yol ve yöntemini, bu kaynakların kendi toplumunun yararına nasıl kullanılacağını öğretmekten sorumludur. Bu durum bizde öğretmenlik mesleğinin kaçınılmaz gereğidir.

Sanırız öğretmen, mesleğini bu bilinçle değerlendirmek ve görevini bu bi-

linç doğrultusunda yerine getirmek zorundadır. Bunu yaparken de, karşılaştığı ve karşılaşabileceği engelleri aşma yeteneğinde olması şarttır. Üstelik, ülkemizin geri kalmış ve halkının yoksul bırakılmış olması öğretmenin görevini daha da zorlaştırmıştır. Kendisi bilir ki geri kalmışlık tarihsel bir olaydır. Yani geçicidir. Hiçbir ulus, hiçbir toplum varolduğundan bu yana geri kalmış ve sonuna kadar da geri kalacak değildir. O da bundan kurtulmanın yollarını araştırmak ve bu uğurda çaba göstermek, bunun yol ve yöntemini yetiştirdiği ve yetiştireceği kuşaklara aktarmak mecburiyetindedir. Ve hatta bundan sorumludur da. Esasen öğretmenin toplumun aktif unsurları arasında yer alması da buradan gelmektedir.

Sendikalaşma Zorunluğu

Toplumuna karşı böylesine bir sorumlulukla yükümlü öğretmen, bu yükümlülüğü nasıl yerine getirecektir? Hiç kuşkusuz, dernekler biçiminde bir örgütlenme ile değil. Dünyanın her tarafında olduğu gibi, sendikal haklarını geri almak ve kendi sendikalarında örgütlenmekle, yüklendiği sorumluluğu ancak yerine getirebilecektir. Bu itibarla, önümüzdeki ilk mücadele adımı, sendika uğruna girişilecek olan mücadelenin adımı olacaktır. Arkadaşlarımızın buna kendilerini hazırlamaları gerekmektedir. Hem de «12 Mart» öğretisinin dikkate alarak. Ondan edinilen deneyleri gözden uzak tutmadan...

Hiçbir kimse «12 Mart»'ın gerçek yüzünü unutmamalıdır. Onun öğretileri bize yarım yüzyıllık bir deney kazandırmıştır. «12 Mart» bize, halkla bütünleşmeyen, onun özlemleriyle bağdaşmayan hiçbir hareketin başarı şansı bulunmayacağını da öğretmiştir. Bu takdirde, geniş bir çevreye sahip olan öğretmenin ilk işi, bu çevreyle bütünleşmektir.

Hiç şüphesiz, öğretmen bağımsız bir sınıf değildir. Ya da toplumsal yapıda başlıca sınıflardan biri değildir. Ama, yabancı sömürü ve baskılar devam ettiği sürece, kaderi kendi işçisinin, kendi öz toplumunun kaderinden farklı olmayacaktır.

Elbette, öğretmen üretim yapmaz. Ama, kendisinin kol işçisinden farkı, fikir işçisi olmasından ibarettir. Başlıca görevi, geçmiş kuşakların deneylerini bilim olarak aktarmak ve işgücüne, insangücüne kalite kazandırmaktır.

Bizim ülkemizde eğitimin başta gelen amacı : Ekonomik ve siyasal bağımsızlık şartları içinde, azgelişmişlikten kurtulmak; genç kuşakları çağdaş bilimle donatmak; insanın işgücüne kalite kazandırmak; ve ulusal kazancı, hiçbir emek ve enerji israfına meydan vermeden, sürekli olarak arttırmaktır.

Eğitimimizi, kendi ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarımıza göre ayarlayıp planlamaya mecburuz. Bu durum bizi, ekonomik ve sosyal ihtiyaçlara paralel ve ayni amaçta bir plânlama uygulamasına mecbur eder. Ve bundan dolayıdır ki, eğitim ekonomik kalkınma plânlamalarının dışında ve ondan ayrı düşünülemez.

Yeni siyasal iktidarın eğitim konusunda gerçekçi, çağdaş ve halktan yana olacağına güvenmek istiyoruz. Bizim asıl merak ettiğimiz konu, yeni iktidarın kadro anlayışı olacaktır. Bir de, böylesine battal bir yöntemin içinden nasıl çıkılacağıdır.

9 ŞUBAT 1974

1973 yılında fiyatlar yüzde 29 arttı.

● Ticaret Bakanlığının yayınladığı son istatistiklere göre, 1973 yılında toplam fiyat artışları yüzde 29.2'lik bir orana ulaştı. Partilerüstü hükümetlerin işbaşında bulunduğu üç yıllık olağanüstü dönemde kaydedilen toplam fiyat artışları yüzde 67.1'i buluyor. Gelir dağılımındaki dengesizliği ve adaletsizliği daha da arttıran bu fiyat artışlarının «rekor» bir düzeyde olduğu bildirildi.

OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)'e

göre 1973 yılında. Türkiye'de enflasyon hızı yüzde 19.9'u buldu.

● Af çalışmaları sürdürülürken, Adalet Bakanı «Ay sonuna kadar cezaevleri boşaltılacak, suçlar sicilden silinecek» dedi. Ancak gelişmeler bakanın verdiği tarihte affın gerçekleşemeyeceğini gösterdi.

● İngiltere'de maden işçileri grevi başladı. Muhafazakâr Partinin «erteleme» çağrısına uymayan kömür madeni işçileri madenleri terketmeye başladılar. Başbakan Heath, mädenlerdeki tüm işçileri kapsayacak bir grevin ülke ekonomisi için felaket olacağını bildirdi.

● Türkiye Makine Mühendisleri Odası 20. Genel Kurulu Ankara'da toplandı. Oda Başkanı açış konuşmasında, makine mühendislerinin çeşitli sorunlarını dile getirirken, «Personel Kanununun teknik personeli huzursuz, ümitsiz ve küskün ettiğini» söyledi.

● Ereğli Demir Çelik'de toplu sözleşme imzalandı. DİSK üyesi Maden İş Sendikası tarafından yürütülen grev uzun bir süre devam etmiş daha sonra Talu hükümeti tarafından ertelenmişti. Erteleme kararının yarattığı sert tepkilere rağmen grev Talu hükümeti tarafından bir defa daha ertelendi ancak, CHP - MSP hükümetinin kurulmasından sonra Sanayi ve teknoloji Bakanı Abdulkerim Doğru başkanlığında yapılan bir toplantıda Maden İş yöneticileri ile Erdemir yetkilileri anlaşmaya vardılar. İmzalanan sözleşme ile Erdemir işçileri şu hakları aldı: «Saat ücretlerine birinci yıl 2 lira, ikinci yıl 2 lira olmak üzere toplam 4 lira zam, yılda iki maaş tutarında ikramiye, 72 gündelik tutarında işletme tazminatı ve çeşitli sosyal haklar. Erdemir sözleşmesine göre işçilerin grevde geçen günlere ait kayıplarına karşılık olarak da saat ücretlerine birinci yıldan itibaren 50 — 100 kuruş arasında değişen zamlar yapıldı. Erdemir sözleşmesinin başlangıç tarihi 19 Nisan 1973 günü olarak tesbit edildi.

● Ziraat Mühendisleri Odası ve Kimya Mühendisleri Odası, haşhaş üretiminin devlet kontrolünde yeniden serbest bırakılmasını istediler.

● Şili'de Hristiyan Demokratlar, Cuntayı insan haklarını çiğnemekle suçladılar. Cunta lideri Pinochet'ye gönderilen mektupta «cuntanın işbaşına gelmesinden sonra, birçok Şilili işinden alınmış, tutuklanmış, tehdit edilmiş ve çeşitli baskılara maruz bırakılmıştır» dendi. Ve cuntanın eylemleri «hukukun reddi ve insan haklarının şiddetle ihlali» olarak nitelendi.

İşkenceler konusu

● Başbakan Ecevit'in çeşitli konuşmalarında, bir barış devri açacaklarını ve işkence yapmış olanlardan dahi hesap sormadan geçmişi kapayacaklarını söylemesi veya yer yer imâ etmesinden sonra Hürriyet gazetesinin üç gün önce başlattığı yayın dikkatleri yeniden konu üzerinde topladı ve çeşitli yorumlara yol açtı.

Eski İstanbul Sıkıyönetim komutanı Faik Türün'le konuşan Hürriyet gazetesi muhabiri işkence iddialarıyla ilgili sorular sordu. Türün bu sorulara verdiği cevaplarda önce işkence'nin «göreli bir kavram» olduğunu söyledi, daha sonra verdiği bazı örneklerde işkence iddialarının bir kısmının doğru olabileceğini kabul etti.

Hürriyet gazetesinin yayını bir kısım yazarlar tarafından, daha geniş bir af ve Ecevit'in geçmişe sünger çekme isteğine karşı bir provokasyon olarak nitelendi. Altan Öymen, 8 Şubat tarihli Cumhuriyet gazetesinde Barış Çağrısına karşı kışkırtma adlı makalesinde konuyla ilgili olarak şunları yazıyordu:

«Garip bir durum oraya çıktı:

İşkenceye uğrayanlar, işkenceyi görenler, «Yeni bir döneme giriyoruz. Geçmişin acı olaylarını artık unutalım. Ülkemize barış gelsin» diyorlar. Yazılarında, konuşmalarında, bu konuya artık değinmiyorlar...

İşkence iddiaları döneminin sorumluluk mevkilerinde bulunmuş partiler ve kişiler ise açıyor ve kaşıyor bu konuyu.

İstiyorlar ki, işkencelerle ilgili mahkeme zabıtlarına; yer, isim, ayrıntı verilerek yazılmış, kitapları yayınlanmış olaylara, Ecevit bir de, «Hayır böyle şeyler olmamıştır» diye Başbakanlık fetvası çıkarsın... Nihat Erim gibi, Ferit Melen gibi, Naim Talu gibi... Se-

çimlerden önce bu olaylardan bizzat, acı acı şikâyet eden Ecevit...

Başta belirttiğimiz gibi, işkence konusunda garip bir durum karşısındayız: İşkence odalarından geçenler, bu odaları görenler, ya da gözleri bağlı olduğu için göremeyenler susarken, «Geçmişi unutalım. Yeni bir barış dönemine girelim,» diye beklerken, AP'den, AP'li gazetelerden ve AP'nin milletvekilliği ve bazılarının İçişleri Bakanlığı teklif ettiği emekli bir Sıkıyönetim Komutanından bir güçlü nutuk ve basın kampanyası başladı.

Bu kampanya, şu sırada bu konuda, susanları «Barış» çağrısına uymaya çalışanları tahrik ediyor... İnsanın gözleriyle gördüğü, ya da kulaklarıyle işittiği olaylara «Yalandır» denilmesini susarak dinlemesi kolay değil...

Sabır... Sabır... Ama bunun da bir sonu var... Ve bu böyle devam eder de, bir gün kendilerine «Yalancı ben değilim» demeye başlarsa ve kimin yalan söylediğinin tarafsız bir araştırmayla saptanmasını isterlerse, bundan doğacak tartışmanın sorumluluğu, herhalde onların üstünde olmayacaktır.»

9 Şubat günü, çeşitli sıkıyönetim davalarında görev almış 14 Avukat, Hürriyet gazetesinin yayını üzerine kamuoyuna bir duyuru yayınlamaya karar verdiler. 10 Şubat tarihli Yeni Ortam gazetesinde yayınlanan duyuru şöyleydi:

KAMUOYUNA DUYURU

Ülkemizin sayılı basın organlarından Hürriyet Gazetesi 7 Şubat 1974 tarihli sayısında «İşkence Olayının Açıklanması Gerekir» başlığı altında şu çağrıyı yapmıştır:

«Artık işkence olayının açıklığa kavuşması gereklidir. Ve Hürriyet iddia sahiplerinin ve suçlanan tarafların olaylarla ilgili ne biliyorlarsa ortaya koymaları gerektiğine inanmaktadır. Meseleyi açıklığa götürmek için «işkence» yapıldığına dair iddia sahibi olanların iddialarını ve delillerini, bu iddialar karşısında suçlanan kişi ve kurumlarla, yetkili organ ve müesseselerin de, cevaplarını ve karşı iddialarını ortaya koymaya davet ediyor. Hürriyet, gönderilecek bütün delilli işkence iddialarıyle, bunlara karşı verilecek cevapları yayınlamayı demokratik parlamenter rejime ve cumhuriyet ilkelerine hizmetin bir gereği saymaktadır.»

Bizler, söz konusu işkence olaylarını ilk kez ortaya atan ve işkencenin varlığını, derinliğini yakından bilen kişiler olarak kamuoyu önünde açıklarız ki, sadece gazeteye gönderilmesi istenen iddia ve delillerle suçlanan sorumlu kişilerin açıklamalarının yayınlanması konunun çözümünü sağlamaktan uzak kalacaktır. Çünkü işkenceye maruz kalanların büyük bir kısmı halen tutuklu olup, diğer kısmı da çeşitli nedenlerden ötürü bu konuda bir açıklama yapmaktan çekindiği için, tüm iddiaların yayınına maddî olanak bulunmamaktadır. Yalnızca suçlanan sorumlu kişilerin inkârlarının yayınlanması ise bugüne kadar söylenenlerin tekrarından başka konuya hiç bir açıklık kazandırmayacağı gibi, gazetenin istediği yönde de bir sonuç alınamayacaktır.

Bu durumda, konunun gerçekten özlenen doğrultuda bir açıklığa kavuşması isteniyorsa, işkencenin, varlığını iddia edenlerle, reddedenlerin karşı karşıya getirilerek enine boyuna tartışılmasının sağlanması zorunlu olmaktadır.

Bu nedenledir ki, aşağıda imzası bulunan bizler, işkenceyi reddeden

sorumluları, Hürriyet Gazetesinin aracılığı ile, arzu edilen yerde, 10 gün içinde, noterce düzenlenecek tutanakları Hürriyet Gazetesi tarafından yayınlanması kaydıyle tartışmaya davet ediyor ve işkence olaylarını ispata hazır bulunduğumuzu kamuoyuna duyuruyoruz. Aksi halde, konuyla ilgili bu ve bu tür girişim ve yayınların hiç bir olumlu sonuç vermeyeceğini, konuya hiç bir açıklık getirmeyeceğini ve ülkemizin içinde bulunduğu şu dönemde ve özellikle af konusunun yasama organına intikal edeceği bir sırada, faydadan çok zarar getireceğini açıklıyoruz.

Avukat : Gülçin ÇAYLIGIL, Avukat : Enis COŞKUN, Avukat : Nevzat HELVACI, Avukat : Ziya Nur ERÜN, Avukat : Fehmi ÇAM, Avukat : Refik ERGÜN, Avukat : Ziya ACAR, Avukat : Halit ÇELENK, Avukat : Orhan PEKEY, Avukat : Demir ÖZLÜ, Avukat : Özer KIRCA, Avukat : Emin DEĞER, Avukat : Çetin GÜNER, Avukat : Erşen ŞANSAL, Yeni Ortam Adına : Kemal BISALMAN.

11 ŞUBAT 1974

Demirel: Bu gün bana, yarın sana

● AP Genel Başkanı Demirel, yaptığı basın toplantısında, «Partimizde mesele sayılacak fikir ayrılığı yoktur. AP ayağına batan dikeni dış yardım görmeden kendi çıkarır» dedi. 12 Mart muhtırasıyla ilgili olarak sorulan bir soruya da «Bugün bana, yarın sana» cevabını verdi.

● CHP milletvekili Engin Ünsal, Faik Türün'ün Hürriyet gazetesine verdiği mülakat üzerine, Ecevit'in işkenceler konusunda soruşturma açmasını istedi. Ünsal, Ecevit'e gönderdiği telgrafta, bu konuda var olduğu iddia edilen dosyanın açılmasını ve işkence yapıldığı tesbit edilirse sorumluların cezalandırılmasını istedi.

● Ege tütün piyasası sabah saat 8'de Akhisar'ın tütünlerinin kalitesiyle ünlü Değirmendere bucağında Tekel Bakanı Mahmut Türkmenoğlu tarafından 22 ile 25 liralık baş fiyatlarla açıldı. Bakan, baş fiyatların sembolik kalmayacağını, 85 alım bölgesinde ortalama fiyatların 20 liranın üzerinde tutulacağını açıkladı. Yeni hükümetin tesbit ettiği baş fiyatlara göre, geçen yıla oranla üretici lehine kiloda 8,5 liralık bir fark sağlanıyor. Ege tütüncüleri, Bakanı ve ilgilileri büyük şenliklerle karşıladılar. Tekelin verdiği yüksek fiyatlar karşısında tüccar da ilk günden fiyatları yükseltmeye mecbur kaldı. Daha sonraki üç gün içinde üreticinin elindeki bütün tütünler büyük bir hızla ve yüzde 70'den fazlası Tekel tarafından alındı.

Bu yıl Tekelin verdiği fiyatların görülmemiş fiyatlar olduğu. Eğe tütün piyasasında hükümetin önemli bir başarı kazandığı ve olumlu bir siyasal sınav verdiği bildirilirken, konuyla ilgili çeşitli yorumlarda, bu yıl tütün ürününün az ve kaliteli olduğu, bu yüzden de üreticinin yüzü gülerken hükümetin de, önemli bir sınav sayılan tütün sınavını başarıyla atlattığı, ancak gelecek yıllarda durumun tersine dönebileceği, bu yıl verilen yüksek fiyatlardan etkilenen üreticinin dağ taş tütün ekimine gideceği ve ürünün kalitesi düşerken tekelin alım gücünün üstünde stoklar birikeceği, konularına dikkat çekiliyordu.

● Petrol tüketicisi ülkeler Washington'da toplandı. Amerika'nın daveti üzerine yapılan toplantıya 13 sanayi ülkesinin temsilcileri katıldı. Konferansın açış konuşmasını Kissinger yaptı. 7 maddelik bir programla, petrol tüketen ülkelerin birlikte hareket etmelerini önerdi. Daha konferansın ilk gününde Almanya dışişleri bakanı Scheel Amerika'nın yanında yer aldı; Fransa yalnız kaldı. Petrol ihraç eden ülkeler teşkilatı OPEC Genel şekreteri Washington'daki toplantı ile ilgili olarak bir «Petrol tüketicisi ülkeler grubu» kurulması yönündeki çabaları, sert bir dille eleştirdi.

12 ŞUBAT 1974

● İngiltere'de grevci maden kömürü işçileriyle güvenlik kuvvetleri arasında çatışmalar oldu. Başbakan

Heath, grevi komünist tahriki olarak nitelendirirken, grevci işçilerin ailelerini de, hükümet yardımını kesmekle tehdit etti. Heath, «İşçi Partisi tamamen sola kaymıştır» dedi.

Kömür madeni işçilerinin grevinin çok büyük ölçüde etkilediği İngiltere özel sektörü işçi sendikasına grevin ertelenmesi için 2,5 milyon sterlinlik (82 milyon 500 bin T.L.) özel bir finansman fonu kurmayı teklif etti. Teklife göre, madenciler grevi derhal kaldırarak işbaşı yapmayı kabul ederlerse, her işçi bu fondan haftada 1,5 ile 3 sterlin arasında ekstra bir ücret alacak. Heath Başkanlığındaki muhafazakâr hükümet, özel sektörün bu teklifine kesinlikle karşı çıktı. Sendikanın teklifi kabul edeceği sanılmıyor. Bir sendika yetkisili, «bu teklifin Heath hükümetinin içinde bulunduğu acıklı durumu yansıttığını, hükümetin artık işverenlere dahi söz geçiremediğini» bildirdi.

● Batı Almanya'da kamu hizmetlerinde çalışan işçilerden bir kısmının başlattığı grev, 2 milyon kamu görevlisini içerecek şekilde hızla yaygınlaşıyor. Otobüs, tramvay ve metro personelinin başlattığı greve son olarak temizlik işçileri de katıldı.

● Petkim'de 1300 işçi greve başladı. Kocaeli'ndeki Petro Kimya Tesislerinde Karabük Demir Çelik İşletmesi tarafından yaptırılmakta olan inşaatta çalışan 1300 işçi adına grevi yürütmekte olan Modern Yapı İş Sendikası yöneticileri, sözleşme çağrısına uymayan işvereni suçladılar ve greve işverenin bilerek sebep olduğunu söylediler.

● Anayasa Mahkemesi, 1.11.1973 tarihinde yapılan Cumhuriyet Senatosu Başkanlık seçimi ile 13.11.1973 tarihinde yapılan Başkanlık divanı seçimini Anayasaya aykırı bularak iptal etti. Anayasa Mahkemesi kararında, Başkanlık Divanın da Kontenjan ve Milli Birlik Grubu üyelerinin bulunmaması iptal gerekçesi olarak gösterildi.

● Seydişehir aliminyum tesislerinde faaliyet gösteren ve toplam 7 bin üyeye sahip olan üç sendika birleşmeye karar vererek olağanüstü bir kongre yaptılar. Hür-İş, Seydişehir Belediyesi Aliminyum - İş ve İçanadolu bölgesi Aliminyum - İş Sendikalarının birleşme kongresinde Türk — İş ile DİSK mücadele ettiler ve DİSK'ten yana sendikacılar seçimleri kazandılar. Başkanlığa TİP Konya eski il başkanının seçildiği kongre büyük ilgi gördü ve binlerce işçi tarafından izlendi. Türk - İş Genel Sekreteri, seçim sonuçlarının alınması üzerine kongrenin usulsüz olduğunu ve iptal edilmesi gerektiğini ileri sürdü.

13 ŞUBAT 1974

● Hükümet programında da yer alan, işçi kıdem tazminatlarının her yıl için bir maaş üzerinden hesaplanması kuralının 4 Şubat 1974 tarihinden itibaren geçerli olacağı açıklandı. Bu kararın alınmasına, hükümet programında yer alan maddenin açıklanmasından sonra bazı işverenlerin bunun getireceği yükümlülüklerden kurtulmak amacıyla işçilerin işlerine son verme ye başlamaları sebep oldu.

● Sovyetler Birliği, yurttaşlıktan çıkardığı yazar Soljenitzin'i serbest bırakarak Batı Almanya'ya gönderdi. Yazar bir süre önce çağrıldığı halde ifade vermeyi reddetmiş ve göz altına alınmıştı. Göz altı süresi 24 saat sürdü ve yazar sınırdışı edildi.

Tass Ajansının Soljenitzin'in sınırdışı edildiğini resmen bildiren açıklamasında, romancının Sovyetler Birliğinin en yüksek yasama organı olan Yüksek Sovyet Şurasınca vatandaşlıktan çıkarıldığı da yeraldı. Bu konudaki açıklama şöyleydi: «Soljenitzin, sürekli olarak Sovyet vatandaşlığı ile kabili telif olmayan davranışlarda bulunduğundan ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetleri Birliğinin çıkarlarına zarar verdiğinden vatandaşlıktan çıkarılmıştır. Soljenitzin'in ailesi gerekli görülen en kısa zamanda kendisine katılabilecektir.»

Washington Konferansı sona erdi.

● Petrol tüketicisi 13 sanayi ülkesinin Dışişleri Bakanlarının katıldıkları Washington Konferansı sona erdi. Konferansta ABD görüşü onaylandı. Konferansın gelişmesi kısaca şöyle oldu:

Petrol üreten ülkelerin petrolü bir silah olarak kul

lanıp, özellikle kapitalist dünyayı bir enerji bunalımına sürüklemeleri üzerine Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Nixon, petrol tüketen ülkelere bir çağrıda bulundu. Önce sadece birkaç büyük devlete yapılan çağrı, gerek Avrupa'da gerekse Arap dünyasında kopan gürültüler yüzünden bütün Ortak Pazar ülkelerini de kapsayacak biçime getirildi ve Washington enerji konferansı 11-13 Şubat tarihlerinde toplandı.

Konferansın amacı dünyadaki enerji sıkıntısına ortak bir çözüm yolu bulmak, gerektiğinde petrol üreticisi ülkelere karşı ortak bir tavır almaktı. Belçika, Kanada, Danimarka, Fransa, Batı Almanya, İrlanda, İtalya, Japonya, Lüksemburg, Hollanda, Norveç, İngiltere ve Amerika dışişleri bakanlarının katıldığı konferans, daha çok ABD dışişleri bakanı Kissinger ile Fransa dışişleri bakanı Jobert'in söz düelloları ile geçti.

Amerikan teklifi enerji bunalımına karşı bütün petrol tüketicisi ülkelerin ortak hareket etmesi ve bu ülkelerde birbirine paralel bazı iktisadi tedbirlerin alınması yolundaydı. Amerika, ambargo dolayısıyla özellikle Avrupa'da duyulan yakıt sıkıntısına ve petrol fiyatlarının yüzde 112 arttırılması ile doğan parasal sıkıntılara karşı alınacak tedbirlerin ikili anlaşmalardan geçmediği görüşünü savunuyordu. Zira bazı Avrupa ülkeleri, örneğin Fransa, Suudi arabistan ile Petrol karşılığında silah ve teknoloji anlaşmalarına girmişlerdi. Satın alınan her petrol varili karşılığında daha büyük paraların ödenmesi yüzünden tüketici ülkelerin dış ödemeler dengelerinde büyük açıklar meydana gelmiş, ya da geleceği açıkça belli olmuştu. Fakat Amerika bu sıkıntıları halletmek üzere yapılacak ikili anlaşmaların üretici ülkelerin ekmeğine daha çok yağ süreceğini iddia ediyor.

Fransa ise, önceleri böyle bir konferansın bile yapılmasına karşı çıkmış fakat son anda konferansa katılacağını bildirmişti. Jobert konuşmalarında, Nixon'un, yaptığı bu çağrının tamamen bir «Amerikan oyunu» olduğunu söyledi. Bu konferans, petrol bunalımına karşı alınacak bazı iktisadi ve mali tedbirlerin konuşulacağı bir toplantı değil, amaçları tamamen politik olan, Amerika'nın Avrupa Ekonomik Topluluğu üzerinde hegemonya kurmak için ortaya attığı bir girişimdi. Jobert'e göre her ülke kendi milli çıkarlarını düşünmek zorundaydı ve bunun için de istediği tedbirleri almakta serbest olmalıydı. Amerika ise petrol tüketicisi ülkeleri, alınan ortak bazı kararlara imza attırarak kıskıvrak bağlamak ve iktisadi, siyasi politikalarında serbest olmamalarını sağlamak amacındaydı.

Washington konferansı bir bakıma Amerikan tekliflerinin benimsenmesi ile son buldu. Fransa, konferans sonunda yayınlanan bildiriyi imzaladı. Ama bazı maddelere katılmadığını bildiriye koydurmaktan da geri kalmadı.

Yayınlanan bildiriye göre, petrol tüketicisi ülkeler enerji sıkıntısının getirdiği sorunlar ile tek başlarına başa çıkamayacaklarını kabul ediyorlardı. Her ülkenin kendi çıkarları diğerlerinin çıkarları ile ortak kabul edilmeli, petrol tüketicisi ülkeler, üretici ülkeler ile iş birliğine gitmeliydiler. Enerji tasarrufu, yeni enerji kaynaklarının bulunması için çalışmalar ön plana çıkarılacak, acil durumlarda eldeki petrol ülkeler arasında dağıtılacaktı. Fransa'nın katılmadığı bölümlerden biri ise ödemeler dengesinin korunması ve rekabet için para değerlerinin düşürülmesinin önlenmesi gibi iktisadi ve parasal konularda fikir birliğine varılması idi.

Alınan kararların yürürlüğe girmesi içinse bir komisyon kurulacak ve bu komisyon gelecekteki toplantılar için çalışmalar yapacaktı.

Küçük Arap Zirvesi toplandı

● Arap liderlerinin en önemlilerinden dördü Mısır, Suriye, Saudi Arabistan ve Cezayir, Cezayir'de «Ortadoğu barışında hala çözüm yolu bulunamayan bazı sorunları» görüşmek üzere toplandılar. Toplantıya, Mısır devlet başkanı Enver Sedat, Suriye devlet başkanı Hafız el-Esad, Suudi Arabistan kıralı Faysal ve Cezayir devlet başkanı Huari Bumedyen katıldı. Toplantı sonunda yayınlanan bir bildiride şöyle deniyordu: «Dört lider geçen ka-

sım ayında yapılan Cezayir Zirve Konferansında alınan kararların önemini bir kere daha hatırlatır, bu kararlara göre:

1. Siyonistler 1967 de işgal ettikleri Arap topraklarından tamamen geri çekilmelidirler.

2. Filistin halkının toprak ve yurtlarına kavuşma hakları garanti altına alınmalıdır.»

1967 yılındaki Altı Gün Savaşından beri yapılan en önemli toplantılardan biri olarak nitelenen bu zirvenin bir amacı da Suriye'nin Golan tepelerinde İsrail ile bir barışa yanaşma şartlarının hazırlanmasıydı. Arap liderleri bu toplantıda, Paris ve Washington'a bakanlarını göndererek, Suriye'nin şartlarını tekrar bildirmeye karar verdiler. Suriye ancak bazı garantiler aldıktan sonra İsrail'li savaş esirlerinin isimlerini açıklayacak ve Ortadoğuda barışın sağlanması için bir adım daha atılacaktı.

Cezayir'deki «Küçük Arap Zirvesi» ve katılanlara yakın bazı kaynaklar, bu toplantıda liderlerin barış görüşmeleri hakkındaki farklı düşüncelerinden vazgeçtiklerinin görüldüğünü ve tam bir anlaşmaya vardıklarını bildiriyorlar. Ayrıca bazı gizli kararlar da alındığı ve kararların yaygınlaştırılabilmesi için bir Arap Birliği toplantısının yapılması gerektiği de söylenlyor.

● Uluslararası Af Örgütü, Cumhurbaşkanı Korutürk ve parti liderlerine baş vurarak affın sınırsız olmasını istedi.

● DİSK'in yedinci kuruluş yıldönümü kutlandı. DİSK Genel Kurulunun, DİSK'in yedinci kuruluş yıldönümünde yayınladığı bildiri şöyleydi:

«DİSK bugün daha güçlü ve daha başarılı bir yılı geride bırakarak, 7. yılına giriyor. DİSK'in kuruluş amacı geçen altı yıl içerisinde yalnız işçiler tarafından değil, bizim dışımızdaki örgüt, kurum ve kişilerce de daha iyi anlaşılmış ve savunduğumuz ilkeler birçok işçi sendikasınca haklı görülmüş, yararlı bulunmuş ve itibar görmüştür. DİSK' in işçi tabanı başka örgütlere oranla haklarını ve menfaatlerini bilinçle savunmuş ve böylece bozuk düzenin sonuçları olan işsizlik ve pahalılık karşısında daha da korunmuştur.

Asıl önemlisi, DİSK eğitimde uyguladığı sınıfsal bilinç verme çalışmalarının bir sonucu olarak, 1973 Parlamento, Belediye ve İl Genel Meclisi seçimlerinde aktif görev yapmış ve tamamen sermaye kesimlerinin çıkarlarını koruyan partiler yerine işçi, köylü, küçük esnaf ve dar gelirli yurttaşların özlemlerine cevap veren CHP'ne oy vermiştir. Bu bilinçli oy vermenin sonucunda da, her türlü şikâyetlere yol açan bir bozuk düzenin temsilcisi olan AP iktidardan uzaklaştırılmıştır.

DİSK işte böyle bir başarılı mücadelenin mutlu sonuçlarını görerek 7. yılına girmektedir. Bugüne ulaşmamızda tek güvencemiz bilinçli işçi kardeşlerimizin Anayasal haklarına sahip çıkmadaki kararlılıklarıdır. DİSK işçi sınıfının devrimci mücadelesinin bilime dayalı, devlet yönetiminde söz ve karar sahibi olma azminin meş'alesini taşımaktadır. Bu aydınlık içinde geçen yıllarda, ilkeleri ve görüşleriyle tutarlığını, geçerliğini ve gerçekçiliğini ispatlayan DİSK'in içinde yer almak isteyen sendikalar aramızda sıcak bir ortam bulacaktır. DİSK yöneticileri mevkilerinde kalmak için uğraşan değil, DİSK ilkeleri uğrunda sade birer işçi olarak da mücadele veren sendikacılardır.

7. yılımıza girerken, gerçek işçi sendikalarını saflarımızda birleşmeye davet ediyoruz.»

14 ŞUBAT 1974

● Bolu Dev - Lis davasındaki bütün sanıklar beraat etti. 7 Mayıs 1973 tarihinde Bolu Lisesi ve dengi okullarda görevli beş öğretmen ve 10 öğrenci hakkında illegal örgüt kurmak veya bu örgüte üye olmak iddiasıyla açılan ve sanıkların beş yıldan 15 yıla kadar ağır hapis cezasına mahkûm edilmeleri istenen dava karara bağlandı ve 15 sanığın tümü, uzun süre tutuklu kaldıktan sonra söz konusu suçtan beraat etti.

● CHP, haşhaş ekimine dört - beş ilde yeniden başlanması için hükümete öneride bulunmaya karar verdi. CHP Genel Sekreter Yardımcısı İbrahim Cüceoğlu konuyla ilgili olarak basına yaptığı açıklamada haşhaş ekiminin yeniden başlaması için oluşturulan komisyonun çalışmalarını şöyle an

lattı: «Komisyon, Türkiye' nin belli yerlerinde, denetim altında haşhaş ekiminin ya pılabileceği ve bunun kaçakçılığa yol açmayacağı sonucuna varmıştır.»

Öte yandan, ABD diplomatik çevrelerinin açıklamasına göre Amerikan Bü yükelçisi William Macomber, Dışişleri Bakanı Turhan Güneş ile bir görüşme yaptı ve Türkiye'nin haşhaş üretimini yasaklamasın dan sonra ABD'de haşhaş fiyatlarının bir misli arttığını, buna bağlı olarak da eroin kullananların sayısının azaldığını bildirdi. Buna karşılık, Türkiye'deki uzmanlar, Türkiye'nin haşhaş ekimi yasağından sonra ABD ve Avrupa'nın uyuşturucu, narkotik madde tüketiminde hiç bir değişme olmadığını ileri sürdüler.

● İstanbul Millî Güven lik Mahkemesi, üç ayrı dava ile duruşmalara başladı. Casusluk suçundan iki çoban hakkında ayrı ayrı açılan iki dava yanında, İstanbul Millî Güvenlik Mahkemesinde «Yeni Adımlar» dergisi yazar ve yönetmen leri de komünizm propagan dası yapmak ve suç olan fi ili övnek suçlarından yargılandılar. Derginin Yazıiş leri müdürü Tarık Aslan hakkında 15 yıldan 32 yıla kadar ağır hapis, derginin sahibi ve yazarı Metin İlkin ve Yazar Kadri Öztopçu için 7,5 yıldan 15 yıla kadar, yazar Selahattin Yıl dırım ve Şair İbrahim Abdülkadir Meriçboyu için ise 6 aydan 2 yıla kadar hapis cezası isteniyor.

● Milliyet gazetesi yazarlarından İsmail Cem İpekçi TRT Genel Müdürlüğüne atandı. Yeni Genel Mü dür, «Halk oyunun tenkid ve desteğinin çabamıza önemli katkısı olacaktır» dedi.

● Mimarlar Odasının 20. Genel Kurulu Ankara'da ça lışmalarına başladı. Genel Kurulda bir konuşma yapan Mimarlar Odası Genel Baş kanı Şaban Ormanlar, «Son üç yıl tekelci sermayenin halkımız üzerinde sö mürüsünü yoğunlaştırıp da ha da güçlendiği bir dönem oldu. Bu amaçla sosyal adalet bir kenara bırakıldı. Gerçek bir sanayileşmeye değil, eninde sonunda dışa bağlılığı arttıran tekelci sermaye yararına bir sanayileşme politikasına önem verildi» dedi.

15 ŞUBAT 1974

● Sovyetler Birliğinden sınır dışı edilen yazar Soljenitzin Almanya'dan İsviçre'ye gitti. Yazarın İsviç re bankalarında 85 milyon liralık bir serveti olduğu açıklandı. Soljenitzin'in karı sı ve çocuklarına da çıkış izni verildi.

Beyaz Rusların sonuncusu

Hüseyin Baş

Soljenitzin'in çoklarının ağzı kulağında beklediği «malum» Sibirya yerine, apar topar o pek sevdiği ve saygı duyduğu Batı toplum düzeninin yanına postalanması çok istismar hevesini kursaklarda bırakmış görünmektedır.

Ne var ki, adamın Sovyet «cehenneminden» kurtulup İsviçre bankalarında yığılan dünyalığına kavuşmasının Batının istismar çevrelerini sevindirdiği sanılmamalıdır. Tam tersine işleri Sosyalist düzene çamur atmak, emekçi kitlelerinin uyanışını ve tüm barışçı çabaları köstekleмek olan bu çevreler şimdi, bitip tükenmeyen bir istismar madenini yitirmenin telâşında dövünüp durmaktadırlar. Büyü bozulmuştur. Takke düşmüş, kel iyice ortaya çıkmıştır. Beyaz Ruslar'ın sonuncusu İsviçre'nin tüm tefecilerine, CIA'ya, özgürlüğü soyut bir kavramdan ibaret sanan tüm dangalaklara hayırlı uğurlu olsun. Tepe tepe kullansınlar...

Solyenitzin'in kapitalist istismarcılığının başına kondurduğu «edebiyat mesihliği» payesiyle bir süre daha «kullanılacağından» kuşku yok. Romanları eskisinden çok daha büyük gürültülerle tezgâhlanacak. Tüm mass-media olanakları, TV'si, radyosu, basını eskisinden daha hızlı ve yoğun olarak harekete geçirilecek. Filimleri, posterleri ortalığı kaplayacak. Adı sokakları, bira bardaklarını süsleyecek kuşkusuz... Ve Solyenitzin — istese de istemese de — yazar olarak ne değer biçilirse biçilsin, salt böyle bir yolu seçtiği ya da seçmek durumunda kaldığı için, Batıdaki sayısız benzerleri gibi, istismar olanakları ortadan kalkar kalkmaz unutulmuşluğun köşesine fırlatılıp atılmaktan kendisini kurtaramayacaktır.

Sosyalist düzenin milyonlarca emekçinin akılalmaz çabası, alınteri ve kanıyla yuğrularak oluşan mayasına saldırmayı «meslek edinenlerin» bu yürekler acısı uğraşlarından «kârlı» çıktıkları görülmemiştir. Hele bu çıfıt kuyusuna kapitalist istismarcılığının ipiyle inilmişse...

Değeri kimden menkul olursa olsun böylesine bir yükü Soljenitzinde taşıyamaz. Hiçbir yazar, milyarlarca insanın etiyle kemiyle kafasıyla oluşturup meydana getirdiği yaşam düzenine gölge düşürmenin sistematik çabası üzerine ölümsüzlük tahtı kuramaz. Buna hiç bir becerinin, ne denli güçlü ve kapsamlı olursa olsun hiç bir reklâm kampanyasının gücü yetmez. Yetmeyecektir.

Biraz da bu yüzden Solyenitzin'in «edebi değeri», yazıp çizdiklerinin tarihsel gerçeklerle bağdaşıp bağdaşmadığı konusunda ileri sürülen kuşkulara «özgürlük düşmanlığı» ya da «Stalinci cehennem zebanisi» yaygaralarıyla karşı çıkmak beyhudedir. Kapitalist dünyanın propaganda dağarcığında «mebzul» miktarda bulunan bu tür suçlamalar kimseyi sindirmez. Kimse onların beğenip bağırlarına bastıklarını «beğenmemek» hakkından vazgeçmek niyetinde değildir.

Batı'nın kapitalist çevrelerinin bir yazarı tutması göklere çıkarması için salt «edebi değer» kriterinin yetmediği ötedenberi bilinir. Örneğin zamanında Gorki'yi, Tolstoy'u, bugün Aragon vb. larını «es» geçen Nobel'in Pasternak'tan sonra Solyenitzin'e verilmesini «mutlu bir raslantı» olarak görmek ya da bu iki yazarın öbür saydıklarımızdan daha üstün değerler taşıdıklarını öne sürmek mümkün değildir. Pasternak son derece özgün ve güçlü bir ozandı. Ama salt kapitalizmin işine geldiği için ödül Jivago nam uyuntu romanına verildi. Soluklari kesilene dek tepinip durdular talihsiz ozanın üstünde. Sonra unutulmuşluğun karanlığına bırakıp defolup gittiler... İşleri bitmişti. Doktor Jivago'dan Ömer Şerif'in anlamsız suratından öte kalan nedir belleklerinizde? Hiç, kuşkusuz... Ama Sezar'ın hakkını Sezar'dan esirgememeli... Pasternak romanının Batı'da yayınlanmasından sonra 1958 de verilen Nobel ödülünü geri çevirmek yürekliliğini göstermiştir. Büyük ozan aynı yılın Kasım ayı başında yazdığı bir yazıda ödülü geri çevirişinin nedenlerini şöyle anlatır: «Romanın çevresinde tezgâhlanan politik kampanyanın ölçülerini görünce bu tevcihin — Nobel'in — bugün korkunç sonuçları açıkça beliren bir politik girişim olduğuna kani oldum...»

Solyenitzin'in ve onun ağlayıcılarının görmek istemedikleri ya da görmeye yanaşmadıkları gerçek bu...

14 Ağustos'unda Çar'ı ve eski düzeni, Gulag Takımadaları'nda ise Hitlerci ihaneti Sosyalizme yeğleyip, temize çıkarmanın peşindedir Solyenitzin. 14 Ağustos maddenin ruhla çatıştığı «tinsel bir destandır» öncelikle. Kahramanı general Samsonov'un kişiliğinde ideolojisi ve gücüyle modern Rus Devleti'nin yaratıcısı Büyük Petro dönemi öncesi Rusyası, Doğu Prusya yenilgisinin karma-

şasında «temel tinsel» eğitimlerini kaybetmiş olmakla suçlar kendini. Yenilginin, tüm yenilgilerin temelinde yatan gerçek budur. Dinsel ya da tin'e bağlı tüm geleneklerden ayrılmış olmak... Solyenitzin'e göre : «Kişinin iç düzeni, sosyal düzenden çok daha önemli, çok daha temel birşeydir.»

Yazarın özdeşleştiği kahramanlardan albay Vorontintsev savaş sırasında ölen bir albayın gömülmesinde «duasız nasıl olur bu iş...» diyenleri «bu papazların işidir, subayların değil» şeklinde yanıtlar. Aslında dua'nın nasıl yapıldığını unutmuştur Vorontintsev. Sonunda işi çavuş Blagodarev yüklenir. Dualı gömülme merasimi iç paralayıcıdır. Hazurun aynı umut ve imanla yekvücut olmuştur. Çünkü Rus insanı ancak ve «kuşkusuz sadece» Hazreti Isa'ya sadakatta kendini bulmaktadır. Yalnız bir kişi dışındadır bunun... Lenartoviç... Tüm kötülüklerin simgesi odur... Solyenitzin eskiyi yeniye yeğler sürekli... Tıpkı aristokratı, «makul» aristokratı, aydınlara, yeni yetişen aydınlara yeğlediği gibi...

14 Ağustos'ta savaş stratejisiyle ilgili bölümler baskındır. Tarihsel gerçeklerle taban tabana çelişir anlattıkları. Solyenitzin yenilgiyi yengiye dönüştürecek bir sihirli strateji konusunda ahkam keser sayfalar boyu... Bu strateji dehalığı hevesinden Gulag Takımadaları'nda da vazgeçmez. Bu kez hayıflandığı Rusya'nın büyük Çar'ları ya da yitip giden tinsel eğilimler değildir sadece...

Hitlercilerin esir kamplarından toparlayıp devşirdiği bir ihanet ordusunu — General Vlassov ordusunu — aklamayı yüklenmiştir Solyenitzin Gulag Takımadaları'nda. Bu akılalmaz işe ihanet ordusunun varlığının tüm sorumluluğunu «Büyük Stratej» diye alaya aldığı Stalin'in sırtına vurmakla girişir. Solyenitzin'e bırakılırsa Stalin 2. Orduyu bile isteyerek nazilerin kucağına atmıştır. Stalin'in amacı —lutfen sıkı durun— bunların ihanetini sağlamak sonra da —kuşkusuz zaferden sonra— bir punduna getirip analarını ağlatmaktır. Başka bir deyişle Stalin Vlassov ordusunun ihanetini bizzat hazırlamıştır.

Solyenitzin Gulag takımadaları'nda Vlassov'un ihanet ordusundan artakalanları temize çıkarmak için abrakadabrayı adi bir çırak derekesine düşüren okus pokuslara başvurmaktan da çekinmiyor. Örneğin Prag'ın kurtuluşunu Nazilerin esir kamplarından devşirip Sovyet ordularına karşı sürdüğü Vlassov'un ihanet ordusuna «hibe» etmekte, tarihsel gerçeklerle hiçbir şekilde bağdaşmasa da, sakınca görmektedir. Savaşta olağanüstü kahramanlık gösterenlerin hemen tümü de, tabii, Vlassov'un Stalin canavarının kurbanı «masum» askerleri arasından çıkmaktadır. Vlassov başta olmak üzere hepsi günahsız ihanet ordusu, hepsi ihanete zorla sürülmüş «temiz» çocuklar...

Iç savaşın ünlü karşı devrimci hainleri Kolçak'ı, Wrangel'i, Denikin'i temize çıkarma ne zamana?

Ekim Devrimi olmasaydı Kolçak, Wrangel, Denikin türü kuzucuklar silâha sarılıp ihanetin batağına düşmezlerdi... Suç onlara ihanet olanağı veren Ekim devriminde değilse, kimdedir?

Solyenitzin'in kafası bu...

Edebiyat ve sanat özgürlüğüne sahip çıkmak için Sosyalizme küfredilmesini vazgeçilmez koşul sayan kıytırık sözde aydınların yıvışık hümanizması kimseyi ırgalamaz. Onlar insanın gerçek kurtuluşunu, barışı, kösteklemek için tüm hayasızlıklara yalan dolana başvuran uluslararası kapitalizmin tezgâhına gönülleri dilediğince yatabilirler. Bu kendi bilecekleri bir iştir. Ama bunu özgürlük adına yaptıkları sav'ı bulantı veren bir gösterişten başka bir şey değildir. Sosyalizmin insanı yücelten özünü oya gibi işleyen hiç bir sosyalist yazara içtenlikle eğil-

memiştir bu takım. Onları her zaman yok saymışlardır. Ama işin içinde sosyalizme küfür varsa iş başkadır. Fransız Komünist Partisinin başı Marchals «Ağustos 14'ü nasıl buldunuz?» sorusunu «Kasvet bastı, sıkıldım, yarıda bıraktım» diye yanıtladı mı kızılca kıyamet kopmaya hazırdır... CIA-yahudi maşası basın bayrağı açmış «Sol Cephe» ye saldırıya geçmiştir bile... Kendi yaşadıkları evrenin tüm aşağılıklarını, orostopolluklarını, insan kıyımını görmezlikten gelerek...

Köpeksiliğin sınırı yok...
Güle güle bay SAĞYENİTZİN...

Soljenitzin ve benzerleri

Ömer Burçak

Binlerce yıllık sınıflı toplumun üst yapıya yerleştirdiği derin izlerin insan psikolojisi üzerinde yarattığı bireyci şartlanmaların kısa zamanda yeryüzünden silinip gideceğini ummak hayalcilik olur. Özellikle, emperyalizmin hâlâ yaşadığını, dünyanın pek çok ülkesini kontrol altında tutarak hem sosyalist sisteme hem de henüz sosyalist olmayan emekçi halklara karşı ekonomik, siyasal, askerî ve ideolojik saldırılarını tüm araçları ve olanaklarıyla sürdürdüğünü gözönünde tutarsak, dünya toplumu üzerinden sömürücü sınıflı toplumun izlerinin hemencecik kalkacağını ummağa hakkımız olmadığı anlaşılır.

Soljenitzin, Zaharov, Dubçek, hatta Svetlana ve benzerleri gibi, sosyalizmin insan toplumuna getirdiği ve getireceği kollektif ruhu, ortak mutluluğu, sevgi ve dayanışmayı, barış ve kardeşliği kavrayamayan, ya da bu kollektif demokrasiye, sınıfsal fedakârlığa ayak uyduramayan kişilerin çıkması, sömürgen sınıflı toplum pisliklerinin uzantısından başka birşey değildir. Hele emperyalizmin, sosyalizme karşı yoğun ideolojik saldırısında, böyle bireyci ve halk düşmanı öğeleri kendisine araç edinmek için kullandığını, hatta satın aldığını, ya da onları batının bireysel tüketim toplumu yemleriyle avladığını biliyorsak bu gibilerin provokasyonlarının nedenini daha kolay anlamış oluruz.

Soljenitzin şimdiye kadar sosyalist ülkeler içinden çıkmış emperyalist ajanlardan ne ilkidir ne de sonuncusu. Emperyalist propagandanın İkinci Dünya Savaşından sonra, «soğuk savaş» adı altında açmış olduğu ideolojik saldırılarda kullandığı böyle kişilerin içyüzlerine kısaca bir göz atalım. Örneğin, 1950'lerde bir Krovçenko'nun tefrikalarının Fransız büyük burjuvazisinin parasıyla, «daha çok yaz, daha daha çok yaz» diyerek uzatıldığını biliyoruz. Svetlana'nın CIA tarafından kaçırılarak ona Amerikan parasıyla hatırat yazdırtıldığını bilmeyen kalmadı. Ne garip ki, Svetlana Amerika'da evlendiği kocasından, onun kollektif bir tarikat üyesi olduğunu ve malî varlığını sosyal tarikat arkadaşlarıyla paylaştığını söyleyerek boşandı. Demokrasi havariliği yapan Zaharov, yine kendi istediği demokrasi ölçüleri içinde iktidara gelmiş ve burjuvaziye bile en geniş özgürlükleri tanımış, Allende yönetimini devirip onbeş binden fazla işçi ve aydını katlederek

despotik bir zulüm ve ızdırap rejimi kuran CIA destekli Pinochet rejimine, kutlama telgrafı çekti.

Soljenitzin'e gelince; o da, bir sosyalist toplumun kuruluş güçlüklerini ve İkinci Dünya Savaşının özel şartlarını, uygulamalarını kendine araç edinerek üne kavuşmuş samimiyetsiz, bireyci bir yazarken emperyalizmin oltasına takılan lanetli bir zavallı haline dönüşerek isminden bahsettirmek ve ününü sürdürmek yolunu seçmiştir. Soljenitzin'in tıynetini göstermek için bir küçük örnek verelim. Yazar, İvan Denisoviç romanında, İkinci Dünya Savaşı yıllarında bir tutuklu çalışma kampını anlatıyor. Romanın kahramanı ise savaşa gitmemek suçundan oraya getirilmiş bir mahkum. Soljenitzin bu suçu çok önemsiz bir şeymiş gibi göstererek, abartmalı bir dille kamptaki kötü hayat şartlarından sözediyor. Suçu ne olursa olsun, bir sanığı veya mahkûmu topluma ve sosyalizme kazandıracak bir tutum sürdürmenin gerekli olduğuna şüphe yok. Ama unutmayalım ki, olay sosyalizmin büyük kuruluş sancılarını yaşamış, tam düzlüğe çıktığı sırada çok şiddetli bir emperyalist saldırısına uğramış bir sosyalist ülkede geçiyor. Çarlık bürokrasisinin son izlerinin tamamen, silinmemiş olduğunu ve birtakım küçük boy yöneticilerin eski alışkanlıkları sürdürecek biçimde keyfî davrandığını düşünsek bile, o yıllarda on milyonlarca Sovyet emekçisi, Nazi emperyalizmine karşı yokluk içinde adeta mucizeler yaratırcasına savaşırken ve bunlardan 22 milyonu, dünyada sosyalizmin yaşaması uğruna canını verirken, savaş kaçağı, sosyalizm düşmanı, toplum suçlusu birtakım kişilerin cezaevlerinde çektikleri sıkıntıları işlemek hangi samimi demokratizm ile bağdaşır. Kesinlikle güdümlü bir tutumdur bu!...

Emperyalist ajanı Soljenitzin'in son olarak yazıp, CIA aracılığı ile batı dünyasına gönderdiği Gulak Takımadaları adlı roman da aynı tutumun en yeni bir örneğidir. Halk düşmanı yazarın yazdığı şeylerin doğru olup olmadığını merak eden herhangi bir batılı «demokratik düşünür» niçin çıkmıyor acaba? İçinde büyük tahrifatlar taşıdığı şüphe götürmeyen bu ve benzeri yayınlarda, kısmî bir gerçek payı olduğunu bir an için kabul etsek bile, yazar bunların giderilmesi amacıyla mı peşpeşe böyle kitaplar yazmaktadır? Asla... Çünkü yazar hâlâ İkinci Dünya Savaşı yıllarından bahsettiğine, başka bir «anti-demokratik» malzeme bulamadığına göre artık bugün o tür uygulamaların giderildiğine şüphe yok. Nitekim sosyalist ülkelerden çıkan diğer karşı-devrimci yazarlar da İkinci Savaş yıllarından başka malzeme bulamamaktadırlar.

Öte yandan, Sovyetler Birliği'nin iktidar partisinin, bu konudaki eleştirisini yapalı yıllar oluyor. Ama yazar Soljenitzin ve benzerleri, emperyalist uşaklığının yeni imkânlarının cazibesine kapılarak, o zamanki bazı uygulamaları yalan kategorisine giren aşırı abartmalarla yazıp yayınlayarak, emperyalizmin boynunda daralan çembere güya «karşı-propaganda» yastığı olabileceklerini sanıyorlar

Fakat böylelerinin balonları çabucak sönüveriyor. Bugün bir Krovçenko'yu kaç kişi hatırlar? Hattâ bir zamanlar Nobel verilerek ismi etrafında fırtınalar koparılan Pasternak'tan kaç kişinin haberi var? Dünyanın dönüm noktası sayılan bir devrimin en civcivli anlarında sevgilisi ve karısı arasında, aşk acısı çeken, karlarda koşuşan, kırlarda el ele dolaşan Dr. Jivago'yu kaç kişi biliyor?

Günümüz insanlığı onları bilmiyor ama kadınıyla, erkeğiyle, çocuğuyla, yek vücut olarak, taş ocaklarında, fabrikalarda, tarlalarda tüm üretim alanlarında her türlü fedakârlığa katlanan ve sosyalizmi dünyanın en güçlü sistemi haline dönüştüren sosyaist ülke halklarını; Nazi emperyalizmine karşı canını tırnağına takarak dişe diş savaşıp sosyalizmi koruyan ve Japon emperyalizmini ve içteki ortaklarını yenerek Asyayı bir sosyalizm denizi haline ulaştıran emekçileri; ya da otuz yıllık kahramanca bir savaştan geçerek, emperyalizmi püskürten, sos-

yalizm bayrağını yücelten Vietnam ve diğer Çinhindi halklarını çok iyi tanıyor. Sosyalizmi kuran diğer emekçi halkları veya emperyalizme karşı bağımsızlık, demokrasi ve sosyalizm için mücadele eden dünya halklarını ve onların kahramanlarını da çok iyi tanıyor. Çağımızın düşüncesi bu mücadelelerin düşüncesidir. Çağımızın sanatı bu halkların sanatıdır; romanı yine onların romanı, şiiri onların şiiridir. Bir Soljenitzin balonu daha şimdiden sönmüş ve onu tarihin çöplüğüne fırlatıp atmıştır, ama aynı çağın sanatçıları Neruda, Lorca, Brecht, Aragon, Barbüsse ve diğereri unutulmamıştır.

Bizim ülkemizde de soyut bir sanatçılık imgesi peşinde koşarak Soljenitzin ve benzerlerinin emperyalist şakşakçılığını, samimi demokrasi taraftarlığı gibi göstermeğe çalışan «ilerici» gayretkeşlere raslanıyor. Demokrasinin asıl sahibinin kitleler olduğu gerçek, demokrasinin — azınlık değil — çoğunluk demokrasisi olduğu bilinmedikçe; dünya nüfusu içinde bir avuç kalan finans oligarşisi zümresinin ve onların yardakçıları ile ortaklarının, uşaklarının çıkarlarını savunmanın «demokrasi» anlamına gelemeyeceği öğrenilmedikçe, ne denli «ilerici» hatta «sosyalist» olunursa olunsun, halk mücadelesinde yaya kalınır.

Sosyalizm içinde birtakım hataları veya küçük bürokratların yanlış uygulamalarını önlemenin ve sosyalizmi daha sancısız biçimde kurmanın yolu ise Soljenitzin gibi provokatörlere ve dolayısiyle emperyalist burjuvaziye alkış tutmaktan değil; tam tersine, işçi sınıfının en kollektif ve demokratik ruhunu topluma egemen kılmaktan, yani sosyalizmi işçi sınıfına daha çok, daha daha çok maletmekten geçer.

---

16 ŞUBAT 1974

● Mimarlar Odası 20. Genel Kurulunda, teknik eleman sorununun kesin çözümünün ancak sendikal hakların iadesiyle sağlanabileceği belirtildi. Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği tarafından hazırlanan Teknik Personel İş Kanunu tasarısı görüşülürken konuyla ilgili olarak kabul edilen kararda özetle şu görüşler yer aldı. «Bugün üretime fiilen katılma durumunda olan teknik elemanlar, sosyal ve ekonomik hakları konusunda söz sahibi olmaktan uzak, etkin bir örgütlenmeden yoksun bir kesim durusundadırlar.. Ülke çıkarları doğrultusunda, görevlerini tam olarak yerine getirebilmek, tüm üretici sınıflarla birlikte, demokratik bir ortamda ekonomik ve sosyal haklarını savunabilmek ve elde edebilmek için Teknik elemanlar Personel Kanunu kapsamından çıkarılmalı. İş Kanunu kapsamına alınarak toplu sözleşme ve grev haklarına sahip kılınmalıdır.»

Teknik elemanların sendikal haklara kavuşması için yürütülecek çalışmaların yurt ölçüsünde sürdürülebilmesi için bir teknik elemanlar kurultayının toplanması da kararlaştırıldı. Kurultayın TMMOB Genel Kurulundan önce toplanmasına çalışılacak.

● Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası afla ilgili görüşlerini açıklarken, fikir suçlarının çağ dışı olduğunu, bu nedenle fikirsel suçların ceza kanunlarından mutlaka çıkarılması gerektiğini savundu.

● Orman Mühendisleri Odasının Ankara'da üç gün den beri süren 20. genel kurulu sona erdi.

17 ŞUBAT 1974

● Af tasarısı üzerinde çalışmalarını sürdüren CHP — MSP komisyonu, tasarının bir an önce kanunlaşabilmesi için bazı suçlarda tavan ve taban indirim süresinin tesbitinin genel başkanlara bırakılmasını kararlaştırdı.

● Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Genel Sekreteri Rafet İbrahimoğlu kıdem tazminatlarının 15 günden 30 güne çıkarılmasını yerdi ve «Türk ekonomisi, kıdem tazminatının bugünkü yükünü bile kaldıramayacak durumdadır» dedi.

Hükümeti suçladığı demecinde İbrahimoğlu, bu uygulamanın «Türk sanayii ni çökertebileceğine kadar

varan iddialar önesürdü ve «1975 yılının sanayi kuruluşları için bir tasfiye yılı olabileceğini» söyledi. Kapanan sanayi işletmelerinin büyük ölçüde işsizliğe yolaçacağı tehdidine de demecinde yer veren İbrahimoğlu kıdem tazminatlarının artırılmasının işçilere umulan yararı sağlayamayacağını söyledi ve bu iddiasını şöyle açıkladı: «...işletmelerdeki işçi devri artacak, işçinin kalifiyeleşmesi önlenecek, işverenler kıdemli işçi barındırmamanın yollarını arayacaklardır.»

İbrahimoğlu'nun oldukça sert bir üslup taşıyan demeci, sendika çevrelerinde, 1975 yılının işçiler açısından taşıdığı özellikle ilgili görüldü. Bilindiği gibi 1975 yılında Türkiye'de çok sayıda işçi 25 yıllık yasal çalışma sürelerini doldurarak emekli olmaya hak kazanacaklardır. Demirel iktidarı zamanında alınan 1950'den önceki hizmetlerin 1950'den itibaren hesaplanmasına ilişkin karar ve Sosyal Sigorta uygulamasının Türkiye'de 1950 yılında başlaması gerçekten de 1975'de çok sayıda işçinin emeklilik hakkını kazanmalarına yol açacaktır. Ancak İbrahimoğlu'nun halen çalışmakta olan ve sigorta kapsamında bulunan 1.5 milyon işçinin tümünün 1975 yılında emekli olacağı gibi temelsiz bir yorumdan hareket ederek 1975'de ödenecek kıdem tazminatlarının 75 milyar lirayı bulacağı hesabının tutarsızlığı da eleştirilere konu oldu.

● İzmir Barosu Başkanı İskender Özturanlı genel af konusunda verdiği demeçte «Geniş kapsamlı affın boyutlarını saptamak politikacıdan çok hukukçunun görevidir» dedi. CHP dışındaki hiç bir partinin, Baroların af konusundaki görüşlerini sormayışını eleştiren Özturanlı, kademeli affın ve bazı suçların af kapsamı dışında bırakılmasının hukuk mantığıyla çeliştiğini söyledi.

18 ŞUBAT 1974

● Eski bağımsız milletvekillerinden Celal Kargılı tarafından yayınlanmakta olan haftalık OLAY dergisinde Sosyalist Parti kurulmasına ilişkin bir çağrı yayınlandı. Derginin aynı sayısında «Bir Parti Kurulursa...» balşıklı yazısında Erol Toy, bu güne kadar kurulmuş çeşitli partilerle ilgili bir tarihçe yaptıktan sonra sosyalist partiyi kimlerin kurması gerektiği konusuna değindi. Toy, Sosyalist Partiyi kurup kurmama konusunda karar hakkının, emekçi yığınlarla ilişki kurmuş, onların bilinçlenmesine katkıda bulunmuş ve bunun kavgasını vermiş kişilerde olduğunu belirtti ve böyle bir partinin «en doğal» kurucularının tutuklu olduklarına işaret etti ve şöyle devam etti: «Ancak bu doğal kurucular parti kurmak istemezlerse... o zaman parti kurma hakkı gelişim süreci içinde görev yapan eski yöneticilere düşer».

Olay dergisinin, yazarı Toy'un ağzından parti kurma konusunda Mehmet Ali Aybar'ı kurucu olarak önermesi olarak yorumlanan bu yazının yayınlandığı sayıda Mehmet Ali Aybar'ın da 141 - 142 başlıklı bir yazısı yer almıştı. Aybar 141 ve 142 maddelerin faşist niteliğini inceleyerek başlattığı yazısını şöyle tamamlıyordu: «141 ve 142 yürürlükten kalkmalı ve solun her eğilimdeki partileri bizde de kurulmalıdır. İşçi sınıfımızın ve emekçi yığınlarının bu gün ulaştığı bilinç noktası ve Türk düşünürünün haysiyeti bu adımın atılmasını zorunlu kılıyor... Ecevit'in Türkiye'deki özgürlükler ile batı demokrasilerindeki özgürlükler arasında bir fark kalmayacağı hakkındaki sözlerini de senet sayıyoruz.»

OLAY dergisinin çağrısı «halkımıza çağrı» başlığı altında 12 soruyu kapsıyordu. Dergi çağrı gerekçesini şöyle açıkladı: Sosyalist bir parti kurulması için mevcut olan tüm engellerin ortadan kaldırılarak kurulacak bu partinin de tıpkı diğer partiler gibi faaliyetini sürdürebileceği gerçekten demokratik bir ortamın kurulmasına hizmet etmek amacıyla...»

(İLKE'nin Sosyalist Parti Konusunu ve Sosyalist Partinin kurucusu olarak önerilen Aybar çizgisini inceleyen yazıları, derginin «incelemeler» bölümünde yer almaktadır.)

● Yüksek Askeri Şura toplantısında bir konuşma yapan Başbakan Ecevit, hükümeti bekleyen sorunlar ve Silahlı Kuvvetlerle ilgili çalışma ve tasarılar özellikle Milli Savunma harca

malarında büyük ölçüde tasarrufa gidilmesi gereği üzerinde durdu. Askeri orta okulların yeniden açılmasının yararlı olup olmayacağının araştırılmasını da isteyen Ecevit, kalkınma çabalarında silahlı kuvvetler bünyesindeki insan gücünden yararlanılması konusunda değindi. Bağımsız ve NATO dışı bir silahlı gücün oluşturulması gereğine de değinen Başbakan, özellikle ulaştırma hizmetleri ve ulaştırma sanayii kurulması konularında silahlı kuvvetlerden yararlanılmasına çalışılacağını söyledi.

● Öğrenci burslarının 500 - 600 liraya çıkarılacağı açıklandı.

● İşveren Sendikaları Konfederasyonunun kıdem tazminatlarının artırılmasına karşı çıkması DİSK Genel Başkanı Kemal Türkler tarafından kınandı. Türkler şöyle dedi: «Program okunmadan önce de işverenler işçi çıkarma hazırlıkları içindeydiler. Ancak programda öngörülen kıdem tazminatlarının bir aya çıkarılması kararı ve bu kararın hükümet programının okunuşundan hemen sonra yürürlüğe girdiğinin açıklanması işverenleri bu niyetlerinden vazgeçirdi. Tepkiler buradan kaynaklanmaktadır».

19 ŞUBAT 1974

● Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen Senato Başkanlık Divanı seçimi yenilendi. Tekin Arıburun yeniden senato başkanlığına seçildi. Başkanlık Divanında kontenjan senatörlerinin ve Milli Birlik Grubunun temsilcileri de yer aldı.

● Maliye Bakanı Deniz Baykal memurların birikmiş maaş farklarının 1974 yılı içinde ve bir defada ödeneceğini söyledi.

● CHP - MSP Ortak Af Komisyonu Af Kanunu teklifini hazırladı. Af kapsamı 7 Şubat 1974 tarihinden önce işlenmiş suçları içine alacak şekilde genişledi.

Hazırlanan kanun teklifinin esas maddelerini teşkil eden ilk 4 madde şöyle:

Madde 1 — 7.2.1974 tarihine kadar işlenmiş suçlardan:

a) Kanunların suçu tesbit eden asıl maddesinde üst sınırı 12 yılı geçmeyen hürriyeti bağlayıcı bir ceza ile yahut, yalnız veya birlikte olarak para cezası ile cezalandırdığı veya müsadereyi, yahut bir meslek ve ya sanatın yapılmamasını, veyahut bu cezalardan birini veya birkaçını istilzam eden fiiller hakkında kovuşturma yapılmaz.

b) 12 yıl ve daha az hürriyeti bağlayıcı bir cezayı yahut bu miktarı aşmayan hürriyeti bağlayıcı ceza ile birlikte veya müstakilen hükmedilmiş para cezasına mahkûm olanlar, veyahut mahkemelerden başka mercilerce haklarında para cezası tâyin edilenler, fer'i ve mütemmim cezalar ile ceza mahkûmiyetlerinin sonuçlarını da kapsamak üzere affedilmişlerdir.

c) Müstakilen 12 yıldan fazla hürriyeti bağlayıcı bir cezaya veya bununla birlikte para cezasına mahkûm edilenlerin hürriyeti bağlayıcı cezalarının 12 yılı ve para cezalarının tamamı affedilmiştir.

d) Ölüm cezasına mahkûm edilenlerin, bu cezaları 30 yıl, müebbed ağır hapse mahkûm edilenlerin cezaları da 24 yıl ağır hapse çevrilmiştir.

Madde 2 — Türk Ceza Kanununun 149/1, 233, 278, 362, 394, 403, 404, 406, 407, 408, 414, 416/1'inci maddelerinde yazılı suçları işleyenler 1567 sayılı kanunla ek ve tâdillerine aykırı hareket edenlerden yurt dışına kaçmış olanlar ve bunların aslı ve fer'i şerikleri hakkında bu kanun hükümleri uygulanmaz. 1'inci maddenin (d) bendi hükmü saklıdır.

Madde 3 —

a) Suçu işlediği tarihte 15 yaşını doldurmamış olanlarla. T.C.K.'nun 47'nci maddesinde gösterilen malûliyete müptelâ olanların 7 şubat 1974 tarihine kadar işledikleri suçlar hakkında kovuşturma yapılamaz. Verilen cezalar bütün sonuçlarıyla birlikte affedilmiştir.

b) Suçu işlediği tarihte 15 yaşını bitirmiş olup, 18 yaşını bitirmemiş olanların 7.2.1974 tarihine kadar işledikleri, kanunların suçu tesbit eden asıl maddesinde üst sınırı, 18 yılı geçmeyen hürriyeti bağlayıcı bir ceza ile yahut yalnız veya birlikte olarak para cezası ile cezalandırdığı veya müsadereyi, yahut bir meslek veya sanatın yapılmamasını veyahut bu cezalardan birini veya birkaçını istilzam eden fiiller hakkında kovuşturma yapılmaz.

Bu bendde belirtilen kimselerden, 18 seneden fazla hürriyeti bağlayıcı ceza ve ya bu ceza ile birlikte para cezası ve fer'i ve mütemmim cezaya mahkûm edilmiş olanların, hürriyeti bağlayıcı cezalarının 18 senesi, para cezası ile fer'i ve mütemmim cezalarının tamamı affedilmiştir.

Madde 4 — 7.2.1974 tarihine kadar işlenmiş. T. C. K.'nun 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 135/2, 136, 137, 138, 139, 146/3, 147, 148, 149/3, 150, 152, 156, 157, 168. 171, 172 ve 384'üncü maddelerinde yazılı suçlarından dolayı 5 sene ve daha az süreli mahkûmiyetlerinden dolayı mahkûm olanların mahkûmiyetlerinin sonuçlarıyla birlikte affedilmiştir.

Bu esas maddelerden anlaşıldığına göre halkı silâhlandırarak silâh ve patlayıcı madde kullanmak suretiyle birbirine veya hükümete karşı «Mukateleye» sevkedenler hakkındaki 149 uncu maddenin birinci fıkrasından mahkûm olanlar af kapsamı dışında kalmaktadır. Gene aynı şekilde af kapsamı dışında bırakılanlar arasında rüşvetle ilgili 278. maddeden mahkûm olanlar, gıdalara hile karıştırmak suretiyle 62 ve 394 üncü maddelerden mahkûm olanlar, uyuşturucu maddeleri imâl ve sattıkları için 403, 404, 414 ve 416/1 den mahkûm olanlar bulunmaktadır. 1567 sayılı Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanununa aykırı hareket-te bulunanlar da af kapsamı dışında tutulmaktadırlar. TCK nun 125 inci maddesinden başlayarak sıralanan devletin şahsiyetine karşı işlenen suçlardan mahkûm olanların cezalarında ise 5 yıllık bir indirim getirilmektedir. Bu arada 141, 142, ve 163 üncü maddeler bu sıralamanın dışında tutulmuş ve böylece bunların genel hükümlerden yararlanarak cezalarından 12 yıl indirilmesi sağlanmıştır.

İslâm Zirve Konferansı başladı.

● 1969 yılında Fas'ın Rabat şehrinde yapılan ilk İslâm Zirve Konferansından sonra İkinci İslam Zirvesi Pakistan'ın Lahor şehrinde başladı. Konferansa 30 İslam ülkesinin delegeleri katılıyor. Konferansın amacı bir İslâm ülkeleri da yanışması sağlamak olarak yorumlanıyor. Zirve Konferansında, Amerika'ya karşı uygulanan petrol ambargosunun kaldırılıp kaldırılmayacağı da görüşülecek.

Konferansta konular önce Dışişleri Bakanları seviyesinde ele alındıktan sonra, 22 şubat cuma günü 30 İslâm ülkesinin Devlet veya hükümet başkanları toplanacaktır.

20 ŞUBAT 1974

● Bütçe Karma Komisyonunda alınan bir kararla memurların maaş katsayıları sekiz olarak tesbit edildi. AP'lilerin katsayının 11'e çıkarılmasına ilişkin teklifi reddedildi.

● Anayasa Mahkemesi'nin Üniversiteler Kanununun bazı maddelerini Anayasaya aykırı bularak iptal ettiği basında yer aldı. CHP tarafından açılmış olan iptal davasında Mahkeme kararının gerekçesi henüz yayınlanmamıştır. Üniversite Rektörleriyle bir toplantı yapan Başbakan Ecevit yeni bir Üniversiteler Kanunu hazırlanması için çalışmalara başlanmasını istedi.

● Salvador Allende'nin eşi Hortensia Allende'nin salı günü (dün) New York — Kennedy havaalanında silahlı bir şahıs tarafından öldürülmek istendiği haber alındı. Bayan Allende Pan — Am Şirketi bürosunda gazetecilerle konuşurken meydana gelen olayda silahlı şahıs, henüz tabancasını ateşlemeden. Zararsız hale getirildi. Bayan Allende New-York'a, B.M.'de bir konuşma yapmak üzere gelmişti.

21 ŞUBAT 1974

● Hükümet zam kararları üzerinde çalışıyor

Bakanlıklararası Ekonomik Kurul'un bir süreden beri yaptığı çalışmalar sonunda Demir - Çelik fiyatlarına yüzde 100, çimento, çay, şeker, kâğıt fiyatlarına yüzde 40 ile yüzde 50, Sümerbank mamullerine ise yüzde 20-30 oranında zam yapılmasının zorunlu olduğu anlaşıldı. Zamlar henüz resmen açıklanmadı. Zam konusunda önemli açıklamalar bekleniyor. Ecevit, iktisadî bakımdan bir sıkıntı devresine girildiğini bildirdi.

● DİSK'in düzenlediği «Genel affı gerektiren ve genel affın gerektirdiği sorunlar» konulu açık oturumda söz alan konuşmacılar,

çok geniş kapsamlı bir affın sosyal barış için kaçınılmaz bir zorunluluk haline geldiği görüşünü savundular.

● İsrail birlikleri Mısır topraklarından çekilmeyi tamamladılar.

22 ŞUBAT 1974

● Maliye Bakanı Deniz Baykal, «Ekonomik bakımdan çok güç bir dönemde olduğumuzu». «Bu dönemden çıkmak için her kesimin fedakârlık yapması ve omzunda biraz daha yük taşımaya hazır olması gerektiğini» bildirdi. Bakan çok güç bir dönemde olduğumuzu belirtirken, muhalefet partileri zamlar ve iktisadı darboğazlar konusunda geniş bir karşı propaganda faaliyetine giriştiler.

● Ankara'da otobüs grevi başladı. Ulaş - İş sendikasına bağlı 2000 kadar şoför ve işçi işi bıraktılar. Anlaşma zemini arandığı haber verildi.

● Anayasa mahkemesi başkanı Muhittin Taylan, Üniversiteler Kanunu'nun iptal edildiği konusunda basında yer alan haberler üzerine bir açıklama yaparak, Kanunun tetkik safhasında olduğunu; raportörün raporunda böyle birşeyler bulunabileceğini, ancak kanunun henüz genel kurula intikal etmediğini bildirdi.

Bu haberi, Ecevit'in Üniversite rektörleri ile toplantı halinde olduğu gün alan ve Ecevit'e ulaştıran Devlet Bakanı ise, «Haber bana bu şekilde intikal etti... Şimdi haberin yanlış olduğunu sizden duyuyorum, bize yanlış bir haber gelmemesi gerekir. Durumu tahkik edeceğim» dedi.

● İslâm zirve toplantısı, Lahor'da, Devlet başkanları seviyesinde, Cuma namazı ile başladı.

Sosyalist parti sorunu

İlke

Sosyalist Parti tartışmalarının ve çağrılarının bir takım yayın organları tarafından büyük ölçüde sosyalist kadrolar dışında başlatıldığı şu günlerde, İLKE Dergisi, sosyalist örgüt sorununu ortaya atarken bu partinin kendi çevresinde kurulacağı iddiasında değildir. Hiç bir zaman da böyle bir iddiada bulunmamıştır. İLKE Dergisi, çıkış yazısında «Böyle bir siyasal örgüt, herhangi bir derginin sınırlarını çok aşan geniş kapsamlı çabaların ve güçlerin birleştirilmesiyle gerçekleşebilir» demiş ve yalnızca ideolojik oluşum ve toparlanmaya yardımcı olmayı amaçladığını belirterek, aynı hedefe yönelen bütün arkadaşların ona yardımcı olacaklarına inandığını açıklamıştı. Altını çizerek vurgulayalım: Bu sözler birer alçakgönüllü nezaket cümleleri değildi. Genel af çıkmadan, halen özgürlüklerinden yoksun bulunan sosyalistler aramıza katılmadan ve işçi sınıfının yolu, yordamı, taktik sorunları, günümüzün tahlili, geçmişin irdelenmesi ve eleştirilmesi üzerine yapıcı bir dialog kurulmadan, «alan da kaçan mı» tarzında bir partileşmeye gitmek İLKE'nin sosyalist anlayışıyla bağdaşmaz. Derlenip toparlanmaya en fazla ihtiyaç duyulan bir dönemde işi oldu bittiye getirmek büyük bir tarihî sorumluluktur. İLKE bu türden kapkaççı tavırlardan uzak olacak ve onlarla mücadele edecek, ama art düşünceler, çeşitli sübjektif niyetler taşıyarak Sosyalist Partinin kurulmasını bilinmedik bir zamana erteleyen tutumları sergilemekten de çekinmeyecektir.

Çağımızda işçi sınıfının, toplumu daha ileri aşamalara, sürekli barış ve kardeşliğe, gerçek sosyal adalete götürecek biricik öncü güç olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Daha ileri bir toplum uğrundaki mücadelenin başarıya ulaşması, her şeyden önce işçi sınıfının öncülüğünden geçer. Bu öncülüğün sözkonusu olmadığı yada ikinci derecede kaldığı hiç bir sosyal mücadele üretim güçlerinin gelişmesi doğrultusunda kalıcı başarılara ulaşamaz. Çağımızın esas gerçeği, işçi sınıfının, tüm emekçi kitlelere ve dolayısiyle topluma öncülük ederek, tarihsel akışın öngördüğü üretim tarzını, yani sosyalizmi kurması ve üretici güçlerin gelişmesinin önünü tıkayan engelleri kaldırarak ileri evrelere geçmesidir. İşçi sınıfının öncü olmadığı e-

mekçi gelişimleri sosyal ilerleme doğrultusunda adım atıyormuş gibi görünse bile bu görünüş yüzeysel ve görecelidir; işçi sınıfının demokratik önderliği arkasında saf tutmadığı sürece, ne kadar güçlü görünürse görünsün, yenilmeğe mahkûmdur... Tarihsel gelişim daha şimdiden, insanlığı, işçi sınıfının en demokratik, insancıl ve devrimci bayrağı altında toplamıştır. Fakat bu tarihi akış kendi haline bırakılamaz; böyle bir tutum determinizm değil kadercliktir. İşçi sınıfı kendi demokratik, düşünsel ve yığınsal gücünü bizzat koyarak, gitgide daha geniş halk yığınlarını arkasına alacak ve tarihin akışını hızlandıracaktır.

İşçi sınıfının siyasal, ekonomik, ideolojik mücadelesi ve halk önderliği onun kendi siyasal örgütünde somutlanır. İşçi sınıfı hem bu üçlü mücadelesini sürdürmek, hem de diğer sömürülen emekçi kitlelere yada ara tabakalara öncülük etmek şeklinde belirlenen tarihi misyonunu ancak ve sadece kendi siyasal örgütünün önderliğinde yerine getirebilir. Partisiz sürdürülen bir işçi sınıfı hareketi olsa olsa ekonomik alanda etkisini gösteren *kendiliğinden* bir gelişimdir ve kendiliğinden bir mücadelenin getireceği ekonomizm, sendikalizm, işçi anarşisi, kavram kârgaşası, ideolojik sapıtma, genel anarşi ve likidasyon gibi çok büyük tehlikeleri kapsar.

İşçi sınıfı partisinin gereğini, tarihte reddedenlerin *anarşistler*, ekonomist ve sendikalistler yada *likidatörler* olduğunu biliyoruz. Gerek kılavuz bilimsel teori, gerekse sosyal mücadelelerin son yüz yıllık tarihi, partinin önderliği ve en öndeki önemi gerçeğini en ufak bir itiraza yer bırakmayacak şekilde ispatlamıştır.

Bir sosyalist partinin, uzun bir süre daha kurulmaması gerektiğini ileri süren ve bu görüşlerini çeşitli yayın organlarında açık açık yazan, hattâ işçi sınıfı adına ahkâm kesen eğilimlerin bu denli uç verdiği günümüz Türkiyesinde, Parti gereği ve gerçeği üzerine önemle eğilmek; sözkonusu eğilimleri tereddütsüzce eleştirmek; yanlış düşünen iyi niyetli arkadaşları uyarırken, kötü niyetlilerin maskesini sıyırarak doğru düşünce - davranış birliğini somutlamak hepimizin en acil görevidir.

Bugün ülkemizde gerek işçi sınıfı mücadelesi gerekse genel olarak sosyalist ve demokratik mücadele bir partinin önderliğinden yoksundur. Eğer başlıca görevimiz bu partinin yaratılması ve işçi sınıfının kendi partisine kavuşması doğrultusunda olmazsa, yazılan, çizilen söylenen düşünülen herşey boştur, anlamsızdır, zararlıdır. Bu gerçeği adımız gibi bellemezsek, ne işçi sınıfının bağımsızlığından söz etmeğe hakkımız vardır, ne de demokratik mücadelenin başarıya ulaşabileceğini umabiliriz.

Sosyalist Parti konusunda iki zararlı eğilim

Günümüzde Türkiye işçi sınıfı sosyalistlerinin öncül görevi, hareketi bilimsel ilkeler çerçevesinde, doğru ideolojik birlik ve devrimci çalışma içinde, kollektif disiplin sağlayacak biçimde derleyip, toparlayarak ileri götürecek Sosyalist Parti'yi gerçekleştirmeğe çalışmaktır.

Birinci eğilim, «Demokratik güçleri bölmeyelim» bahanesi ile, bilinmeyen bir tarihte CHP'den bir «sosyalist parti» çıkarmak emelini taşıyan, sosyalistlikleri kendinden menkul bazı kişilerin yansıttığı eğilimdir. Öte yandan, CHP'den bir sosyalist parti çıkmayacağını bilen fakat kendi dar tekkesinden vazgeçmek istemeyen, kendi dışındaki sağlıklı eğilimleri sekter ve uzlaşmaz tavırlarla kötüleyen; ya da gerçekten iyi niyetle davrandığı halde somut şartları isabetle değerlendiremeyip, işi oluruna bırakan tutumlar da aynı düşünceyi taşıyor.

«Demokratik güçleri bölmeyelim» bahanesi ile, bilinmeyen bir tarihte CHP'den bir «sosyalist parti» çıkarmak emelini taşıyan, sosyalistlikleri kendinden menkul bazı kişilerin yansıttığı eğilimdir. Öte yandan, CHP'den bir sosyalist parti çıkmayacağını bilen fakat kendi dar tekkesinden vazgeçmek istemeyen, kendi dışındaki sağlıklı eğilimleri sekter ve uzlaşmaz tavırlarla kötüleyen; yada gerçekten iyi niyetle davrandığı halde somut şartları isabetle değerlendiremeyip, işçi oluruna bırakan tutumlar da aynı düşünceyi taşıyor.

Bizim asıl üzerinde durmamız gereken

tavır, temelinde iyi niyetli olan, ama çeşitli nedenlerle sosyalist parti konusunda kararsızlık yada çekimserlik içinde bocalayan öğelerdir. Art niyetli olanlarla, CHP'den bir sosyalist parti doğmasını bekleyenler şimdilik, konumuzun dışında kalmaktadır.

Sadece, Sosyalist Parti'nin kuruluşunu şu yada bu nedenlerle savsaklayanlara karşı değil; aynı zamanda en az bu yanlış eğilim kadar zararlı olan «Sosyalist Parti» bezirgânlarına karşı da en kararlı ve en bilinçli bir şekilde mücadele etmek ve tarihin mahkûm ettiği bu çizginin yeni oyunlarına göz yummamayı görev kabul etmek zorunludur.

Son günlerde ortaya çıkan bazı gelişmeler üzerine, İLKE bu yanlış çizgiyi bağımsız bir yazıda ele alarak enine boyuna incelemeyi ve açığa çıkarmayı görev bilmiştir. Sosyalist Parti konusunda ortaya çıkan, aceleci, kapıp kaçmak isteyen, «sosyalizm benden sorulur» mantıklı bu tekkeci tutum ve çizgi ile ilgili bir yazı İLKE'nin diğer sayfalarında yer almaktadır.

I

NIÇIN SOSYALİST PARTI?

Partinin, işçi sınıfının ve genel olarak halkın daha ileri bir toplum kurma mücadelesindeki temel ve tartışma götürmez önemine değindik. Bu temel ve hayatî gereğin hasıraltı edilmesinin günümüz özel şartlarında doğuracağı büyük sakıncaları tartışmak ve sergilemek, bu teorik ilkeyi daha da somutlayacaktır.

Aslında, «Niçin Sosyalist Parti» sorusuna cevap vermek için 1971 öncesinin dağınıklığından başlamak gerekiyor. O yıllarda, hareketin gitgide bölündüğü, küçük dükkânlar ve sapmalar içinde kapsamlı birlik ve beraberliğin yittiği, örgütlenmenin büyük ölçüde zaafa uğradığı, kavram kargaşasının alıp yürüdüğü objektif bir gerçektir. Bu noktaya gelişte hepimizin derece derece hatası vardır. Ama 12 Mart öncesinin eleştiri ve özeleştirisini yapmak için henüz erken. Çok gerekli olan ve devrimci açık yüreklilik ve cesaretle yapılırsa toparlanmanın en önemli adımlarından birini meydana getirecek böyle bir eleştiri - özeleştiri, bu dönemin, hele bu derginin sınırlarını aşmaktadır. 1971 öncesi sosyalist harekete katılmış, hareketin şu veya bu yönde gelişmesinde katkılı olmuş, sosyalist mücadelenin ön saflarında yer almış unsurlar henüz özgürlüklerinden yoksun bulunuyorlar. Bu tartışmaya katılma imkânları henüz objektif olarak yok. Bu gerçeği bir an olsun aklımızdan çıkarmamamız ve kolay yoldan gitmek isteyen ve binlerce sosyalistin bugün siyasal hayat dışı, özgürlüklerinden yoksun olarak kalmalarını fırsat bilen sosyalist parti bezirgânlarına imkân tanımamamız gerekiyor.

Şimdilik 1971 öncesinin değerlendirilmesine girmiyoruz, giremiyoruz. Ama 1971 sonrasının somut gelişimlerini bir an önce değerlendirmeli, objektif gerçekleri tesbit etmeliyiz.

1971 sonrasına kısa bakış

1971 sonrasında geçen üç yıllık anti - demokratik dönemde herhangi bir toparlanma ve örgütlenme gerçekleşmemiş, ciddî bir ideolojik canlanma bile sözkonusu olmamıştır. Gerici egemen güçlerin devrimci kadrolara indirdiği ağır darbe ve halkımıza uyguladığı baskılar, hertürlü örgütlenme ve tartışma özgürlüğünü ortadan kaldırmış, sosyalistleri kitlelerden tecrit etme politikasını amansızca sürdürmüştür. Gerici kanunlar getirilmiş, 1971 öncesinde varolan sosyalist ve demokratik örgütler; 1960 - 1970 döneminde sosyalizmi en uzak köşelere kadar yaymış, halkın bilinçlenmesine önemli katkılarda bulunmuş, demokratik mücadelede önemli görevler yüklenmiş olan Türkiye İşçi Partisi, ilerici - devrimci öğrenci dernekleri örgütleri, kapatılmış ilerici meslek kuruluşları, Odalar, Barolar Birliği vb. üzerine ağır baskılar getirilmiş, memurların sendikalaşma hakları kaldırılarak, TÖS, ÜN-AS, Tek-Sen vb. gibi demokratik örgütlerin kapatılması sağlanmış, kurulan yeni derneklere ise ağır kayıtlamalar ve kısıtlamalar getirilmiş, Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu'na tehditler ve zorbalıklar uygulanmıştır.

Tutuklanan binlerce sosyalist yada ilerici aydının ve emekçinin yanısıra, orta-

lığa yılgınlık havası yayılarak emekçi mücadelesinin sindirileceği sanılmıştır. Egemen sınıflar devletin burjuva demokratik kurumlarını da faşizme uyacak biçimde ayarlamak istemişler ve yapabilecekleri tüm anti - demokratik, faşizan tedbirleri getirdikten sonra, seçimlere gitmek zorunda kalmışlardır.

Ama bütün bu zorbalığa karşı, emekçi hareketi durmuş mudur? Asla... Emekçi halkımızın hareketi, bilinçlenmesi, uyanışı, sosyalist kadroların ve sosyalist bir partinin öncülüğünden yoksun olduğu halde durmamış, tersine artmış, ve güçlenmiştir.

Emekçi halkın ekonomik - demokratik mücadelesinin en hareketli kesimi bu dönemde de yine işçi sınıfı olmuştur Bütün grev yasaklarına ve açık kapalı tehditlere rağmen, egemen sınıflar işçilerin ekonomik mücadelesini durduramamışlardır. DİSK'in yürüttüğü ilerici ekonomik mücadelenin yanısıra, Türk - İş.in bir kanadı da nisbeten solda bir çizgiye gelmiştir. Bir sosyalist siyasi partinin ideolojik ve politik önderliği olmadığı halde kaydedilen bu gelişimler küçümsenemez.

Öte yandan, şehir küçük burjuvazisi ve bir kısım kır küçük burjuvazisi ile yoksul köylülük silkinmeğe başlamıştır. Böylece sosyalist partinin öncülüğünden yoksun olan emekçi halk mücadelesi, kısmen CHP'ye kaymış, ideolojisi ve politikası sosyalizm olan işçi sınıfı ve sosyalist aydınlar da CHP'yi destekleyince, egemen sınıflar hiç ummadıkları 14 Ekim tokadını yemişler, büsbütün biribirlerine düşmüşler, aralarındaki çelişkiler, politik düzeyde daha da derinleşmiştir.

Halkımızın devrimci Birikimi

Niçin Sosyalist Parti acildir sorusuna cevap verirken, herşeyden önce yurdumuzdaki bu büyük sosyal uyanışı ve birikimi gözönünde tutuyoruz.

Sözkonusu birikimi vurgulamak bir avunma olarak alınırsa, kitlelere ve işçi sınıfına inanmayan karamsar entellektüel tavrı ortaya çıkar. Yine biliyoruz ki, varolan bu birikim, CHP'nin yarattığı bir birikim değildir. Bu birikim, şu anda kendisi dağınık da olsa, Türkiye sosyalist hareketinin şerefli mücadelesinin bir sonucudur. Hattâ bugünkü sosyal demokrat ve ilerici CHP bile, işçi sınıfının dünyada ve Türkiye'de vermiş ve vermekte olduğu mücadelenin dolaylı bir ürünüdür. CHP arkasındaki kitle birikimini doğrudan doğruya CHP'ye maletmek, gerçekte umutsuzluktan ve pasifizmden başka bir şey değildir.

Şu halde sosyalist partinin kurulmasını bilinmedik bir tarihe erteleyen görüşün karşısına önce, varolan kitle birikimini ve bu birikimdeki sosyalist etkenliği göstererek çıkmalıyız.

İkinci olarak, bu önemli birikimin nitel içeriğinin ve objektif koşullarının, yani işçi sınıfımızdaki bilinçlenme ve hareketlenme sürecinin —son yıllarda kendiliğinden kalmasına rağmen— ne kadar önemli ve hızlı olduğunu parmak basmalıyız.

İşçi sınıfının birikimi

İşçi sınıfının tarihsel görevini göremeyen birtakım ilerici küçük burjuva aydınlarıyla, bu misyonu sadece kitaplardan bilen diğer bir kısım «sosyalist» aydınlar sosyalist partinin kurulmasını geleceğin «umutlu» ve «rahat» günlerine bırakabilirler. Ama işçi sınıfı, kendi öz partisini kurma işlemini onların keyfine göre belirleyemez... Çünkü işçi sınıfı kendi mücadelesinin masa başında yada dergi - gazete sayfalarında gerçekleşmeyeceğini; gelecekteki o daha «umutlu», daha «rahat», daha «demokratik» günlerin, ancak ve yalnızca işçi sınıfı partisinin kılavuzluğunda geleceğini bilir.

Varolan birikimin önemli olduğunu tekrar tekrar vurgulamak bir abartma değildir. Bu vurgulama moral vermek için de yapılmıyor. Objektif bir gözlemi herhangi bir tahrife gitmeksizin birtakım gözlere göstermek görevimizdir. İşçi sınıfı ve halkımızdaki uyanışın, hareketlenmenin, silkinmenin üzerinde ısrarla dururken, bunu moral amacıyla değil, uyarı amacıyla yapıyoruz. Çünkü emekçi kitlelerdeki birikim önemli olduğu kadar tehlikelidir de... İşçi sınıfının ve halkın hareketlenmesi kendiliğinden niteliğini sürdürdükçe, yakın gelecekte yığınsal anarşinin

başgöstermesi tehlikesi vardır. Eğer başta işçi sınıfı olmak üzere devrimci kitleler, işçi sınıfı partisi öncülüğünde ve disiplininde derlenip toparlanmazsa, anarşi her şeyden önce işçi sınıfı içinde başgösterir. Geçmişteki ve günümüdeki dünya işçi sınıfı pratiğinde ortaya çıkan ekonomizm, sendikalizm, anarşist - sendikalizm eğilimleri, ya işçi sınıfı partilerinin olmamasından, yada bu partilerin işçi sınıfının gerisinde kalarak, onun hareketini kucaklayamamasından doğmuştur. Pratiğin her defasında doğruladığı böyle bir gerçek görmezlikten gelinemez.

Partinin uzun süre varolmamasının çıkaracağı en büyük tehlike, kendiliğinden gelişmekte olan işçi sınıfı mücadelesini örgütsüzlüğe itmek, onu siyasi mücadeleden yoksun bırakarak, egemen sınıfların önüne yeni bir yem olarak sürmektir. Hem bu yem, 1971 fırtınasını da aşan daha ağır zararlara yol açacağından, bunun kayıpları küçük burjuva bireysel terörünün açtığı yaralar kadar kolay sarılamaz. Burada işçi sınıfı içinde belirecek zararlı eğilimleri ısrarla vurguluyoruz.

Anarşi sadece silahlı terör değildir. Anarşi aynı zamanda örgütlenmemek ve merkezi otoriteden uzakta bağımsız, başıbozuk bölük - pörçük mücadele yürütmektir. İşçi sınıfının içinde doğan böyle tehlikeler, ona küçük burjuva terörizminden çok daha fazla zarar getirir, getirmiştir. Örnek verecek olursak, bugün Latin Amerika ülkelerindeki küçük burjuva sol sapmasının işçi sınıfına getirdiği zarar şüphesiz ki küçümsenemez; ama, geçmişte partilerinin zaafı yüzünden anarşiye kayan İspanya işçi sınıfının, (ve tüm halkının) uğradığı kayıplar, yada Birinci Dünya Savaşı sonrasında fabrikaları işgal eden, makineleri tahrip eden İtalyan ve Alman işçi sınıfının üzerine bir süre sonra bastıran faşizm ve Nazizm felaketi, küçük burjuva terörizminin açacağı yaralarla kıyaslanmayacak kadar şiddetli olmuştur.

1960 Sonrasında ve özellikle 1967'den sonra işçi sınıfımızda görülen hareketlenmenin hiç değilse beş altı yıllık hızını gözönünde tutarsak ve yakın bir gelecekte kurulacak bir sosyalist partinin bile, bu hareketi kolaycacık derleyip toparlayamayacağını dikkate alırsak, sosyalist aydınlar ve kadrolar arasında süren çoğu gereksiz ve objektif mesnetsiz uyuşmazlıkların halkımıza ne kadar vakit kaybettirdiğini daha iyi görmüş oluruz. 1970'de küçük burjuva gevezelikleri sürüp giderken, 15 - 16 haziranda patlayan, işçi sınıfımızın o tarihî olayını önemli bir ders olarak kabul etmek zorundayız. Pek çok kimseyi şaşırtan o birikim gerilemiş değil dir; tersine, bu kez Türk - İş'i bile bir ölçüde içine alan bir tırmanma içindedir.

Teorik doğrulardan öte, partinin kaçınılmaz ihtiyacının somut belirtisinin işçi sınıfımızdaki objektif birikim olduğu ve bunun bir an için ihmale gelmeyecek derecede önem taşıdığı gerçeğini tekrar tekrar bilmeliyiz... Belki kurulacak sosyalist parti de hareketi kısa sürede derleyip toparlayamayacaktır. Ama hiç kuşkuz işçi sınıfı için bir siyasal odak noktası haline gelecek, siyasal mücadele ekonomik mücadeleyi aşıp ön plana geçecek ve ekonomik mücadeleyi yönetecek ayrıca kadrolar arasında keşmekeşin ortadan kaldırılması ve temel sapmalar dışında genel bir işçi sınıfı çizgisi etrafında bir birleşme ve bütünleşme platformunun, *lâfla değil,* somut olarak açılması mümkün olabilecektir. Böylece ekonomik örgütlerin siyasal eğilimlere alet edilmesi ve siyasal eğilimlerin ekonomik örgütler içine yerleşerek, sendikalizmin ve işçi anarşizminin tohumlarını atması tehlikesi büyümeden önlenmiş olacaktır...

Parti kurulmasını savsaklayanlar, siyasi mücadelenin öne çıkarılmasından korkup, şimdilik ekonomik mücadelede ısrar edenler, tarihteki Ekonomistlerin hatalı tutumu içindedirler. Bilindiği gibi ekonomistler işçi sınıfının bir dönem sadece ekonomik mücadele yapmasını, siyasi mücadeleyi ise liberal burjuvazinin yürütmesini savunmuşlardı ve işçi sınıfı devrimcileri bu sapık çizgiye karşı mücadele vererek tehlikeyi saf dışı etmişti. Bugünkü Türkiye'nin «liberal burjuvazisi» CHP'dir, ve bunca deneye rağmen bugün aynı şeyler savunulmakta, seksen yıl öncesinin yanlış çizgisi, uzunluğu belli olmayan bir süre için Türkiye'nin 1974 şartlarında yeniden canlandırılmağa çalışılmaktadır. Görevimiz

bu *modern ekonomistlere* karşı, siyasi mücadelenin önceliğini savunup korumaktır. Siyasi mücadelenin geriye itilmesi veya böyle bir tutum önünde susulması düşünülemez.

Şehir küçük burjuvazisi:

Hareketli kitleler sadece işçi sınıfından ibaret değildir. Şehir ve kır küçük burjuvazisinin, kendi küçük burjuva örgütleri çevresinde ekonomik ve demokratik talepler konusunda yeniden canlanacakları açıktır. Üç yıllık anti - demokratik dönemde bile söndürülemeyen küçük burjuva zümre örgütlenmeleri, meslek örgütleri ciddi bir canlanma yaşıyorlar. Bu örgütlerin yapıları, politik tutumları şimdiki CHP'nin siyasal çizgisinin ilersinde, işçi sınıfına daha yakın bir eğilim içindedir. Bu küçük burjuva zümrelerini işçi sınıfının politik öncü disiplinine kazandırmak da partinin görevleri arasındadır.

Köylülük:

Ağırlıklı olarak, aydın küçük burjuva kesimlerini kapsayan bu zümrelerden başka, köylülüğün, içinde bulunduğumuz dönemde geçmiş yıllara göre ileri sayılabilecek örgütlenmelere gideceği gerçeği, şehir küçük burjuvazisinin durumundan da daha fazla önem taşıyor.

Yeni hükümet destek sağladığı köylü kitlelerinin örgütlenmesini kolaylaştıracak bir tutum içine girecek ve yüzyıllardır örgütsüz kalmış, Cumhuriyet devrinde de özellikle örgütlendirilmemiş köylüler, çeşitli araçlar ve amaçlar etrafında örgütlenmeye yöneleceklerdir. Bu örgütlenmelerin başında kooperatifleşme geliyor. Ekonomik amaçlı bu örgütlenme biçimine içerik kazandıracak ve köylüye siyasal hedefler gösterecek tarihsel güç, işçi sınıfının kendisidir. Toprağa bağlı küçük mülkiyetçi yapısı gereği ve yüzyıllardan beri sürüp gelen ezilmişliği, dağınıklığı ve şartlanmışlığı ile köylülük zaten zor örgütlenen bir kesimdir. Ekonomik amaçlar etrafında toparlanma köylülüğün örgütlenmesinde, tarihimiz için önemli bir dönüm noktası olabilir. Bu dönüm noktasının tarihsel bir önem taşıması için, siyasal hedeflere dönük olması zorunludur. Sözkonusu hedefleri ise ancak işçi sınıfı partisi gösterebilir. Böylece işçi sınıfı öncülüğündeki zorunlu işçi - köylü ittifakının sağlam temellerinin atılması yönünde ciddi girişimler sağlanabilecek ve işçi sınıfı, temel müttefiği olan yoksul köylülükle köklü bağlar kurabilecektir.

Öğrenci Gençlik:

Sosyalist Partiyi bilinmedik bir geleceğe ertelemenin çok önemli sakıncalarından biri de, gençlik kesiminin durumudur. Geçmiş yıllarda işçi sınıfı ile devrimci kadrolar arasındaki kopukluk, gençlik içinden çıkmış kadroların yine gençliğe yaslanarak «eylem» yapmasını doğurmuş ve demokratik gençlik hareketleri bireysel terörizme kayarak tezgâhlanan faşizme bahane hazırlamıştı.

Uzun yıllardan beri doğru hedeflere yöneltilemeyen demokratik gençlik kitleleri, üç yıllık dönemde en ağır baskılar altında kalan kesimlerin başında geldi. Bu baskılar bir yandan yılgınlığı getirirken, öte yandan bir tepki birikimini de besledi.

Üç yıl içinde öğrenci kitlesinin yarısından fazlası yenilenmiş olmasına ve ağır baskılara rağmen, gençliğin ilerici potansiyeli yokedilememiştir. Rejimin egemen anti - demokratik niteliğinin yanısıra, okul idarelerinin gerici baskıları ve rejimden destek alan azınlık faşist komando terörü, öğrenci gençlik içinde büyük tepkilerin birikmesine yol açmıştır. Gençlik birikiminin boğulamamış olması sevindiricidir ama bu birikimin, içinde bazı tehlikeli tohumları barındırdığı da gözden kaçmamalıdır. Nitekim seçimlerden sonra yapılan bazı sanat ve halk şairleri toplantılarında bu tohumların belirtilerini gördük.

Gençlik kitlesini mümkün olduğu kadar işçi sınıfı öğretisine ve disiplinine kazandırmak günümüzün önde gelen görevleri arasında yer alıyor. İşçi sınıfı öğrenci gençliğe kulaklarını tıkayamaz. Tıkasa bile, meseleyi çözmüş olmaz. İşçi sınıfı hareketi dışında gelişecek bir sol (goşist) gençlik hareketi ,egemen sınıfların çeşitli provokasyonları ile yeni sömürücü despotizmlerine bilmeyerek zemin hazırlayabilir. 1971 öncesi ve sonrası belleğimizde bütün

canlılığıyla dururken, gençlik faktörü silinip atılamaz, egemen sınıfların provokasyon alanı haline getirilemez. Gençliğin düşebileceği küçük burjuva terörizmini önlemenin yolu ise, ona hedef göstermek, onu demokratik bir güç olarak, işçi sınıfına bağlı tutmağa çalışmaktır. Gençlik kitlesini kuru yazılarla, konferanslarla etkilemek kolay değildir, işçi sınıfı mücadelesine ve disiplinine kazandırmanın yolu yine sosyalist partiden geçer. Gerçi, işçi sınıfı partisine ve çizgisine rağmen bazı gençlik öğeleri yine sol sapma içine düşeceklerdir. Ama işçi sınıfı politikasına ve örgütüne bağlı bir demokratik gençlik çizgisi yaratıp, onu doğru devrimci mücadeleye kazanmak ihmal edilmeyecek bir önem taşıyor. Çok titizlik isteyen bir uğraştır bu. Bir yandan gençliği anarşinin kucağına düşmekten kurtarmağa çalışırken, öte yandan sosyalist harekete gençliğin bağımsız tutumlarının damgasını vurmasını önlemek gibi hayatı bir görevi içerir. Böyle güç bir görevi ancak başarılı bir sosyalist parti politikası yerine getirebilir. Gerçi işçi sınıfındaki birikim eskiye göre daha ileridir ve işçi sınıfı sosyalist mücadeleye ağırlığını koyabileceği bir dönemin başlangıcındadır. Ama, hâlâ sosyalist aydınların işçi sınıfına bilinç taşıması evresindeyiz. Bu uğraşlarda, gençliğin demokratik bir kitle gücü olarak değerlendirilmesinin yanısıra, işçi sınıfının örgütü öncülüğünde gelişecek bir gençlik hareketinin içinden süzülecek işçi sınıfı devrimcilerini, çeşitli sınavlardan ve disiplinli çalışmalardan geçirip partiye alarak işçi sınıfı mücadelesine fiilen katma, bir başka deyimle politik mücadele için gençlikten işçi sınıfı militanı kazanma gerekliliği günümüzde önemini korumaktadır.

Günümüz koşullarında gençliğe hedef gösterme, onu olabildiğince yanlış çizgilerden kurtarıp sosyalizme kazandırma, ayrıca gençlik içinden seçkin işçi sınıfı devrimcisi kazanma ödevi de sosyalist partinin omuzlarındadır.

Kadroların Toparlanması ve Yanlış Eğilimlerin Giderilmesi:

Sosyalist parti sorununun en çetin noktası kadroların toparlanması sorunudur. Yıllardır başıboş kalmış yada yanlışları görmüş, ama örgütsüzlük içinde ne yapacağını şaşırmış bazı kadrolara hedef gösterme, serüvenci örgütlenme biçimlerinin gelişmesini önleyerek, provokasyonları engelleme zorunluluğu da, sosyalist partinin gerekliliğini dayatıyor. Uzun sürecek bir partisizlik dönemi, emekçilerin bu hareketliliği içinde, maceracı örgütlenmeler getirebilecek, «kadrolaşma», «merkezileşme» yaftaları altında, egemen sınıfların işine gelecek tarzda çeşitli örgütlenmeler ortaya çıkabilecektir. Eninde sonunda egemen sınıfların kucağına düşecek bu yuvarların, bu türden ahbap çavuş tekkelerinin dağılarak işçi sınıfının merkezi otoritesinin disiplinine ulaşmasının biricik yolu, sosyalist partidir.

«Birtakım iyi niyetli yada kariyerist, işgüzar öğelerin, partisizlik yüzünden etraflarına iyi niyetli emekçileri, aydınları toparlayarak maceralara dalmaları bizi ilgilendirmez» diyemeyiz. Kadrolara hedef göstererek, onları işçi sınıfı partisinin disiplinine kazandırmak ve işe yarar pek çok öğenin serüvenler içinde kaybolup gitmesini önlemek sosyalistlerin en önemli görevleri arasındadır. «Giden gider; her koyun kendi bacağından asılır» mantığı kaderci bir tavırdır. Sosyalist parti sadece kendi bünyesi içindeki öğelerin gelişmesini değil, aynı zamanda kendi dışındaki sosyalist öğelerin, hatta bireylerin de sorumluluğunu duymak ve onlara hedef ve doğru yolu göstererek, sosyalist kadroları doğru devrimci çizgiye ve doğru örgütlenme çalışmasına kazandırmak zorundadır.

Sosyalizm dalgasının yükselme döneminde, egemen sınıfların en çok istediği şeylerden birisi, kadroları yaygın kitle çalışmasından uzaklaştırıp, bir bakıma kitleden tecrit ederek onların etki alanlarını daraltmak ve sonra da provokasyon ve anarşi ağını örmektir. Egemen gerici güçlerin bu oyununa düşmemek gerekir. Tekelci burjuvazinin ve örgütlerinin üç yıldır uygulayageldikleri bu taktiğin sosyalistlere verdiği büyük zararlar gözler önündedir.

Sosyalist partinin kurulmasının bilinmedik bir geleceğe ertelenmesi çeşitli provokasyonlara yolaçacaktır. Antidemokratik

baskılar altında provokasyona düşmemiş, ayakta kalmış öğelerin, Sosyalist Parti çatısı altında devrimci mücadele içinde hareketlendirilmesi mümkünken partinin geciktirilmesi, sözkonusu kadroların bir kısmını maceralara itebilecektir.

Demokratik Mücadele'de partinin zorunluluğu

Bugün için yurdumuzda burjuva demokrat bir hükümet vardır. Ama hükümetin demokratik zihniyetli olması yeterli değildir. Ülkemizde anti - demokratik yönetim anlayışı, tekelci sermaye egemenliğine bağlı olarak sürüp gidiyor. Şimdiki kabine, devlet organlarından sadece birisidir ve kendi burjuva demokratik anlayışını yerleştirmesi, anti - demokratik sınırları batı demokrasisi sınırlarına doğru geliştirmesi bile uzun çabaları gerektirecektir. Kaldı ki bu kabine, CHP'nin sağ kanadını içine almış durumdadır. İşçi sınıfı düşüncesine karşı olduğunu açık açık ilân eden MSP'nin, anti - sosyalist tutumu demokratik sınırların genişletilmesi eğiliminde bile çelişkili kalacaktır. Bir an için, hükümetin samimi bir demokratik tutum benimsemiş olduğunu düşünsek bile gerçek demokrasiyi CHP'den mi bekleyeceğiz?

Bilim, yani tarihsel akış, demokrasinin asıl sahibinin işçi sınıfı olduğunu gösteriyor. Demokrasi, en geniş halk yığınlarının kurtuluş özlemleri ve gerçek çıkarları içindir? İşçi sınıfı ise, çağdaş toplumun en demokratik kesimidir. İşçi sınıfı demokrasiyi CHP'den bekleyemez. İşçi sınıfı toplumsal gelişmeye damgasını vururken, onun çok önemli bir yanı olan demokrasiye de damgasını vuracaktır. İşçi sınıfının aktif ve bilinçli öncülüğü olmadan demokrasinin gelişip güçleneceğini ummak yada demokratik ruhu, burjuva demokrasisi sınırları içinde algılamak kuyrukçu ve teslimiyetçi bir tavırdır. Batı ülkelerinde burjuva demokrasilerinin Türkiye'ye göre gelişmiş olmaları, oradaki burjuvaların, Türkiye egemen sınıflarından daha demokratik zihniyetli ve iyi niyetli olmasından ileri gelmez. Eğer Batı demokrasileri, Türkiye demokrasisine göre daha ileriyse bunun en önemli nedeni, işçi sınıfının vermiş olduğu büyük ve çetin sosyal mücadeledir.

İçinde bulduğumuz dönemde, işçi sınıfının en önemli görevlerinden birisi demokratik mücadeleye öncülük etmesi olacaktır. Demokrasinin gelişip güçlenmesi, kökleşmesi, kurumlaşması ancak işçi sınıfının vereceği mücadeleden geçer. Egemen sınıfların bir CHP hükümetine bile tahammül edemeyerek, onu devirip, faşizmi ilân etme emellerini göğüsleyecek en büyük barikat, işçi sınıfının demokratik önderliğindeki halk kitleleri olacaktır.

Şu halde, demokrasi mücadelesinin, sosyal mücadele içinde gelişip güçlenmesinin önderliğini de işçi sınıfı partisi yapacaktır. Demokratik güçleri bölmeyelim bahanesiyle önlenmeğe çalışılan Sosyalist Parti, tam tersine, demokrasiyi geliştirecek ana siyasal örgüt olacaktır.

Sosyalizmin bağımsızlığı ve Parti

Yine günümüzün en önemli sorunlarından birisi sosyalizm ile sosyal demokrasi arasındaki derin uçurumu, başta işçi yığınları olmak üzere, yoksul köylülüğe, şehir küçük burjuvazisine, diğer emekçi köylü ve şehirli kesimlerine göstermektir. «Umudumuz Ecevit» sloganının, henüz sınıf bilincine ulaşmamış pek çok işçi tarafından geçici bir ışık olarak benimsendiğini itiraf etmek zorundayız. Başta işçi sınıfı olmak üzere, halkımızın daha fazla oyalanmağa tahammülü yoktur. Halkın sorunları iyi niyetle çözülemez. Halk ancak bilimsel doğrular ve ilkeler kılavuzluğunda, fiilen örgütlenerek kendi kurtuluşunu kendisi gerçekleştirecektir. Halkın bilimsel kılavuzu ise işçi sınıfının düşüncesi ve politikasıdır.

Öncelikle ve özellikle işçi yığınları başta olmak üzere emekçi kitlelerin sosyalizm rehberliğine kazandırılması için, sosyalizmin sosyal demokrasiden olan farkını, en derin çizgileriyle ortaya koymak gerekir. Bu çabaların yayın organlarıyla yada yazılarla yapılacağını sanmak pasifistlik ve teslimiyetçi aldırmazlığıdır. Emek - sermaye uzlaşmasının bir formülü olan sosyal demokrasi ile emeğin sermayeye karşı mücadelesini ve zaferini temsil eden sosyalizm arasındaki far-

kı da kitlelere ancak Sosyalist Parti gösterebilir.

Uluslararası Durum:

Bütün bunlardan başka, emperyalist dünyanın geçirmekte olduğu sarsıntı ve dalgalanma her geçen gün biraz daha şiddetleniyor. Sosyalist sistemin başarısının yanısıra, azgelişmiş ülkelerin ulusal kurtuluş mücadeleleri gitgide güçleniyor; bu ülkelerde de işçi sınıfının politik ağırlığı arttıkça artıyor. Öte yandan, emperyalist ülkelerin işçi sınıfı gitgide hareketlenip güçleniyor ve iktidara yaklaşıyor. Emperyalist dünyayı saran grev dalgası ve işçi sınıfının politik - ekonomik - ideolojik mücadelesi, metropol oligarşilerini gitgide sıkıştırıyor. Dört bir yandan sıkışmış durumdaki emperyalist burjuvazinin kendi içindeki çelişkiler de derinleşmiş durumda. Uluslararası kapitalizm 25 yıl kadar sürdürebildiği tek başlılıktan çıkarak belli başlı üç merkez arasında pay ediliyor ve bu merkezler arasındaki mücadele giderek kızışıyor. Son petrol olayının uluslararası kapitalizme vurduğu darbe, hem bu mücadelenin bir kanıtı hem de mücadeleyi büsbütün şiddetlendirecek bir faktördür. Dıştan ve içten kıskıvrak yakalanmış olan emperyalizm şüphesiz kolay teslim olmayacak ve dünyayı kana, ateşe boğmağa çalışacaktır.

Dünyanın kalıcı barış ve kardeşliğe ulaşması için daha pek çok çalkantılardan geçeceği önümüzdeki süreçte, genel anti— emperyalist mücadelede Türkiye halkının en etkili bir şekilde yerini alması için, işçi sınıfı partisinin politik ağırlığını duyurması zorunludur. Bütün bu alt - üst lükler içinde Türkiye işçi sınıfını ve halkını Sosyalist Partiden uzun bir süre daha mahrum etmek, hiç bir bilinçli yada iyi niyetli sosyalistin isteği olamaz.

İdeolojik Güçlenme zorunluluğu

Sosyalist teorinin kılavuzluğunda Türkiye sosyalist mücadelesinin ideolojik oluşumunun gelişip güçlenmesi de günümüz sorunları arasındadır. Bireysel entellektüel çabalarına bırakılmış ideolojik çalışmalar, bir çok fantaziyi ve sapmayı da içinde getirir. Ülkemizde sosyalizmin biliminin güçlenmesi, ideolojik gelişimin sağlanması için biricik yol yine Sosyalist Partidir. Parti dışında yapılacak her türlü ideolojik tartışma anlamsız ve zararlıdır. Ayrıca bir ideolojik olgunlaşma ancak Partinin merkezî denetiminde gerçekleşir, pratikte habire sınanıp yanlışlarından arındırılır ve sosyal pratiğin gelişimi içinde ideolojik birlik pekişir. Pratikte doğrulanmayan ve geliştirilmeyen bir ideolojik birlik sunidir. Teori - pratik birliği halinde gelişecek olan bu oluşumu da ancak parti yerine getirebilir.

İşçi sınıfının bağımsızlığı

Bütün bu sıraladığımız genel ve özel gereklerin gelip düğümlendiği nokta *işçi sınıfının bağımsızlığı*'dır

İşçi sınıfının, hem kendi politik, ekonomik ve ideolojik mücadelesinde ,hem de topluma kılavuzluk etme görevinde başarılı olmasının en birinci şartı, onun bağımsız politikasıdır. İşçi sınıfının bağımsız politikası olmadan, ne sosyalizm zafere ulaşabilir, ne demokrasi gelişebilir ne de yabancı ve yerli sömürücü sınıfların halkımızın üstündeki sultası zaafa uğratılabilir

Dikkat edilecek olursa, sosyalist partinin kurulmasını uzak yıllara erteleyen zararlı unsurlar işçi sınıfının bağımsızlığını ağızlarına bile almamaktadırlar Alamazlar, çünkü o bağımsızlık onları suç üsttü halinde halkımıza teşhir eder

....

Teoride ve pratikte «iki kere iki dört eder» kesinliğiyle açık olan işçi sınıfı partisinin zorunluluğu ilkesinin günümüz özel koşullarında ertelemeye gelmeyecek bir görev olduğu yukarıda sıralamağa çalıştığımız nedenlerle vurgulanmaktadır

Sosyalist parti kendi içinde ve dışında pek çok güçlüğü barındıracaktır ama bu güçlüklerden kaçmanın yolu doluya tutulmak değildir. Sözkonusu güçlükler onların üzerine gidilerek yenilir. Onlardan kaçmak yüreksizliğin devekuşluğu biçimine dönüşmüş yansımasıdır Partide birlik ve beraberliğin disiplinin ve en ileri kollektif anlayışın, demokratik ruhun gerçekleşmesinin parti kurulmadan önce olamayacağı

açıktır. Zaten bu temel sosyalist parti ilkelerini sağlamak partinin dışa dönük çalışmaları sürecinde, kendi içinde geçireceği evrimlerle mümkün olacak; kollektif disiplin, parti ve partili ruhu, demokratik merkeziyetçilik ve devrimci ilkeler ancak parti içinde güçlenebilecektir.

Türkiye'de sosyalist hareketi güçlendirmek görevi en acil sorunumuz olarak ortada dururken, bunun partisiz gerçekleşeceğini yada parti gecikse bile birşey kaybedilmeyeceğini ileri sürmek, işçi sınıfı devrimciliği değildir. Önümüzde çetin mücadeleler vardır, ama bu mücadeleleri bilimsel teori kılavuzluğundan bir an olsun ayrılmadan, doğru ama cesaretli taktiklerle yürütmek görevi ancak partide ve partiyle sağlanabilecektir...

II

NASIL BIR SOSYALİST PARTİ

Kurulacak sosyalist partinin burjuva sosyalizmini değil, işçi sınıfı sosyalizmini temsil etmesi ve kendi dışındaki yada içindeki sağ ve sol sapmalara karşı etkili bir mücadele verebilmesi için, işçi sınıfı düşüncesinin kılavuzluğundan ve bilimsel yönteminden bir an olsun ayrılmaması birinci şarttır.

Bu temel üzerinde, ülkenin sosyal yapısının ayrıntılı ve en az hatalı bir tahlilinin yapılması ve bu tahlilin günümüz somut şartlarının gerçekçi tesbitiyle birleştirilmesi ideolojik bir zorunluluktur.

Sosyalist Partide başlangıçta «asgari» değil, «optimum» bir ideolojik birlik zorunludur. Daha ileri ideolojik birliğe sosyal pratiğin gelişimi içinde varılacaktır. Partinin, sağlam ilkeler ve kesin bir ideolojik birlik etrafında kadroları toparlayıcı olması, emekçi halk mücadelesinin gerçek öncüsü durumuna gelmesi, bir zaman meselesidir.

Yazının başında da belirttiğimiz gibi, partinin kurulmasında adımlar atabilmek için olumlu ve yapıcı bir diyalogdan geçilmesi çok gerekli bir zorunluluk olarak önümüzde duruyor. Partiyi bir oldu bittiye getirmemek şart olduğu gibi, diyaloğa temel «evet» lerden başlamak tutumunu ağır bastırarak, işin savsaklanmasına yol açmamak yapıcı ve faydalı olur. İşçi sınıfını temsil edecek ve giderek onun öz partisi niteliğini daha da pekiştirecek Sosyalist partiyi, önümüzdeki dönemin en acil sorunu olarak gören işçi sınıfı sosyalistlerinin, yakın ilişkilerden ve dialoglardan geçerek parti konusunda adımlar atmaları bir dilekten ibaret kalmamalıdır.

Bir yandan bu dialog bütün imkânlardan yararlanılarak kurulurken, öte yandan dönemin koşulları elverdikçe sosyalist kadroların geçmişin eleştiri - özeleştirisini açık yüreklilik ve cesaretle yapmaları sağlanabilmelidir. Ancak bu adımlardan sonra temel «evet»ler üzerinde birleşilebilecek ve daha ileri bir ideolojik birliğe varılması Partinin kuruluşuna — bir devrimci güven içinde — bırakılabilecektir. Burada temel «evet» işçi sınıfı çizgisini, işçi sınıfı ideolojisini, işçi sınıfının öncülüğünü kesin olarak benimsemek; burjuva sosyalizmine, mezhepçi tekelci sol gevezeliğe, işçi sınıfını reddeden sorumsuz maceracılığa tavizsiz bir tutum içinde olmak biçiminde ortaya çıkıyor. Bu temel «evet»te birleşen sosyalistlerin dialog kuramamaları ve ilk adım olarak bir parti çatısı altında bir araya gelmemeleri düşünülemez.

12 Mart öncesinde dağılmış, bölünmüş, kavram kargaşasına düşmüş, küçük dükkânlarda ve yayın organları çevresinde toplanmış kadroların durumu, bu dönemde de Sosyalist Partinin çözümü en gerekli ve en güç sorunu olacaktır. Burada çok hassas bir çizgi sözkonusu oluyor, ve hemen şu soru aklımıza geliyor: Derlenmiş, toparlanmış, sağlam bir ideolojik birliğe varmış kadrolar mı partiyi gerçekleştirecektir, yoksa parti mi bu birliği ve toparlanmayı sağlayacaktır?

İlk cevabımız «ne o, ne de öteki» yada «hem o, hem öteki» şeklinde. Partinin kurulmasını oldu bittiye getiren ,ideolojik birlikten, güven ve çalışma anlayışından yoksun kadrolarla gerçekleşecek bir Sosyalist Parti çok kısa zamanda tökezler. Ama en derin, en ayrıntılı ideolojik birliği, kadro disiplinini, çok yönlü güven ve çalışma alışkanlığını kurduktan sonra partiye gidilsin önerisi, işi bilinmeyen bir tarihe ertelemek olur. Tekrar edelim; Ge-

rekli optimum *(asgari değil)* müşterekler için ideolojik çalışmalar yapılmalıdır, ama dörtbaşı mamur bir birliğe ulaştıktan sonra partiye gidilsin önerisi, gerçekçi değildir. Böyle bir tutum işi savsaklayan, yer yer çeşitli dar hesapları barındıran, cesaretli adım atamayan küçük burju va tutumudur. *Sosyalist partinin kurulması bir zaman meselesi olarak değil, «optimum bir işçi sınıfı birliğinde» anlaşmak için gerekli şartların vakit kaybetmeden olgunlaştırılması* diye alınmalıdır. Geriye kalan asıl toparlanma görevini Parti yerine getirecektir. Partileşmenin birleşme noktasını mümkün olduğu kadar azamileştirmeğe çalışmak gereklidir, ama böyle yapıyorum diyerek işi boyuna erteleyen bir tutum girmenin getireceği sakıncaların büyüklüğü göz önünde tutulmalıdır. Böyle bir eğilim klikçi ve grupçu tutumları bileyecek, yeni küçük dükkânlar açtıracak, gereksiz uzlaşmazlıkların öne sürülmesini doğuracak ve 1971 öncesinin bir üst düzeydeki tekrarına bilerek bilmeyerek zemin hazırlayacaktır. Gerek ürkeklik yada kaypaklık, gerekse geçmişten sü regelen küçük dükkancılık tutumu bu önemli sorunumuzda ağır basarsa, doğacak sakıncaların sorumluluğu ertelemecilere ait olacaktır.

İşçi sınıfının düşüncesi kılavuzluğunda, Türkiye yapısını doğru olarak saptamış; gerekli ideolojik birliği sağlamış; gerekli kollektif disiplini uygulayacak bilince sahip üyeleri bünyesinde toplamış; yukarıdan aşağıya merkeziyetçiliğin, aşağıdan yukarıya demokrasinin işlediği; eleştiri - özleştiri ve ikna yöntemlerini gerçekten işleten; parti disiplinini güçlendirip, ideolojik birliği pekiştirecek ve partinin militan vasfını geliştirecek; günümüzün somut pratiğinin gereklerini âtalete düşmeden ve acaleciliğe kapılmadan yerine getirecek; sosyalizmin ülke çapında sağlıklı biçimde yayılıp güçlenmesini hızlandıracak; emekçi hareketinin öncülüğünü zaman içinde kazanacak bir Sosyalist Partinin gerçekleşmesi için, iyi niyetle, yapıcı anlayışla, geçmişin kısır sürtüşmelerinden arınmış (yada arınmağa çalışan) bir tutumla, sağlam bir ilke birliğine varacak gerekli adımları atan bir tavırla bölücü ve dağıtıcı değil toplayıcı olarak çalışmalıyız.

Özellikle kaypak öğelerin meydanı boş buldukları bu dönemde Sosyalist Parti sorununa ciddi olarak eğilmek zorundayız. Bilinçli bilinçsiz provokasyonları zamanında önlemek, partileşme sorununa şu yada bu yönde çomak sokanların üzerinde dikkatle durmak, provokasyon kapılarını, açanların yüzlerine kapamak gereklidir.

Sosyalist Parti sorunu, işçi sınıfının olduğu kadar tüm emekçi halkımızın dâvâsıdır. Sorunun hayatî önemi de bu noktadan kaynaklanmaktadır.

«Burjuva sosyalizmi» yine sahnede

İlke

Sosyalist Parti sorununun ve tartışmalarının gündeme geldiği, derlenip toparlanma, örgütlenme zorunluluğunun kendini dayattığı ve bu zorunluluğun aynı zamanda egemen sınıflara, emperyalist güçlere, halk düşmanlarına yeni provokasyon ortamları ve yeni sapmalar yaratma imkânını da verdiği şu günlerde, Türkiye sosyalist hareketinin çoktan mahkûm ettiği bir çizgi yeniden boy gösterme çabalarına girişmiş bulunuyor.

Bu çizgi ve aslında bu çizgi etrafında düğümlenen Sosyalist Parti çağrı ve tartışmaları en çok sosyalist kadrolarla geçmişte hiçbir bağıntısı olmamış, sosyalistlikleri kendinden menkûl burjuva liberal kişiler, bireyci aydınlar, işçi sınıfı çizgi ve ideolojisini hiçbir zaman benimsememiş kanatlar tarafından yaygınlaştırılıyor. Bu kanatların sosyalizmin bilimini hiçbir zaman benimsememiş, her zaman reddetmiş, işçi sınıfına inanmak yerine oy avcılığı ve popülizme kaymış, *«bağımsız sosyalizm»*, *«hürriyetçi sosyalizm»*, *«fertçi sosyalizm»* diye kavramlar uydurmuş ve tekelci sermaye kesiminin en geniş icazetine olduğu kadar en büyük övgülerine de mazhar olmuş bir çizgiyi sosyalist örgütlenmenin odak noktası olarak seçmelerinde şaşılacak bir yan yok.

Kendilerine «bağımsız» sosyalistler adını vererek her fırsatta ortaya atılan, her atılışta halkımızdan daha ağır bir sille yiyen, 14 Ekim seçimlerinden sonra, bırakalım genel çizgisini ,taktiklerinde bile sonuna kadar hatalı olduğu görülenler, bugünlerde birkere daha siyaset sahnesine çıkmaya ve Türkiye'de sosyalizmin kendilerinden sorulacağını ispatlamaya hazırlanıyorlar.

İLKE, Sosyalist Parti Sorunu yazısında Partinin neden gerekli olduğuna değinirken, örgütlenme konusunda ortaya çıkan iki yanlış eğilimden «ertelemeci, savsaklayıcı veya şimdilik Partiyi gereksiz sayan» tutumu enine boyuna ele almaya ve sergilemeye çalıştı. Ancak, bu yazıda ele alınacak diğer çizgi, diğer sapma, birincisinden de büyük bir tehlike teşkil ediyor.

Sosyalist Parti'yi gereksiz sayanlarla olduğu kadar, Sosyalist Parti'yi burjuvazinin kesin güdümünde, hattâ burjuvazinın isteklerine uygun olarak kuracak çiz-

gilerle de mücadele etmek, günümüzün kaçınılmaz görevleri arasındadır. İşçi sınıfı ve sosyalistler tarafından çoktan silkelenip atılmış, ancak günümüz koşullarında yeniden tehlike olabilecek bu «aşırı sağ sapma» yı yeniden teşhir etmemiz gerekiyor.

İlerde olaylar geliştikçe, konuyu daha da derinleştirip, sosyal pratikte evrensel «sağ sosyalizm» in genel özelliklerini ve işçi sınıfı sosyalizminden olan kesin farklarını teorik kökenleriyle ortaya koymak gerekecektir.

Şimdilik, bu yazı çerçevesinde, «Türkiye'ye özgü» sahte sosyalizmin, bir çeşit «burjuva sosyalizmi» nin ana çizgilerine kısaca değineceğiz.

Tekelci kesimin «vatansever» ilân ettiği, soldaki boşluğu doldurmanın tek adayı olarak gösterdiği, kendisi gibi «vatansever olmayan ihtilâlci marksistler tarafından çoktan afaroz edildiği» ni söylediği, «halisane çabalar» içinde gördüğü «burjuva sosyalizmi» çizgisi, şimdi, gerçek bir sosyalist kuruluş ve toparlanmaya karşı bir engel, bir paratoner gibi çıkarılmaktadır ortaya.

Söz konusu zararlı eğilimin, sapma çizgisinin, belli başlı noktalarını, işçi sınıfı sosyalizminden ayrıldığı birkaç temel kavramı görelim; bu sapık çizgiyi işçi sınıfı çizgisinden ilk bakışta ayırmasını bilelim...

Gerçek Bağımsızlık Kavramı

Sosyalizmin bağımsızlığı deyince akla tek kavram olarak, işçi sınıfının uluslararası ve yerli burjuvazi ile diğer sömürücü sınıflardan bağımsız politikası gelir. Dünyanın hiç bir yerinde bunun dışında bir «sosyalist bağımsızlık» kavramı duyulmamıştır. İşçi sınıfı, barış, demokrasi ve sosyalizm mücadelesini sömürücü sınıflardan ve güçlerden bağımsız olarak, onların kuyruğuna takılmadan, onların çizdiği sınırlara ve hazırladıkları tuzaklara düşmeden yürütebildiği ölçüde bağımsızdır. Sosyalizmin bağımsızlığı ile işçi sınıfının bağımsızlığı tamamen özdeş kavramlardır ve bağımsızlık ilkesi demokrasi ve özgürlük ilkeleriyle birlikte, zaten sosyalizmin içinde başlıca öğedir. Bu anlamda bağımsız olmayan bir hareketin işçi sınıfı sosyalizmi olduğunu düşünmek bile imkânsızdır.

Kendilerine kaç yıldır «Bağımsız Sosyalistler» adını vererek, kendi dışındaki sosyalist unsurları yıpratmaya yönelenler Türkiye'nin en bağımlı sosyalistleri oldukları halde, bağımsızlık kavramını saptırarak, siyasî rakiplerini egemen sınıflara jurnalleyerek, varlık nedeni kazanmak istediler. Oysa tekrar tekrar altını çizmek gerekir ki, sosyalizmin bağımsızlığı, sosyalist sınıf ve kesimlerin dış ve iç egemen sömürücü sınıflardan olan bağımsızlığıdır ve bağımsızlık kavramı A'sından Z'sine kadar sosyalizmin içinde «mündemiçtir». Tıpkı demokrasi, özgürlük barış ve kardeşlik gibi...

Her ülkenin sosyalist partisi, kendi özgül koşulları içinde kendi politikasını çizer. Bu zaten bağımsız politikanın ta kendisidir. Ama sırf emperyalizme göz kırpmak ve diğer sosyalist partilere sövmek için bir sahte bağımsızlık kavramı ortaya atılmışsa; bunu da yerli egemen sınıflara en bağımlı bir sahte sosyalist çizgi yapıyorsa; yani sosyalizmin gerçek bağımsızlık özü olan, emperyalizmden, egemen sınıflardan bağımsızlık kavramı unutturulup, sosyalistler arasına nifak sokma çabaları güdülüyorsa, bu çizginin kimin tarafından kullanıldığını ve hangi sömürünün hangi zulmün işine yaradığını teşhir etmek gerekir.

Nitekim, bu «bağımsız» sosyalistleri büyük sermaye kesiminin baş ve yarı resmî sözcüsü durumundaki dergiler ve yazarlar, 14 Ekim öncesinin olağanüstü ortamında bile övgüyle anmışlar, bunlara methiyeler düzmüşler ve bunları «vatansever» ilân etmişlerdir.

Devir Dergisinden alınma şu satırları bir daha okuyalım : «Aslında nazarî olarak solda bir hareket olmasına, TİP'in yerine gerçekten sosyalist bir parti kurulması yolunda bir adım atılmış bulunulmasına sevinmeleri gereken sol kalemlerin şimdi tek sesle Aybar'a hücum etmelerinin, Aybar'ı karalamaya çalışmalarının sebepleri acaba nedir? İşte bu sebeplerde, gelecek için tehlikeli sol hesapların tohumları yatıyor... Aybar kendisi gibi *Va-*

tanısever olmayan ihtilâlci Marksistler tarafından çoktan afaroz edilmişti.. Aybar'ın TİP'i tehlikeli ve vatan çıkarlarına karşıt bir Moskova yörüngesine ve Türkiye Halkları sloganları peşine sokma teşebbüsleri karşısında direnmesi, giderek Behice Boran - Sadun Aren ekibi tarafından Genel Başkanlıktan düşürülmesi, likide edilmesi ile sonuçlanmıştı.

Türkiye yelpazesinin en sol tarafını doldurmak üzere açıktan açığa bir Marksist Parti kurulacaksa veya kurulabilecekse bunu hiç şüphesiz herşeye rağmen *vatanperver ve dürüst Aybar*'ın yapması yerinde olurdu... Bu aşırı solcular... onun halisane çabalarına engel olmaya çalışmaktadır.» (Devir Dergisi, sayı 46, sayfa 12 - 13, Soldaki Boşluk)

Böylece tekelci kesime bağımlı ve ondan icazetli «bağımsızlıkçılar» a yeşil ışık çoktan yakılmış, çabalar ürünlerini vermişti.

Hürriyetçi Sosyalizm, Fertçi Sosyalizm

Burjuva sosyalizmi çizgisinin tahrif ettiği bir diğer kavram, hürriyetçiliktir.

Tekelci sermaye sosyalizminin baş sözcüsünün konuyla ilgili fikirleri 1946 yıllarına kadar gider. Bu çizginin baş temsilcisi, sosyalistler arasında fırtınalar koparan görüşlerinin doğruluğunu ispatlamak (!) ve kendisinin 1968'de sapmadığını, daha önce de aynı görüşleri savunduğunu belirtmek için, daha 1945 yılında «kişi ile sosyalist düzen» arasındaki ilişkilere eğildiğini belirterek o zamanlar şöyle dediğini ve görüşlerini asla değiştirmediğini iftiharla tekrarlıyordu :

«...Bundan, sosyalizmin ferdi hedef alan bir sosyalizm olması gerektiği ortaya çıkar. Hiç korkmadan iki barışmaz gibi görünen kelimeyi yanyana getirelim ve beklediğimiz hürriyetçi, mutlu rejimin adını koyalım : Bu fertleri hedef alan fertçi sosyalizmdir. Bizim sosyalizmimiz fertçi bir sosyalizm olacaktır...» (M. Ali Aybar, TİP olağanüstü II. Kongre Konuşması, 28. 12.1968, Türk Solu Sayı 49, ANT. sayı 105)

Fertçi sosyalizm kavramını tartışmaya bile gerek yok. Kollektif olmayan bir sosyalizm düşünelemez. Fertçi sosyalizm demek «bireyci kollektivite» veya «ferdiyetçi toplumculuk» demekten farksızdır. Yukarıdaki cümlelerin içindeki parlak sözler kimseyi kandırmağa yetmiyor. Sosyalizm şüphesiz ki bireyin mutluluğunu hedef alır. Asıl olan, bu mutluluğun nasıl gerçekleşeceği ve yürüyeceğidir. Kollektif ruh, birlik, beraberlik, dayanışma ve fedakârlık olmadan bireyin kurtuluşu gerçekleşemez. Burada sinsice tezgâhlanmağa çalışılan, sınıflı toplumun bireyci düşüncesini sosyalizm maskesi altında sunmaktan başka birşey değil.

Gerek kapitalist, gerekse kapitalizm öncesi sömürücü sınıflar insan topluluklarına bencilliği ve çıkarcılığı yerleştirmek için çalışmışlardır. İlkel toplumda kendini gösteren kollektif özellik, binlerce yıllık sınıflı toplumlardan geçtikten sonra, modern toplumda bu defa çok daha üst bir düzeyde, objektif koşulların zorunlu bir sonucu olarak, üretimin sosyal karakteriyle birlikte, çağdaş işçi sınıfı içinde canlanmıştır. İşçi sınıfı bilimin kılavuzluğunda bu en kollektif ve en demokratik anlayışını tüm emekçi kesimlere yayarak sosyalizmi kuracaktır. Tarihin akışı ve gerçekler bu kadar somut ortada olduğu halde, «fertçi sosyalizm» diye birşey uydurmak burjuva bireyciliğini ve hırsını, sosyalizm kılıfıyla süsleyip emekçiler arasına sokmaktır.

Sahte sosyalizmin fertçi (bireyci) yani burjuva temelini gördükten sonra, «hürriyetçi sosyalizm» çığlıklarının da aynı kökene dayandığı kendiliğinden ortaya çıkar. 1945'lerde «Fertçi sosyalizm» diye ortaya çıkanlar, 1968'lerde, hayatları boyunca aynı şekilde düşündüklerini kıvançla söyleyerek, bu kez «hürriyetçi sosyalizm» deyimini sloganlaştırmışlardı.

Sosyalizmi, bireyci temelde algıladınız mı, sosyalizmin başına taktığınız «hürriyetçi» teriminin de sınıflı toplumun bireyci hürriyetleri demek olduğunu kabul etmek gerekir. Sınıflı toplumun bireyci hürriyetlerinin temelinde, «bireyci tüketim hürriyeti» vardır. Özellikle kapitalist sınıf kendi sömürüsünü meşru göstermek için zengin olmak yolunun herkese açık olduğu yalanını öne sürer. Oysa, kapitalist toplumda üretimin sosyal karakteri gitgi-

de daha zorunlu hâle gelirken, bu zorunluluğun tam tersine, üretim araçları, sayıları giderek azalan kişilerin elinde toplanır. Burjuva sınıfı bu gerçeği gözlerden saklamak için zenginlik ve yoksulluğu, çalıştıranı meşru göstermeğe çabalayarak, herkesin çalıştıran olabileceğini söyleyerek bireyci intirasları körükler. Kapitalist toplumda herkesin zengin olamayacağı, tersine bireylerin gitgide mülksüzleşerek, üretim araçlarının daha az ellerde toplanacağı gerçeği bir yana, zenginliği bireysel varlıklılık olarak göstermekle, sınıf meselesinin unutturulmasına gayret eder. Böylece emekçilerinin kurtuluşunun kollektif mücadeleden geçtiğini ve kurulması gerekli düzenin bireysel zenginliği, refahı değil, ancak kollektif sosyal refahı taşıması gerektiğini gizlemek ister.

Emekçilerin sömürüden kurtulmalarının ve bir barış toplumu kurmalarının biricik yolu, üretim araçlarının kamusal sahipliğinin gerçekleşmesi iken, burjuvazi bu gerçeği saklar ve toplum üyeleri arasından «yetenekli» kişilerin sivrilerek kendileri gibi zengin olabileceklerini ileri sürer. Böylece emekçilere topluca kurtuluş yolunu değil, tek tek kurtuluş yolunu işaret etmeğe çabalar.

Kapitalist ilişkilerde emekçilerin — piyango, spor toto gibi talih oyunları dışında — tek tek zengin olamayacakları açıktır. Olsalar bile, bu zenginleşmeler diğer emekçilerin mutsuzluğu pahasına gerçekleşecek, bazı emekçiler, kendileri gibi emekçi olan kardeşlerini sömürerek, onların sırtından servet kazanabilecek ve kendi sınıflarına, yani topluma ihanet edeceklerdir.

Burjuvazi üretim araçlarının sahipliği konusuna hiç girmez, çünkü tarih boyunca sömürünün özü, üretim araçlarının özel ve sömürücü mülkiyetidir. Çalışanla çalıştıran arasındaki farktır.

İşte «hürriyetçi sosyalizm», böyle bir bireyci tüketim ve mülk edinme özgürlüğünün, onunla taban tabana zıt olan sosyalizme yamanmasından başka birşey değildir.

Öte yandan, hürriyet ve demokrasi en geniş biçimiyle sosyalizmin içinde kendini bulmuştur. Bu hürriyet, halkın, çalışan kitlelerinin en geniş özgürlüğüdür. Bu nedenle sosyalizm teriminin başına «hürriyetçi» kelimesini eklemek, bireyci tüketim isteklerini kışkırtan, kollektif özgürlüğü reddeden bir tutumdur. Bireylerin özgürlüğü kendisini en geniş biçimde ancak kollektif özgürlüğün içinde bulur. Hürriyet kavramı en kapsamlı biçimde ancak ve sadece sosyalizmin içinde vardır.

Fertçi - hürriyetçi sosyalizmin çığırtkanları, kendilerini haklı göstermek için bazı teorik çarpıtmalara da giderler ve sosyalist teorideki bazı kavramları tahrif edip, kendi bireyci burjuva sosyalizmlerine kalkan edinmeye çalışırlar.

İşte bir örnek : «Marx'ın yabancılaşma teorisi hürriyet teorisidir... Sosyalizmin asıl amacı tüm yabancılaşmalara son vererek somut insanı kendi öz varlığına kavuşturmaktır.» (13.10.1968, M. Ali Aybar, Ankara İl Kongresi)

Şüphesiz ki, bu böyledir. Ama somut insanı kendi öz varlığına kazandırmanın yolu bireyci burjuva hırsını sosyalizm ve emekçiler arasına sokmaktan değil, aksine işçi sınıfının kollektif ruhunu toplumun diğer emekçi kitlelerine de yaymaktan geçer. Marx'ın yabancılaşma teorisini çarpıtarak, kendi burjuva politikalarına alet etmek isteyenlerin maskeleri, yine aynı konuşma içinde, bizzat kendileri tarafından düşürülüyor :

«Sosyalizmin tatlı güleryüzünü halka göstermeliyiz. 69 seçimlerinde Meclis'e hiç olmazsa 10 milletvekili sokup bir grup kurmalıyız.» (Aybar, 13.10.1968, Ankara İl Kongresi, — Türk Solu, sayı : 49) veya : «Önümüzde bizi büyük bir imtihan bekliyor. 1969 seçimlerinden mutlaka başarıyla çıkacağız. Bu başarıyı halkımıza sosyalizmin güzel yüzünü sevdirerek sağlayacağız.» (Aybar, 20.10.1968, İzmir İl Kongresi, — Ant, 96)

Demek ki, hürriyetçi sosyalizm, güler yüzlü sosyalizm sözlerinin altındaki amaç oy avcılığı imiş. Halkımızı bilinçlendirmek ve biricik kurtuluş yolunun işçi sınıfı sosyalizmi olduğunu ona öğretmek, halkımızın örgütlenmesine hizmet ederek, onun gerçek partisinin devrimci öncülü-

ğünde yürümek ve gerici emperyalist burjuva propogandalarını etkisiz kılmak yerine, bir «ceberrut sosyalizm» terimi çıkarıp sosyalizme küfredeceğiz ve «biz güler yüzlü sosyalistiz» diyerek kitleleri bilinçlendirmeden oy peşinde koşarak, parlamento salonlarında boy göstereceğiz! Bunun da adı kendimize özgü sosyalizm, veya «Türkiye Sosyalizmi» olacak.

«Hürriyetçi sosyalizm» terimini gene kendi yarattıkları «ceberrut sosyalizm» terimine karşı çıkararak, burjuva ruhunu işçi sınıfının içine sokmak isteyenler, emperyalizmin dünya ölçüsündeki propogandalarına kaptırarak kendileri gibi düşünmeyen sosyalistleri hakim sınıflara yem etmek istemişlerdir.

Aynı kişiler, «türlü çeşitli» sosyalizmler icat ederek «bu yolda» devam etmek niyetinde olduklarını bugün de çekinmeden belirtiyorlar. M. Ali Aybar, yeni bir derginin 3. sayısında (Olay, 18.2.1974) yazdığı yazıda ülkemizde *solun her eğiliminin* örgütlenmesi için 141 ve 142'ci maddelerin kaldırılmasını istiyor... Burada asıl söylenmek istenilen şey demokrasinin gereği görünümü altında, solun çeşitleri olduğudur. Ve dergideki yazıyla birlikte, el altından burjuva basınına dağıtılan haberlere de bu tema aktarılmıştır. Bu apaçık, «Ben yelpazede kendime bir yer tuttum, siz de parça bölük, benim solumda, burjuvazinin icazet sınırları dışında yerinizi alabilirseniz alın, inşallah alırsınız da akla kara ayrılır» demektir. Burjuvazinin baskısının geçmişten çok daha ağır olacağı önümüzdeki toparlanma döneminde, böyle bir tutumun ne derece bölücü, yanlış, burjuvazi ile uzlaşmacı olduğu ve ne gibi büyük zararlar getireceği tartışma götürmez biçimde ortadadır.

Bilimin İnkârı

Tarihteki bütün «burjuva sosyalistleri» ne bakınız. Bunlar şu ya da bu şekilde, ama mutlaka, sosyalizmin teorik temelini inkâr ederler. Sosyalizmin bilim köküne gölge düşürüp, «teoriye katkı getiriyoruz» diyerek emekçi mücadelesini bilimin kılavuzluğundan yoksun bırakmağa ve kendi burjuva politikalarını yürütmeye uğraşırlar.

Nitekim, yalnızca burjuva bireyciliğini emekçi sınıflar arasına sokmakla yetinmeyen Türkiye'nin sahte sosyalistleri, aynı zamanda burjuva bilimini de sosyalizm etiketi altında yutturmağa çalışmışlardı.

«Sosyal bilimlerin kesinliği hakkında şüphe izhar ettiğim söyleniyor. Oysa sosyal bilimlerin kesin olmadığı üzerindeki fikrim izhar değil bir kanaattir. Şüphe etmiyorum, katiyetle söylüyorum. Sosyal bilimlerin kesin olmadığını, olamayacağını orta okuldaki çocuk bile bilir.» (Aybar, TİP II. Olağanüstü Kongre, 28.12.1968 — Türk Solu, 31.12.68)

Evet bunu ortaokuldaki çocuk bile bilir, çünkü ona burjuvazinin tarih kitabı okutulmaktadır. Çünkü burjuva safsatası, «müsbet bilim», «müsbet olmayan bilim» diye iki kavram ayırmış, fen'i müsbet bilim kabul ederken, sosyal bilimleri «müsbet olmayan bilimler» diye tanıtarak, sosyal olaylara ve uyanışa karşı körpe dimağları erkenden şartlandırmak istemiştir. Oysa biliyoruz ki, sosyal bilimlerin de kanunları vardır. Tarihsel maddecilik bu kanunları apaçık koymuştur ve insanlık tarihinin somut akışından ortaya çıkan sosyal determinizm öğretisi, son yüz yıl içinde yeniden ve yeniden doğrulanmıştır. Her ülkenin kendine özgü koşullarından doğan çeşitli değişik durumlar, sosyal determinizmin kanunlarının kesinliğine gölge düşürmez. Ama sahte sosyalizm çizgisi sadece determinizmin kanunlarına değil, aynı zamanda kapitalizmden sonra sosyalizmin zorunlu bir aşama olduğu gerçeğine de inanmadığını çeşitli yer ve dönemlerde belirtmiştir.

«Burjuva sosyalizmi» nin önde gelen sözcüsü, o sıralarda pek fazla okuduğu Althusser'i de ters yüz edip değiştirerek, kendi «orjinal» katkılarına temel yapıyordu. «Sosyalist teoride alt yapı - üst yapı ilişkilerinin ağır bastığını görüyoruz. Alt yapı, üst yapıyı belirler, üst yapı da alt yapının gelişmesini ya hızlandırır, ya yavaşlatır. Bu öteden beri sosyalist kitaplarda yer alan bir husustur. Ama tecrübe göstermiştir ki, alt yapı değişiklikleri olduğu halde uzun zamanda üst yapı müessesleri değişmiyor. Sosyalist düşünürler

şimdi yeni bir meseleye eğiliyorlar. Üst yapı müesseselerinin öyle gölge müesseseler olmadığı sonucunu çıkartmağa başlıyorlar. Üst yapı müesseselerinin uzun ömürlü olmasının yanısıra bir başka husus keşfedilmeğe başlandı. Üst yapı alt yapıyı etkiliyor. Bir nevi bağımsız faktör olarak mütalâa edilmiş bulunan alt yapının, aslında üst yapı müesseseleri tarafından belirlendiği ortaya çıkıyor. (Aybar, 11.11.1968, TİP, III. Büyük Kongre, — ANT. 19.11.1968)

Bu paragrafın özeti şudur : Bilimsel kitaplar esas olarak alt yapının üst yapıyı belirlediğini yazar, ama siz onlara bakmayın; ben bu meselenin üzerine eğildim ve bunun tersini buldum. Gerçekte alt yapı üst yapıyı değil, üst yapı alt yapıyı belirliyor». Sosyalizmin bilimini temelinden inkâr eden ve konuları metafizik açıdan ele alarak temel burjuva öğretisiyle çakışan bu iddiayı eleştirmeğe bile gerek yok. Asıl üzerinde durulması gereken nokta, bu kadar zahmete niçin katlanıldığıdır.

Aybar, tarihsel maddeciliğin en temel gerçeğini bile inkâr etmekten çekinmemiştir. Aşağıdaki sözler kendisine aittir : «İnsanlık tarihi hürriyet mücadeleleri tarihidir» (İstanbul İl Kongresi, 6.10.1968 ve diğer çeşitli kongre konuşmaları). Oysa insanlık tarihinin «sınıf mücadeleleri tarihi olduğunu», tarihin motorunu sınıf mücadelelerinin meydana getirdiğini yüzyıldan fazladır herkes duydu. Sınıfsal kökenli olmayan hangi hürriyet mücadelesi olabilir? Ekonomik temelden kopuk bir sosyal mücadeleyi kim düşleyebilir? Hem Marksçı öğretiye sahip çıktığı izlenimini yaratmağa çalışmak, hem de onun en önemli doğrularından birini, salt oy toplayıp Meclise 10 parlamenter sokmak üzere emekçi halka yanlış şeyler öğretmek ve bilinçsiz oyların, bilgisiz alkışların desteğinde parlamentoya girmek amacıyla ters yüz etmek, hangi sosyalizme sığar?

Sömürünün Meşrulaştırılması

Liderin sosyalizmin bilimini inkârı ve kendine özgü büyük buluşları bu kadarla da kalmıyor. Burjuva zihniyetinin en açık delillerinden biri şöyle ifade ediliyor : *«İnsanın haysiyeti ekmeğinden önce gelir.»* (28.12.1968, Aybar, TİP II. Olağanüstü Kongre). Bunu söyleyen «sosyalist parti lideri ve teorisyeni» olma iddiasını taşıyan bir insandır, bir Vehbi Koç veya Süleyman Demirel değildir. Üst yapı alt yapıyı (ekonomik temeli) belirler deyince, şüphesiz bu sapmalara gidilir ve sömürü, talan vurgun düzeninde iş bulamayan, aç gezen bir insanın «haysiyetinin ekmeğinden önce geleceği» öne sürülür. Zaten sömürücü sınıfların da emekçileri kandırıp uyutmak için söyledikleri buna benzer şeyler değil midir? «Aman sen aç gezsen bile, hiç olmazsa hürsün (!)» Ekmeği olmayan insanın hangi hürriyeti vardır acaba? Sayın Aybar bu iddiasıyla emperyalizmin en yaygın silâhını kendine mal etmiş oluyor ve sömürüyü teoride meşrulaştırarak, emekçilerin siyasal, ekonomik mücadelesinin, onların «haysiyetlerinden», «hürriyetlerinden» sonra geldiğini kabul ediyor. Ekonomik temeli olmayan bir demokrasi nasıl bir demokrasidir, nasıl bir özgürlüktür? Bunun cevabını yine kendisinin ağzından dinleyelim ve sömürünün sadece teoride değil, pratikte de bir «sosyalist» tarafından nasıl meşrulaştırıldığını görelim :

Aybar 1968'de Eskişehir Merkez İlçe Kongresine gönderdiği mesajda demokrasiyi şöyle tanımlıyor : «Demokrasi emekle sermaye arasında bir denge rejimidir.»

Dikkat edelim ki, bu mesaj bir parti kongresine gönderilmiştir ve yıl 1968'dir. Aybar parlamentodaki burjuva milletvekillerine bir batı demokrasisinin özelliklerini anlatmıyor. Parti üyelerine kendi demokrasi anlayışını özetliyor. Hem de demokrasinin eski yıllara nazaran daha geliştiği, sadece burjuva demokrasisinin değil, artık sosyalist demokrasinin de tartışıldığı yıllarda, bir sosyalist parti başkanının gözleridir bunlar... «Demokratik düzenin yürüyebilmesi için memleketteki sınıflar arasında da adaletli bir dengenin kurulmuş olması şarttır.» Yani Aybar, sermayenin dolayısıyla sömürünün meşruiyetini kendi sosyalist anlayışı içinde kabul ediyor. Nitekim aynı yıl partinin bir başka kongresinde yaptığı konuşmada (27.7.1968 Beşiktaş İlçe Kongresi) «burjuva ku

rumlarının sosyalizm altında da devam etmesi gerekliliğini» belirtiyordu. Burjuva sosyalizminin bu burjuva demokratik görüşüne bir yorum getirmeye gerek yok. Ama yine de 1973 genel seçimlerinde Ecevit'i niçin suçladığını, ona oy verilmemesini hangi sebepten talep ettiğini anlamak güç... Çünkü hiç değilse dürüst politikacı Ecevit, sosyalist olduğunu söylemiyor. Fakat aynı emek - sermaye uzlaşmasını sosyalizm diye yutturmağa çalışanlara ne demeli?

Popülizm ve Oy Avcılığı

Örnekleri çoğaltacak olsak sayfalara sığmaz. Bu nedenle Türkiye'nin «burjuva sosyalizmi» nin başka temel özelliklerine ve yansımalarına geçeceğiz.

«Burjuva sosyalizmi» gerçekte işçi sınıfını inkâr etmiştir. Lâfta kabullense bile, oportünist tutumu onu oy avcılığına yöneltmiştir. Belki gelişmiş kapitalist ülkelerde oy deposu işçilerdir ama, Türkiye de hele 1965'lerde oy daha çok köyden çıkardı. Nitekim, o zamanki «Sayın Genel Başkan» da, Milli Bakiye sistemi kalkınca ve 1968 senota seçimlerinde umduğu kadar oyu toplayamayınca, seçim sonrasının ilk genel yönetim kurulu toplantısında şunları söylüyordu : «Köylere gitmek, parti görevlileriyle köylere yerleşmek gerek. Bizim oylarımız daha çok köylerden geliyor. Bir kere, seçmen kitlesinin çoğu köylerde... TİP'in oy ortalama oranı köylerde yüksek. 1968 seçimlerinde bu gelişmenin daha da hızlandığı muhakkaktır. Binaenaleyh biz köylere gideceğiz köylere yerleşeceğiz.» (TİP Haberleri, 15.7. 1968).

Aybar'ın 1969 baharında Trakya köylerinde yaptığı konuşmalardan bazı bölümleri de aşağıya aktarıyoruz :

«Bu düzende çalışan köylüler, işçiler, esnaflar, küçük memurlar emeklerinin hakkını alamazlar. Hele siz fukara köylüler, toprağı olmayanlar ve toprağı yetmeyen milyonlarca köylü ailesi! Bu düzenden en çok zarar gören sizlersiniz. (12 Nisan 1969, Keşan köylerinde).

TİP'in o zamanki başkanı yalnızca oy deposu saydığı köylüye hoş görünüp işçi sınıfının toplumdaki yerini köylüden gizlemekle kalmıyor, bir bakıma işçi ile köylü arasına nifak tohumları saçabilecek sözler de söylüyor : «Ağadan, tüccardan, fabrikatörden yana olan bugünün kapkaç düzeninde en çok sömürülen, en çok ezilen vatandaşlarımız fukara köylülerdir... *İşçiler gibi sendikan yok,* anayasanın tanıdığı hakları kullanamıyorsun. Meclise kendin girmeği düşünmüyorsun. Oysa suyun başına geçmedikçe suyu kendi tarlana aktaramazsın... Fukara köylü vatandaşlarım, *sizi kendinizden başka kimse kurtaramaz...»* (13.4.1968, Keşan, Yenicumhur ve Çamlıca köylerinde...)

Genel başkan meclise girebilmek için «fukara köylülerin» ağzına bir parmak bal çalmaktan da hiç geri durmuyor : «Yalnız bizim partimiz sana açıktır. Yalnız partimizden milletvekili seçilebilirsin.» (14.4. 1968, Çanakkale, Kumkale köyü). Demek ki partinin köylü vatandaşa vereceği nimetlerin başında milletvekilliği geliyor. Bu konuda çok da bonkör : «Sizin partiniz TİP'dir. Biz aday adayı olmak isteyen fukara köylülerden, fukara işçilerden para almayız». (11.4.1968, Edirne köylerinde, TİP Haberleri, 1 Mayıs 1969).

Bu sözlerde ve tüm taktiklerde açıkça ortaya çıkan, devrimci mücadelenin öncü ve temel gücü olan işçi sınıfını bırakıp, niteliğe aldırmadan niceliğe yönelmek sapması tutmamıştır; tutmayacaktır. Burjuva partileri ve siyasetçileri gibi, köylüyü oy deposu saymak, öncü güç işçi sınıfına gerek duymaksızın, hattâ işçi sınıfı öncülüğünü açıkça inkâr ederek yol almak çabası ürünlerini vermemiştir; vermeyecektir.

Parti İçi Despotizmi

Güleryüzlü sosyalizmin *önderleri,* topladıkları alkışların görüntüsel gücüne, bir zamanlar, fazlasıyla kendilerini kaptırmışlardı. Kendi kuracakları sosyalizmin dünyada eşi menendi bulunmayan bir mucize olacağına zamanla kendilerini de inandırdılar.

Dünya sosyalizminde yepyeni bir çığır açacaklarını sananlar, dünya devrimci

pratiğine büyük katkılar getirdiklerine yine köklü teorik bulgular içinde bulunduklarına adeta iman beslemişler, «Türkiye sosyalizmi» diye bir terim uydurduktan başka, geçmişle göbek bağlarını tamamen inkâr ederek, kendilerini herşeyin başlangıcı ilân etmişlerdi.

Aybar, Türkiye sosyalizminin en az 50 yıllık mücadelesini bilen, tanıyan parti yöneticilerinin ve partililerin büyük çoğunluğunun katılmadığı şu sözleri, hem de partiyi bağlayıcı biçimde söylemekten çekinmiyordu :

«Biz İşçi Partililer, Türkiye'de sosyalizmin kurucuları olmanın sorumluluğu içinde...» (Aybar, TİP Gen. Yön. Toplantısı 3-4 Şubat 1968, — TİP Haberleri, 23. 2.1968). Veya : «Türkiye sosyalizminin kitabını yedi yıldır A'dan Z'ye biz İşçi Partililer yazıyoruz.» (TİP Genel Başkanı Aybar'ın partililere yeni yıl mesajı, 1.1. 1968).

Sosyalizme «ceberrut» diyerek burjuva bilimini ve bireyciliğini sunanların ne kadar alçakgönüllü olduklarını, ne denli demokratik davrandıklarını en yakın mesai arkadaşları günün birinde açıkladılar: «Genel başkanla biz yirmi senedir tanışırız. Son zamanlarda evlerde bile «efendim» «bey» «siz» «arzederiz» kelimeleriyle konuştuk ve kaç tane ortak ahbabım bana «yahu siz ne hale gelmişsiniz, evde bile sizli bizli, arzederizli konuşuyorsunuz» dediler. O hale gelmiştik... Genel başkan insanı tersler. Genel sekreteri kaç kere başkalarının önünde terslemiştir, beni terslemiştir.» (Behice Boran, 28.12.1968, TİP Olağanüstü Kongre Konuşması — Ant, sayı 107).

«Maalesef son yılbaşından beri, hele yaz aylarında yürütme kurulu muntazam toplanmamıştır.» (B. Boran, TİP III. Kongre Konuşması, 11.11.1968 — Ant 19. 11.1968).

«Sırf eleştiri yapmak için eleştiri hakkı vardır» diyen Aybar, kendi arkadaşlarını bile toplamadan Çek olayları hakkında fikir yürütüyor, eski görüşlerini yeni terimlerle piyasaya sürüyor ve kimseye danışmadan bildiğini okuyorken, bir yandan da sosyalist ahlâk ve demokrasi dersleri veriyordu. «Sosyalizm en geniş fikirlerin tartışıldığı bir rejimdir. Sosyalizmde herşey tartışılacaktır. Tartışmayı sınırladınız mı orada bilimden bahsedilemez. Böyle bir toplum cehennemden farksızdır.» (Aybar, 13.10.1968, Ankara İl Kongresi).

Bu sözlerin sahibi birkaç gün sonra Merkez Yürütme Kurulu'nun beş üyesi tarafından kendisine verilen önergeyi görünce, Genel Başkanın konuşmalarının Merkez Yürütme Kurulu tarafından önceden tartışılması önerisini alınca kıyametler koparıyor ve «Bana komplo var», «Beni arkadan hançerliyorsunuz» çığlıkları ile işi kesinkes kopma noktasına getiriyordu.

Bir İtiraf

«Burjuva sosyalizmi» nin liderinin samimi bir yanı var. 1969 seçimlerindeki yenilgiden sonra yapılan Genel Yönetim Kurulu toplantısında düşürüleceğini anlayıp, bir konuşma yaparak genel başkanlıktan istifa ediyor ve dışarı çıkıp istifa gerekçesini basına açıklıyor. Her iki konuşmada da belirtilen şu husus, müstafi genel başkanın tarihsel itiraf belgesidir : «Radyonun sabah akşam Pepsi ilânı vererek şartlanma yarattığını örnek gösteren Aybar şöyle diyordu : «Eh bu durumda insan tabi Pepsi içer artık... Aynı şekilde yıllardan beri ben de sabah akşam 'Aybar saptı' 'Aybar saptı' teranesini dinledim. Doğrusu bu kadar propogandanın etkisiyle insan sapar bile.» (15.11.1969, — Türk Solu, s. 105).

Sonuç

Aslında daha geniş araştırma ve incelemelere konu olması, tarihsel kökenlerinin ve sosyal pratik içindeki yerinin ortaya konması gereken bu «aşırı sağ sapma» işçi sınıfı mücadelesini saptırması ve geriletmesi bir yana, giderek provokasyon ve ihbara kadar varır.

Bu çizginin 12 Mart sonrasında Nihat Erim Hükümetine güven oyu veren temsilcisinin yedi yıl başkanlığını yaptığı Türkiye İşçi Partisi'nden ayrılırken yazdığı

broşür aynı Erim'in başkanlığı altındaki bir rejimde, Türkiye İşçi Partisi yöneticilerini mahkûm etmek için Sıkıyönetim savcıları tarafından kullanıldı. Bu olay capcanlı hatırlardadır.

Kısaca söyleyecek olursak, doğup güçlenmesini büyük sermayenin istediği ve beklediği, Türkiye'de işçi sınıfı çizgisini reddeden ve bu çizgiyi saptıran, bilimsel sosyalizmin en temel kavramlarına ters düşen, «Türkiye'ye özgü sosyalizm», «Hürriyetçi sosyalizm», «gerçek sosyalizm» gibi adlar altında egemen sınıflara kesinlikle bağımlı bir sözde sosyalizmin temsilcisi olan bu aşırı sağ sapma çizgisi; bu, «sosyalizm benden sorulur», «henüz pekçok kişinin eli kolu bağlıyken alıp da kaçayım» mantığı, bu yanlış Parti ve örgütlenme anlayışı, bu kitlelerin ve sosyalist birikiminin güvenini asla sağlayamayacak, bu yüzden de toparlanma değil dağılmayı kolaylaştıracak çizgi ile, sosyalistler olarak hiç küçümsemeden mücadele etmeliyiz.

Hükümet Programı eleştirileri sırasında programın gereğinden fazla devletçi olduğu veya aksine devletçi yanının ağır basmadığı şeklinde görüşler ortaya çıktı. Konuya bir yaklaşım olarak Doçent Korkut Boratav'ın bir incelemesini yayınlıyoruz.

Devletçilik: Bağımsız bir kapitalist sanayileşme denemesi mi?

Korkut Boratav

1929-1945 yılları emperyalist sistemin uzun bir bunalım dönemidir. Etkilerini aşağı yukarı on yıl kadar sürdüren 1929 iktisadî bunalımı ve İkinci Dünya Savaşı bu uzun bunalım döneminin iki aşamasını oluşturur. Dönemin en çarpıcı özelliklerinden biri, emperyalist sistemle geri kalmış ülkeler arasındaki iktisadî bağlantılar sistemini, geri kalmışlığın ana nedenlerinden biri olarak görüyorsak, sözü geçen dönemin, az gelişmiş ülkeler için büyük bir tarihî fırsat doğurduğunu da söyleyebiliriz: Emperyalizmden bağımsız bir sanayileşme ve gelişme fırsatı... Bu fırsatın, sözü edilen dönemde, Asya, Latin Amerika halkları tarafından sosyalist iktidarlar altında kullanılmadığını biliyoruz. Ancak, 20. yüzyıl içerisinde, bir *bağımsız kapitalist gelişme* denemesi olarak, geri kalmış ülkelerde girişilen başlıca *anlamlı* sanayileşme hamlelerinin emperyalizmin 1929-1945 bunalım yolları arasında gerçekleştiğini ileri süren gözlemciler vardır. Dayandıkları örnekler daha ziyade Latin Amerika'ya aittir. Biz bu yazıda, kısaca, Türkiye'nin bu büyük tarihî fırsatı kullanıp kullanamadığı sorusunu ortaya atacağız ve 1932-1939 devletçilik dönemini bu açıdan değerlendirmeğe çalışacağız.

Devletçi gelişmenin özellikleri

Biz, özelliği olan, kendine has bir iktisat politikası ve bir sanayileşme denemesi olarak Türkiye'de devletçiliğin 1932 — 1939 yılları dışına taşmadığı kanısındayız. Bu yılların gelişimini nitelendiren özellikler nelerdir?

Bir kere, bu yıllar, devlet yatırımlarının, devlet işletmeciliğinin ve devlet müdahalesinin iktisadî gelişmenin sürükleyici gücü haline gelidiği bir dönemi temsil ederler.

İkinci olarak ,aynı yıllar, uluslararası ekonomik ilişkilerde dışa bağımlılığın asgarîye indiği, koyu himayeci bir dış ticaret politikasının izlendiği, dış ticaret açıklarının yokolduğu, Batı kaynaklı ya-

bancı sermaye yatırımlarının büyük ölçüde azaldığı, milli kaynaklara dayanan bir bağımsız gelişme denemesini temsil eder.

Bu iki özelliğe bağlı olarak, millî ekonominin gelişim eğilimi, emperyalist ülkelerin kuyruğuna bağlı olmaktan bu yıllar içerisinde geniş ölçüde kurtulmuştur. Batı kapitalizmi, büyük bunalımın etkisi altında sarsılmakta iken, Türkiye ekonomisi bu sarsıntılara tabi olmaktan kurtulabilmiş ve hatta CHP iktidarı altındaki en hızlı ve en anlamlı sanayileşme dönemini 1932 - 1939 yılları arasında yaşamıştır. Dönemin bağımsız bir gelişme denemesini temsil ettiğini ilham eden ana olgu budur.

Sonuncu olarak, 1932 - 1939 yıllarının bir *kapitalist* gelişme denemesi olduğunda şüphe yoktur. Siyasî iktidarı oluşturan sınıf ittifaklarında değişiklikler olmasına rağmen bu, hâkim sınıfların çeşitli kanatları arasında meydana gelmiş ve devletçilik, sistemin uzun dönemli bekasına olumlu katkılar yapmıştır.

Dönüm noktasına nasıl ulaşıldı?

Devletçiliğin 1932'de başladığını belirttik. Halbuki, büyük bunalım 1929'da kopar; dış ticareti kontrole yönelmiş ilk himayeci tedbirler 1929 - 1930 yıllarında alınır ve devletçilik kavramı çevresindeki ilk siyasî tartışmalar, *Serbest Fırka* hareketi sırasında ve 1930 yılı içerisinde başlar. 1932 tarihi üzerinde israr etmemizin nedenlerini bu yüzden açıklamak gereklidir.

Lozan'da Türkiye'nin vermek zorunda kaldığı önemli bir tavize göre, Türkiye, 24 Ağustos 1928 tarihine kadar 1916 yılının Osmanlı gümrük tarifelerini uygulamayı üstleniyor; gümrükler ve diğer dış ticaret kontrolleri ile himayeci bir politika izlemesi imkânsız kılınıyordu. 1929'da yeni ve himayeci bir gümrük tarifesine geçileceğini öğrenen yerli spekülatörler, İthalatçılar ve dış çevreler bu yılın başında spekülatif manevralara giriştiler; dış ticaret açığı 1929 yılında yaklaşık olarak iki misline çıktı ve hükümet çevrelerinin «para buhranı» diye adlandırdıkları ve Türk lirasının dış değerini hızla düşüren bir bunalım doğdu. 1929 ve 1930 yıllarında, hükümet çevrelerinin bu bunalıma karşı tepkisi, sırf gümrük resimlerine dayanan ılımlı bir himaye politikasının sınırlarını aştı ve hükümete dış ticareti *miktar* olarak kısıtlayabilecek ve bütün döviz işlemlerini, sermaye hareketlerini kontrol altına alabilecek yetkiler veren kanunların çıkarılması biçiminde tezahür etti. Türkiye'ye himayecilik devletçilikten önce gelmiştir. Bunun bir tesadüf değil, bir zorunluluk olduğuna aşağıda işaret edeceğiz.

1930 yılında, bir muvazaa muhalefeti olarak sahneye çıkan Serbest Fırka'nın açtığı liberalizm - devletçilik tartışması, köksüz ve suni bir tartışma idi. Serbest Fırka'cılar, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın devletçiliğini eleştirirken sadece demiryolu siyasetine ve inhisarlara yükleniyorlardı. İnhisarların bu yıllarda devlet işletmeleri olmadıklarını; çoğu kez yerli ve yabancı sermaye ortaklıklarından oluşan ve çok sayıda politikacıyı da hissedar ve yönetici olarak besleyen imtiyazlı şirketlere verilmiş bulunduklarına işaret edelim. 1930 yılının «devletçilik» tartışmasının suniliğini zaman zaman tartışmacılar da ortaya koymuşlardır. Serbest Fırka liderlerinden Ağaoğlu Ahmet, sonradan yayınladığı *Serbest Fırka Hatıraları'nda:* «Eski CHF liberalin liberali (idi). İsmet Paşa'nın Sıvas'ta irat ettiği nutuktan evvel CHF'nın devletçi olduğunu kimse bilmiyordu. Bu nutuktan sonradır ki Fırka, devletçi oldu. Demek ki yeni Fırkaya kurulmadan evvel 'serbest' namı vermiş olanların, eski Fırkaya da 'devletçi' sıfatını ilâve etmeye karar vermiş olduklarını kabul etmek lâzım.» diye yazıyordu. (s' 30)

Serbest Fırka hareketi, getirdiği iktisadî öneri ve eleştiriler bakımından önemli olmamakla birlikte, geniş halk yığınlarının siyasî iktidara karşı duydukları yaygın ve köklü hoşnutsuzluğun ifade edilmesine vesile sağlaması bakımından önem taşır. Halk yığınlarındaki hoşnutsuzluğun kaynaklarını tesbit etmek hiç de güç değildir. Büyük iktisadî bunalım, tarım ürün fiyatlarında olağanüstü bir düşmeye sebep olmuştur. Buğdayın kilosu 2, sütün kilosu 6-7 kuruşa düşmüştür. Sabit matrahlarla hesaplanan yol vergisi, arazi

vergisi borçları; önceki yüksek fiyatlı dönemlere ait bankalara ve tefecilere faiz ve anapara borçları, düşen fiyatlar yüzünden dayanılmaz yükler haline geliyordu. Köylü ,ayda yüzde beş faizle tefecinin kucağına düşüyor; Ziraat Bankası ise muhtaç köylüye değil, tüccara kredi açıyor; Sonunda tarlasını, hayvanlarını satmak zorunda kalan köylünün eline, bunların karşılığında da pek az birşey geçiyordu. İki yıl önce, çiftçinin on misli daha pahalıya aldığı bir çift öküz, 1930 yılında sadece otuz lira getiriyor ve bir küçük üreticinin arazi ve yol vergisini ancak karşılıyordu.

Buhran, toprakla ilgili bütün sınıf ve tabakalara ağır bir darbe vurmuştur ama, vergi tahsildarları ve Ziraat Bankası müdürleri biçiminde tecessüm eden devlet, bu darbenin yoksul köylü için bir yıkım biçimine dönüşmesine sebep olan ana unsur olmuştur.

Kentlerin yoksul yığınları ve işçi sınıfı için de tablo karanlıktır. Halk Fırkası'nın mahallî örgütleri, büyük çıkar şebekeleri haline gelmişlerdir. En üst düzeyde siyasetçiler, İş Bankası'na, imtiyazlı şirketlere ve diğer anonim ortaklıklara kurucu, hissedar ve yönetici olarak katılmışlar; yerli ve yabancı sermayeyle sıkı bir işbirliğine girişmişler ve zamanın moda olan deyimiyle «aferizm» dalgasına kapılmışlardır. Daha alt düzeyde, CHF partizanları, çeşitli ayak oyunlarıyle halkın sırtından geçimlerini sağlamaktadırlar. İstanbul Liman Şirketi reisi A. Hamdi (Başar), İstanbul liman işçileri adına kurulan, fakat işçilere beş paralık bir yararı olmayan amele cemiyetinin, nasıl CHF partizanlarının yemliği haline geldiğini; bu kişilere işçi yevmiyelerinden yapılan kesintilerle aylık bağlamanın ötesinde hiçbir fonksiyonu olmadığını açıkça yazmıştır *(Atatürk'le Üç ay, s. 9-10)*

İşte bu ortam içerisinde girişilen Serbest Fırka denemesinin, halk yığınlarında derin bir kaynaşmanın varlığını yüze ye çıkarması kaçınılmazdı. Serbest Fırka kapandıktan sonra, 1930 yılının sonlarında siyasî liderler, rejimin sağlam bir zemin üzerinde oturmadığını ve Cumhuriyetin getirdiği siyasî ve hukukî reformların geleceklerinin dahi bu nedenle tehlikede olduğunu farketmişlerdir. Nitekim Gazi, 1930 yılı sonunda, üç ay sürecek ve geniş bir uzman ve politikacı kadrosunun da katıldığı bir Anadolu gezisine çıkar. Amaç, iktisadî güçlük ve sıkıntıları kaynağında tesbit etmek ve çözüm yollarını araştırmaktı.

Bütün bu gözlemler, iktisadi bunalımın seyrine tabi ve kapitalist ülkelerin kuyruğunda sürüklenen bir yolun dışına çıkmanın; ancak, bunu durgunluğa mahkûm olarak değil, gelişmeyi sağlayarak yapmanın, rejimin geleceği bakımından bir ölüm - kalım sorunu olduğu gerçeğini liderlere empoze etmiş olmalıdır. Karar yılı, 1932 olacaktır.

Himayecilikten devletçiliğe

Böylece, 1929'dan 1932'ye uzanan bir geçiş süreci sonunda himayecilikten başlayarak devletçiliğe ulaşıldı. 1929 - 1931 yılları, devletçi olmayan bir himayecilik dönemidir. 1932 yılı ise, himayecilik - devletçilik sentezinin, o yılın Temmuz, ayı içinde peşpeşe Meclise getirilen müdahaleci, devletçi, hatta bazıları *devletleştirici* 8 adet kanunla gerçekleştiği yıl olmuştur. 1932 Temmuzunun bir dönüm noktası olduğu, sözü geçen icraatın belli sermaye çevrelerini, önce paniğe, sonra şiddetli muhalefete sürüklemesi ve en sonunda aşağıda değineceğimiz başarılı bir karşı - operasyona yöneltmesi ile de; yani doğurduğu tepkilerle de doğrulanabilmektedir.

1929'dan 1932'ye uzanan geçiş sürecinin sonunda, siyasî iktidarın dayanağını oluşturan sınıf ittifaklarında da bazı değişiklikler meydana geldi.

1923'ü izleyen yılların serbest ticaretçi, açık ekonomisinden, 1929 - 1930'un önce gümrük tarifeleriyle, sonra da döviz işlemlerine, sermaye hareketlerine konan sınırlamalar ve kontenjan sistemiyle gerçekleşen içe dönük, himayeci ekonomisine geçiş, şüphesiz ki yabancı sermayenin, Batı firmalarının Türkiye'deki ortaklarına, komisyoncularına ve işbirlikçilerine karşı belirli bir tavır alınması anlamına gelir. Bu işbirliği cephesinde çok sayıda siyasetçinin ve yüksek bürokratın yer aldığı da

düşünülürse; 1929'u izleyen yıllarda gerçekleşen bu dönüşümün, son derecede şid detli bir tarihî - objektif zorlamadan doğduğu ortaya çıkar; büyük bunalımla birlikte emperyalist sistemin sürüklendiği nisbi aczin ve ataletin mümkün kıldığı bir dönüşümdür bu...

Ancak, böyle bir dönüşümün bilinçle yapıldığını da görmemezlik edemeyiz. Birinci Beş Yıllık Sanayi Plânının sunuş bö lümünde şunlar yazılıydı (1933): «Garp kültürünün, yani tekniğin ve büyük sanayiin sahası, Avrupa'nın bütün garbî kısım larını ve şimalı Amerika'nın da şark sahillerini ihata ediyordu. Dünyanın tezgâhı haline girmiş olan bu sahalar, sanayileşmemiş milletlere mamulât gönderiyor, bu suretle büyük sanayiin tufanı altındaki dünya pazarlarında mevcut istihsal va sıtaları inhilâl ediyor ve daha dün müstakil vahdetler halindeki camialar büyük sanayiin hegemonyası altına girerek hukukan müstakil, fakat iktisaden tabi birer varlık haline düşüyordu. Garbın sana yi memleketleriyle ziraat ve hammadde memleketleri arasındaki bu tabiiyet, sanayi memleketlerini ihya edici fakat hammadde memleketlerini de tedricen inhilâl ettirici vaziyetler ihdas etti ...Türkiye'nin dünya emtea mübadelesindeki mevkii Garp sanayii mamulâtına bir mahreç ve buna mukabil de o sanayie hammadde ye tiştiren bir ziraat memleketi olmasında mânâsını bulmuştur... Büyük sanayici memleketler, aralarındaki bütün siyasî ve iktisadî münazaalara ve ihtilâflara rağmen, ziraatçı memleketleri her zaman için hammadde müstahsili mevkiinde bırakmak ve bu memleketlerin piyasalarına hâkim olmak davasında müttefiklerdir. Bu itibarla ziraatçı memleketlerin bu silkinme hareketlerine, ergeç, set çekmek hususunda siyasî nüfuzlarını kullanmakta da birleşeceklerdir. Bazı ziraî memleketler de ufak bir taviz mukabilinde bunu kabulden imtina etmeyeceklerdir. Bilhassa bu hakikat muhtaç olduğumuz sanayii, *zaman kaybetmeden,* kurmak için en büyük muharrikimizdir.» (ss. 8-10)

Bu ifadeler, büyük bunalımın emperyalist sistemde doğurduğu geçici aczin, geri kalmış «ziraatçı ülkeler için, âcilen, «zaman kaybetmeden» kullanılması gereken bir sanayileşme fırsatı olduğu hususunun idrak edildiğini göstermektedir. Ve 1946'dan bu yana gelmiş geçmiş pek çok iktidarın, «dış yardım»cı, yabancı sermayeci, Ortak Pazarcı tutumlarıyle bu tavır arasında ne kadar derin ve gerçek bir fark olduğu da ortadadır.

Ancak, 1929 - 1931 yılları, devletçiliğe yönelmeyen bir himaye dönemidir. Bu dönem, büyük ölçüde, kendisinden beklenen misyon bakımından sanayi burjuvazisinin kesin bir hayal kırıklığı uyandırması yüzünden sona erer. Büyük himaye duvarları arkasında ve her türlü indirim, muafiyet ve teşvik unsurundan sınırsızca yararlanan sanayi burjuvazisi, dış ticaret politikasının kendisine sağladığı tekelci durumu sonuna kadar sömürmekten başka birşey yapmadı. Himaye politikasının ardında semiren bu dönemin kapkaççı sanayicilerinin renkli bir tablosunu A. Hamdi şöyle çiziyor: «Yeni gümrük tarifesinin arkasına sığınarak dünya fiyatından birkaç misli yükseğe satan basit ve şımarık bir sanayi türemeğe başlamıştı... İşte, demir telleri keserek çivi yapan, çiviyi dış piyasa fiyatının on misline satan, millî sanayi olduğu için demir telleri de ham madde diye gümrüksüz sokan şu çivi fabrikası, eski bir medresenin yıkık duvarları arkasına kurulmuştur. İşte şu, yine dışarıdan ham madde diye gümrüksüz getirdiği telleri sadece galvanize edip mamul halde yine on misline satan meşhur fabrika (!) Galata'da bir arsa aralığındaki salaşın altındadır. İşte şu bakır mamulâtı fabrikası mahallemizin köşesinde, eski bir taş evde kurulmuştur. Fabrikanın saçtan bacasından her gün bütün mahalleye yayılan kurum, halka pencereleri açmağa bile müsaade etmez. Mahallenin şikâyete hakkı yok! Bunlar vatanın selâmeti için çalışıyorlar.» *(Atatürk'le Üç Ay,* ss. 76, 97). Daha ciddi boyutlar içerisinde, bu yıllarda özel teşebbüse ait olan şeker endüstrisinin, himaye rantına el koy mada çevirdiği dalavereler, «özel teşebbüsün sorumsuz davranışları»na örnek olarak uzun süre siyaset edebiyatında yer almıştır.

Üstelik, sanayi sermayesi, devlet yar

dımları konusunda doymak bilmiyor; gittikçe daha fazlasını istiyordu. Siyasî iktidar, bu tavizleri vermeye hazırdı; yeter ki, sanayi burjuvazisi günün ölüm - kalım sorunu haline gelen sanayileşme hamlesini ve gelişme sürecini gerçekleştirsin. 1929 - 1931 yıllarının sonuçları gösterdi ki, bütün tekelci sömürü mekanizmalarına rağmen; sanayi sermayesinin birikimi, ülkeyi dinamik bir gelişme sürecine çekecek nicelik ve nitelikte değildi.

Böylece, mevcut politikaların izlenmesi, yani himaye duvarları arkasında özel sanayii desteklemek ve serbest bırakmak ülkeyi uzun sürecek bir durgunluk dönemine mahkûm etmek anlamına geliyordu. Devletçilik kararı, bu durumun idraki anlamına gelir. Bu karar, herşeyden önce, himayeden doğan tekelci kazançlara devlet endüstrisinin, tekstilde olduğu gibi ortak olması veya sadece devlete ait üretim kollarına doğrudan doğruya el koyması anlamına gelir. Tüketiciye yüklenen yüksek fiyatlarla toplanan bu artık, merkezî — devletçi bir birikimin de kaynağını oluşturarak sanayileşme sürecini beslemek imkânına çok daha fazla sahip olur.

Böylece 1929'dan 1932'ye kadar uzanan bir geçiş sürecinin sonunda, emperyalizmin komisyoncusu durumundaki dışa dönük İstanbul burjuvazisinin ve yeniyetme, kapkaççı sanayi burjuvazisinin çıkarlarına ters düşen bir yol tutulmuş oldu.

Kimden yana devletçilik?

Buna karşılık, 1932 - 1939 devletçiliğini, sırf «kamu yararı» peşinde, sınıflarüstü bir yol sayamayız. Bir kere devletçilik, piyasaya dönük çiftçi (öncelikle büyük çiftçi) çıkarları ile tam bir uyuşma halindedir. Himaye ve destek politikalarının yanısıra, devlet sektörünün sürüklediği bir gelişme sürecinin başlaması, öncelikle tahıla karşı talebi artırarak dünya bunalımının empoze ettiği fiyatların aşılmasını sağladı. Bunun yanısıra, sanayileşme politikasında izlenen öncelikler sırasının en başında, «ham maddesi memleketimizde bulunan» ve kurulduğunda «bizi ithalâtımızın %25 — %30'undan müstağni bırakmak vazifesini üzerine almış» sanayi kolları gelmekte idi. *(Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı,* ss. 12, 15.) Bu, sanayinin ham maddesi niteliğindeki tarım ürünlerinin geniş ölçüde desteklenmesi anlamına gelmiştir. Ayrıca, ancak devlet endüstrisidir ki, azamî kâr peşinde koşmadığı için sanayinin ham maddesini üreten çiftçiye, mamul madde fiyatlarına yansıtmak zorunda olmadan yüksek fiyat ödeyebilir. Bu nedenlerle, devletçi bir sanayileşmenin tarımın ihmali anlamına geldiğini söyleyenlere Celâl Bayar, buhranın tarım ürünleri üzerisindeki etkisinden hareketle, devletçiliğin özellikle tarım lehine sonuçlar verdiğini haklı olarak ifade etmiştir: «Yerli iptidaî maddeler kıymeti, sanayi hareketlerinin tesiriyle kıymetlenebilir. Sanayi hareketlerimiz sayesindedir ki, mühim bir kısım mahsullerimizin fiyatı buhran dolayısiyle çok düşmüş olan arsı ulusal fiyatların fevkine... çıkabilmiştir... Biz memleketimizde sanayiimizi kurmadan evvel hariçe satmak mecburiyetinde ve hariçten de mallarımıza dikte edilen fiyatlarla satmakta idik. Fakat bir kısmı için sanayii memlekette kurduktan sonra, hariç alıcılarına karşı fiyat noktai nazarından nazım bir rol oynamağa başladık. Pamuğun da böyledir. Yünün de böyledir. Sanayiini memlekette kurduğumuz mallar bu arzettiğim şekildedir... Demek oluyor ki, iptidaî maddesi memlekette bol olarak yetişen herhangi bir sanayi kurulduğu zaman ondan çiftçi müstefit oluyor.» (B. Kuruç, *İktisat Politikasının Resmi Belgeleri,* ss. 40, 47'den naklediyoruz.)

İkinci olarak, devletçiliğin sürüklediği bir gelişme süreci, başlangıç anındaki kapkaççı sanayi sermayesiyle zorunlu olarak çatışıyordu; ama, sonraki yıllarda hem yeni kurulacak sınaî üretim kollarının (bunalım yıllarında dış piyasalardan elde edilme imkânları sınırlı olan) temel aramallarını sağlayarak; hem de yaratacağı talep artışlarıyle piyasayı genişleterek özel sanayi için de yeni imkânlar getiriyordu. Birinci Sanayi Plânı, plânda öngörülen devlet sanayi yatırımlarının, aslında, özel sanayiciler için ne gibi imkânlar getireceğini şu ifadelerle ortaya koyuyordu: «Bu programa hususi teşebbüs erbabı tarafından tesisine imkân görülemeyen sanayi şubeleri ithal edilerek devlet... te-

şebbüsü olarak kurulmaları düşünülmüştür. Ancak bu ana sanayi, hususi teşebbüs ve sanayi erbabına da daha çok geniş ve faideli 'industrie' imkânları bahşedecektir. Devlet teşebbüsü tarafından kurulacak ana demir sanayii, hususi müteşebbislerin yeniden tesis edecekleri makine, tel, çivi, döküm, boru, cıvata, vida ve saire fabrikalarına ve sanayie ucuz ve kolay tedarik edilir yarı mamul emtea verecektir. Yeni bez dokuma sanayiimiz, mevcut millî fabrikalarımızın inkişaflarına bir pey bıraktığı gibi, pamuk, ip ve halat, kadife, pelüş, kordele, şerit, pasmanteri eşyası ve pamuk örme sanayiine de yeni faaliyet imkânları bahşedecektir. Bunlar gibi etrafında hususi teşebbüslerle takviye edilebilecek ve memleketin sınai inkişafı ile mütenasip olarak yükselip kuvvetlenebilecek birçok sanayi şuabatı doğuracaktır ki bunların hakkı hayatları da bugünkü şartlar altında teessüs eden mümasillerine kıyasen daha ziyade tahtı emniyette olacaktır. Sanayi programımızın tahakkuku ile memeket iktisadi hayatına ilâve edilecek iş hacminin neticesi olarak husul bulacak servet terakümünün sanayide plasman arayacağına ve yukarıda bahsettiğimiz müştak sanayiin inkişaf edeceğine muhakkak nazarıyla bakılabilir.» (s. 13.) Devlet işletmeciliğinin özel sektörü besleyen bu fonksiyonu, bugün de temelde aynı özelikleri taşıyarak süregelmektedir.

Üçüncü olarak, devlet yatırımlarının genişlemesi, kanımızca, fevkalade önemli bir özel birikim kaynağı oluşturmuş bulunan çeşitli biçimler altındaki müteahhit karlarını, devletle iş yapan aracı kazançlarını büyük ölçülerde beslemiştir. Burada, devletçi gelişmenin alternatifinin en iyi ihtimalle sürekli bir durgunluk hali olduğunu ve bu türden aracı kazançlarının durgun bir ekonomide büyük ölçüde tasfiyeye uğrayacağını dikkate almamız gereklidir.

Nihayet, devletin, iktisadi hayatın merkezinde ve sürükleyici gücü olarak yer aldığı; ancak, milli ekonomi içerisinde bir bütün olarak çok daha yaygın olan özel mülkiyetçe çepeçevre sarıldığı bir ortamda, bürokrasiyle burjuvazinin alışveriş olanakları çok fazla artar. Üst düzeyde siyaset veya yönetim kadrolarının birer ayakları özel teşebbüstedir ve bunlar «bürokratik burjuvazi» diyebileceğimiz bir tabakanın kaynağını oluşturmaktadır.

Bütün bu unsurlar, 1932 - 1939 devletçiliğinin «üçüncü» bir yol değil, kapitalist bir gelişme yolu olduğunu gösterir. Esasen, devletçiliğe geçiş anında yapılan ilk atılımların, *bir bütün olarak burjuvazinin* çıkarlarına ters düşen bazı aşırı unsurlar içermesi yüzünden; sermaye çevreleri, İş Bankası grubunun yönettiği bir karşı - harekâta girişerek, iktisat vekili Mustafa Şeref'i tasfiye ettiler. İktisat vekilliğine, İş Bankası genel müdürü, 1924'ten bu yana sermaye çevrelerinin ve «aferist» akımların güvenilir temsilcisi Celâl Bayar'ı getirdiler. Bu «karşı - harekât» Reisicumhurun desteği kazanılarak ve baş vekil İsmet Paşa'ya rağmen yapılmıştı. Celâl Bayar, iktisat vekili olarak yayınladığı ilk tamimde, «serbest sermayenin çalışmasına müsaade etmeyen ve bütün iktisadî faaliyetleri benimseyen aşırı devletçilik fikrine» cevaz olmadığını belirterek ve «namuskârane, liyakatle, sây ile temin edilecek kazançlar içtimaî bir şaibe değildir.» *(C. Bayar'ın Ekonomik Konulara Dair Söylev ve Demeçleri, 1921 — 1938,* s. 58.) diyerek geniş sermaye çevrelerinin endişelerini gidermiş ve bu çevrelerin sözcüleri tarafından hararetle alkışlanmıştır.

Devletçi icraat böylece 1932 - 1937 arasında iktisat vekili, 1937 - 1939 yıllarında ise başvekil olarak burjuvazinin güvenilir bir temsilcisinin yönetimine teslim edilmiş; ölçüsüz ve hesapsız aşırılıklara yönelmesi peşinen önlenmiş ve *kapitalist* bir gelişimin sınırları zorlanmamıştır.

Ne var ki, bu kapitalist gelişme, bağımsız ve millî özellikleri olan bir gelişmedir. Ülkenin, emperyalizmin kuyruğunda bunalım batağına sürüklenmesini önleyen; yüz yıldan beri ilk kez bağımsız bir gümrük ve dış ticaret politikası uygulanmasını sağlayan ve böyle bir politikanın bir sanayileşme sürecine dönüşmesi için anlamlı ve mümkün tek alternatif olan *devletçi* sanayileşmeyi izleyebilen bir yoldur. CHP genel sekreteri Recep Peker'in: «Nes

limiz yüce bir ulus terbiyesi olarak bu nokta üzerinde daima duygulu ve uyanık kalacaktır... Ekonomide istiklâli korumak istiklâlin en derin bahsidir... Bir ulusun iç pazarlarına yabancı manifaktürünün ayak basmasiyle, bir düşman müfrezesinin ülke topraklarına ayak basması arasında bir fark tasavvur olunmamalıdır.» diye haykırdığı (*İnkilâb Dersleri Notları*, ss. 109 - 112), ve bu duyguların demagojik gösterilerin ötesinde iktisat politikasına da belli ölçülerde rehberlik ettiği bir dönemdir.

Kısa süren bir deneme

Ancak, Türkiye'nin bu bağımsız, millî sanayileşme denemesine yönelmesine, yukarıda da değindiğimiz gibi, emperyalist sistemin büyük bunalımı sebep oldu. Denemenin, tarihî anlamda kalıcı bir başarıya ulaşamadığı, emperyalizm bunalım dönemini aşar aşmaz, Türkiye'nin devletçilikten ve bağımsız sanayileşme iddialarından vazgeçivermesinden ortaya çıkmaktadır. Bu, bir anlamda bütün az gelişmiş ülkelerde böyle olmuş; 1929 - 1945 döneminin sunduğu büyük tarihî fırsatı kapitalist yolu izleyerek ve değişik ölçülerde kullanan geri ülkelerden hiçbiri, 1946 yılına sanayi devrimini tamamlamış, hatta anlamlı boyutlara ulaştırabilecek bir biçimde başlatmış olarak ve emperyalist sisteme karşı bağımsız iktisadî varlıklarını sürdürebilecek bir güçle kendi ayakları üzerinde sağlamca durabilecek biçimde giremediler. Büyük çoğunluğuyla ABD emperyalizminin nüfuz alanı içine sürüklendiler.

Türkiye de aynı yolu izledi. İlgi çekicidir ki, iktisat politikamızda dışa açılma ile devletçilik arasında daima ters yönlü bağıntılar olmuştur. Daha 1937 - 1939 yıllarında, dış politikada ve dış ekonomik ilişkilerde Batıya yönelme belirtileri başlarken, devletçiliğin de belli bir gevşeme sürecine girdiği gözlenmiştir. Bu, 1946 ve sonrasında daha da belirgin bir biçimde olmuş; Türkiye, Marshall yardımını alabilmek için, savaş sonlarında hayalperest bürokratların hazırladıkları dev letçi sanayileşme plânlarını rafa kaldırmaya ABD tarafından mecbur kılınmıştır. Devletçiliğin savaş yıllarına niçin sirayet etmediği sorunu ise, bu yazının sınırlarını aşan, fakat çok ilgi çekici bir konudur.

Teslimiyetin bu derecede çabuk ve kolay olmasının nedeni olarak, bizatihi devletçi sanayileşmenin cılızlığı ve kısa sürmesi gibi Türkiye'ye has özelliklerin yanısıra; 20. yüzyılda geri kalmış ülkelerin burjuvazinin öncülüğünde bağımsız bir gelişme yolunu sonuna kadar izleyebilmelerini engelleyen daha genel ve temelden etkenler aranmalıdır.

Günümüze bakarken

Cumhuriyet dönemi iktisat tarihinin yukarıda özetlediğimiz bazı bulgularından hareketle bir genelleme yapacak olursak: dış ticarette Avrupa (AET) ile gümrük birliğine; yabancı sermaye ithalinde ve işgücü ihracında tam serbestiye; turizme ve dış kaynaklara bel bağlamış bir «1974 Türkiyesi»nde devletçiliğin (ve plânlamanın) tamamen gündem - dışı olduğunu rahatça söyleyebiliriz. «Devletçilik» dış bağımlılığa karşı girişilen bir sanayileşme çabasını; yukarıda ana unsurlarını saydığımız «Ortak Pazar modeli» ise *bağımlılığı* temsil etmektedir. İktisat tarihinin açık verileri karşısında, bu türden bağımlılık ilişkileri içerisinde, anlamlı, dinamik veya plânlı bir sanayileşmenin mümkün olacağını ileri sürenler, ispat yükünü de sırtlanmış olurlar.

«1970'lerin değişen dünyasının yeni şartlarına intibak» sorununa gelince; «çağımızın gerçekleri», olsa olsa, az gelişmiş ülkelerde bağımsız sanayileşme yolunun burjuva iktidarları için kapandığını, sadece halkın iktidarları için açık olduğunu öğretmektedir; o kadar...

Hükümet programının düşündürdükleri

Oya Baydar

Bir Hükümet Programı nedir ki? Hemen her zaman, cak'larla, cek'lerle biten bir çeşit temenniler belgesi... Ama her Hükümet Programı aslında bundan fazla birşeydir. Cak'ların, cek'lerin ardında, bir yol, bir yordam, bir sınıfsal bakış açısı, bir toplum ve siyaset anlayışı yatar.

Hükümet Programlarının eleştirisi, dikkat edilecek olursa, hiçbir zaman programın maddeleriyle sınırlı kalmaz. Programın kendisi gibi, programa yöneltilen eleştiriler de, belli çıkarların savunulmasından, belli çıkarlara yine belli çıkarlar adına karşı çıkılmasından başka bir şey değildir. Bu yüzden de Meclislerde Hükümet Programları tartışılırken, çoğunlukla programın metninden bütünüyle uzaklaşılır. Böyle olması son derece doğaldır. Çünkü her hükümet bir sınıf veya sınıflar ittifakını temsil eder. Her hükümet belli sınıf çıkarlarının sözcüsüdür; programı da bu çıkarları yansıtır.

Şüphesiz esas olan uygulamadır. Hükümetin yapısını yönünü ve yolunu programdan çok uygulama belirler. Uygulama sırasında «cak» lar, «cek» ler, gerçeklik ve somutluk kazanır. Yine de programın özüyle uygulama arasında bir uyum sağlanmaya çalışılır. Bu uyum sağlanamıyorsa, Hükümet başarısız sayılır. Başka türlü söyleyecek olursak, programda savunulan sınıfsal çıkarlar, programın yerleştiği sınıfsal açı tersine dönerse; örneğin çalışan kitlelere dönük bir programla işbaşına gelen bir hükümet, eninde sonunda büyük sermayeye boyun eğer, ona teslim olursa, bu hükümet sınıfsal dayanaklarını ve giderek varlık nedenini kaybeder.

İşte bu anlamda bir Hükümet Programı, temel ekonomik, siyasal, sosyal konularla ilgili maddeleri, hatta girişi ve sonucuyla; kelimelere döktüklerinden daha fazla bir şeyler, sınıfsal anlamlar içerir.

CHP - MSP koalisyon hükümetinin programı, maddelerinin yuvarlaklığına ve yer yer belirsizliğine rağmen, yine de Hükümetin yapısı, yönelimleri, kurmak istediği yeni denge, sınıfsal tercihleri ve savunduğu çıkarlar konusunda belli ipuçla-

rı; ipuçlarından da öte, bazı kesinlikler getiriyor.

Program Hangi Çıkarları Yansıtıyor?

Bu soru, aynı zamanda, «Programın özü nedir?» sorusuyla eş anlamlıdır. Bu sorunun cevabı ise sadece Programın metninden değil, program tartışmalarından, Programa çeşitli çevrelerin, demokratik baskı gruplarının, Odaların, Sendikaların, Sermaye örgütlerinin tepkilerinden ve eleştirilerinden çıkıyor.

Programın özünü belirleyen temel bakış açısını, temel felsefeyi, daha ilk adımda «demokratlaşma» olarak tanımlayabiliriz. Programın bundan önceki hükümet programlarından ayrıldığı ve kesinlikle ileri olduğu nokta da bu. Özünü, yapısını, sınır ve imkânlarını ayrıca tartışacağımız bu «demokratik toplum özlemi», programın adeta belkemiğini meydana getiriyor.

Peki demokratlaşma, demokrasinin sınırlarının genişletilmesi, en azından klasik Batı demokrasisinin kurallarının işlemesi, baskı ve zulmün hiç değilse bir ölçüde kalkması hangi sınıfların hangi toplum katlarının özlemidir? Bu soruya kısaca : emekçi sınıflar, çalışan halk yığınları, aydın küçük burjuvazi, hatta tekelci kesimlerin hayat hakkı tanımadığı tekel dışı orta sermaye cevabını verebiliriz.

Klasik burjuva demokrasisinden bile vebadan korkar gibi korkanlar: Diktalarını kurma özlemleri içinde olan ve son üç yıldır her türlü antidemokratik gidişe des tek olmuş bulunan büyük tekelci sermaye kesimleri ve onların müttefiki kapitalizm öncesi (prekapitalist) sömürü ilişkileri içinde bulunan sömürücü egemen güçler, tefecisi, aracı - tüccarı, toprak ağası ile bütün bir asalak zümre, yani emperyalizmin, uluslararası finans kapitalin ortağı veya dolaylı dolaysız uşağı durumundaki egemen sınıflardır.

Böylece, Hükümet Programının belkemiği olan demokratlaşma ve demokrasiyi, hükümetin sınıf yapısının elverdiği ölçüler içinde geliştirme özlemleri, büyük sermaye ve ortağı asalak geri sömürücü güçlere karşı, halk yığınlarının, emekçi sınıfların, tüm çalışanların ve bir ölçüde de çıkarları tekelci kesimle çatışan orta sermaye gruplarının özlemidir. Programın demokratik hak ve özgürlükler bölümlerine ve genel olarak demokratik özüne AP, DP, CGP sözcülerinden gelen direnç, bu gerçeği bir kere daha belgelemektedir.

Hükümet programı hangi çıkarları temsil ediyor sorusuna, bir başka yönden de yaklaşılabilir. Ekonomik yapı ve ekonomik işleyişle ilgili önerilere bakmak bu soruya bir ilk yaklaşım olabilir.

Gerçi programın, CHP ve MSP gibi, uzlaşma noktaları kadar ayrım noktaları da fazla olan iki siyasal partinin birleşmesinin ürünü olduğu ileri sürülebilir. Ancak her iki partinin seçim bildirgeleri ve program dışında savundukları görüşler hatırlanacak olursa, belki bir tek toprak reformu konusu hariç, karşılıklı olarak pek de büyük tavizler verilmediği anlaşılır. Programın ekonomik hayat ve ekonomik işleyişle ilgili bölümlerine bu gerçeklerin ışığında bakılacak olursa, ağırlık tanınan çıkarların, köy ve şehir küçük burjuvazisinin ve orta sermaye gruplarının çıkarları olduğu hemen anlaşılır. Köy ve şehir küçük burjuvazisinin bütün kesimlerinin çıkarları savunulurken, dikkati çeken bir başka nokta, hükümetin darbe vuracağını açıkça söylediği tek çıkarın aracı - tefeci çıkarları olduğudur. Günümüzde sanayici yönü ağır basan tekelci sermayenin programıyla çatışmak değil aksine çakışan bu eğilim, kapitalizm öncesi ilişkilerin ve tortularının tasfiye edilmiş olduğu, daha ileri bir kapitalist toplum özlemini yansıtmaktadır. Buna karşılık büyük sermayenin çıkarlarına doğrudan sekte vuracak hiç bir tedbir programda yer almadığı gibi, aksine, büyük sanayi kesiminin korunacağı ve teşvik göreceği belirtilmektedir.

Program, mevcut kapitalist düzenin temellerine dokunmadan, kapitalist üretim ve mülkiyet ilişkilerini değiştirmeden, kapitalist düzeni revizyona tâbi tutmayı, daha ileri bir kapitalizm haline dönüştürmeyi, tekelci sermayeyi sanayiciliğe ve yatırımcılığa yöneltmeyi, bu arada da, Türkiye'nin sınıf yapısını dikkate alarak, tekelci kesimle orta sınıfları ve tekel dı-

şı orta sermayeyi bir denge içinde tutmayı amaçlamaktadır.

Bunun yolu, Hükümete göre; kapitalizm öncesi, geri ilişki ve sömürü biçimlerinin tasfiyesinden, büyük sanayiciyi desteklemekten, bu arada da küçük burjuvaziyi, küçük ve orta sermaye sahibini, halk sektörü, kooperatifleşme ve benzeri yollarla mümkün olduğu kadar ekonomiye katkılı hale getirip yaşatmaktan geçmektedir. Yani Hükümet, programda da yansıdığı gibi bir çeşit büyük sermaye - tekel dışı sermaye ve orta sınıflar dengesi aramaktadır. Şüphesiz bulunması güç; hele Türkiye şartlarında daha da güç bir denge...

Programda onca sözü edilen ve birçoklarınca da yanlış anlaşılan «sosyal adalet kavramı» sözünü ettiğimiz sınıf çıkarları dengesi ile çatışmamakta, bilâkis çakışmaktadır. Sosyal adalet kavramı, orta sınıflarla iyi kötü bir denge kurabilmiş, hatta işçi sınıfını da bu toplumsal dengenin içine alabilmiş, gelişmiş kapitalist sanayi toplumunun temel kavramlarındandır. Bu yüzden de CHP - MSP Hükümetinin yöneldiği toplum dengesine hiç yabancı değildir.

«Programda hangi çıkarlar savunuluyor?», sorusuna bir ilk cevap getirebilmek için çalışma hayatıyla ilgili bölümlere de kısaca göz atmakta yarar vardır.

Programda işçi kesimiyle, bu kesimin sorunlarıyla, genel olarak çalışanların sosyal güvenliği ile ilgili çeşitli maddeler yer almaktadır. Bunların hemen hepsi, tüm çalışanlar, özel olarak da işçi sınıfı açısından ileri adımlardır. Ancak bir ikisi hariç hepsinin, temel sömürü mekanizmasını değiştiremeyecek, kapitalist sömürüye son vermek yerine, emek - sermaye mücadelesini yumuşatmaya yönelik tedbirler oduğu ortadadır. Buna karşılık programda hiçbir devletleştirme önerisine, hiçbir müllkiyet ilişkisi değişikliği önerisine rastlanmamaktadır. Zaten rastlanması da olanaksızdır.

Demokratlaştırmadan, en geri sömürü biçimlerinin tasfiyesine; kıdem tazminatlarının arttırılmasından, taban fiyat politikasının ayarlanmasına; gecekonduların meşrulaştırılmasından, sanayileşmenin hızlandırılmasına kadar, programın birçok maddeleri mevcut kapitalist düzen çerçevesinde sınıflar arası denge sağlamaya yöneliktir. Bu bakımdan, programın tümü, son çözümlemede, kapitalist düzen içinde bir ileri adımdır. Türkiye'nin özel şartlarında, halkçı ve demokrat yönü de ağır basan bir burjuva - küçük burjuva iktidarından beklenebilecek ileri bir adım. Ne eksik, ne de fazla. Bu gerçek anlaşılmaz ve yeni hükümetin programı, işçi sınıfının asgari programıymış gibi gösterilecek veya kabul edilecek olursa, işçi sınıfı çizgisinin çok dışına düşülür.

Programda yer alan bazı noktalara daha ayrıntılı şekilde yaklaştığımızda ortaya çıkacağı gibi, «Hükümet Programı hangi çıkarları temsil ediyor?» sorusuna ilk cevap olarak, *bu programın, özellikle sanayie yönelmiş büyük sermaye kesiminin «uzun vadeli» çıkarlarını da gözönüne alarak hazırlanmış; küçük burjuvazi ve tekelci olmayan orta sermaye gruplarının çıkarlarına ağırlık veren, bu arada tüm çalışan kesimlerin «sosyal adalet» ilkesine dayanan bir denge içinde, uyumluluğunu sağlamayı hayal eden bir denge programı olduğunu* söyleyebiliriz. İşte bu yüzden gerçekçi olmadığına; gerçekçi olabilmesi için, dengenin şu veya bu yana doğru bozulmasının göze alınması gerektiğine daha başlangıçtan dikkati çekmek şartıyla

Hükümet Programının bazı noktaları, bazı kavram, terim ve maddeleri üzerinde daha ayrıntılı durmak, bir sonuca varmamızı, en azından «Böyle bir programın sınırları nedir?», «İşçi sınıfının ve sosyalistlerin bu programa bakış açısı ve bu program karşısındaki tavrı ne olmalıdır?», «Uygulanabilirse hangi sınıflara neler getirir, hangi sınıflardan neler götürür?» gibi sorulara cevap vermemizi kolaylaştıracaktır.

Programın Demokratik Özü

Ecevit Hükümetinin programını daha önceki hükümet programlarından ayıran, bu programa 1974 başlarının toplumsal - siyasal koşullarında hakettiği önemi veren özellik, *demokratik özüdür.*

Daha önemli sayılması gereken ekonomik bölümlerden ve önerilerden çok, programın demokratik hak ve özgürlüklerle ilgili bölümlerinin eleştirilmesi, AP, DP, CGP sözcülerinin anti - komünizm silâhını da kullanarak en çok bu bölümlere saldırmaları, yukardaki tesbitimizi doğrulamaktadır.

Programda şöyle deniyor : «Türk Milletinin en ileri demokratik özgürlüklere lâyık olduğu inancındayız. Dünya coğrafyasındaki yerimizin de, çağdaş dünya koşullarının da, eğitim veya ekonomi alanlarındaki eksiklerimizin de, Millet olarak bizi, gerçek demokrasinin gerektirdiğinden daha az özgürlükle yetinmek durumunda bırakmadığı kanısındayız... Milletimizin bu özelliğinin bize verdiği sonsuz güven duygusuyladır ki, Hükümet olarak siyasal alanda amacımız bugünkü ileri demokrasiler noktasında da kalmamaktır. O noktanın da ötesinde, halkın yönetime daha büyük ölçüde ağırlığını koyabileceği ve başka ulusların da örnek alabileceği bir Türk Demokrasisidir asıl amacımız... Çağdaş demokrasi düzeyinin üstünde bir demokrasiye eriştiğimizde, Atatürk'ün de istediği gibi, her anlamda çağdaş uygarlık düzeyinin de üstüne yükselme yolu Milletimize açılmış olacaktır, inancındayız.»

Programda yer alan siyasal af, düşünce ve ifade hürriyetlerini sınırlandıran bütün kısıtlamaların kaldırılması, düşünce ve kanaatlerin korkusuzca açıklanabileceği bir ortamın sağlanması, düşünce ayrılıklarının toplum yapısına canlılık kazandıracağı görüşü, hep bu demokratik özden kaynaklanmaktadır.

Bir kere daha tekrarlamak gerekirse, hükümet programının demokratik hak ve özgürlüklerle ilgili bölümleri ve demokrasinin geliştirilmesi önerileri onun en ileri yönüdür.

Peki, nasıl bir demokrasidir özlemi çekilen? Son üç yılın «olağanüstü» döneminin olağanüstü koşullarına bir tepkiden ibaretse, fazla bir şey olduğu söylenemez. Hemen hatırlayalım : Demirel de bir anlamda demokrasiden yanadır. Demirel'e göre demokrasi, parlamento dışı güçlerin müdahalesine karşı parlamentonun üstünlüğüdür. Ama sadece, veya büyük ölçüde sermayenin çeşitli kesimlerinin, egemen sınıfların temsilcilerinin yer aldığı bir parlamentodur söz konusu olan. Yani bir çeşit sermaye içi demokrasi...

Programda dile getirilen demokrasi anlayışının ve özleminin Demirel demokrasisi ile bir bağlantısı yok. Demokrasi artık seçimler, oy sandığı ve parlamentodan ibaret değil. Programda dile getirilen demokrasi anlayışı klasik burjuva demokrasisinden bile, bir ölçüde ilerde. «Siyasal alanda amacımız bugünkü ileri demokrasiler noktasında da kalmamaktadır.» deniliyor. Burada bir kavram kargaşalığı olduğu ortada. «Burjuva demokrasisi» veya «klasik Batı demokrasisi», «ileri demokrasi» ve «halk demokrasisi» kavramları birbirine karıştırılmamalı. Şüphesiz «halk demokrasisi» değil söz konusu olan. Halk demokrasisi sermaye egemenliğinin yıkıldığı, kapitalist üretim ilişkilerinin yıkıldığı, işçi sınıfının öncülüğündeki emekçi sınıfların demokrasisidir.

Programda demokrasi nitelenirken, yer yer «ileri demokrasi», «gerçek demokrasi» ve «çağdaş demokrasi» terimleri kullanılmış. Aradaki küçük ayrıma dikkat edilmiş mi yoksa tesadüfen mi kullanılmış bu terimler, bilmiyoruz. Ancak, çağdaş ve ileri demokrasiyi gerçek anlamlarıyla ele alacak olursak, terimler yerli yerine oturuyor ve hükümetin yönelimlerine, programın dile getirdiği toplum modeli özlemine denk düşüyor. Çağdaş demokrasi, klasik burjuva demokrasisidir. Kökü tâa 19. yüzyıla hatta daha öncelere, burjuvazinin devrimci çağına giden klasik burjuva demokrasisi... İleri demokrasi ise, kapitalist dünyanın ileri sanayi toplumlarında son yıllarda çok sık kullanılan bir kavram. Bir çeşit kapitalist sanayi toplumu demokrasisi diyebiliriz. «Çağdaş demokrasi düzeyinin üstünde bir demokrasi günümüzde «ileri demokrasi»dir. Sosyal demokrasi adını da vermek mümkün böyle bir rejime. Yani, ileri kapitalizmin zorunlu sonucu olan, kapitalizmin korunabilmesi, can çekişmesinin uzatılabilmesi için zorunlu bir revizyon; emekçi sınıflara da, ekonomik, sosyal ve siyasal planda daha geniş haklar tanındı-

ğı, böylece sürtüşmelerin azaltılmaya çalışıldığı bir siyasal rejim. Şimdilerde Batı Almanya, Fransa ve benzeri Avrupa ülkeleri artık burjuva demokrasileri yerine «ileri demokrasiler» olarak anılıyor.

Yeni hükümetin amaçladığı toplumun genel çizgileri bir kere belli olunca «ileri demokrasi» özlemi de yerine oturuyor. Ve bu ileri demokrasinin «halk demokrasisi» olarak yorumlanmasının ne kadar yanlış olduğu ortaya çıkıyor. Kapitalist düzen içinde sanayi toplumu olmaya yönelmenin, az gelişmiş ülkeler için iki temel yolunun bulunduğu, bunlardan birinin son üç yıldır denenmek istenen tekelci sermaye diktası yolu, diğerininse ileri demokrasi içinde sanayileşme, sosyal demokrat bir düzene yönelme olduğu hesaba katılırsa, yeni hükümet, programıyla da kesin seçmesini yapmış durumda. Faşizmi reddediyor ve ileri kapitalist sanayi toplumlarının yolunu seçiyor.

Bu yol, bazılarının sandığı gibi kapitalizme ters düşmüyor. Aksine onun, geri kapitalist sömürü biçimlerinden, tortulardan arınmış olarak, sınıflar arası sürtüşmelerin mümkün olan ölçülerde uyuşturulduğu ve yumuşatıldığı bir ortamda gelişmesini, kısaca sistemin revizyonunu sağlıyor. Böylece, büyük sermayenin *uzun vadeli* çıkarlarıyla da uyuşuyor. Tekelci kesimin hele son üç yılın deneylerinden sonra kendisine çekidüzen verme ve en geri ortaklarıyla bağlarını artık koparmış olarak silkinme ve yeni yollar arama ihtiyacına da cevap getiriyor. Tefecisi, aracısı, toprak ağasıyla, bütün geri ve asalak sömürücü güçler ve siyasal örgütleri, programın demokratik özüne karşı çıkarlarken, büyük sermaye kesiminin de kendi içinde bölündüğü görülüyor. Değişen dünya ve toplum koşullarına daha çabuk uyabilenleri uzun vadeli çıkarlarının teminatını Ecevit çizgisinde, hatta onun demokrasi anlayışında görürlerken, diğer bir kesim, özellikle emekçi sınıfların mücadelesinin ve örgütlenmesinin güçlenmesinden çekinerek, programın karşısında yer alıyor.

Öte yandan hükümetin küçük burjuva, tekel dışı orta sermaye ağırlığındaki sınıfsal yapısı, programa ve demokrasi anlayışına, küçük burjuva demokratizminin de damgasını vuruyor.

Böylece, programın en önemli bölümü sayılabilecek demokratik hak ve özgürlüklerle ilgili bölümlerin sınırı çıkıyor ortaya : Kapitalist sanayi toplumu çerçevesinde, liberal burjuvazi ve küçük burjuvazi sınırları içinde bir demokrasi. Şimdiye kadarki hükümet programlarında yer almış en ileri demokrasi anlayışı. Bu yüzden de, gerçek demokrasinin ancak işçi sınıfının öncülüğünde kurulabileceğini hiç unutmadan, sınırları konusunda hiç bir yanılgıya düşmeden ve hayale kapılmadan değerlendirmemiz gereken bir çizgi...

Sosyal Adalet

Programda sık sık rastlanan, programın belkemiği sayılabilecek kavramlardan birisi de «sosyal adalet». «Sosyal adalet» ilkesi, kapitalist toplum sınırları içinde kalındıkça, yukarda sözünü ettiğimiz demokrasi anlayışının tamamlayıcı bir parçası sayılmalıdır. Kapitalist sanayi toplumunun, «ileri demokrasi» sinin dayandığı ilke, sosyal adalettir. Yani kapitalist sömürü düzeni içinde, gelir dağılımının bazı küçük düzeltmelerden geçirilmesi ve işçi sınıfı ile diğer emekçi sınıflara da, küçük bir pay ayrılması...

«Bütün topluma yaygın bir sosyal adalet düzeninin de, siyasal haklar ve özgürlükler kadar, düşünce ve inanç özgürlüğü kadar gerekli olduğu kanısındayız. İzlenecek ekonomi politikalarının, sosyal adalet ilkesine uygun olması dikkatle gözetilecektir» deniliyor programda. «Sosyal barış» temasının böylesine ön plana geçirildiği bir programda «sosyal adalet» bütünün uyumlu bir parçası oluyor. Farklı sınıfsal çıkarların mücadelesini önlemek mümkün değil, ama törpülemek, ertelemek, bir ölçüde uyuşturmak mümkün. Gelişen kapitalizm, can çekişmesini uzatıp yıkılışını ertelemek üzere, sınıf mücadelesini yumuşatmanın yollarını araştırdı. Bazan buldu da. İşçi sınıfının ve diğer çalışan sınıfların mücadelesinin etkinliği, onu, ölümünü geciktirmek üzere, çalışan sınıflara da belli paylar ayırmaya zorladı bazı yerlerde. Vergi ayarlamaları (ki programda yer almaktadır) sosyal

devlet ilkesinin uygulanması (ki programda yer almaktadır), mevcut kapitalist düzen sınırları içinde çalışma hayatının işçi sınıfı lehine bazı tedbirlerle yeniden düzenlenmesi (ki programda yer almaktadır) bu yoldaki belli başlı uygulamalar oldu. Yalnız hemen belirtelim ki, bu uygulamanın başarı kazandığı toplumlar, sermaye kesiminin çalışan kesimlere küçük de olsa paylar ayırabilecek kadar güçlü olduğu ileri kapitalist toplumlardı. Yeni hükümet böyle bir toplum kurmaya yönelirken, onun ilkesi olan sosyal adaleti de programına alıyor. Ama Türkiye'de sermayenin yapısı ve tarihsel güçsüzlüğü hesaba katılacak olursa, bu ilkenin başarılı bir uygulaması mümkün mü? Asıl soru bu...

Sanayileşme

İktidara kim gelirse gelsin vazgeçemeyeceği amaç olan sanayileşme, Hükümet programında da önemli bir yer tutuyor. «Türkiye'nin iktisadî ve sosyal kalkınması için; millî, güçlü, sürekli ve yaygın bir sanayileşmenin gerçekleştirilmesi ana hedeftir» deniliyor programda. Bu sanayileşme, yine programa göre, modern teknolojiye dayalı, küçük ve orta boy sanayi kuruluşlarını da çağın gerçeklerine uygun şekilde güçlendiren ve bunlarla büyük kuruluşlar arasında organik bağlar kuran, teşebbüs sahiplerinin önlerindeki engellerin kaldırılacağı bir sanayileşme olacaktır. Programda bu sanayileşmenin devlet ağırlığında olacağı noktasına yer verilmiyor. Bir tek ağır sanayide, tekelleri engellemek üzere Devlet öncülüğünden söz ediliyor. Büyük sanayi sermayesinin hiçbir zaman ağır sanayie yönelmemekte olduğu gerçeği dikkate alınırsa, bu devlet öncülüğünün de özel teşebbüsü kısıtlayıcı değil tamamlayıcı ve zorunlu olduğu anlaşılıyor.

Daha önce değindiğimiz bir soruyu bir kere daha ele alalım : Türkiye gibi bir ülke için, 1974'lerde hızlı sanayileşmenin yolları nedir? Kapitalist düzen içinde başlıca iki yolu var : Birincisi büyük sermaye kesiminin, tekelci kapitalin diktası altında çalışan halk yığınlarının gitgide yoksullaşması, ezilmesi; yani açık veya örtük faşizm. 1971 Martından bu yana denenmek istenen yol buydu. Bu yolun yazılı çizili belgesi de şimdi değiştirilmek istenen Üçüncü Beş Yıllık Plan oldu. İkinci yol, «sosyal adalet altında kalkınma» denilen ve yeni hükümetin programında yer alan yol. Yani en geri üretim ilişkilerinin tasfiyesi, diğer kesimlerden sanayie fon aktarılması, orta ve küçük sermayelerin büyük işletmelerde kontrol altına alınması, sosyal mücadelelerin hafifletilmeye çalışılması ile sanayileşme.

İkinci yolun başarıya ulaşması sanıldığından daha zor. Hatta belli radikal tedbirlere gidilmez, hükümetin kurmaya çalıştığı denge, sermaye aleyhine halktan yana bozulmazsa, imkânsız denilebilecek kadar hayalci görünen bir yol.

Halk Sektörü

Hükümet programında yer alan en ilgi çekici, en önemli bölümlerden biri de «halk sektörü». Halk sektörü programda yer aldığı kadarıyla fazla açık bir kavram değil. Ak Günlere bildirgesi ve Ecevit'in konuşmalarıyla tamamlanması gerekiyor. Büyük sermaye sözcülerinin baştan beri dillerine doladıkları ve Ecevit'ten açıklığa kavuşturmasını istedikleri en önemli konu beri halk sektörü oldu.

Programda konuyla ilgili olarak şunlar yer alıyor : «Kamu sektörü ve özel sektörün yanısıra, halkın teşebbüs gücünü harekete geçirecek bir halk sektörü de geliştirilecektir.» Küçük ve orta sermaye sahiplerinin, programın deyimiyle «halkın» ortak olacağı işyerleri yanında kooperatifler de halk sektörünün parçaları sayılıyor.

Büyük sermaye, bu kadarla yetinemezdi şüphesiz. Halk sektörünün bir üçüncü sektör olduğu görüşü yaygınlaşıyordu. Çeşitli zorlamalar karşısında nihayet Ecevit beklenen açıklamayı yaptı ve Halk sektörünün, aslında bir üçüncü sektör değil de özel sektöre eklenen yeni bir boyut olduğunu söyledi. Daha sonra yapılan aynı yöndeki açıklamalar, sermaye kesimini tatmin etmiş olmalı ki, Odalar Birliği başkanı, son günlerde, hükümete güvendiklerini bildirdi.

Gerçekte nedir halk sektörü? Belki işin başında, halkçı eğilimlerin ağır basması ve küçük burjuva eğilimlerin etkisiyle halk sektörünün herkesi sermaye sahibi yapabilecek bir sihirli formül olacağı düşünülmüştü. Ama gerçekler ve mevcut sınıf dengesi bu düşüncenin hayalciliğini ortaya koymakta gecikmedi. Program daha da dikkatli okunduğunda görüleceği gibi, Halk sektörü bir üçüncü sektör falan değil, büyük tekelci sermaye ile küçük ve orta sermaye dengesini kurmanın bir formülüdür. Tekelci kesimle tek tek rekabet edemeyecek tekel dışı küçük ve orta sermaye sahiplerinin, tekelci kapitalizmin gelişmesinin varlığını tehdit ettiği orta sınıfların güçlerinin ve sermayelerinin birleştirilmesiyle, tekelci büyük işletmelere hem rakip hem de tamamlayıcı olacak, ileri teknoloji kullanan, yüksek verimli işletmeler düşünülmektedir. Veya yine aynı dengeyi sağlamak ve orta sınıflara tekelci kesim yanında yaşama hakkı tanımak üzere kooperatifleşme önerilmektedir. Oysa, 19. yüzyıl sonu 20. yüzyıl başında İngiliz Fabian sosyalistlerinin etkisiyle parlak bir dönem yaşamış kooperatifçilik düşüncesi, pratikte kapitalizmin tamamlayıcısı olmaktan, giderek büyük sermayeyi güçlendirmekten başka bir işe yaramamıştır. Hele 1974 Türkiye'si şartlarında bir halk sektörünün başarılı bir şekilde ve büyük sermayeden bağımsız gelişmesi, bu işletmelerde devlet ağırlığı sağlanmadıkça imkânsızdır. Programın en önemli bölümü diyebileceğimiz «halk sektörü», aynı zamanda programın en az gerçekçi yanıdır.

Çalışma Hayatı

«Çalışma hayatı ile ilgili haklar sür'atle yaygınlaştırılacak, yürüyen hayatın gerisinde kalmış yasa hükümleri değiştirilecek ve gerekli yeni yasalar çıkarılacaktır» deniyor programda...

Programın çalışma hayatı ve işçi kesimi ile ilgili olarak getirdiği önerilere baktığımızda, yine aynı çabanın, yani kapitalist sistemi düzeltme, revizyona tâbi tutma, en kötü işleyen bölümlerini onarma, modernleştirme çabalarının bu konuda da geçerli olduğunu görüyoruz. Çalışma hayatıyla ilgili maddeler arasında, ikisi hariç (kıdem tazminatlarının yükseltilmesi ve toplu işsözleşmeleri için yetki tesbitinde referandum ssteminin getirilmesi) hemen hepsi AP hükümeti veya herhangi bir partilerüstü hükümet programında da yer alabilecek maddelerdir. Yani, ilerici özde olmakla birlikte, kapitalist sistem içinde küçük müdahaleler... Bir tek, «referandum» maddesi diğerlerinden farklıdır ve çalışma hayatına yeni bir canlılık, işçi sınıfına yeni bir güç getirebilecektir. Referandum sisteminin kabulüyle, birçok sarı sendika silineceği gibi, diğer sendikalar da tabanlarıyla daha fazla ilişki kurmak, tabanı daha fazla hesaba katmak zorunda kalacaklardır. Ama programda çalışma hayatına küçük müdahalelerin ötesinde işçi sınıfı açısından hiçbir köklü değişiklik getirilmemiştir. Şimdiye kadar dikkati çekmeye çalıştığımız noktalar, programın özü ve sağlamaya çalıştığı sınıf dengesi gözönünde bulundurulursa, böyle köklü değişimler zaten beklenemezdi.

Sınıflararası Denge Sorunu

Kısaca çözümlediğimiz bütün bu kavramlar ve maddeler, hep aynı amaca yönelmiştir: Toplumun belli katları arasında denge sağlama amacı.

Demirel bu dengeyi, büyük sermaye ile onun daha geri sömürü ilişkileri içinde olan ortakları arasında yeni tekelci kesimle orta sermaye, tefeci aracı - tüccar, hatta toprak ağası, rantiye arasında sağlamaya çalıştı; olmadı.

Yeni hükümet yeni bir denge peşinde: Tekel dışı orta sermayenin, küçük burjuvazinin, yani tekelci kapitalizmin gelişmesi karşısında günden güne yoksullaşma tehlikesi içinde bulunan orta sınıfların büyük sermaye ile dengesi... Tabii bu arada, işçi sınıfının da en az problem çıkarması için bazı tedbirler alınacak...

Bu yeni denge en geri sömürücü güçleri, asalak kesimleri, aracıyı, tefeciyi, ağayı, dışarda bırakıyor. Büyük sermayenin çıkarları ve programıyla da uyuşuyor bu durum. Belki bu yüzden, ilk bakıştaki güçlüğüne ve ilk engellere rağmen daha gerçekçi bir denge bu.

Kısa vadeli de olsa kurulmak istenen bu yeni sınıfsal dengenin başarısı, orta sınıfları ve orta sermayeyi, tekelci sermayenin ve büyük sanayinin tamamlayıcı yan unsurları haline sokabilmekten geçiyor. Klasik bir yol değil bu. Ne ölçüde başarılabilir? Ama başarmak için çok şey yapılacaktır; çünkü CHP - MSP hükümetinin ayakta kalabilmesinin ilk koşulu belki de bu dengenin sağlanabilmesidir. Büyük sanayi işletmelerinin belli tamamlayıcı parçalarını yapan veya ham maddelerini üreten daha küçük boyuttaki işletmeler kurulması bu dengenin sağlanmasında bir adım olabileceği gibi, halk sektörü de aynı amaca yöneliyor. Şimdilik tekel dışı kalan ve çıkarları tekelci sermaye ile çatışan orta sermaye kesimini tekelci kesime bağımlı kılmak mümkün. Ama küçük burjuvazinin ezilmesi aynı kolaylıkla engellenebilir mi? Küçük burjuvazi bu yeni dengenin bir unsuru olabilir mi? İşte CHP - MSP iktidarını bekleyen ölüm kalım soruları.

Sonuç

Programla ilgili bazı konulara, geçerken şöyle bir değinmek ve sorular sormakla yetindik. Bugün için daha fazlasını yapmak belki de mümkün değil. Uygulama pek çok cevapsız soruya cevap getirecek.

Bizim asıl sorumuz, bu programın işçi sınıfı açısından ne ifade ettiği. Bu soruya da kısa bir cevap vermekle yetineceğiz: Mevcut üretim ilişkilerine dokunmadığı, kapitalist toplum düzeninin revizyonuyla yetindiği ve işçi sınıfı öncülüğünde bir toplum düzeni getirmekten çok uzak olduğu için, bu program liberal burjuvazi - küçük burjuvazi ortaklığının programı olarak kalıyor. İşçi sınıfının asgari programıyla da hiçbir ilişiği yok. Ancak getirdiği demokratik ilkeler, «ileri demokrasi» özlemi, demokrasinin —burjuvazinin ölçü ve sınırları içinde de kalsa— geliştirilmesi isteği, programın demokratik hak ve özgürlüklerle ilgili bölümlerini işçi sınıfının bağımsızlığını unutmadan savunmamız için önemli bir nedendir.

CHP - MSP Hükümeti bu demokratik görevleri yerine getirebildiği ölçüde tarihin kendisine yüklediği misyonu başarmış olacaktır. İşçi sınıfı, demokrasinin sınırlarının genişlemesinin kendisi ve kendi bağımsız örgütlenmesi ve gelişmesi için ne kadar önemli ve zorunlu olduğunun bilincinde olarak, programın demokratik hak ve özgürlüklerle ilgili bölümlerini destekleyecektir.

Ancak bu hükümetin ve programın, kapitalizmin sınırlarını aşmayan, emek - sermaye mücadelesini reddeden yapısı, kurmak istediği toplumsal dengenin niteliği, kapitalist üretim ilişkilerinin egemen olduğu bir toplumda, birçok önerinin ya son çözümlemede sermayeyi güçlendirecek ya da hiç bir zaman uygulanamayacak hayalci çözümler olduğu gerçeği, asla gözden kaçırılmamalıdır.

İşçi sınıfı sosyalistleri CHP-MSP hükümeti programına liberal burjuvazi ve küçük burjuvazinin ortak programı olarak bakarlar. İleri yönlerini değerlendirir, gerçek niteliğini ise gözden uzak tutmazlar. Bunun kendi asgari programları olmadığını, arada büyük nitelik farkları bulunduğunu bilerek, gerçekçi bir tutumla, yeni iktidarın uygulamalarının programdan da geri bir çizgiye düşmemesi, özellikle demokratik hak ve özgürlükler konusunda programın tam uygulanabilmesi için, yapıcı eleştirilerini ve değerlendirmelerini eksik etmezler.

İngiltere'de tekelci sermaye iktidarı güç durumda

Hüseyin Baş

İngiltere şu günlerde geçen 7 Şubat'ta bizzat Başbakan Heath tarafından 28 Şubat olarak saptanan «erken seçim» den çıkmış durumda...

Kısa süren seçim öncesi döneminde tanrının hemen her günü açıklanan «nabız» yoklamaları Büyük Britanya adalarının havası gibi değişken ve kaprisli. Terazinin kefesi kâh gelenekçi Tory'ler, kâh gerçek bir işçi partisi kişiliğine bürünme doğrultusunda elle tutulur gelişmeler gösteren Wilson'un partisi yönünde ağır basmaktadır. İngiltere'de geleneksel olarak iktidarı oluşturan İşçi Partisi, Muhafazakârlar ve Liberaller'den meydana gelen üçlü sistemde, bir bakıma, özellikle iki büyük parti yönünde kutuplaşmaların olmadığı durumlarda «hakem» rolü oynayan Liberaller ise seçimlerin bu kez büyük patlamalarla sonuçlanmayacağı düşüncesiyle hakem rollerine yeniden kavuşmanın umudunda birleşmişlerdir.

Nabız yoklamaları, tarafların her gün attıkları yeni adımların etkisiyle şu ya da bu yönde önemsiz değişmeler göstermektedir. Bununla birlikte nabız yoklamalarından çıkan sonuç, İşçi Partisinin Muhafazakârlarla olan arayı her geçen gün biraz daha kapattığı merkezinde. Öte yanda seçimin görünürdeki nedenini gösteren ve bir açıdan temel dinamiğini de teşkil eden Kömür İşçileri grevi de, kuşkusuz ülkenin tabanında oluşan, giderek toplumun tüm kategorilerini saran derin ekonomik ve sosyal bunalımı simgelemektedir. Kapitalizmin genel krizi çerçevesi içinde yer alan bu bunalımı seçimin alınyazısında en büyük etken olarak yorumlamak, çeşitli açılardan yanlış sayılmamalıdır. İşçi Partisinin yeni devletleştirme programı, Ortak Pazarla ilişkileri yeniden gözden geçirilerek bu konunun halkoyuna sunulması vaad'i, enerji sorununa bağlı olarak ortaya çıkan genel ekonomik kriz, tıpkı NATO ve bir türlü çözüme ulaştırılamayan uluslararası para bunalımı gibi önemli sorunlar da kuşkusuz seçimi etkileyen bellibaşlı unsurlar arasındadır.

Tory'lerin kozu: anti - komünizm silahı

İşçi Partisi - TUC (sendikalar konfederasyonu) ikilisinde beliren yeni ve güçlü eğilimlere karşın, ekonomik ve sosyal sorunlara şimdiye kadar hiç bir çözüm getiremeyen Tory'ler, tüm umutlarını «komünizm tehlikesi» umacısına bağlamış görünmektedirler. Başbakan Edward Heath'in, Pompidou'nun De Gaulle sonrası iktidarının kapısını zorlayan «sol cep-

he» ye karşı orta tabakaların gözünü korkutmakta başarıyla kullandığı «komünizm tehlikesi» umacısı taktiğine heveslenmesi (ki son gelen haberlere göre haçlı seferine kilise de katılmıştır) hakim sınıfların elinde başkaca geçerli ve dişe dokunur kozun kalmadığını en somut şekliyle kanıtlamaktadır.

Gerçekten de Başbakan Heath, ülkenin kömür grevinde somutlaşan ekonomik ve sosyal bunalımını, soruna çözüm getirmesi muhtemel girişimler yerine «Bu ülkeyi kim yönetiyor?», «Parlamento sendikaların buyruğuna giremez» gibi soyut sloganlarla geçiştirmek yolunu seçmiş görünmektedir. Bu durumda Heath'in seçimlerden ne beklediği sorusu zihinleri kurcalamaktadır. Parlamento'da rahat bir çoğunluğun sahibidir Tory'ler... Üstelik erken seçimle muhtemel bir yenilgiyi savuştursalar bile, bugünkü rahat çoğunluğu elde etmeleri son derece güçtür. Bugünkü çoğunluğuyla, emekçilere söz geçiremeyen, giderek ülke sorunlarına geçerli çözümler getiremeyen Muhafazakâr Partinin yarın seçimlerden sonra, en iyi ihtimalle ortaya çıkacak sınırlı parlamento çoğunluğuyla ne tür bir hükümet etmeyi tasarladığını anlamak mümkün görünmemektedir (1). Bu durumda Frankfurter Allgemeine Zeitung'un yorumuna katılmak gerekmektedir. Alman gazetesine göre : «Seçim tarihindeki tercih kendinden emin bir Başbakanın girişiminden çok, empoze edilen bir sıkıntıya çare bulamama şaşkınlığının sonucu» olarak ortaya çıkmaktadır.

Diğer taraftan Başbakan Heath'in «erken seçim» kararını sanıldığı gibi ve de geleneklere tıpatıp uygun olarak tek başına almadığı, giderek bazı çevrelerin baskısıyla buna zorlandığı anlaşılmaktadır. Güçlü ve etkin City'nin deveyi hamuduyla yutma alışkanlığından bir türlü vazgeçmeye niyetli görünmeyen azgın kesiminin hükümetteki iki güçlü temsilcisi : Enerji Bakanı Carrington ve Maliye Bakanı Antony Barber, Başbakan Heath'in grevcilere küçük de olsa herhangi bir taviz vermesi halinde kabineden istifa edecekleri tehdidini savurmuşlardı. İktidarın «şahin» leri arasında yeralan Barber ayrıca ülkenin içinde bulunduğu sosyo - ekonomik bunalımı da, tantanalı bir tavırla İşçi Partisinin üstüne yıkmakta hiç bir sakınca görmüyordu. Maliye Bakanına göre İşçi Partisi «grevci madencileri işbaşı yapmaları için teşvik etmeyi sistematik bir biçimde reddetmişti.» Önemli olan ülkeyi kimin yöneteceğiydi. Akıl, parlamento ve demokrasi mi, yoksa kaos, totaliter bir rejim ya da komünizm mi?»

Muhafazakârların «şahin» kesiminin seçim propogandalarını simgeleyen sloganları, yukarda da değindiğimiz gibi hep kızıl tehlike umacısı edebiyatı üzerine kurulu. Nitekim bizzat Başbakan Heath, seçim savaşının ikinci raundunu İşçi Partisi'nin «aşırılarını» suçlayarak açmıştır. Dosyanın birinci bölümünde «Clay-Cross» olayı başköşeye yerleştirilmiştir. Bu küçük İskoç kasabasının, İşçi Partili Belediye Meclisi üyeleri aylardır, Tory'lerin, malsahiplerinin sırtını sıvazlamak için çıkardıkları «kiraları artıran» yasayı uygulamaya yanaşmıyorlardı. O kadar ki mahkemeler bunların çoğunu yasayı uygulamamaktan doğan zararları ödemeye mahkum etmişti. Ne yapmıştı İşçi Partisi bu yasaları hiçe sayan Belediye Meclisi üyelerine karşı? Onları yasalara uymaya mı çağırmıştı? Ne gezer... Tam tersine geçen Ekim'de yapılan Kongrelerinde asî meclis üyelerinin zararlarını İşçi iktidarının tazmin edeceğini açıklamaktan çekinmemişti. Başbakan Heath'e göre Clay-Cross olayı, İşçi Partisinin, yasalara karşı girişilen hareketleri — tıpkı kömür işçileri grevinde olduğu gibi — açıkça desteklediğinin en şaşmaz belirtilerinden biridir.

Dosyanın öbür bölümü de kömür işçileri sendikasının komünist başkan yardımcısı «Kızıl Mick» le ilgili. Komünist sendika başkan yardımcısı grevin hükümetin politikasını başarısızlığa uğratması gereğinden söz etmekle kalmamış, işi ordunun açıkça desteğini isteyecek düzeylere vardırmaktan çekinmemişti. Tuzu kuru İngilizlerin saçlarını diken diken eden bu alışılmadık çağrı, tabiatıyla Wilson tarafından «resmen» tasvip görmüş değildir. Ne var ki «gölge kabinenin» önemli bir bölümüyle yüzü aşkın milletvekili, «Kızıl Mick'in» çağrısının tasvip edilme-

diğini belirten «resmî» açıklamanın altına imza koymayı reddetmişlerdir.

Başbakan Heath'in «Kızıl Mick» yönündeki saldırıları ve bu saldırılar konusunda İşçi Partisinin tutumu oldukça ilginç görünmektedir. Kanımızca seçimlerin alınyazısı, Barber'in demecinin de ışığı altında, bu iki temel tavırda düğümlenmektedir. Muhafazakâr Parti seçmenden eko nomik tercihlerinin (ekonomik atılım, fiyatların nisbi istikrarı) tasvibini istemektedir. Başbakan Heath böylece seçmenden alacağı yeşil ışıkla, gerekirse Devletin tüm güçlerini de seferber ederek, (ki bundan ordu anlaşılmalıdır) ekonomik atılımı dumura uğratacak engelleri —İşçi hareketlerini— bertaraf etme olanağını bulmuş olacaktır. Aksi bir durumda ise hakim çevreler ülkenin «komünistlerin sulta sına» -İşçi Partisi anlaşılmalıdır- düşmesini önlemek için —tabii yine orduya dayanarak— totaliter bir rejimin kurulmasına rıza göstermek durumunda kalacaklardır. İngiliz seçmeni bu iki aynı derecede tehlikeli tercihten tabiatıyla bir üçüncü yolu, Tory Partisinin simgelediği özgürlükçü demokrasi (!) yolunu seçecektir. Muhafazakârların seçimle ilgili düşleri budur. «Kızıl Mick'in» ordunun dayanışması yönündeki çağrısının Tory çevrelerinde bunca gürültü koparmasının nedeni bu durumda daha iyi anlaşılmaktadır. Seçmen, yukarda da değinildiği gibi oldukça garip bir ikilem önünde bırakılmak istenmektedir. Gerçek solun ağırlığı, her geçen gün biraz daha beliren İşçi Partisinin iktidarı —yani komünist tercih— dolayısıyla da totaliter bir rejime çağrı; yada «akıl, parlamento ve demokrasi, yani muhafazakâr iktidarın devamı...

Bunalımın nedenleri

İngiltere'nin bugün içinde bulunduğu krizin nedenlerini şöylece özetlemek mümkün : Muhafazakâr parti ülkenin 1973 başında tam üye olarak Ortak Pazar'a girmeden önce, İngiliz kapitalizminin, başta Ortak Pazar ülkeleri olmak üzere tüm dünya pazarlarından hatırı sayılır ölçülerde «aslan pay» ları alması için, büyük tekeller yararına özellikle 1973 ilkbaharından bu yana önemli yatırımlara girişmiştir. Muhafazakâr parti böylece büyük tekelleri daha iyi bir sömürü için tepeden tırnağa donatırken, içerde bütün bunların yükünü emekçilerin sırtına yüklemenin yolunu seçmiştir. Sonunda kamu parasıyla büyük tekeller daha da semirip güçlenirken kalkınmanın bütün yükü sırtına bindirilen geniş halk yığınları daha da yoksullaşmışlardır. Emekçi kitlelerinin yaşam yüklerini bir nebze için hafifletmeye yönelik tüm istekleri ise Tory partisi tarafından ülke kalkınmasına indirilen ve sabotaj niteliği taşıyan darbeler olarak görülmüştür (2).

Bunalımın temelinde yatan temel çelişki budur. Şimdi bu çelişkilere daha yakından bakalım.

Avrupa kapitalist ülkelerinin altıdan ona çıktığı yıllarda kadim kıt'aya «rampa» eden Büyük Britanya kapitalizminin yeni hedefleri, yeni stratejileri mevcuttu.

1970 Haziran'ı seçimlerinde hiç beklenmedik bir biçimde, 6 yıllık bir ayrılıktan sonra esaslı fark yaparak İşçi Partisini yenilgiye uğratan Muhafazakâr Parti işbaşına büyük iddialarla geliyordu. 1970 Ekim'inde Beackpool'da düzenlenen kongrede, Başbakan Heath sosyal ve ekonomik kategorilerin tümünde köklü «değişiklikler» yapılacağını müjdeliyordu. Bu değişiklikler sadece «biçim» olarak değil «öz» olarak ta düşünülüyordu. Yeni hükümet «ulusun tarihsel akışını» değiştirmekle yükümlü kılınmıştı. Misyonu buydu.

Tory'lerin ilk yılı «parlak» olmadı. 1970 Ekim'inde işsiz sayısı milyonun kapısına dayanmıştı. Besin maddeleri fiyatları % 8,5 oranında artmıştı. Hayat pahalılığını bir nebze olsun dengelemek amacıyla günlük çalışma süresi çekilip uzatılmıştı. İngiliz sermayesi kısa vadede yüksek kâr oranı peşinde, ulusal ekonomide bulamadığını «yabancı» ülkelerde aramayı sürdürüyordu. Kısaca Tory'lerin partisi vaadlerinin hemen hiç birini yerine getirememişti.

Bu olgu ülke açısından düşünüldüğünde, doğruydu kuşkusuz. Ama Tory partisinin hedefi İngiliz halkını kalkındırmaktan çok, sayıca önemsiz, ne var ki

paraca son derecede güçlü tekelleri kollamaktı. Süreç, geleneksel olarak, halkın gittikçe yoksullaşmasına karşılık tekellerin artan bir hızla daha da büyük oranlarda semirmeleri şeklinde işliyordu. «Aşırı derecede güçlü, kozlarının bilincinde ve hele elindeki kozları dünya pazarlarının yeni bölüşümünde aslan payı alma, tatlı kârlar elde etme yönünde kullanmaya kararlı saldırgan bir büyük burjuvazinin politik ifadesi» olan Muhafazakâr partinin bundan başka bir yol izlemesi de esasen beklenemezdi.

Gücünü eskiliği, gelenekleri, uluslararası boyutları ve çok önceden başlayan devlet destekleriyle ulaştığı yüksek tekelleşme düzeyinden alan İngiliz kapitalizmi, İmparatorlukla birlikte uçup giden kolonyal sömürünün tatlı kârlarını bu kez başka yöntemler kullanarak aramak zorundaydı.

Tekelleşme ve iş çelişkiler

Gerçekten de İngiltere'de Devlet, tekelleşmeyi çeşitli desteklerle I. Dünya Savaşından bu yana iktidardaki partilerin rengi ne olursa olsun, aksatmadan sürdürmüştür. 1968 yılında ABD dışında faaliyet gösteren 100 büyük endüstri kuruluşunun dörtte biri İngilizdi. İngiltere İmperial Chemical İndustries (I.C.I.) Dunlop, Royal Dutch Shell tekelleriyle, elektrik, elektronik, kimya, otomobil çelik, kauçuk ve petrol gibi endüstrinin en önemli uç kesimlerinde dünyanın en büyük beş kuruluşu klasmanında üç kez yer alabiliyordu. Büyük Britanya Avrupa ile kıyaslandığında da açık bir biçimde üstünlüğünü kuruyordu. Örneğin 1966 yılında önde gelen 200 Avrupa kuruluşunun 64'ü Majestelerinin ülkesinin bayrağını taşıyordu.

Buna karşılık İngiliz kapitalizminin kendine özgü iç çelişkileri de mevcuttu. Örneğin 1973'ten itibaren verimlilik ve kâr oranları artan son derece kompetitif olduğu kadar City'nin uluslararası ağırlığından gelen sağlıklı finans olanaklarına sahip büyük tekellerin yanısıra endüstrinin tümüyle arkaik niteliklere sahip «topal ördek» leri de mevcut bulunmaktadır. Bu kesim düşük verimlilik, önemsiz kâr oranlarıyla hiç bir şekilde kompetitif olmayan karakteriyle, ekonominin ayak bağıdır.

Muhafazakâr Parti Ortak Pazar'a girmenin hazırlığı içinde endüstrinin ayak bağı saydıkları «topal ördek» lerden kurtulmaya kararlıydı. Her şeye «serbest rekabet» karar verecekti. «Yarışı en hızlı koşan kazanacaktı.» Tory'ler yarışta aksayanın, başarısızlığa uğrayanın yardımına koşmaya kesinlikle karşıydı. Bu amaçla endüstrinin «topal ördek» lerine Devlet yardımının muslukları kapatıldı. Zaten güçlük içinde bocalayan bu kesimde iflâslar birbirini kovaladı.

Ekonominin bir önemli zaafı da artık - değer birikiminin, kâr oranlarının çok daha büyük olduğu kesimlerde, ülke dışında, özellikle eski imparatorluk çerçevesi içinde kümelenmiş bulunmasıdır. Bu olgu doğal olarak bölgesel dengesizlikleri keskinleştirmiştir. Bu yüzden gayri safi millî hasıla kapitalist ülkelerdeki yıllık % 5 artışla karşılık İngiltere'de % 2,5 düzeyindedir.

1970'ten itibaren tekelci burjuvazi ulusal yaşamı etki altında tutmak ve Devlet dümenine el koyma amacıyla çeşitli tedbirler öngörmüştü. Public Expenditure Survey Commitee adı altında meydana getirilen bu kuruluş, her yıl yeniden gözden geçirme hakkını mahfuz tutarak beş yıllık sürelerle kamu harcamalarını programa bağlıyordu. Program Analysis and Review «Bütçe Tercihlerini» saptıyordu. Merkezi politikayı kontrol ve denetleme komitesi ise «hükümet politikasının etkin biçimde uygulanmasını» plânlıyordu. Think - Tank (fikir deposu) olarak anılan bu komite, Lord Rothschild'ın başkanlığında Devletin yüksek kademedeki yöneticileri ve oligarşiden gelen teknokratlardan oluşmaktaydı. 1973'ün son aylarında Observer'de yayınlanan bir yazıdan alınan şu bir kaç satırlık paragraf Think - Tank'ın, giderek Tory'lerin yüklendiği misyon hakkında ilginç kanıtlar vermektedir : «Endüstri ve Ticaret Bakanı Bay Peter Walker'e göre, hükümetle ticarî kuruluşlar ve bankalar arasında daha içli - dışlı ilişkiler, ortaklarının (Ortak Pazar ülkeleri) yolunu izlemediği sürece,

Büyük Britanya uluslararası rekabet düzeyine asla ulaşamayacaktır. Bay Peter Walker'in bu düşüncesi Lord Rothschild'ten esinlenmiş olsa gerektir...»

Kısaca Tory'ler yukarda sıralanan ve ülke ekonomisine en yüksek düzeyde en büyük yetkiyle müdahale edebilen komitelerle hükümet - iş çevreleri ilişkisini bütünüyle gerçekleştirmişlerdir. Tıpkı Başkan Pompidou gibi eski bir banka müdürü olan Edward Heath için de iş çevreleriyle böylesine ilişkiler kurmak, tabiatiyle güç olmamıştır.

Yeni politika, yeni sorunlar

Bununla birlikte Muhafazakâr partinin 1970'lerde uyguladığı Devletin müdahalelerini sınırlayan ve endüstri kuruluşlarını serbest rekabetin yargısına bırakan ekonomi politikası hükümeti önemli sorunlarla karşı karşıya bırakmakta gecikmeyecekti. Gerçekten de işsizler ordusunun sayısı had düzeylere çıkmıştı. Ulusal topraklar üzerindeki yatırımlarda önemli düşüşler başgöstermişti.

Çoğu endüstri kuruluşu finans güçlükleri içindeydi. Bütün bu aksamalar İngiliz ekonomisinin dengesini, giderek Ortak Pazar'a kompetitif bir biçimde girmenin koşulu sayılan «dinamizmini» tehlikeye düşürecek nitelikte görünüyordu.

Tory partisi 1971 den itibaren etkin tekeller başta olmak üzere endüstrinin tümüne — topal ördekler de dahil olmak üzere — Devlet müdahalesini işletmeye giriştı. Güçlü Britanya Endüstrilerinde yeni bir atılım gerçekleştirmek amacıyla çeşitli tedbirleri almakta gecikmedi. Endüstri üzerine bir yasa Devletin endüstriye yoğun ve selektik müdahalelerini düzenliyordu. Yardımlar özellikle kronik yatırım güçlükleri bulunan kesimlere yöneltilmişti. Endüstrinin «Topal ördek»leri bundan böyle Devletten üvey evladı muamelesi görmeyeceklerdi. (3) Ama hükümetin bu cömertçe müdahalelerine bakıp bunun emekçi kitlelerinin yararı için kullanıldığı sanısına da kapılmamak gerekir. Muhafazakâr partinin felsefesinde emekçilerin yararına işleyen politikaların hiç bir şekilde yer almadığı ötedenberi bilinen bir husustur. Devlet müdahelesinin tek amacı İngiliz endüstrisinin rekabet gücünü yüksek düzeyde tutmak için altyapıdaki gerekli değişiklikleri gerçekleştirmektir.

Önemli olan verimliliği mümkün olduku kadar artırmaktır. Nitekim 1972 de %5,5 lik bir sıçramayla rekor sayılan bu oran elde edilmiştir. Buna karşılık Devlet yardımı yapılan her kesime önemli «işten çıkarma» işçi sayısını asgariye indirme tedbirleri de şart koşulmaktadır. Örneğin British Steel Corporation (çelik) on yılda 30.000 işçiye yol verilmesini şimdiden plânlamış bulunmaktadır. Kömür, Demiryolu ulaşımı, posta ve telekomunikasyon kesimleri için de aynı tehlike söz konusudur.

Muhafazakâr hükümet işsizlik başta olmak üzere tüm sosyal bunalımları ve bu bunalımların ortaya çıkardığı patlamaları — Sendika hareketleri, grevler vb. — «zor» kullanarak bastırmayı planlarken kârlı kamu kesimlerini özel sektöre, giderek tekellere «hibe» etmekten geri durmamaktadır. Örneğin B.O.A.C ve B.E.A. nın en verimli hat'ları 1971 Nisan ve Kasımın da bu amaçla kurulan özel «British Caledonian'a» devredilmiştir. Ayrıca bu kuruluş, Devletin «özel yardımından da» yararlandırılmıştır. Devlet kömür işletmesi (yolcu gemisi, otel, liman, hovercraft) gibi kesimlerini bu alanda çalışan bir başka özel kuruluşa bırakmaya zorlanmıştır. Ünlü Cook ajansı, 1972 mayısında Midland Bank'ın kontrolünde bira konsorsiyuma «yeniden» satılmıştır. Güçlü Kamu Kuruluşları, British Steel Corporation, Post - office, Area Gas Boards ve National Health Service'in de bir punduna getirilip özel sektore devredilmesi etüt halindedir.

Devletin kapitalist birikime sistematik bir biçimde yardımı, 1972 Martında Industrial Development Executive (I.D.E.) nin kuruluşuyla «resmi»lik kazanmıştır: Yeni kuruluş Devlet'le tekellerin çıkarlarını özdeşletiren, içli - dışlı hale getiren bir kurumdur. I.D.E. Endüstriyel Gelişme Bakanı ile özel kesimden devşirilen bir endüstri yöneticisi ile ortaklaşa yönetilmektedir. Başka bir deyişle, I.D.E endüstri ve

banka gruplarının kamu fonlarını, özel sektörün endüstrisinin modernleştirilmesi ve tekelleşmesi yönünde en iyi şekliyle kullanılması amacıyla kurulmuştu. Nitekim 1972 ilkbaharında kabul edilen bütçe, özel kesime büyük imkân ve imtiyazlar getirmiştir. Yüksek gelirlerden alınan vergiler de esaslı indirim; iş garantisi içermeyen önemli yatırım yardımları, her türlü malzeme alımı ve yeni endüstri tesisleri ve kuruluşlara bu yatırımlarını bir yılda amorti edeceklerine dair garanti. v.b.

Nüfusun %10 unun ülke zenginliğinin % 72 sine; tuzu kuru % 5 inin borsa'daki tüm değerlerin % 96 sına — %1 dörtte beşine — vergi mükelleflerinin % 7 sinin ülkenin toplam zenginliğinin yüzde 84, üne sahip bulunduğu bir ülkede Muhafazakârların hala zengin, daha zengin yoksulu daha yoksul yapma çabası içinde olmaları, şaşırtıcı değildir. Sermayenin özellikle tekelci sermayenin bir tanımı da «doymak bilmemek» değil midir?

Gerçekten de Economist'e göre 1971' in İngilteresinde iki önemli ve «olumlu»(!) gelişme vukubulmuştu. İşsizliğini net bir biçimde artmasına karşılık kapitalistlerin kârlarının rekor düzeydeki verimlilikle (1970 sonbaharıyla 1971 sonbaharı arasında %6,1) daha da fazla artmasıdır. Kâr oranlarındaki artış ortalama %13 tür. Bu oran dağıtılmayan kârlarda %25 tir. Büyük tekellerde ise 1971 e oranla %17,7 lik bir ortalama kâr artışı görünmektedir. Bu oran British petroleum için %58,3 British Leyland için %117 dir.

Vergilerin selektif artışı da Heath hükümetinin anti - sosyal karakterlerinden biri olarak görünmektedir. (4) Gerçekten de Maliye Bakanı Barber hazırladığı çeşitli bütçelerle ulusal zenginliğin parababalar yararına dağılımını sistematik bir biçimde organize etmiştir.

Bir işçi partisi milletvekili 1971 Aralığında şu hesabı ortaya koyarak Muhafazakârların bu eğilimini en şaşmaz şekliyle kanıtlamıştır. Edward Heath iktidarı sırasında 5000 sterlin (yaklaşık 165 bin TL) ve beş bin'den yukarı yıllık gelir sahibi 250.000 kişinin gelirleri 380 milyon sterlin artmıştır. (kişi başına yıllık 60 bin TL. lik bir artış).

Buna karşılık yılda 1000 ve 2000 sterlin (1 sterlin 35 TL.) kazanan 10 milyon kişinin gelirlerindeki artış, kişi başına 37 sterlin (yan 800 TL) düzeyindedir.

Jack Woddis «Time to change course» adlı eserinde Lenin'in «Tekelci sermaye» tüm kategorilerde gericiliği, tutuculuğu» simgeler sözünü hatırlatır. Büyük Britanya'da Tory iktidarının işlevi de bu olmuştur. Bir yandan yoksul emekçi kitleleri zararına Tekelci sermayeyi semirtirken, öbür yandan dişinden tırnağına ekmek savaşı veren emekçileri tüm baskı yöntemlerini kullanarak sindirmek. Demokratik kuruluşların örgütlenmesini engellemek, sendikal özgürlükleri yoketmek, Scortland Yard'ın bünyesinde grev gözcüleriyle «meşgul olmak» üzere özel komiteler kurmak, polis kadrolarını artırmak vb. baskı tedbirleri, Tory iktidarının emekçi hareketlerini zora başvurarak bastırmayı ve zapt-u rapt altına almayı amaçlayan hazırlıkları arasında.

Ama, yazımızın başında da belirttiğimiz gibi Tory İktidarı işçilere diş geçirememiş, ülkeyi saran grev dalgasını önleyememiştir. Başta sendikalar olmak üzere İşçi partisinde de gerçek sol'a doğru kayma artık elle tutulur hale gelmiştir. İşçi partisinin sınıflararası işbirliğine taraftar —ki bu işbirliği her zaman işçiler, giderek geniş emekçi yığınları aleyhine işlemiştir — idare i maslahatçı yöneticilerinin bundan böyle millileştirme programlarını kuşa çevirmeleri, dış politikada Amerkanın dümen suyunda gerici tercihleri benimsemeleri son derece güç olacaktır.

Partinin tabanında olduğu gibi sendikalarda da sınıflararası işbirliğine karşı eğilimler iyice güçlenmiştir. Komünist Partisinin özellikle sendikalarda ağırlığını gün geçtikçe artan bir biçimde duyurması bu eğilimi daha da belirlemektedir.

Edward Heath'ın seçimleri kazanmasını yakın bir ihtimal olarak görmek zordur. Az ya da çok farkla seçimleri alması da esasen önemli değildir. Bunu kitlesel

hızıyla başarmış olacaktır. Düşme süreci başlamıştır. Bugün değilse yarın iktidarı devredecektir. Emekçiler, geniş halk yığınları bütün dünya'da olduğu gibi, İngiltere'de de uyanmaktadır. Tarihin akışı bu yöndedir.

Büyük Britanya'da emekçi halk yığınları Tekelci büyük sermaye iktidarını bugün iyice köşeye sıkıştırmıştır. Yarın mutlaka düşürecektir. Bu ise salt İngiltere için değil tüm Avrupa ve dünya için son derece önemlidir.

İngiliz toplumu büyük ve köklü dönüşümlerin eşiğindedir.

---

1 — Bugünkü parlâmentoda sandalye dağılımı şöyledir : Muhafazakârlar 322, İşçiler 287, Liberaller 11, İskoç Milliyetçileri 3, çeşitli 5, Speaker 1 (Tory), 1 boş. 28 Şubat 74 «erken seçimlerinde» 2,5 milyon genç ilk kez oy kullanacaktır. Seçmen yaşı 18'dir. Karaderili seçmen sayısı 1 milyonu aşkındır. Yeni parlâmento 635 milletvekilinden oluşacaktır. Seçmen sayısı yaklaşık 40 milyondur.

2 — Kömür işçileri grevinde görünen anlaşmazlık şundan doğuyordu : Kömür işçileri kuyuya inecek duruma gelinceye kadar geçen — kuyuya girip çıkarken geçen giyim, kuşam vb. hazırlıklar için geçerli zaman — ve kullandırılmayan zaman için haftalık 3 ilâ 4 sterlinlik bir zam talep etmişlerdi. Hükümetin teklifi ise haftada 70 pence düzeyindedir.

3 — Clyde gemi tezgâhlarına Avrupa ile rekabet edebilmesi için 50 milyon sterlinlik bir yardım yapılmıştır.
Ünlü Rolls Royce'un otomobil dışında kalan kesiminin Devlet kontrolüne geçmesi.
Güç durumda kalmaları endüstrinin tümünü etkileyecek olan kömür ve demir - çelik kurumlarına yapılan devlet yardımı. vb.

4 — Colette Bernas'ın önemli ölçüde yararlandığımız «Büyük Britanya uçurumun kıyısında, adını taşıyan özgün incelemesi — La Nouvelle Critique — Ocak 74.

Anayurt oteli

İrfan Yalçın

Yusuf Atılgan, ikinci romanı olan Anayurt Oteli'nde Zebercet adındaki bir otel kâtibinin yaşamından kısa bir kesit veriyor. Yer, batıda bir Anadolu kasabası: «Ya da kent... Minareleri, ağaçlı, geniş sokaklarıyla bir dağın eteğinde yayılır. (Geniş sokakları, parkları, arsaları oluşunun nedeni «Yangın»dır. 1922 yılı eylül başında Yunanlılar giderayak burayı yaktılar. Yaşlı adamlar, «Her mahalleden eli silâhlı bir tek erkek çıksaydı yanmazdı burası» derler. Çoğu dağa kaçtı, bütün gün, bütün gece aşağıdaki büyük yangını seyretti.) Önünde, kuzeyinde yeşilli sarılı bir ova uzanır, bu ovadan, yazın, ağır ağır, döne döne, kışın yayıla yayıla, bulana bulana bir ırmak akar. Üzüm bağları, pamuk, buğday tarlaları ve büyük köy ler vardır ovada» (s. 11) Yazar, Zebercet'in 1930'da doğduğunu, yaşının da otuz üç olduğunu söylediğine göre, olayın geçtiği yıl 1963'tür.

1963'de 27 Mayıs Devrimi üç yaşındadır. D.P. hükümetini deviren subaylar, üretim ilişkilerinde değişiklik yapmadan, birtakım üst-yapı değişiklikleriyle işe baş lamışlardır. 1961 Anayasası, 27 Mayıs Devriminin niteliğini gösteren somut bir belgedir. Bu anayasayla; ev yapımına temelden değil, çatıdan başlanmak istenmiştir. Şu da var ki, 27 Mayıs'tan sonra tanınan göresel özgürlükler öyle pek küçümsenecek gibi değildir. Türk toplum yapısı, ilk kez, ameliyat masasına yatırılır gibi yatırılıp incelenmiş, doğru yanlış birtakım sonuçlara varılmıştır. Toplumcu edebiyatın okunması çeşitli saptama ve yöntem önerilerine neden olmuştur. Gelgelelim ekonomik yapıda üretici sınıflar lehinde bir değişiklik görülmemiş, dahası, toplumsal sınıflar arasındaki uzaklık ve çelişkiler artmıştır. Kaba çizgileriyle böyle bir görünmü olan 1960 - 1970 arası, Türkiye'nin çeşitli yönlerden «kritik» bir dönemidir. Nicelikler bir türlü niteliğe dönüşememiş, bu da yoğun kaynaşmalar doğurmuştur.

1963 yılındaki yaşamından bir kesit okuduğumuz Zebercet, işte böyle bir ortamda, sanki «penis» inden başka hiç bir organı yokmuş gibi yaşamaktadır. Cinsel lik öylesine kalın bir kabuk sarmıştır ki çevresinde, bütün roman boyunca toplumbilimsel tek veriye raslamıyoruz. Zebercet'in yerine Pierre diye birisini koysak, daha doğrusu, birkaç özel adı yabancı ad-

larla değiştirsek, Anayurt Oteli'nin bir Türk romanı olduğunu anlamak çok güçleşir.

Romanın olay çizgisi, Zebercet'in «gecikmeli Ankara treniyle gelen» kadının köyden dönüşünü beklemesiyle gelişiyor. Daha doğrusu Anayurt Oteli bir beklemeyi anlatıyor. Kadın, kasabanın köylerinden birindeki bir yakınına giderken Anayurt Otelinin bir odasında gecelemiştir. İşte Zebercet, bu kadından başka bir şey düşünemez olmuştur artık. Ama kadın gel mez. Zebercet de asar kendini.

1950 - 1960 Arası, Türk edebiyatını etkisi altına alan varoluşçu akım, Anayurt Oteli'yle yine karşımıza çıkıyor. Zebercet'in A. Camus'nun Yabancı adlı romanındaki Mersault'dan, Sartre'ın roman kişilerinden hiç ayrı yanı yok. O da, onlar gibi, aşırı bir psikolojik özgürlük içinde hissediyor kendini. Bütün yaptığı, kendi kendine aldığı kararları hiç çekinmeden yerine getirmek. Psikolojik anlamda bir çeşit özgürlük mastürbasyonu bu. Zebercet'i, insanı bitmiş, eşyalaşmış, bütün onurunu yitirmiş, yaşamla ölüm arasındaki çizgide boşuna çırpınan bir «ucûbe» gibi gösteren Samuel Becket'in oyun kişilerine de benzetebiliriz. (Ah Güzel Günler, Godot'yu beklerken) Batı'nın kendi ekonomik çelişkilerinden doğmuş yabancılaşmasını Türk edebiyatına «ithâl» eden Yusuf Atılgan, acaba bu romanıyla ne söylemek istemiştir? Bildirisi nedir? Bana kalırsa, Anayurt Oteli, sapık cinselliğin ve ben - merkezciliğe varan bir bireyselliğin yüceltilmesidir.

Cinsellik

Cinsellik, genel anlamda, biyolojik olup üreme işlevidir. Bu noktada insanla hayvan arasında bir ayırım göremeyiz. Ama insan, bilinçli biçimde yaptığı çalışmayla «üreten» bir varlıktır. Bu niteliği nedeniyle de hayvandan ayrılır.

Cinselliğe freudçu bir görüş açısından bakacak olursak, soyut bir şey olarak görürüz onu. Dış dinamiklerin hiç bir etkisi yoktur üstünde. Kendi iç dinamikleriyle egemendir. Bireydeki bütün cin selliğin itici nedeni libido olup karmaşaların çoğu anatomiyle ilgilidir. Sözün kısası, Freud'da cinsellik; bir «kader» dir.

Cinselliği toplumcu bir görüş açısından ele aldığımızda, onu sosyo - ekonomik bir çerçeve içinde görürüz. Artık nedenler, içtepilerden, anatomiden değil, toplumsal koşullardan doğar. Metafizik yok olmuştur.

Zebercet, bir seks manyağıdır. «Gecikmeli Ankara treniyle gelen» kadına olan tutkusu hep cinsel birleşme isteğiyle çakışır. Kadının gelmesini dört gözle beklemesi, bir sevgiden çok, cinsel bir amaçla olmaktadır. (Kadını düşünürken bile cinsel bir boşalma yapabilmektedir Zebercet.) Üstelik, oteldeki ortalıkçı kadınla cin sel ilişki içindedir. Onunla rahatça yatabilmektedir her an. Kudurmuşcasına cinsel bir iştah içinde olduğundan, sinemada yanına düşen oğlan çocuklarına bile sarkıntılık yapar. Cinsellik açlık gibi susuzluk gibi biyolojik bir istek olması nedeniyle, cinsel yönden doymamış bir kişide birtakım aykırı davranışlar, sapıklıklar görülebilir elbet. Ama Zebercet, yukarda da dediğim gibi, ortalıkçı kadınla gizli ilişkiler içindedir. Maddi hiç bir sıkıntısı yoktur. Peki ondaki bu «Zebercetlik» nerden geliyor acaba? Bence bu, Anayurt Oteli yazarının Batı'daki varoluşçu yazarlara özentisinden, onlar gibi «dejenere» tipler yaratma isteğinden doğuyor. Eğer Ya zar, Zebercet'i sosyo - ekonomik bir çerçeve içinde ele alıp cinselliğin böyle belirlenebileceğini bilseydi, o zaman yaptığı yüzeysel de olsa, bir çeşit toplumsal eleştiri olabilirdi. Oysa yazar, freudçu bir atmosfer içinde, hiç bir bilimsel nedenselliği göz önüne almadan oluşturmuş Zebercet tipini. Zebercet'teki varoluşçu bunal tı, iğreti, inandırıcılıktan uzak, Türkiyenin yapısına ters bir bunaltıdır. Güzin Di no'nun «Le Monde» gazetesinde çıkan «Edebiyatın Ellinci Yılı» adlı yazısında, 1955 - 1960 arası yazarlarının düştüğü yan lışı anlatırken söyledikleri Yusuf Atılgan için bugün hâlâ geçerlidir: «...Aşırı gelişmişlikten doğan bunaltıyı, bunaltının az gelişmişlikten doğduğu bir topluma aktaran bu yazarlar...»

Anayurt Oteli'ndeki bütün olaylar, du rumlar, psikolojik kesitler sapık bir cinsellikle örülmüş. Yazar, her fırsatta cin-

sel bir olay çıkarıyor okuyucunun karşısına:

1. Erkek - kadın cinsel ilişkileri

a. Zebercet'in ortalıkçı kadınla cinsel ilişkisi

b. Otele gelen çiftlerin cinsel ilişkisi (Zebercet, kapılardan içerileri dinliyor. Otele her gelen çift, sanki yalnız o iş için geliyor gibi)

2. Kadınla kadının cinsel ilişkisi. (Kadriye kalfa beslemeyle cinsel ilişki kuruyor)S. 84

3. Erkeğin erkekle cinsel ilişki isteği (Zebercet, sinamada yanına oturan bir oğlan çocuğuna sarkıntılık yapıyor sonra da onu otele çağırıyor.) S 83

4. Evli erkekler, evdeki beslemelere sarkıntılık yapıyorlar durmadan. S. 86

5. Zebercet kendini asıyor. Yazar'ın bütün gözü Zebercet'in orasında: «Kolları iki yana sarktı. Donunun sol paçasından fildişi renginde koyuca bir sıvı aktı uzaya uzaya.» (s. 173)

Bireysellik

Bireyi toplumun bir ürünü kabul ettiğimize göre, bireyde toplumun yansıması gerekir. Yani biz, bir kişinin düşüncelerini, davranışlarını, umutlarını, sevgilerini, düşlerini, bilgilerini bütün ayrıntılarıyla öğrenirsek o kişinin içinde yaşadığı toplumun yapısını kaba çizgileriyle de olsa, ortaya koyabiliriz. Bir romancının yarattığı kişilerde bunu sağlayamaması oldukça zor bir iştir. Ama Yusuf Atılgan ne yazık ki başarmıştır bunu! Çevresinden kopuk öyle bir tip yaratmıştır ki Zebercet'le onun Türk toplumunda yaşadığına bin şâhit gerek. Bu, bireysellikten de öte, içine kapanıklığın, cinsellikte donmuşluğun metafizik bir gösterisidir.

Anayurt Oteli'nin baş - kişisi Zebercet'in bütün ruhsal davranışları mekanik bir özellik taşımaktadır. «Gecikmeli Ankara tireniyle gelen» kadını beklemesinden tutun da kediyi ve ortalıkçı kadını öldürmesine kadar yaptığı her iş, oluşturduğu her durum, başka yerden yönetilen bir kukla durumuna sokmaktadır onu. Sözgelimi, Zebercet kediyi niçin öldürmüştür? Ortalıkçı kadını öldürmesinin nedeni bir anlık iktidarsızlık mıdır? Bu soruların cevabı Zebercet'in metafizik bireyselliğinde gizlidir herhalde. Bilse bilse romanın yazarı bilir bunları!

Türkiye ve Anayurt oteli

Düşünce yapısı ne olursa olsun, Türkiye'li bir yazar her şeyin bozuk olduğu ülkesinde, —birtakım yanlışlar için çözüm yolları önermese de bazı doğru saptamalar yapmak zorundadır en azından. Bence bu, her Türkiyeli yazarın yazarlık borcudur. Masa başına geçip birtakım soyutlukları, geçmiş, şimdi, gelecek içinde, ani dönüşlerle yazmak, onları gıdıklayıcı bir cinsellik optiğiyle göstermek, entellektüelce yazmak uğruna okuyucuyu saptırmak acaba bir romancıya aldığı telif ücretinden başka ne kazandırır? Yusuf Atılgan Anadolu'lu bir yazar. Çevresinde yığınla haksızlık, yanlışlık, aç, acil, insan duruken, neden Batı İnsanının kendine yabancılaşmasını yansıtan romanlara öykünmüştür?

Sonuç

1. Anayurt Oteli bir Türk yazarı tarafından yazılmış yabancı bir romandır.

2. Yazar, cinselliği Türkiye'nin gerçeklerine ve sosyo - ekonomik yapısına göre değil, kendi entellektüel yapısına göre göstermiş. (Hastalıklı bir perspektif bu)

3. Romanın içeriği, toplumcu görüş açısına yüzde yüz ters bir nitelikte.

4. Türk toplumundaki cinsel bunalım, Zebercet'in seks manyaklığında değil, var olan feodal ilişkilerde yatar.

5. Anayurt oteli, yanlış, saptırıcı, inandırıcılığı olmayan bir roman.

6. Yazar, bu romanında, Zebercet adında bir «phallus» anlatmıştır.

7. Bence Anayurt Oteli, Türkiye'deki tek bir gerçekliği ortaya koyuyor: Bir Türk yazarının Türkiye gerçeği karşısındaki vurdumduymazlığı.

bir belge

Hükümet programı

Sayın Üyeler,

14 Ekim 1973 Seçimlerinin sonuçları ve ülkemizin içinde bulunduğu koşullar, Hükümet kurulmasını güçleştirmiştir. Yeni bir Hükümet kurulabilmesi yolundaki partilerarası temaslar ve çalışmalar üç aydan uzun sürmüştür. Fakat öyle inanıyoruz ki bu güçlüklerin içinden demokratik anlamda güçlü bir Hükümet çıkmıştır. Bu inancımızın başlıca dayanağı şudur :

Karma Hükümetimizi meydana getiren iki parti, Cumhuriyet Halk Partisi ile Millî Selâmet Partisi, Hükümet görevini birlikte üstlenmek kararını vermeden önce aralarında her konuyla ilgili genişliğine ve derinliğine görüşmeler yapmışlardır. Her alanda izleyecekleri politikaların ilkelerinde ve doğrultusunda tam bir anlaşmaya varmışlardır. Bir karma Hükümet içinde temel konularda, hatta bazı önemli ayrıntılarda ortaya çıkabilecek tartışmaları, geride, Hükümet kuruluşundan önceki aşamada bırakmışlardır. Neleri yapacaklarında birleştikleri gibi, neleri yapmayacaklaında da birleşmişlerdir.

Bir partinin, tek başına iktidar olduğu zaman yapacaklarından, yapmayı tasarladıklarından, bir başka parti ile Hükümet ortaklığı kurarken bazı fedakârlıklara razı olması doğaldır. Fakat Cumhuriyet Halk Partisi ile Millî Selâmet Partisinin başlıca ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlarla ilgili olarak görüşlerinin birleştiği noktalar, yapmak zorunda kaldıkları karşılıklı fedakârlıklarla kıyaslanamayacak kadar çoktur ve önemlidir. İki partinin üzerinde birleştiği noktalar, Türk toplumu için yeni ve mutlu bir dönem başlatabilecek değerdedir.

Şimdi kendini Programıyla yüce takdirlerine sunan Hükümet, bu bakımdan tutarlı, uyumlu ve etkin bir Hükümet olabileceği, güçlü bir Hükümet olarak görev yapabileceği inancındadır.

Fakat bir Hükümetin kendi içinde tutarlı ve uyumlu olması ancak, Milletin ve Parlâmentonun güven ve desteği ile tamamlanırsa gerçek değer ve anlam taşır. Onun için, Hükümet olarak kendi gücümüzün de üstünde, Milletimizin ve yüce Meclislerimizin güven ve desteğinden güç alacağız. Bu güveni ve desteği tutumumuzla, davranışımızla kazanmağa ve korumağa çalışacağız.

Yalnız iki partinin değil, bütün Milletimizin Hükümeti olma bilinciyle görevimizi yapacağız. Kendi partilerimizin desteğine olduğu kadar, Hükümet dışındaki partilerin de yardımlarına, uyarılarına, eleştirilerine değer vereceğiz. Hiç bir ayırım gözetmeksizin tüm Milletimize hizmet etmeyi, yararlı olmayı ödev bileceğiz.

Demokrasiyi benimsemiş bir toplumda geçerli olan birlik, mutlaka düşüncelerde ve çözümlerde birleşmekle değil, düşüncelerdeki ve çözümlerdeki ayrılıklara rağmen Milletin mutluluğu, ülkenin esenliği ve demokrasinin bütün kurallarıyla ve özgürlükleriyle işlerliği için iyi niyetleri ve

çabaları uyumlu kılmakla sağlanan birliktir.

İyi işleyen bir demokraside düşünce ayrılıkları, toplumu kargaşalığa, iç düşmanlığa, bunalımlara sürüklemez; tam tersine, toplum yaşamını zenginleştirir, toplum yapısına canlılık kazandırır, her alanda gelişmeyi ve ilerlemeyi hızlandırır. Devleti zayıflatmaz, güçlendirir. Milleti bölmez, bütünleştirir.

Bu anlamda iyi işleyen bir demokrasinin temel koşulu olan geniş görüşlülüğü, eleştiriye tahammülü, karşı düşüncelere saygıyı, en başta Hükümet göstermelidir. Hükümetimiz buna kararlı olarak göreve başlıyor. Buna kararlı olduğu için de Programının temel unsurları arasında rejimin sıkıntılı yıllarından arta kalmış kırgınlıkları ve kavgaları tarihe gömecek geniş kapsamlı bir genel af çıkarma ve demokrasimizi her bakımdan yüksek bir düzeye eriştirmek üzere, düşünce ve inanç özgürlüğü önündeki sınırlamaları kaldırma kararı yer alıyor.

Türk Milletinin en ileri ölçüde demokratik özgürlüklere lâyık olduğu inancındayız. Dünya coğrafyasındaki yerimizin de, çağdaş dünya koşullarının da, ekonomi veya eğitim alanlarındaki eksikliklerimizin de, Millet olarak bizi, gerçek demokrasinin gerektirdiğinden daha az özgürlükle yetinmek durumunda bırakmadığı kanısındayız. Zengin devlet tecrübeleriyle dolu engin tarihi, Türk Milletine, ekonomik gelişme çizgisinin ve eğitim düzeyinin çok üstünde bir siyasal olgunluk kazandırmıştır. Türk toplumunun gelişmişliği, çağdaş sosyal bilimlerin öncelik verdiği maddî ölçekleri aşan, onların dışına taşan, kendi tarihî içinde, kendi sosyal yapısı içinde oluşmuş kendine özgü bir gelişmişliktir.

Milletimizin bu özelliğinin bize verdiği sonsuz güven duygusuyladır ki, Hükümet olarak siyasal alanda amacımız bugünkü ileri demokrasiler noktasından da kalmayabileceği ve başka ulusların da örnek alabileceği bir Türk Demokrasisidir, asıl amacımız.

Çağdaş demokrasi düzeyinin üstünde bir demokrasiye eriştiğimizde, Atatürk'ün istediği gibi her anlamda çağdaş uygarlık düzeyinin de üstüne yükselme yolu Milletimize açılmış olacaktır, inancındayız.

Geride bıraktığımız dönem, bu iyimserliğimizi doğrulayan gelişmeler göstermiştir; bu iyimserliğimizin haklılığını ortaya çıkarmıştır.

Türk Milletinin ağır siyasal bunalımlardan ve bir ara rejimden demokrasi aydınlığına çıkabilmesine ikibuçuk yıl gibi kısa bir süre yetmiştir. Öyle bir bunalımlı dönemin sonunda, sivili ile, askeri ile, Parlâmentosuyla ve partileriyle bütün Millet, üç aydan uzun süre bir Hükümet bunalımı döneminin bir rejim bunalımına dönüşmesini kesin olarak önleyebilmiştir. Geride bıraktığımız üç yılın deneyleri, Milletimizin en ileri anlamda demokrasiye lâyık olduğunu, ehil olduğunu, kuşkuya yer bırakmıyacak bir açıklıkla göstermiştir.

Hükümeti oluşturan iki parti, demokrasinin ve toplumun güçlenmesine yalnız özgürlükleri genişletmenin yetmeyeceğini bilmektedirler. Bütün topluma yaygın bir sosyal adalet düzeninin de, siyasal haklar ve özgürlükler kadar, düşünce ve inanç özgürlüğü kadar gerekli olduğu kanısındayız. Özgürlük içinde yaygın sosyal adaletin ise hızlı ve dengeli ekonomik kalkınmadan ayrı düşünülemiyeceğini biliyoruz.

Onun için, en geniş anlamda demokratik özgürlükleri, yaygın sosyal adaletle ve hızlı ekonomik kalkınmayla bir arada gerçekleştirmeye ve yaşatmaya kararlıyız.

Bu amaca Anayasamızın çizdiği yoldan ulaşabileceğimize inanıyoruz.

Bu Hükümet Programına temel olan Koalisyon protokolünde de belirtildiği gibi, «Millî, demokratik, lâik ve sosyal hukuk devleti ilkesine yürekten inanan; hukukun üstünlüğüne, demokratik hak ve hürriyetlere saygılı Cumhuriyet Halk Partisinin ve Millî Selâmet Partisinin ortak gayesi, kanunları herkese eşit olarak uygulayan, Atatürk ilkelerine bağlı bir Devlet idaresiyle anlayış, kardeşlik ve sosyal adalete dayanan bir toplum düzeninin kurulmasıdır.»

Böyle bir toplum düzenini kurma yolunda atacağımız her adım, karşı karşıya bulunduğumuz çetin dünya koşullarına ve son yılların biriktirdiği güçlüklere rağmen, ekonomik sorunları çözme ve kalkın-

mayı hızlandırma yolundaki çabalarımıza da hız katacaktır.

Hükümetimiz, bu sorunların ve güçlüklerin, idare-i maslahatçılıkla değil, ancak köklü ve cesaretli hamlelerle ve Devlet ve Millet kaynaşmasından doğacak güçle çözüleceğine inanmaktadır.

Sayın Üyeler,

Anayasamız, «Devlet kişinin temel hak ve hürriyetlerini, fert huzuru, sosyal adalet ve hukuk devleti ilkeleri ile bağdaşamayacak surette sınırlayan siyasî, iktisadî ve sosyal bütün engelleri kaldırır,» esasını getirmiştir.

Hükümetimiz ferdin ve toplumun huzur ve refahını demokratik hukuk devleti anlayışı içinde ve ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmanın plana bağlanacağını emreden Anayasa hükmü çerçevesinde sağlamayı hedef almaktadır.

Ancak, Hükümet Programının temel konularına geçmeden ekonomik ve sosyal politikalara yön veren önemli iç ve dış etkenlerin belirtilmesinde yarar görmekteyiz.

Ekonomik kalkınmamızın bugün ulaştığı düzeyde ve nitelikte diğer ülkelerle olan ekonomik, sosyal kültürel ve siyasal ilişkilerimiz giderek artan bir biçimde bu ekonomilerden etkilenmemize yol açmaktadır. Özellikle son yıllarda para sorunlarıyla ilişkili olarak ortaya çıkan uluslararası bunalımlar, temel ham madde kıtlıkları nedeni ile artan sanayi ürünleri fiyatları, enerji sorunu, teknolojik yeniliklerin transferinde ortaya çıkan dar boğazlar ve petrol fiyatlarındaki aşırı yükselişler ekonomimizi olumsuz yönde etkilemektedir. Öte yandan ülkemiz 1970'lere, gelişen ve değişen bir ekonomik ve sosyal yapı yanında, büyük bir kalkınma potansiyeli ile girmiştir. Ancak, çeşitli etkenler ve karşılaşılan bazı sorunlar nedeni ile bu potansiyel gereği gibi değerlendirilememiştir. Uluslararası olayların yol açtığı olumsuz etkileşmeler öncelikle gelişmiş toplumlardaki fiyat hareket ve dalgalanmalarının hızla Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelere aktarılmasına yol açmaktadır. Bu oluşum, ekonomimizin bugünkü durumundan ileri gelen enflâsyonist özellikle birleşerek, ülkemizde gelir artışı ile uyumlu olmayan hızlı fiyat artışlarına yol açmakta ve kaynak kullanımı yönünden ekonomik dengesizlikler doğurarak, kalkınma çabalarını aksatmaktadır. Öte yandan bu aksaklıkların yükü dengesiz ve haksız bir biçimde toplumdaki orta, dar veya sabit gelirli kitleler üzerinde yoğunlaşmakta ve geçim sıkıntısı doğurmaktadır.

Ekonomik ve sosyal kalkınma yolunda karşılaşılan güçlükleri ve dengesizlikleri gidermek, toplumumuzu bu güçlük ve dengesizliklerden sür'atle ve en az zararla çıkacak biçimde mutlu ve müreffeh bir yaşama düzeyine ulaştırmak, ekonomik ve sosyal politikamızın temel hedefi olacaktır.

Bu hedefin gereği olarak, içinde bulunduğumuz zor dönemde izlenecek ekonomik politikaların, sosyal adalet ilkesine uygun olması dikkatle gözetilecektir. Uluslararası ekonomik konjonktürün zorunlu kılabileceği bazı fiyat ayarlamalarının geniş halk topluluklarını etkilememesi ve hayatı pahalılaştırmaması için, gelirlerle fiyatlar arasında sağlıklı, adaletli ve dinamik bir dengenin kurulmasına özen gösterilecektir.

Ekonomik ve Sosyal yapıda kalkınmayı engelleyen her türlü sınırlamayı kaldırma, toplumumuzun gelişmesinin temel dinamiklerini oluşturma, ferdin ve toplumun yarınını teminat altına alma ve daha yüksek bir refah düzeyine ulaştırma amacı ile hür ve demokratik düzen içinde uygulanmak üzere aşağıdaki tedbirler dizisini getirmekteyiz.

Hükümetimiz geçmişin kırgınlık ve acılarını giderecek, karşılıklı bağışlama ve hoşgörüye dayanan bir kardeşlik ortamının kurulmasını ilk görev saymaktadır. Toplumumuzdaki iç barışı kurmak üzere düşünce ve inanç suçlarını da kapsayan bir genel af ile orman suçlarına ilişkin affın gerçekleşmesini zorunlu görüyoruz.

Düşünce, inanç ve ifade hürriyetlerinin ve diğer temel hak ve hürriyetlerin Anayasanın gösterdiği yönde kullanılmasına engel olan ve demokratik anlayışla bağdaşmayan hükümler, bu hürriyetlerin varoluş nedenlerine vücut veren ilkelerin ışığı al-

tında gözden geçirilerek düşünce, inanç ve ifade hürriyetlerini sınırlayan bütün kısıntılar kanunlarımızdan çıkarılacak, basın hürriyeti her yönü ile teminat altında tutulacaktır.

Adalet hizmetlerinin sür'atle, külfetsiz bir şekilde ve adil ölçüler içerisinde tahakkuku ve vatandaşın adalete olan inanç ve güveninin pekleştirilmesi için gerekli hukukî tedbirler alınacaktır. Kamuya düzen veren temel kanunlar bu amaçla göz den geçirilip tâdil tasarıları hazırlanacaktır.

Seçimlerde yurttaşların oy kullanmalarını zorlaştıran bütün engeller kaldırılacak, daha yaygın ve yüksek oranda oy kullanılmasını sağlamak üzere öncelikle:

Bütün seçmenlerin oy kullanmalarını sağlayıcı tedbirler alınacaktır;

Ortaöğretim seviyesindeki okullarda kayıtlı öğrenci durumunda bulunanlar hariç, 18 yaşını bitirmiş bütün vatandaşlara oy hakkı tanınacaktır;

Yurt dışında bulunan vatandaşlarımızın oy haklarını kullanma imkânı sağlanacaktır;

Kütük sisteminde gerekli değişiklikler yapılarak, icabında nüfus cüzdanı ile oy kullanma imkânları getirilecektir;

Parti sözcülerinin seçim kampanyası sırasında televizyonda da propaganda konuşmaları yapabilmeleri gerçekleştirlecektir.

Sayın Üyeler,

Halkın kamu yönetimine daha çok katılabilmesi, Devlete ilişkilerinde karşılaştığı bütün güçlüklerden kurtarılabilmesi ve halkın hizmetinde etkili bir idare kurulması temel amacımızdır.

İdarî yargının daha sür'atli ve etkili işleyebilmesini sağlayacak mevzuat tedbirleri alınacaktır.

Bakanlıkların ve bütün kamu kuruluşlarının kendi amaç ve görevlerine uygun olarak çalışmalarını sağlayıcı düzenleme ve yasa değişiklikleri yapılacak ve bunlar arasındaki tıkanıklıklar giderilecektir.

Halka dönük hizmetler, hizmetin en iyi ve kolay sağlanacağı şekilde düzenlenecek ve işlemler basitleştirilecektir.

Devlet harcamalarının en önemli kalemi olan personel maaş ve özlük haklarında, mevcut aksaklık ve karışıklığın giderilmesi için gerekli mevzuat çalışmaları ve kurumlarla ilgili düzenlemeler yapılacaktır. Bu arada Devlet Personel Dairesine de yeni bir şekil verilecektir. İşçi-memur ayırımına sür'atle adil ve vazıh bir çözüm getirilecektir. Hizmetlerde Türk kamu idaresinin yapısına uygun bir sınıflandırmaya gidilecek ve kamu görevlilerinin ücretlerinde adil bir denge gerçekleştirilecektir. Memurlara yapılan sosyal yardımlar mahiyet ve miktar bakımından maksatlarına yetecek seviyelere ulaştırılacaktır.

Kamu yönetiminde görevlilerin yetkileri ve sorumlulukları genişletilerek halkın Devletten beklediği hizmetlerin yerine getirilmesine hız kazandırılacaktır.

Kamu yöneticileri yalnız görev ve yetkilerini kötüye kullandıkları zaman değil, görevlerini yerine getirmekten ve yetkilerini kullanmaktan kaçındıkları zaman da sorumlu olacaklardır.

Kamu yönetiminin çeşitli kademelerindeki memur ve yöneticilerin, belli program lara göre hizmet-içi eğitimlerine önem verilecektir.

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin kuruluş amaçlarına uygun şekilde çalışabilmelerini sağlamak üzere, demokratik esaslara dayalı etkin bir sistem kurulacaktır. Bu kuruluşlarda çalışanların yönetime etkili olarak katılmaları ve katkıları ile ilgili olarak tatmin edici ölçüde pay almaları sağlanacaktır.

Hükümet Programında açıklanan hedeflere ulaşılabilmesi için personel, mevzuat ve uygulamadaki dar boğazlar giderilecektir. Teknik personelden en iyi ve etkin biçimde yararlanmak için gerekli tedbirler alınacaktır. Başta 2490 sayılı Arttırma ve Eksiltme-Kanunu olmak üzere mevzuatta gerekli değişiklikler yapılarak kaynak israfı ve verim düşüklüğüne yol açan bürokratik engeller ve tıkanıklıklar giderilecektir.

Kamu hizmetlerinde elektronik bilgi-işlem makina ve teçhizatının daha yaygın olarak kullanılması imkânları geliştirilecektir.

Yüksek Denetleme Kurulunun görevini etkili bir şekilde yapması ve hiçbir kamu kuruluşunun denetim dışında kalmamasını sağlayacak tedbirler alınacaktır.

Sayın Üyeler,

Kamu düzeninin korunması, Anayasal hak ve hürriyetlerin rahatça kullanılabilmesi, düşünce, inanç ve ifade hürriyetlerine gereken saygının gösterilmesi sağlanacaktır. Yurttaşlarımızın her türlü düşünce ve kanaatlerini korkusuzca açıklayabilecekleri bir ortam, asayişin demokratik hukuk kurallarına uygun, insanî ve etkili bir şekilde idame ettirildiği şartlar içinde gerçekleştirilecektir.

İç güvenlk kuvvetleri, günün gelişen ve değişen koşullarına uygun biçimde nicelik ve nitelik yönlerinden yeterli duruma getirilmek üzere güçlendirilecek, personelin bu amaçla eğitimine büyük önem verilecektir. İç güvenlik kuvvetlerimizin asıl amaçlarına yönetilebilmesi için bu teşkilât gereksiz yüklerden kurtarılacaktır. Adlî zabıta kurulması konusu ele alınacaktır.

Ekonomimiz için büyük önem taşıyan kaçakçılığın önlenmesinde etkin ve çok yönlü tedbirler alınacak ve mevzuat günün şartlarına uyacak bir şekilde değiştirilecektir. Güney sınırlarımızdaki mayınlanmış sahaların, kaçakçılığı önleyecek sosyal, ekonomik, kültürel ve başka tedbirler getirilerek mayınlardan arınması ve tarım için kullanılması imkânları aranacaktır.

Çok sayıda can ve mal kaybına yol açan trafik kazalarının önlenmesi için etkin tedbirler alınacaktır.

Sayın Üyeler,

Vergi Kanunlarının hepsi yeniden gözden geçirilecek, vergi eşitliğini zedeleyen, farklılıklara yol açan ve sosyal adalet ilkelerine aykırı düşen hükümler ayıklanacak ve böylece «herkesin malî gücüne göre vergi ödemesi» yolundaki Anayasa emrinin yerine getirilmesine çalışılacaktır. Bunlar arasında özellikle şu tedbirler öngörülmektedir:

Vergi sistemi daha adil bir yapıya kavuşturulacak ve kabil olduğu kadar basit, kolay uygulanır hale getiirlecektir,

Daha hakça bir vergi düzeni sağlamak ve gerçek vergi hasılatını arttırmak için gelir ve kurumlar vergilerinin tarifeleri ile en az geçim indirimi haddi yeniden gözden geçirilecektir.

Vergi mevzuatının israfları teşvik eden hükümleri kaldırılacak, vergi sisteminde sosyal adalet ve kalkınma amaçlarına uygun değişiklikler gerçekleştirilecektir. Vergi sisteminin yatırımları güçleştiren hükümleri değiştirilecektir.

«Muafiyet ve istisnalar» ülkemizin değişen koşullarına uydurulacaktır.

Vergi kanunlarında yer alan anlaşılması ve uygulanması güç hükümler ayıklanacak ve bu konulara açıklık getirilecektir.

Ayrıca, vergi uyuşmazlıklarının hızlı ve adil bir şekilde çözülmesi amacıyla, vergi yargı sistemi değiştirilecektir.

Kamu İktisadî Teşebbüslerinde ve mahallî idarelerde, iç ve dış fiyat artışlarının olumsuz etkilerinin giderilmesine çalışılacak, bu teşebbüs ve idarelerin malî güçlerinin arttırılması temin edilecek ve 31/12/1973 tarihine kadar olan borçları kapsayan geniş bir iç borç konsolidasyonuna gidilecektir.

İç borçlanma sisteminde günün gereklerine uygun değişiklikler yapılacak ve bu sistemin maliye ve ekonomi politikalarının uygulanma ve izlenmesinde etken bir araç olması sağlanacaktır.

Türk Parası Kıymetini Koruma Kanunu ve buna dayalı olarak çıkarılan kararnameler dikkatle gözden geçirilerek, günün ekonomik koşullarına uygun ve bu arada hem üreticinin hem de tüketicinin yararını gözetir yönde geliştirilecektir.

Serbest malî müşavirlik müessesesinin kurulması çalışmalarına geçilecektir.

Sosyal güvenlik ile ilgili mevzuat, ilmî aktüerya hesaplarına dayanılmak suretiyle, katkılar ve sağlanan menfaatler yönünden dengeli ve tutarlı bir hale getirilecektir.

Bankalar Kanunu ve kredilerle ilgili mevzuat gözden geçirilecek, banka kaynaklarının sanayide maliyetleri arttırmaksızın ekonomik kalkınmaya daha yararlı alanlara yöneltilmesini ve başta kooperatifler ol-

mak üzere halk teşebbüslerinin kredilerden yeterli ölçüde yararlanabilmelerini sağlamak amacıyla finansman kurumlarında yeni düzenlemeler yapılacaktır.

Halk yararına işleyecek ve gerçek halk teşebbüslerini teşvik edecek etkili ve güvenilir bir sermaye piyasasının teşekkülü için gerekli mevzuat çıkarılacaktır.

Merkez Bankası Kanununda, etkin ve dinamik bir ekonomi politikasının uygulanmasını sağlayıcı değiştirmeler yapılacaktır. Döviz rezervlerimizdeki artıştan yurt kalkınmasında en iyi şekilde yararlanma imkânları geliştirilecektir.

Öncelikle kamu idaresindeki israflar önlenecektir. Devlet harcamaları ile ilgili temel mevzuatın israflara, hizmetlerin gereği gibi yapılmamasına, gecikmelere yol açan hükümleri değiştirilerek kamu hizmet lerinin yerine getirilmesine ve yatırımların gerçekleşmesine hız kazandırılacaktır.

Ekonomik ve sosyal kalkınmanın gerçekleştirilmesinde Hükümetimizin izleyeceği tasarruf ve finansmana ilişkin politikalar, üretim ve yatırımlarda gerekli görülen büyüme hızlarından fedakârlık etmeksizin genel istikrarı sağlamak amacına dönük olacaktır.

Böylece kaynakların kullanılmasında kayıplara meydan vermeyecek tedbirlerin alınması ve bu tedbirlerin yatırım, para - kredi, dış ekonomik ilişkiler ve teşvik politikaları ile tutarlı olması sağlanacaktır.

Sayın Üyeler,

Nüfusumuzun büyük çoğunluğunun ge çim kaynağı olan tarımda üretimden tüke time kadar bütün faaliyet alanlarında ekonomik gelişme gereklerinin yerine getirilmesini ve gelişme nimetlerinin coğrafî den geye ve sosyal adalete uygun olarak dağıtılmasını sağlamak amacımızdır.

Tarımın hava şartlarına bağlılığını azaltmak ve tarımsal üretimin çeşidini ve verimini arttırmak için sulama, drenaj, top rak ıslahı, erozyon kontrolü, makinalaşma ve gübreleşmeyi kapsayan yoğun tarım uygulaması yaygınlaştırılacak ve hızlandırılacaktır.

Yurt ekonomisi ve köy kalkınması için büyük önem taşıyan tarımın genel planlaması bütün yönleriyle yeniden ilmî bir şekilde ele alınacaktır.

«Gıda - Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı», görevlerini güçlü, hızlı ve verimli bir şekilde yerine getirebilmesi için yeni bir yapıya ve dinamizme kavuşturulacaktır.

Tarımda su kaynaklarının gelişmesi ve sulama alanlarının genişletilmesi amacı ile yeraltı suları ve küçük su kaynakları hızla hizmete konulacak ve kısa sürede etkili olmaları sağlanacaktır. Orta, Doğu ve Güneydoğu Anadolunun kurak ovalarının sulanmasının, kalkınmayı **yaygınlaştırma** açısından da önemi gözönünde tutularak gerekli projeler hemen uygulanacaktır.

Çiftçinin üretimini ve gelirini arttıran kontrollü ziraî kalkınma kredileri uygulaması yurt düzeyine yaygınlaştırılacak ve daha hızlı işleyen bir yapıya kavuşturulacaktır.

Köylünün aracıya ve tefeciye muhtaç olmadan, doğrudan doğruya tarım kredilerinden faydalanabilmesini sağlayıcı tedbirler geliştirilecektir. Bu krediler, sadece ipotek veya kefalet karşılığı değil, ziraî işletmenin istihsal ve ödeme gücüne veya proje esasına göre de verilecek ve amaçlarına uy gun olarak kullandırılacaktır.

Tarım üreticisinin emeğinin karşılığını almasını sağlayan, tarımsal üretime ekonomik gereklere göre yön veren ve sosyal adalet ilkelerini gözeten bir taban fiyat politikası yürütülecek ve üreticinin ürününü düşük fiyatla elden çıkarmasını önlemek için taban fiyatları mümkün olduğu kadar erken ilân edilecektir. Bunun yanında pazarlama tesislerinin geliştirilmesi, des tekleme alımlarının **düzenlenmesi, önceden** bağlantı yapılması gibi esnek ve etkin tedbirler uygulanacaktır.

Tarımsal üretimin arttırılmasında, tarım ürünlerinin iç ve dış pazarlamasında ve tarım araç ve gereçlerinin ithal ve dağıtımında kooperatifler ve üst kuruluşları daha etkili duruma getirilecektir. Tarım girdilerindeki spekülâtif fiyat artışları önlenecektir. Tarımda verimliliğin arttırılmasını sağlayacak girdilerin fiyatları, bunların yoğun biçimde kullanılmasını özendirici bir düzeyde tutulacaktır. Bu araç ve gereçlerin yurt içinde imali için gerekli ted birler alınacaktır.

Büyük gelişme imkân ve eğilimi gösteren meyvecilik, sebzecilik, turfandacılık ve çiçekçilik alanında, fidan, tohum, fide, ulaştırma, depolama, dağıtım, pazarlama ve finansman güçlüklerini giderici tedbirler alınacaktır. Taze meyve, sebze ve çiçek üretim ve ihracatını arttırıcı projeler hızla uygulanacaktır.

Haşhaş sorununa bir yandan insanî kaygıları tatmin edici, öte yandan haşhaş üreticilerinin mağdur durumlarına son verici çözüm yolları sür'atle bulunup uygulanacaktır.

Arazi kullanımında sadece hububat üretiminin arttırılması değil, mera ihtiyacı ve yem üretimi de gözönüne alınarak bu sahalardan en yüksek toplam verimin sağlanması hedef alınacaktır.

Sayın Üyeler,

1961 Anayasasının yürürlüğe girişinden önce bilim ve fen bakımından tam olarak orman niteliğini kaybetmiş olan tarla bağ, meyvelik, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında ve hayvancılıkta kullanılmasında yarar olan toprakların orman sınırı dışına çıkarılması ve tarım veya hayvancılıkta kullanılmak üzere adil bir toprak dağılımı düzeniyle o yerlerdeki köylülerin yararına sunulmasına ilişkin işlemler kısa sürede tamamlanacaktır.

Orman köylülerinin güçlü kooperatiflerde birleşmeleri ve bu kooperatiflerle orman işçileri sendikalarının orman yönetim ve gözetimine etkili olarak katılmaları sağlanacaktır.

Amenajman planlarının, orman varlığımızın korunmasını, geliştirilmesini ve ormana dayalı sanayilerin kurulmasını sağlayacak yönde hazırlanması hızlandırılacaktır.

Orman yolları başta olmak üzere alt yapı tesislerinin yapımına ve hızlı ve yaygın biçimde ağaçlandırmayı sağlayıcı projelerin uygulanmasına ağırlık verilecektir.

Orman sanayii, odun ham maddesine en büyük değeri kazandıracak, entegre tesisler şeklinde ve ormanlara mümkün olan yakınlıkta kurularak, kırsal nüfusa yeni istihdam ve gelir olanakları sağlanacaktır. Mevcut sanayiin de aynı düzene kavuşturulması hedef alınacaktır.

Her türlü mülkiyet ihtilâflarının çözümünü sağlamak üzere orman kadastrosu çalışmaları hızlandırılacaktır.

Orman köylülerinin sosyal ve ekonomik sorunlarının çözümüne önem verilecektir.

Orman ürünlerinin ticaretinde orman köylülerinin kooperatiflerine öncelik tanınacaktır. Yapacak ve yakacak ihtiyaçlarının köylüler yararına adilane ölçülerde karşılanması esasları, sanayiin ham madde ihtiyaçları ile dengeli bir biçimde geliştirilecektir. Orman ürünlerinin satışından elde edilen gelirlerden orman köylülerinin kalkınmasına pay ayrılacaktır.

Dar gelirli orman köylülerinin diğer alanlardaki iş imkânlarından da faydalanmaları sağlanacaktır.

Sayın Üyeler,

Bu güne kadar ihmal edilen hayvancılık konusuna gerekli önem verilecektir. Köylümüzün kararlı bir gelir kaynağına sahip olmasında ve tarımımızın daha sağlam bir yapıya kavuşmasında hayvancılığın etkisi gözönünde tutulacaktır. Hayvancılığın daha hızlı gelişmesi için yem üretimi arttırılacak, pazarlama alanlarındaki tıkanıklıklar, planlama eksiklikleri, örgütlenme aksaklıkları ve finansman yetersizlikleri gibi dar boğazlar giderilecektir. Hayvan hastalıkları ile savaşın yaygın ve etkili olarak yürütülmesi için Devletçe her çaba gösterilecektir.

Hayvan alımları düzenlenecektir. Hayvancılık bölgelerinde yem, süt, et ve deri gibi hayvancılıkla ilgili sanayilerin geliştirilmesine önem verilecektir.

Yüksek üretim potansiyeli taşıdığı halde yeteri ölçüde kurulup geliştirilemediği için tükenme tehlikesi ile karşı karşıya bulunan su ürünlerini bollaştırıcı tedbirler alınacaktır. Balıkçılık kooperatiflerine ve balıkçılıkla uğraşanlara her türlü araç ve gereç ucuza temin edilecektir. İç sular balıkçılığı, köylülerimize yeni bir gelir kaynağı sağlayacak yönde geliştirilecektir. Zararlı avlanma usulleri ve su kirlenmeleri önlenecektir.

Kooperatifçilik hareketlerini desteklemek ve geliştirmek üzere Köy İşleri ve

Kooperatifler Bakanlığına bağlı Kooperatifler Bankası kurulacaktır.

Köylerimizin insan sağlığına uygun içme ve kullanma suyu ihtiyaçlarının karşılanmasına hız verilecek, kuraklığın büyük çapta etkilediği ve susuzluktan ızdırap çekmekte bulunan Güneydoğu bölgesi köylerimizin ve benzer durumdaki yörelerin su ihtiyaçlarının sağlanması için gerekli köklü tedbirler sür'atle alınacaktır.

Mevcut ve kurulacak kooperatifler, ortaklarına hizmet eden, bağımsız, demokratik ve verimli kuruluşlar haline getirileceklerdir. Kooperatifçilik hareketinin yayılması ve geliştirilmesi için gerekli eğitim çalışmalarına hız verilecektir.

Sayın Üyeler,

Türkiye'nin iktisadî ve sosyal kalkınması için; millî, güçlü, sürekli ve yaygın bir sanayileşmenin gerçekleştiirlmesi ana hedeftir.

Millî kaynak imkânlarımıza uygun, modern teknolojiye dayalı ve uyumlu olarak derinliğine, topyekûn sanayileşme geliştirilirken, kalkınmayı ve sanayi toplumuna geçişi bütün yurtta dengeli olarak hızlandırıcı bir usulle, küçük ve orta boy sanayi kuruluşlarını da çağın gerçeklerine uygun şekilde güçlendiren ve bunlarla büyük kuruluşlar arasında organik bağlantı kuran, modern teknoloji ile yüksek istihdamı bağdaştıran temel üretim malları başta olmak üzere ağır sanayi ve millî harp sanayiinin yurdumuzda geliştirilmesini hedef alan bir sanayi politikası izlenilecektir.

Ağır sanayi, ara malları ve yatırım malları sanayiinin gelişmesine Hükümetimizce büyük önem verilecektir. Sanayii geliştirme çabalarımızda imalât sanayii ürünleri ile tüketim, ara ve yatırım malları sanayileri arasındaki irtibatlar kurulacak ve sanayi ürünlerinin toplam ihracat içindeki payı arttırılacaktır. Özellikle temel üretim malları sanayii ve ağır sanayi yatırımlarında, modern teknolojinin uygulanmasına öncelik verilecektir. Bu tür yatırımlarda tekelleşmeyi önleme amacıyla Devlet öncülüğü esas alınacaktır.

Her türlü alt yapı tesislerini haiz organize sanayi bölgelerinin yurdun her tarafında hızla tesis ve geliştirilmelerine özel bir itina gösterilecektir.

Sanayileşmemize hız katmak, dağınık tasarrufları değerlendirmek, kalkınmanın nimetlerinden daha yaygın ve adil bir şekilde faydalanılmasını sağlamak üzere, kamu sektörü ve özel sektörün yanısıra halkın teşebbüs gücünü harekete geçirecek bir halk sektörü de geliştirilecektir.

Halkımızın sanayileşmeye yaygın bir şekilde katılmasını ve mahallî inisiyatifin güçlü bir şekilde harekete geçirilmesini sağlamak için kurulacak bölgesel kalkınma ortaklıklarına finansman ve diğer teşvik tedbirleri bakımından gerekli destekler ve kolaylıklar sağlanacaktır.

Sanayileşme memleketin bütün bölgelerine dengeli olarak yayılacaktır. Başta istihdam olmak üzere, sanayileşme ile gelen nimetlerin coğrafî dengeye ve sosyal adalete uygun bir şekilde bütün yurda dağıtılmasını sağlayacak her türlü tedbirler alınacaktır.

Taşıdığı özellikler ve son yıllardaki önemi dolayısiyle yurt dışındaki işçilerimizin tasarruflarının ve teknik maharetlerinin, kârlılığı yüksek, itici gücü fazla olan temel sanayi projelerine yönelmesi halk sektörünün önemli bir uygulaması olarak ele alınacaktır.

Kalkınma planlarının yurt gerçeklerine uygun proje alternatiflerini geliştirmek amacıyla yurdun her bölgesinde hangi sanayi tesislerinin kurulmasının elverişli olacağını ortaya koyacak etütlerin yapılmasına ve kurulması düşünülen tesislerin projelerinin hazırlanmasına özel bir ağırlık verilecektir. Bu çalışmaların sevk ve idaresi amacıyla Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bünyesinde bir teşkilât kurulacaktır.

Sanayileşme için en uygun şartların hazırlanması, sanayileşmeye yönelik çalışmalardan en yüksek verimin alınması ve teşebbüs sahiplerinin güçlük ve engellerle karşılaşmadan, en uygun şartlar içinde sanayi tesisleri kurmaları ve işletmeleri sağlanacaktır. Bu amaçla başta sanayi sektörü olmak üzere, teşvik konusu olan diğer sektörlerde de uygulanacak etkili ve objektif teşvik tedbirleri kanunlaştırılacaktır.

Devletçe desteklenen sanayi teşebbüslerini finanse etmek amaciyle Sanayi ve Teknoloji Bakanlığına bağlı özel bir kuru-

luş kanununa sahip güçlü bir Sanayi Bankası kurulacaktır.

Yurdumuzun şartlarına uygun teknolojinin geliştirilmesi için Devlet her türlü desteği ve yardımı yapacaktır.

Sanayide standartlaşmaya büyük bir önem verilecektir.

İleri teknoloji getirmesi ,dinamik bir sanayileşmeye yardımcı ve bu konuda eğitici olması, ihracata dönük bulunması gibi özellikler gözönüne alınarak yabancı sermaye teşebbüslerine imkân sağlanacaktır.

Bu konudaki politika uluslararası alan daki son gelişmelerden faydalanılacak şekilde yeniden düzenlenecektir. Yabancı sermayeden yararlanmada belirli ülkelere bağımlı duruma gelinmemesine dikkat edi lecektir. Devletin ekonomiye yön verme gücü titizlikle korunacaktır.

Bu tür sanayide üretilen malların ara malı ithal maliyetleri ve kâr transferleri de dahil, nihaî maliyetlerinin dünya fiyatları önünde makul bir seviyede tutulmasına önem verilecektir. Yabancı sermayenin kâr transferleri de makul ölçüler içinde tutulacaktır.

Büyük bir gelişme potansiyeline sahip olan ve teşviki halinde kalkınma hamlelerimize büyük katkıda bulunacak, küçük sanayici ,esnaf ve sanatkârların içinde bulundukları, iş yeri edinme, finansman, tedarik, eğitim, pazarlama müşküllerini süratle ortadan kaldırıcı tedbirler alınacaktır.

Küçük sanayicilerimizi günün şartlarına uygun bir sistemde toplama, işbirliği yapmalarını ve müşterek imalâtta bulunmalarını sağlama ve sanayii yurt sathına yayma gayesiyle kurulmakta olan sanayi siteleri inşaatına artan bir hızla devam edilecektir. Küçük sanayicilerimizin kredilerden azamî istifade etmeleri sağlanacaktır.

Bu sektör mensuplarının verimli işlet melere geçmelerini sağlamak için kooperatifleşme ve birleşmeleri teşvik edilecektir.

Tarihî zenginliği ve bol çeşidi ile özellikle gelişmiş ülkelerde çok aranan, bü yük ihracat imkânı olan, aynı zamanda halkımızın boş zamanlarını değerlendirecek ve ek gelir sağlayacak el sanatlarının geliştirilmesine önem verilecektir. Halen çeşitli bakanlıklar ve kuruluşlar tarafından yürütülen dağınık çalışmaların etkin bir hale getirilmesi sağlanacaktır.

Sayın Üyeler,

Enerji politikamızda esas, Türk ekonomisinin ihtiyaç duyacağı miktar ve vasıftaki enerjiyi istenilen zaman ve yerde ve millî menfaatlerimizle ahenk halindeki en uygun maliyet terkibinde temin etmektir. Ekonomideki enerji açığının hızla kapatılması için kısa ve uzun vadeli programlar uygulanacak, elektrik enerjisi üretimi esas itibariyle hidrolik ve kömürle işleyen termik santrallere dayandırılacaktır.

Petrol, tabiî gaz, kömür gibi temel enerji kaynaklarının aranması çalışmalarına büyük önem ve hız verilecektir. Mil lî ihtiyaçlara ve cari dünya şartlarına cevap vermekten uzak olan Petrol Kanunu yeniden ele alınacak ve millî menfaatlerimize aykırı düşen hükümleri değiştirilecektir.

Aslî enerji kaynaklarının ve bu kaynaklardan enerji üreten makina ve teçhizatın azamî ölçüde yerli imkânlardan temini için, aramadan işletmeye kadar bütün faaliyetler, köklü tedbirler alınmak suretiyle hızlandırılacak ve etkili hale ge tirilecektir.

Yeraltı kaynaklarımızın işletilmesinin Devletçe tanzimi sağlanacak, bu arada stratejik nitelik taşıyan bor mineralleri, hukuk kuralları çerçevesinde, devletleştirilecektir.

Madenlerimizin cevher veya yarı ma mul yerine, işlenmiş ve imal edilmiş olarak ihracı için gerekli tedbirler uygulanacaktır.

Maden, petrol ve öteki tabiî kaynaklarımızın bu arada özellikle demir, fosfat, bakır, kurşun, çinko, uranyum ve benzeri temel madenlerimizin potansiyelinin biran önce ve güvenilir şekilde tespiti ve değerlendirilmesi için arama çalışmalarına daha büyük kaynaklar ayrılacak ve bu gibi hizmetleri gören kamu kuruluşları yeniden dü zenlenecektir.

Bilimsel ve teknolojik nükleer araştır-

malar memleket kalkınmasını destekleyici yönde özel bir itina ile yürütülecektir.

Sayın Üyeler,

Geniş halk kitlelerini ilgilendiren zarurî tüketim mallarında mal kıtlıklarının önlenmesi ve fiyat artışlarının kontrol edilmesi amaciyle tüketim malları endüstrilerine uygulanan dış rekabete karşı koruma tedbirleri uzun dönemde azaltılarak bu ted birler ara malları ve yatırım malları sanayilerine kaydırılacaktır.

İç ticarette, piyasaların düzenlenmesi, düzenli bir fiyat sisteminin kurulması ve yürütülmesi, üretici ve tüketicinin korunması maksatları ile iş hayatını zorlaştırmayan ,çağdaş anlayışa uygun mevzuat değişiklikleri yapılacak ve etkili bir tedbirler dizisi geliştirilip uygulanacaktır.

Piyasada darlığı ,çekilen, o yüzden fiyat ları aşırı ölçüde yükselen mallarda fiyat istikrarının sağlanması maksadı ile bu tür malların, kamu kuruluşları ya da kooperatifler eliyle dış ülkelerde zamanında ve yeterli ölçüde ithal edilerek yurt içinde dağıtımı sağlanacaktır. Kamu kesimine gerekli temel malları kamu kuruluşları eliyle ithal edíecektir.

İç ve dış piyasalardaki aşırı fiyat hareketlerine veya mal bulamama tehlikeleri ne karşı iç piyasalarımıza düzgün bir şekil de mal arzını devam ettirmek üzere bir stok rejimi kurulacak, icabında gerekli malların, iç ve dış piyasalardan Devlet eliyle satın alınarak stok edilmesini sağlayıcı tedbirler geliştirilecektir.

Uluslararası ilişkilerdeki gelişmeler ve petrol sorununun ortaya çıkardığı gerçekler, Türkiye'nin dış iktisadî ilişkiler politikasının ve dış ödemeler dengesine ilişkin kararlarının ciddî ve köklü biçimde gözden geçirilmesi gereğini açıkça göstermiştir. Bu açıdan bakılınca dış ekonomik ve ticarî ilişkilerimizi çok unsurlu denge kavramına uygun biçimde yöneltme gereği vardır.

Bu nedenle ihracatımızın değişik pazarlara yöneltilmesi ilkesinden hareket edilerek, Ortadoğu, Afrika ve Asya ülkeleri ile karşılıklı ticarî ve iktisadî ilişkilerin ge liştirilmesine önem verilecektir. Öte yandan AET ile olan ilişkilerin esas anlaşmalar doğrultusunda yürütülmesine devam edilmekle birlikte geçiş dönemi koşullarını düzenleyen protokoller yeniden ele alınacak, toplumun ortaklık dışı ilişki kurduğu diğer ülkelerin şartları ve bu ülkelere uygulanan rejimler gözönünde bulundurularak Türkiye'ye en uygun şartların sağlanması için gerekenler yapılacaktır.

İhracatın geliştirilmesine özel önem verilecektir. Bu maksatla Ticaret Bakanlığınca lüzumlu çalışmalar yapılacak ve ihracatın finansmanı için lüzumlu kuruluşlar geliştirilecek, gerekli tedbirler alınacaktır.

Sayın Üyeler,

Kalkınma planının eğitilmiş insan gü cü hedeflerine ulaşabilme gayesi ile orta öğretimde, özellikle teknik konulara yönelmeyi hızlandırıcı tedbirler uygulanacaktır.

Çocuklarımıza töre ve geleneklerimize uygun ahlâk kaidelerinin öğretilmesi gayesi ile ilk ve ortaöğretime mecburî ahlâk dersleri konulacaktır. Bu dersleri okutacak öğretmenlerin gerekli vasıfları taşımasına özel bir önem verilecektir.

Bütün meslek ve sanat dallarında eğitim ilköğretime dayalı olacak, ortaokullarda meslek ve sanat eğitimi veren çeşitli bölüm ve programlar bulunacaktır. Ortaokuldan sonra öğretim dalını değiştirmek isteyenlere hazırlayıcı imkânlar temin edilecektir. Ortaokulda meslekî öğretim görenler, gerekli şartları yerine ge tirmek kaydı ile liselerin yüksek öğrenime hazırlayan bölümüne geçebileceklerdir. Böylelikle öğrenimde kimsenin önünün tıkanmaması ilkesi gerçekleştirilmiş olacaktır. Üniversite ve yüksek okullara giriş, yüksek öğrenime yönelik programları izleyen öğrenciler için imtihansız olacaktır.

Bu sistem işler duruma getirilinceye kadar mevcut öğretim kurumlarının eğitim kapasiteleri azamî ölçülerde kullanılarak yüksek öğrenim yapmak isteyen öğ rencilerin açıkta kalmamaları sağlanmaya çalışılacaktır.

Gene bu sistemin işler duruma getirilmesine kadar, meslek okullarının orta kısımları öncelikle açılacak ve ortaöğretimdeki meslek okullarının ikinci dönem mezunlarının üniversite ve yüksek okul

giriş imtihanlarına girebilmeleri sağlanacaktır.

Halk yardımı ile yapılıp da bugüne kadar öğrenime açılmamış bulunan okul binaları, yapılış maksatlarına uygun olarak biran önce hizmete açılacaktır.

Yüksek öğrenim parasız olacak, yüksek öğrenime alınacak öğrenci sayısı ve bunların fakülte ve bölümler arasındaki dağılımı kalkınma planlarında öngörülen yetişmiş insan gücü hedeflerine göre tespit olunacaktır.

Eğitim kurumlarımız, ihtiyaç ve imkânlara göre, yaygın eğitim faaliyetlerine gireceklerdir. Yaygın eğitim çalışmaları koşullara göre her seviyede ve çeşitli alanlarda programlara bağlanarak, zamanında eğitim fırsatı bulamamış olanlara bu imkân verilecektir. Böylelikle bir taraftan toplumun ihtiyacı olan yetişmiş insan gücü sağlanırken diğer taraftan eğitimde süreklilik imkânları geliştirilecektir.

Eğitim kurumları modern araç, gereç ve laboratuvarlarla donatılacak, öğretim programları taklitçilikten kurtarılarak millî koşullarımıza uygun hale getirilecektir. Öğretimin her kademesinde kitaba ve ezbere dayanan öğretim yerine, deneye, gözleme, milletlerarası seviyede araştırma yapmaya, metod ve teknik maharet kazanmaya, kişisel inisiyatifin geliştirilmesine ve işe ve üretime yönelmiş bir eğitime ağırlık verilecektir.

Kültür ve sanat kuruluşlarının daha verimli hale getirilmesini, sanatın halka dönük ve herkesin faydalanabileceği bir biçimde gelişmesini ve bu faaliyetlerin yurdun en uzak bölgelerine kadar yayılmasını sağlayacak tedbirler alınacaktır.

Çocuklarımızı zararlı yayınlardan koruyacak, eğitici, okuma ve öğrenmeyi özendirici, millî ve insanî duyguları güçlendirici yeni bir yayın programı geliştirilecektir.

Bilimsel ve teknik araştırmalar özel teşvik görecektir. Bir çok ilimlerin kurucusu insanları yetiştirmiş olan Milletimizin bundan böyle de araştırıcı ve bulucu yetiştirmesine ve başarılı ve ileri çalışmaları yapmasına elverici şartlar tesis edilecektir.

Yüksek İslâm Enstitüleri, Eğitim Enstitüleri ve benzeri diğer yüksek okullara geniş bilimsel araştırma yapma imkânları sağlanacaktır.

Eğitimin bütün kademelerinde sosyal adalet ve eşit imkân sağlamak amaciyle, özellikle dar gelirli ailelerin çocukları için geniş bir yatılılık, kredi ve burs sistemi geliştirilecek ve eğitim yatırımları yurt düzeyine dengeli olarak dağıtılacaktır.

Bütün öğretim kurumları ve öğrenci yurtlarında çocuklarımızın ve gençlerimizin huzur ve güven içinde yaşama ve çalışmaları sağlanacaktır.

Sporda gençliğin ve halkın beden ve ruh sağlığının geliştirilebilmesine yardımcı olunması esas alınarak seyir sporunda çok kitle sporuna, profesyonel spordan çok amatör spora ve bu meyanda okul içi spora ağırlık verilecektir.

Okul içi ve dışı gençliğin spor, izcilik, beden eğitimi, boş zamanları değerlendirme ve gönüllü olarak toplum kalkınmasına hizmet imkânları geliştirilecektir.

Güneş, atıcılık, okçuluk, binicilik ve cirit gibi geleneksel spor dalları ile jimnastik, atletizm ve yüzme gibi spor dallarına önem ve öncelik verilecektir.

Sayın Üyeler,

Diyanet İşleri Başkanlığı her türlü siyasî mülâhazaların üstünde tutulacak ve yüksek manevî değeri gözönünde bulundurularak 633 sayılı Kanunun 1 inci maddesinde belirtilen görevlerini yerine getirmesi imkânları sağlanacaktır.

Din görevlilerinin toplumumuzdaki manevî yeri ve değeri dikkate alınarak ekonomik ve sosyal kalkınmamızda kendilerinden yararlanılacaktır.

Din görevlilerinin demokratik düşünce ve inanç özgürlüğü çerçevesinde sürekli eğitimden yararlanmaları sağlanacaktır.

Vekil imamların eğitim eksiklikleri tamamlanarak asıl kadroya geçme imkânları geliştirilecek ve vekil imam meselesi adil şekilde çözüldükten sonra, vekil imamlık uygulaması son bulacaktır.

Köylere hızlandırılmış bir programla imam kadroları temin edilecek ve camiye

İhtiyacı olan köylerin cami projeleri ve cami yapımı için gerekli malzemenin Devletçe sağlanması gerçekleştirilecektir.

Vakıfların, camilerin ve tarihî eserlerin bakım ve onarımı çalışmalarına büyük bir hız kazandırılacak ve bunlar gayelerine matuf olarak kullanılacaktır.

Sayın Üyeler,

Köylerimiz çevresinde yeni iş ve kazanç imkânlarının açılması, çağdaş uygarlık nimetlerinin yeterli sağlık ve eğitim kurumlariyle ve her türlü kamu hizmetleriyle buralara ulaşması, nüfusun büyük merkezlerde aşırı şekilde yoğunlaşmasının önlenmesi amaçlarına uygun olarak, demokratik bir anlayış içerisinde köy — kentlerin kurulması yoluna gidilecektir.

Şehirlerin gereğinden fazla ve düzensiz biçimde büyümesini önlemek, çevre sağlığı sorunlarını asgariye indirmek, konut ve arsa sorunlarına adil çözümler getirmek, insan hayatını yerleşme bakımından güzelleştirip mutlulaştırmak için, şehirlerin gelişme alanlarındaki arsaların kamulaştırılması ve büyük şehirlerin çevrelerinde uydu kentler kurulması da dahil olmak üzere gerekli tedbirler alınacaktır.

Kıyılardan, kumsallardan ve tabiî güzelliklerden bütün halkın serbestçe yararlanabileceği sosyal tesislerin geliştirilebilmesi için kıyılar ve kumsallar üzerindeki kamu hakları sür'atle toplum yararına değerlendirilecektir.

Gecekondu konusundaki mevcut zaman sınırlaması değiştirilerek, 1973 sonuna kadar yapılmış bütün gecekondular meşrulaştırılacaktır. Özel kişilerin arsaları üzerinde kurulmuş gecekondularla ilgili olarak ya arsaların kamulaştırılması yoluna gidilecek veya bu gecekondularda oturanlara başka konut sağlanacaktır.

Kalkınma planları ile fizikî planlamalar arasında bütünleşme sağlanacak, metropoliten planlama ve şehir planlaması rasyonel bir ilişki içinde sürdürülecektir.

Yerleşme düzeninde sanayi bölgelerinin sür'atle tespitine önem verilecektir.

Konut sorununu çözücü millî bir konut politikası geliştirilecektir. Yapı malzemesi ve yapı teknolojisi geliştirme çalışmaları hızlandırılacaktır. Kamu kuruluşları ile halkın konuta ayırdığı malî kaynakların ahenkli bir şekilde kullanılması sağlanacaktır.

Türkiye Emlâk - Kredi Bankası halka dönük ucuz ve toplu konut yapımında daha verimli ve etkin hale getirilecektir.

Kendi evine kendi yapmak isteyenlere uygun alanlar ayrılacak ve bu alanların alt yapıları kamu kuruluşlarınca sağlanacaktır.

Kamu hizmetleriyle ilgili yapılar çevrenin ve göreceği hizmetin şartlarına uygun ve sade olarak yapılacaktır.

Sayın Üyeler,

Alt yapı hizmetlerinde bölgelerarası dengesizliğin giderilmesine önem verilecektir.

Yol şebekesinin geliştirilmesi hızlandırılacak, özellikle zirai ve sınaî ürünlerimizin pazarlanmasına yardımcı ve Milletimize emniyetli bir ulaşım sağlayan yolların yapımına ağırlık verilecektir.

Uzun dönemde ulaşım maliyetlerini en aza indiren, ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma yönünden ülke yararlarını en iyi şekilde sağlayan kara, hava, su ve demir yollarından oluşan dengeli bir ulaşım sisteminin geliştirilmesi ana amaç olacaktır.

Yol hizmetlerinin aksamadan yürütülmesi için makina parkının yenileştirilmesine önem ve öncelik verilecektir. İhtiyaç duyulan makina ve yedek parçaların yerli kaynaklardan sağlanması oranı arttırılacak ve bu sanayi dalının geliştirilmesi özendirilecektir.

Demiryolu ağımızın büyük bir kısmı bugünün ihtiyaçlarını karşılayamayacak düşük standartlı hatlardan oluşmaktadır. Ulaşımda ve özellikle büyük hacimli yük taşımasında demiryollarından daha geniş ölçüde yararlanılmasını zorunlu gören Hükümetimiz, demiryollarımızın gelişmesine ve modernleştirilmesine önem verecektir.

Deniz ulaşımının daha hızlı ve yoğun bir hale getirilmesi için deniz ulaşım araçları çoğaltılacak ve modernleştirilecektir. Kendi ihtiyaçlarımızı karşılamanın ötesinde ihracata da dönük bir gemi inşa sana-

yiinin sür'atle kurulması ve mevcutlarının daha verimli çalışması sağlanacaktır. Kıyı tesisleri ihtiyaçlara cevap verecek şekilde geliştirilecektir.

Hava ulaştırmasından daha geniş ölçüde yararlanılacak, hava meydanları ve uçaklar modern ihtiyaçlara cevap verecek şekilde araç ve gereçlerle donatılacak ve geliştirilmeleri hızlandırılacaktır.

Büyük ölçüde can ve mal kaybına sebep olan trafik kazalarının önlenmesi için karayolu taşıtmacılığı hizmetlerini, tesis, yönetim, işletme ve trafik kotrolü yönlerinden düzenli hale getirmek üzere kurumsal ve yasal tedbirler alınacaktır.

Posta, telefon ve telgraf hizmetleri ve televizyon nakli olanakları plan hedefleri yönünde, dengeli, yaygın ve çağdaş standartlara uygun hale getirilecektir.

Sayın Üyeler,

Tekel, kendi faaliyet alanı ile ilgili üretici kooperatifleri ve üst kuruluşları ile ortaklıklar kurarak ve işbirliği yaparak halk sektörünün gelişimine katkıda bulunacaktır.

Uluslararası anlaşmalar, dış turizmdeki gelişmeler ve yurt dışındaki bir milyona yakın işçimizin yurda geliş gidişlerinin ortaya çıkardığı çok yönlü sorunların çözümü amacı ile gümrüklerimiz ve bu alanda izlenmesi gerekli politika çağdaş anlayışa uygun bir şekilde düzenlenecektir.

İç ve dış turizmin ekonomik, sosyal ve kültürel katkılarından yurdumuzun ve ulusumuzun gereğince yararlanabilmesi sağlanacaktır.

Dar ve orta gelirli yurttaşlarımızın da turizmin imkânlarından faydalandırılmaları kolaylaştırılacaktır.

Tarihî anıtlarımızın ve millî eserlerimizin korunmasına önem verilecek ve bunlar onarılarak turizme yararlı biçimde değerlendirilecektir.

El sanatlarımızın, folklorumuzun yozlaşmaktan kurtarılması ve bunlardan turizmde ve tanıtma çalışmalarında yararlanılması için gerekli özendirme, geliştirme, eğitim ve örgütlendirme tedbirleri alınacaktır.

Türkiye Radyolarının yurt dışından daha kolaylıkla dinlenebilmesi için gerekli yatırımlar yapılacaktır.

Televizyon eğitim programlarından, yaygın eğitim için olduğu kadar belli dallarda yazışma yoluyla yüksek öğrenim yapabilecek olanlar için de yararlanılacaktır.

Sayın Üyeler,

Sağlık politikasında amaç, halkın sağlık hizmetlerinden yararlanma seviyesini yükseltmek ve geri kalmış bölgelere öncelik vererek sağlık hizmetlerinin dağılışında sosyal adaleti gerçekleştirmektir.

Bu amaçla sağlık alanında hizmetler ve kurumlar bakımından ahenksizliği ve dağınıklığı giderici bir düzen kurulacaktır. Bütün yurttaşların sağlık hizmetlerinden yararlandırılmaları hedef alınacaktır. Özellikle malî gücü yetersiz olanların sağlık tesislerinden faydalanmalarında çıkarılan zorluk ve engeller kaldırılacaktır.

Koruyucu hekimlik hizmetlerine daha etkinlik ve yaygınlık kazandırılacak, tedavi hekimliği hizmetleri koruyucu hekimlik çalışmalarını tamamlayan bir unsur olarak ele alınacak, hastanede, evde ve ayakta tedavi hizmetleri hem kendi içinde hem de koruyucu hekimlik hizmetleri ile bir bütün olarak yürütülecektir.

Yataklı tedavide, hizmetler ve kurumlar bakımından mevcut dengesizliği ve dağınıklığı gidermek üzere bu hizmetlerin tek bir sistem içinde yürütülmesi sağlanacak, ayrıca boş yatak kapasitesinin etkin hale getirilmesi için gerekli tedbirler alınacak ve gelişen ihtiyaçlar oranında yatak sayıları arttırılacaktır.

Bir genel sağlık sigortası sistemi kurulması hususunda gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Köyler ve gecekondu bölgelerindeki yetersiz ve kötü yaşama şartları düzeltilerek, buralarda yaşayan vatandaşlara daha sağlıklı hayat şartlarının hazırlanması na ilişkin çalışmalar yapılacaktır.

Geri kalmış bölgelerdeki sağlık ocakları, evleri, merkezleri ve hastaneleri yeterli şekle getirilecektir.

Çevre sağlığı bakımından hava ve su kirlenmelerinin vatandaşın sağlığını teh-

dit eden, tabiat şartlarını kötüleştiren etkilerinin önlenmesi için gerekli tedbirler alınacaktır.

İlâç fiyatlarının objektif esaslara göre tesbiti uygulamasına devam edilecek, ilâç sanayiinin güçlenmesi ve ham madde üretimine de yönelmesi özendirilecektir.

Piyasada eş değerli ilâç enflâsyonu önlenecek, tedavi değeri azalmış ilâçlara ait ruhsatlar kaldırılacak, ilâç üretim ve pazarlamasının etkin şekilde denetimi sağlanacaktır.

Kan ürünlerinin istihsali, nakli ve stoklanması üzerinde bugünkü dağınık ve disiplinsiz uygulamayı giderici millî bir kan politikası geliştirilecektir.

Gıda maddelernin sağlık yönünden de netimine önem verilecek, tüm beslenme konusu üzerinde önemle durulacak ve özellikle iyi beslenemeyen ve satın alma gücü yeterli olmayan okul öncesi ve okul çağındaki çocukların gereğince beslenmeleri sağlanacaktır.

Sayın Üyeler,

Çalışma hayatı ile ilgili haklar sür'atle yaygınlaştırılacak, yürüyen hayatın gerisinde kalmış yasa hükümleri değiştirilecek ve gerekli yeni yasalar çıkarılacaktır.

— İşçilerin asgarî kıdem tazminatı bir yıla yarım aylık yerine, bir yıla bir aylık üzerinden hesaplanacaktır.

— Toplu iş sözleşmeleri için yetkili sendika saptanmasında anlaşmazlık çıktığında yargı denetiminde işçilerin gizli oyuna başvurulacaktır.

Tarım ve orman kesiminde çalışan işçilerin hakları kanunla teminat altına alınacaktır.

Çırak, kalfa ve ustalar kanunu çıkarılacak, işbaşında eğitim düzeni kurulacaktır.

Sosyal güvenliğin yurt ölçüsünde bütün çalışanlara ulaştırılabilmesi amacıyla aşağıdaki tedbirler alınacaktır:

— Kooperatifleşme hareketine paralel olarak ve kooperatiflerce kurulacak yeni bir sosyal sigorta ve tarım sigortası sistemi geliştirilerek, köylülerimizin bir taraftan sosyal güvenliğe kavuşturulmaları, diğer taraftan kötü ürün yıllarında veya tabiî afetler karşısında geçim zorluğundan kurtulmaları sağlanacaktır.

— Ülkemiz şartları gözönünde tutularak belli bir zaman süresi içinde bütün ülkeye yaygınlaştırılmak üzere, işçiler için işsizlik sigortası kurulmasına başlanacaktır.

— Çalışan kadınlardan isteyenlere daha erken emekliye ayrılabilme olanakları sağlanacaktır.

Bütün sosyal güvenlik kurumları bir çatı altında toplanacaktır. Kurulmuş ve kurulacak güvenlik sistemlerinin dışında kalan muhtaç durumdaki yurttaşlar için, sosyal yardımlar bir düzene bağlanacaktır. O arada gelirsiz kalan yaşlılara, kimsesiz çocuklara ve sakatlara özel ilgi gösterilecektir.

Halen sosyal sigortalar kapsamına girmemiş ve yaşamları iyi kalpli fertlerin ilgisinin devamına bağlı olan çocuk, kadın ve ihtiyarlara sosyal yardım hizmetleri götürülecektir.

Memur Yardımlaşma Kurumu ve İşçi Yardımlaşma Kurumu Kanunları çıkartılacak ve bu kurumların gerek sosyal güvenlik, gerek yatırım alanlarında faaliyete geçmeleri sağlanacaktır.

Yurt dışındaki işçilerin haklarını daha sağlam teminata bağlamak, işçilerin ve çocuklarının bulundukları ülkelerdeki eğitim imkânlarından daha geniş ölçüde faydalanmalarını ve işçilerin yurda dönüşlerinde tecrübe ve kabiliyetlerine uygun iş bulmalarını sağlamak iç;in gerekli tedbirler alınacaktır. Yurt dışındaki işçilerimizin çocuklarının millî ve dinî eğitimleri aksamadan yürütülecektir.

Sayın Üyeler,

Ulusal güvenliğimiz için olduğu gibi, ulusal varlığımız, birliğimiz ve bütünlüğümüz için de hayatî önemi olan Silâhlı Kuvvetlerimizin yapısının ve vurucu gücünün eşsiz tarihi ve geleneği ile mutenasip ve gelişen ilim ve teknoloji icaplarına uygun bir seviyede olması temel hedefimizdir.

Millî güvenliğimiz ve savunmamız için yalnız ortak sistemlerle yetinilmeyecek, kendi millî savunma politikamız, stratejimiz ve imkânlarımız da geliştirilecektir.

Silâhlı Kuvvetlerimizin geliştirilmesi artan şekilde millî kaynaklarımıza dayandırılacaktır. Bunun için savunma icapları ile ekonomik ve sosyal gelişme arasında verimli ve uyumlu bir denge tesis ve idame ettirilecektir.

Topraklarımızdaki ortak savunma tesislerinin, savaş araç ve gereçlerinin Türk Devletinin denetimi altında bulunmasına daima itina edilecektir.

Anayasamızın 60 ıncı maddesinin verdiği imkân değerlendirilerek askerlik veya yedeksubaylık çağı gelmiş bulunanlardan modern bir ordunun ihtiyaç fazlası olanlar, tahsil, meslek ve ihtisaslarına uygun diğer kamu görevlerinde çalışabilecek lerdir.

Dış politikada amacımız, Atatürk'ün kurduğu temelle, üzerinde barışçı, Devlet Hukuku kurallarına saygılı, Türkiye'nin bağımsızlığını gözeten bir politika izlemektir.

Birleşmiş Milletlerin kuruluşundan beri üyesi olan Türkiye, devletlerarası ilişkilerde, herşeyden önce bu örgütün yasasındaki ilkelere uymayı, dış politikasın da açıklık ve samimiyetten uzaklaşmamayı amaç edinmiştir.

Bütün ülkelerle dostluk ilişkileri sürdürmek azminde olan Hükümetimiz, özellikle müttefiklerimizle, komşu ülkelerle ve aramızda tarihsel, geleneksel ve manevi bağlar bulunan ülkelerle iyi ilişkilerin geliştirilmesine büyük önem vermektedir.

Türk Milleti ulusların özgürlüğü ve sömürgeciliğin tasfiyesi hareketine öncülük etmiş millet olarak, bağımsızlığına yeni kavuşmuş veya kavuşma çabasında olan ülkelere özel bir yakınlık duymaktadır.

İçinde bulunduğumuz ortak güvenlik sistemine ve ittifaklara bağlı kalınacak ve bunların gelişen şartlara intibak edecek şekilde uygulanabilmesinin sağlanmasına dikkat edilecektir. Gerçek barış ve güvenliğin sağlanması samimi arzusu ile yapılacak her türlü teşebbüsü destekleyecek ve bu yönde olumlu gayretler sarfedeceğiz. Bu maksatla düzenlenen çeşitli konteranslarda bütün ilgililer için geçerli güvenlik şartlarının sağlanmasına dikkatli ve yardımcı olacağız.

Ortadoğuda adil ve devamlı bir barışın gerçekleşmesi içten dileğimizdir.

Milletlerarası hayatta tek taraflı çözüm yollarının kuvvete başvurularak kabul ettirilmesine karşı olan Türkiye, Ortadoğuda silâhlı çatışmaya son verilip tarafların anlaşmazlığa müzakere yoluyla çözüm aramalarını memnuniyetle karşılamaktadır. Vuku bulmuş haksızlıkların bu müzakerelerle ortadan kalkmasını temenni ediyoruz. Güvenlik Konseyinin 242 sayılı kararının uygulanmasının Ortadoğuda barışın tesisi yolunda önemli bir adım olduğuna kaniyiz.

Yurt dışındaki Türklerin herşeyden önce uluslararası andlaşmalarda kendilerine tanınmış bulunan haklardan tam olarak yararlanmalarını sağlamak önemli hedeflerimizden biridir. Yabancı memleketlerdeki soydaşlarımızın Türk kültür ve varlıklarının korunup geliştirilmesine, bulundukları ülke halkına tanınan her türlü haktan tam ve eşit olarak yararlanabilmelerine önem vermekteyiz.

Yurt dışında Türk kültür varlığının korunması faaliyetlerinin yanısıra, Türk kültür ve sanatının gereği gibi tanıtılması için anlaşmalar ve mübadele programları çerçevesinde gerekli çalışmalar yapılacaktır.

Öte yandan, vatandaşlarımızın yabancı memleketlerdeki emlâki ve hakları ile ilgili sorunların da sür'atle çözülmesine önem verilecektir.

İki cemaatten oluşan Kıbrıs'a Türk toplumunun eşit egemenlik statüsünün korunması ve Devlet yönetiminde iki cemaat arasında her yönü ile huzurlu bir işbirliğinin sağlanması için en isabetli çözüm şeklinin federatif bir sistemde bulunacağına inanıyoruz. Böyle bir çözüm yolunun Kıbrıs'ın ülke bütünlüğünü ve bağımsızlığını kuvvetlendirecek bir temel teşkil edeceği inancındayız. Halen yürütülmekte olan müzakerelerin, Kıbrıs Andlaşmalarının ortaya koyduğu esaslardan hareketle, gerçekçilik ve iyiniyet içinde böyle bir sonuca ulaşması, ilgili bütün tarafların uzun vadeli ortak çıkarlarına ve bölge barışına en iyi şekilde hizmet edecektir.

Denizlere ve deniz yataklarına ilişkin sorunların, zamanımız ihtiyaçları uyarın-

ca çözülmesi amacı ile yapılmakta olan uluslararası deniz hukuku çalışmalarında Türkiye'nin güvenliğine ve her türlü hak ve yararına değinen konular üzerinde has sasiyetle durulacaktır. Bu alanda gelişmek te olan Devletler Hukuku kuralları ve uygulamalar çerçevesinde ulusal hak ve çıkarlarımızı dikkatle izlemek, korumak ve değerlendirmek kararındayız.

Sayın Üyeler,

Programımızı takdirlerinize ve eleştirilerinize sunarken, bir inancımızı daha belirtmek isteriz.

Cumhuriyet Halk Partisi ile Millî Selâmet Partisinin kurdukları Hükümet ortaklığı, uzun süre millî bütünlüğümüzü zedelemiş, kalkınma hamlelerimizi güçleştirmiş bazı tarihi yanılgıların doğurduğu sunî ayrılıklara da son veren bir yeni dönem açmaktadır ülkemizde.

Sömürünün örtülü bir aracı olarak yüzyıllardır körüklenen bazı sunî ayrılıkların yerini, artık ülkemizde, sağlıklı bir demokrasinin gereği olan ve çağdaş toplum yapısının ve sorunlarının yarattığı çelişkileri yansıtan düşünce ayrılıkları almaktadır. Bu anlamdaki düşünce ayrılıkları ise Hükümet Programının başlangıcında da belirttiğimiz gibi toplum yaşamının zenginlik getirecektir; toplum yapısını sarsmayacak, canlandıracaktır; Milleti bölmeyecek, bütünleştirecektir.

Böyle bir oluşumun bir mutlu belirtisidir bu Hükümet.

Cumhuriyet Halk Partisi ile Millî Selâmet Partisinin temel sorunlara cesaretle inebilen bir programla Hükümet ortaklığı kurabilmiş olmaları, gerçek bir huzur döneminin de başlangıcı olacaktır.

Kimsenin biribirine kuşku ile bakmadığı bir huzur dönemi olacaktır bu. Ayrı düşüncelerin barış içinde tartışıldığı ve yan yana yaşayabildiği bir dönem olacaktır. Kimsenin kimseyi ezemediği bir dönem olacaktır.

Gençliğe kuşkuyla ve korkuyla değil, güvenle ve sevgiyle bakacağız. Siyasal, sosyal düşünceleri ne kadar ayrı olursa olsun, gençlerimiz, çocuklarımız arasında kardeşliğin yerleşeceği, sevginin yeşereceği bir ortam hazırlamayı başta gelen ödevlerimizden biri sayacağız. Öylece, toplumsal barış ve huzur, ilk filizlerini gençliğimiz içinde verecektr.

Bu inançla ve sözle Yüce Kurulunuza Hükümet adına saygılar sunarım.

ilke 10 LİRA
AYLIK İNCELEME YORUM BELGE DERGİSİ